İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
İNKİLÂP ENSTİTÜSÜ

ATATÜRK İHTİLÂLİ

Türk İnkılâbı Tarihi Enstitüsü Derslerinden

1) Atatürk'e
2) Önsöz
3) İhtilâllerin Filozofisi

Dr. MAHMUT ESAT BOZKURT
İnkılâb Enstitüsü Profesörlerinden

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

Demirbaş kaydı yapılmıştır.

İSTANBUL
1940

BÜRHANEDDİN MATBAASI

BAŞLANGIÇ

Bu kitabı, Osmanlı imparatorluğunun düşüşüyle başlayan Atatürk ihtilâlini,Türk ulusuna safha safha anlatmak için yazdım.

Vakıaları, hâdiseleri elimden geldiği kadar, oldukları gibi nakletmeğe çalıştım.

Vakıalar ve hâdiseler oldukları gibi çıkarılıp, ortaya konmadıkça, Atatürk ihtilâlini , yahud Kemalizmi sentetize etmek, prensiplerini tesbit ile tebarüz ettirmek imkânı yoktur. İmkânı elde etmek içindir ki bu usulü kabûletmiş bulunuyorum.

Vakıaları, hâdiseleri nakl ile, prensipleri tespitten ne çıkar?

Çıkan ve çıkacak olan şudur:

1 Osmanlı imparatorluğu nasıl düştü?

2 Yeni Türk devleti nasıl kuruldu?

3 Bir devlet nasıl yıkılır?

4 Yenisi nasıl kurulur?

5 Esirlik kemendi boynuna atılan bir millet, kemendi nasıl koparır?

6 Bir millet Hürriyyet ve istiklâline yeni baştan nasıl kavuşur?

7 Bütün bunlarla beraber, müveddeten hâle nasıl gelir?

İşte ortaya konacak prensipler, bize bunları göstereceklerdir.

Eğer, bu ödevi başarabilirsek, az bir şey öğrenmiş olmıyacağız.

En başta kendimizi, Türk ulusunun anlamını içinden, kendi içimizden bilmiş, öğrenmiş olacağız.

*
* *

Kitabı üçe böldüm.

Birinci bölüm : Atatürke, ön söz, başlangıc ve bir girişi ihtiva etmektedir ki; giriş, yalnız Atatürk ihtilâline değil, genel anlamile, bûtün ihtilâllere kısa bir filozofîdir.

İkinci bölüm ; Türk milleti ayağa kalkıyor, Erzurum ve Sivas kongreleri, yeni türk devleti, kurtuluş savaşları gibi fasıllardan mürekkebtir ki, kitabın yalnız en heyecanlı değil, fakat, *en insan* üstü, *sur humain* hâdiselerinin ifadesidir.

Üçüncü bölüm : Türk cumhuriyeti, yeni kamusal ve özel haklar, ekonomik,

sosyal, siyasal sistemler, ileri!. bahisleridir.

Bugün çıkan birinci bölümü, durmadan diğer bölümler takib edecek, bu suretle okurlarımıza, son büyük Türk ihtilâlinin tam ve kâmil analitik ve sentetik bir tarihini kısa bir zaman içinde vermeğe çalışacağız.

***

Kanunların müeyyidesi, devlettir. Daha açık bir deyimle: Devletin polisi, jandarması, ordusudur.

Fakat bunun, bunların da üstünde bir müeyyide vardır ki, bu da milletin kendisidir, kendi varlığıdır.

Bu varlığa, müeyyidelerin müeyyidesi demek çok yerinde bir şey olur.

İnsanlığın bir takım mukaddes şeyleri vardırki - vatan, hürriyyet, istiklâl, ana kanun, millî namus gibi- bunları ancak, bu müeyyide ayakta tutabilir.

Saati çalınca; bu kabiliyeti, bu haslati güstermekte âciz kalan her hangi bir millete, ölmüş gözüyle bakmak yanlış bir şey olmaz.

Milletler, bu yoldaki kabiliyetlerini,

ancak ve yalnız ihtilâl haklarını kullanmakla gösterebilirler.

Milletler, bu kudretlerini göstermekte ne kadar, diri ve çevik davranırlarsa, o nisbette *varım*! demek hak ve salâhiyyetine malik olurlar.

İhtilâl o aziz silâhtır ki, bir milletin bütün mukaddes şeylerinin üstünde, bir kartal gibi yakından uçar.. süzülür ve dolaşır.. Bütün bunları kanatlarının altında esirger.

Muzir müesseseleri birer kanat vuruşuyla atar, yenilerini yuva yapar gibi toplar ve kurar.

İhtilâl, hayatın icabıdır. Tabii hakların en başında gelir.

İhtilâl, milletlere insan gibi yaşama imkânını veren en yüce bir kuvvettir.

Başka bir görümden, ihtilâl, tarihin mukadderatıdır. Red ve inkârı kabil olmıyan bir vakıadır.

İhtilâl nasıl patlak verir?

Fransız mütefekkirlerinden *Mathiey* diyor ki[1];

[1] Fransız ihtilâli, *Mathiey* S. 1-2 C. 1

"İhtilâller, bunların yalnız siyasal şekilleri ve hükûmet adamlarını değiştirmekle iktifa etm eyip, müesseseleri ve mülkiyeti değiştirenleri; uzun zamanlar görünmeden, gizliden gizliye yürürler ve tesadüfi bazı hâdiseler neticesinde patlak verirler.

Aniliğile, karşı konamamasiyle, gafillerini, istifade edenlerini ve kurbanlarını hayrete düşüren Fransız ihtilâli, bir asırdan fazla bir zaman kendi kendini hazırladı. Bu ihtilâl, her gün derinleşen bir ayrılma, bir boşanmadan çıktı. Bu boşanma, yahut ayrılma, mevcut realitelerle, kanunlar, müesseselerle âdetler, kelime ile cevher arasında vukua geliyordu.

Kamun hayatının temeli olan mustahsıllar; her gün, kudret ve miknetlerini artırıyorlardı. Fakat iş, kanunda bir kemiyet ifade etmiyordu. İş para etmediği nisbette asalet de artıyordu.

Doğuma dayanmak ve boşta olmak imtiyaz sahibi olmağı icap ettiriyordu. Bu imtiyazlar ise , serveti yaratanlara ve ona malik olanlara pek ağır geliyordu.

Teori bakımından yer yüzünde tan-

rının mümessili olan hükümdar, mutlak idi. İradesi kanun idi. Lex Rex. Filiyatta ise, sözünü memurlarına bile geçiremiyordu. O kadar gevşek hareket ediyordu ki, kendisi bile haklarından şüphe etmişe benziyordu. Onun fevkinde, yeni ve anonim bir kudret süzülüyordu ki bu, efkârı umumiye idi. Müesses nizamı, şahsiyete saygı ile dinamitliyordu.

Eski feodalite sistemi, esas itibarile toprak mülkiyetine dayanıyordu. Dere beyi, mülk sahibinin haklarını, idarecinin vazifelerini, hâkimliği ve askerî şefliği şahsında toplamış bulunuyordu. Halbu ki, derebeyi, çoktandır toprakları üzerinde memuriyetlerini kaybetmişti. Bunlar kralın memurlarına geçmişti. Kölelik hemen her yerde kalkmıştı. Vakıflar bir kaç dini müesseseye inhisar ediyordu. Gılep artık derebeyine bağlı değildi. ilâh„

Büyük Fransız ihtilâli hakkında, hattâ kısa malûmata sahip olanlar, *Mathieynin* görüşlerini kavramakta müşkülâta müsadif olmazlar.

Mathiey ihtilâl prensipini tesbitten sonra, misalini Fransadan vermekle iktifa

etmektedir. Esasen mevzuu Fransa ihtilâlidir. Fakat biz bu prensipi bütün ihtilâllere tatbik edebiliriz.

Son Türk ihtilâlini ele alırsak, ayni prensipin hâkim olduğunu görmekte zorluk çekmeyiz.. İstiklâl savaşları tesadüfî bir hâdisedir ki, bunu, esasen anlamını bitirmiş olan hilâfet ve onun icabı olan bütün müesseseler; -ekonomik, sosyal,siyasal, bir ihtilâl vuruşuyle, yerlerini yenilerine bıraktılar. Bu bir zaruretti. Ekonomik, sosyal, siyasalTürk durumu bunu icap ettiriyordu. O kadar ki, kurtuluş savaşları olmasaydıbile, bu değişiklik yine olacaktı,

Son Rus ihtilâlini ele alırsak, ayni hâli müşahede ederiz. Dünya harbinde Rus çarlığının uğradığı hezimet, çarlığı ve ona bağlı müesseseleri temellerinden sarsınca, yerini komünizm alıverdi. Fakat dünya harbı olmasaydı başka bir hâdise, anlamını kaybetmiş olan çarlığı devirecek bunun yerini yeni bir rejim mutlaka alacaktı.

Demek istediğimiz şudur ki, ihtilalin saiki âmili kendisidir. Yoksa tesadüfi hâdiseler değildir.

İşte böyle anlarda, ihtilâl haklarını

kullanan milletlerdir ki yaşama ve yaşatma davasını güdebilirler.

Hüner odur ki bu hak, lüzumunda kullanılsın.. sui istimal edilmesin..

Türk, Rus milletleri bu son yılların, bu yönden en asîl örnekleridirler.

Bu satırları takip edecek sayfaler, ihtilâl hakkını kullanan Türk milletinin bir tablosudur.

ATATÜRK'e

Bu kitapda . .
Eserini anlatmağa çalıştım.
Yapabildim mi?
Ummuyorum.
Sen ve eserin o kadar yüksek ki;
Erişilmesi çok güç!

15 eylûl 1937

*
* *

Yukarıki satırları, sağlığında yazmıştım.

Kitap ise ölümünden sonra çıkıyor.

Ne yazık!

Kitaptaki eksiklerin arttığında şüphe yoktur.

Fakat bu eksikler;

Eserinin değil, dökdüğüm göz yaşlarının aşındırdığı, silip götürdüğü parçalardır.

Huzuruna param parça olmuş bir gönülle, öksüz kalmış, yırtık pırtık bir kitapla çıkıyorum.

Af et . .

Ve hoş gör! .

Ankara, 9 mart 1940

ÖNSÖZ [1]

Arkadaşlar!

Her şeyden önce, acunun Türk soyundan olan en büyük şefini, Gazi Mustafa Kemal Hazretlerini (Atatürk) ve onun yüksek şahsiyetinde Türk ihtilâlini sonsuz saygılarla selâmlarım.

Büyük şefim, ihtilâlin hukuk tarihini Türk gençliğine anlatmamı tensip buyurmuşlar . . Bu çok ciddi işi Maarif Vekâletimiz bana bildirdiği zaman, selçukta çiftlerimin başında bulunuyordum. Yapıp yapamıyacağımı düşünmedim bile. . Kabul ettim. Hazırlanmağa başladım. Çünki şef emredince, başarılmayacak bir iş olmadığına inanım vardır.

Gazi Mustafa Kemal, Türk milletinin önünde ilerleyen bir zafer bayrağıdır. Bu bayrak bu gün de, yarın da, öbür gün de bütün güçlükler üstünde yük- selecek ve hep yenecektir.

[1] 1934 yılının, 8 mart perşembe günü, İstanbul Üniversitesinin konferans salonunda verdiğim ilk inkilâp dersinin ön süzüdür.

Ben, dünkü yeniş ve yenilişi yaşadım.

Ben, dünkü yeneni ve yenileni gördüm.

Yenen, hep yücelen, yücelen . . ve sonra, yayından fırlamış alevden bir ok gibi karanlıkları yakan şefile, Türk milleti idi.

Yenilen, onun yürüyüşüne karşı koymak isteyen bütün bir dünya oldu!

Yaklaşmakta olan yarınlar içinde yenecekleri ve yenilecekleri bu günden görüyorum.

Yenecekler, dünkü yenenler, yenilecekler, gene büyük yürüyüşün önüne çıkmak isteyen bahtsızlar olacaktır.

Bu kadar inanıyorum. Siz de inanınız!

Gün, bütün eserlerile, bütün varlığile inânın verimidir.

İHTİLÂLLERİN FİLOZOFİSİ

Konumuz, türk ihtilâlidir. Tahsis ile türk ihti- lâlinin hak tarihidir. Konumuzun etütlerine, analizlerine başlamazdan önce, umumiyetle ihtilâllerin filozofisini yapmak faydalı olur. Bu etüd, bize, inkılâbımızın yeni verimlerini, yeni müesseselerimizin hak mesnetleri- ni, kaidelerini anlatmış ve göstermiş olacakdır.

İhtilâl nedir?

İhtilâl nedir?

Almanca ansiklopediye göre: [1] İhtilâl, genel anlamda, tedrici inkişaf ve tahavvül ifade eden tekâmül (Evolution), hilâfına olarak, mevcut bir halin, birden bire sarsılması ve esaslarından değişmesidir.

Bu manada olarak, tabiat ta bir ihtilâlden, yahut umumî münasebetlerde makina vasıtasile olan bir ihtilâlden bahsolunnr.„

Tabiat ta ihtilâle misal : Yer sarsıntısı yüzünden dağların çökmesi, bir adanın yerini sulara bırakması, yahut sular içinden adalar çıkması, yanar dağlar fışkırması gibi.

Makina vasıtasile ihtilâle misal: Edimburg üniversitesi, ekonomi profösörü Bir-

[1] Der guossı Broık haus.

ni (Ekonomi tarihi) nde[1] makine vasıtasile olan ziraat, ticaret ve sanayi ihtilâlini anlatır.

Siyasal anlamda ihtilâle gelince: Teşkilâtı esasiye kanununun; kanunî, nizamı usullerle vücude getirilen tadiller yerine, birden bire ortadan kaldırılması, yıkılmasıdır.

Misal:

Magna Carta metni

İngiliz şartları gibi, (Magna Carta) (15 haziran 1215) bu yolda anılabilir. Eski İngiliz rejimini bir anda devirdi.

1) Kilisenin hak ve hürriyetleri temamen tanınmışdır.

2) Kıralın vasalları üzerindeki feodalite hakları ve vasalların tımarlarındaki adamlar üzerindeki hakları tayin edilmiştir. Kırallığın (Common Conuncil) i hususî surette davet edilmedikçe ve bunun muvafakati olmadıkça milletten hiç bir para alınamaz. Ancak kıralın fidyei necatı, Veliahdın silâhlanması büyük prensesin evlenmesi masrafları bu kaideden harıçtır.

3) Kıralın ve yahudilerin alacaklarına dair olan kanun hafifletilmşitir. Tab'a arasında görülecek davalara ait Vestministr de umumî bir usül divanı kurulmuştur.

---

[1] Birnie. Avrupanın ekonomik tarihi, S: 176-1932

4) Arazi mülkiyetine taallûk eden davaları, kontelerde seyyar hakimler görecektir.

5) Eza cefa ile celp ve çağırma yasaktır. Hakimlerin, şeriflerin zabitlerin tayini nizamına bağlıdır.

6) Kanuna uygun ve hakimin kararı olmadıkça hür adam tevkif olunamaz. Hapis edilemez. Memleket dışına çıkarılamaz. Bu gibiler kanun dışı yapılamayacağı gibi, sürgün de edilemezler. Hiç bir veçhile kederlendirilemezler.

7) Bir hükme istinat etmedikçe, hiç kimse suçile ve kudretile mütenasib olmayan para cezasile cezalandırılamaz.

8) İngilizler ve yabancılar barış halinde İngiltreye serbestçe girip çıkabilirler.

9) Kıral kimseye, hak ve adalet selâhiyetleri satamaz. Adalet işlerini te'hir ve ret edemez.

10) Orman kanunları hakkında bir tahkikat yapılacaktır. İngiltreye silâh ve atlarile gelen yabancı askerler, soyguncular, eşkiya İngiltere topraklarından dışarı atılacaklardır.

11) Baronlarla beraber olan Gal prensi ile, İskoçya kıralı Aleksandrın talebleri yerinegetirileceklerdir. Bu son

sivil savaşta işlenen suçlar af edileceklerdir.

(*Securitas pacis)* adı verilen ve bu şartı tamamlayan vesika mucebince yirmi beş baron bu hakları bekleyecek ve kıral riayet etmediği takdirde onunla savaş hakkına malik olacaklardır. Bunlara büyük şart bekçileri dedenir[1].

Oksfort ve Mançister Üniversiteleri tarih profösörleri, York Povvell ve T. F. Tout bu hususta şöyle söyleyorlar:

"Büyük kanun tablosu, İngiliz milletince, zalim bir kıraldan zorla alındı. Bu kanun ilk defa olarak, bizim ana kanunumuzun esaslarını tesbit ve kıralla halkın muhtelif hak ve ödevlerini tayin etti[2].„

Bu şart ile elde edilen yenilik.

Bu şart ile ne gibi yenilikler elde edildi. ?

Bunu anlamak zor değildir. Bilâkis gayet ko- laydır. Bunu anlamak için tarihi uzun uzun karıştırmaktan, tetebbu etmekden bile müstagniyiz. Bu şart içinde zikir ve tesbit edilen durumun aksini düşünmek kâfidir. Meselâ bu şartın 251 inci maddesinin birinci fıkrasında " eza

[1] Powell ve Tout; İngiliz tarihi.

[2] Aynı kitap S. 172

İngiltere tarihi. A. Maurois (Fransızcadır)

ve cefa ile celp yasaktır.„ deniyor. Demek ki şarttan önce celp, eza ve cefa ile yapılıyordu. Şartla yapılan ve kazanılan yenilik (eza ve cefayı) kaldırmak oldu. 8 inci madde, barış zamanlarında İngiltereye girip çıkmanın serbest olduğunu beyan etmekle seyahat serbestisini kabul ediyor. Demek ki bundan önce bu cihet serbest değildi. Şu halde kazanılan, elde edilen şey seyahat serbestisi oldu ve ilh.

Bu kaide, bütün yeniliklerin, ihtilâllerin verimi hakkında tatbik olunabilir.

Yine denebilir ki, bir ihtilâl sonunda elde edilen yeniliğin aksi, eskiden mevcut olmayabilir. Bu gibi haller ender olsa bile, mümkündirler. Mamafih bunları da hal ve ati için birer kazanç sayabiliriz.

Bir misal daha

Fıransa ihtilâlinde (insan hakları beyannamesi) nin, mutlakiyet rejiminin yerini bir anda alması ve birden bire eski rejimi yıkması gibi. **İnsanlığın hakları bayannamesi** (1791)

1791 Benamesinin başlangıcı

„Fransız halkının mümessilleri meclis halinde toplandılar ve düşündüler ki: insan haklarının unutulması, bunların hor görülmesi, meçhul kalması genel fenalık

ların vehükûmet bozulmasının biricik sebebleridir. Binaenaleyh insanın tabii, mukaddes ve ferağ kabul etmez haklarını resmî bir beyanname ile neşretmeğe karar verdiler. Ta ki bu beyanname kamunun üyelerinin gözleri önünde bulunarak onlara hak ve ödevlerini mütemadiyen hatırlatsın. Tâ ki teşrii ve icrai kuvvetlerin kararları bununla mukayese edilerekdevletin amacına uygun olsun ve saygı görsün. Tâ ki vatandaşların bütün talepleri bu sade ve münakaşa kabul etmez prensiplere dayansın, böylelikle ana kanunun ve genel saadetin devam ve bakasına hizmet edilmiş olsun. Binnetice millet meclisi Tanrının himayesinde insanın haklarını tanır ve ilân eder.)

İnsanlığın hakları metni

Madde 1. — İnsanlar hür doğar, hür yaşar ve hukuken birbirine müsavidirler. Sosyal farklar, genel menfaatlere dayanır.

Madde 2. — bütün siyasal teşekkülle-rin - devlet - amacı, insanın tabiî ve mürıuru zamana tabi olmayan haklarının muhafazasıdır. Bu haklar: hürriyet, mülkiyet, emniyet ve zulme mukavemettir.

Madde 3. — Eğemenlik ulûsundur. Ulus namına olmadıkça hiçbir teşekkül, hiç bir şahıs bunu kullanamaz.

Madde 4. — Hürriyet, başkasına zararı olmıyan her şeyi yapabilmektir. Tabiî

hakların sınırları diğer kimselerin tabiî haklarıdır. Bu sınırlar ancak ka- nunla tayin olunur.

Madde 5. — Kanun ancak kamuna zararlı olan faaliyeti yasak edebilir, Kanunla yasak edilmemiş bir işe mümanaat olunamaz. Kanunun emretmediği bir şeyi yapmaya kimse zorlanamaz.

Madde 6.— Kanun, umumun iradesinin bir ifadesidir. Bütün vatandaşların şahsen kanunu yapmağa iştirak hakları vardır. Yahut mümessilleri vasıtasile yaparlar, - mebusları-kanun, himaye ve ceza bakımlarından herkes hakkında ayni hükümleri ihtiva etmelidir. Kanun görümünden bütün vatandaşlar bir birine müsavi olduklarından kabiliyet, kudret ve faziletlerine göre, başka hiç bir fark gözetilmeksizin mevki ve memuriyetlere girebilirler.

Madde7. — Ancak kanunun tayin ettiği hususlardadır ki, bir kimse ittiham olunabilir; yakalanır ve tevkif olunabilir. Keyfi bir surette emirler verenlerle bu emirleri hangi bir suretle infaz edenler cezalandırılmalıdır. Fakat kanun namına çağrılan ve yakalanan vatandaşlar derhal itaatle mükelleftirler. Bunda mukavemet kişiyi suçlu kılar.

Madde 8.— Suçlu ilân edilinceye kadar her insanda aslolan masumiyettir. Tevkifi zarureti hasıl oldukta şahsını elde etmek için lâzım olan şiddetten fazlası, şiddetle cezalandırılmalıdır.

Madde 9 .— Hiç kimse, hatta dini de olsa, fikirlerinden dolayı rahatsız edilmemelidir. Şu kadar ki bu fikirlerin kanunla tanzim olunan kamusal nizamı bozmaması lâzımdır.

Madde 10 .— Düşünce ve fikirlerin serbestçe beyan ve müdavelesi insanın en kıymetli haklarındendir. İmdi, bütün vatandaşlar konuşabilir, yazabilir, yazdıklarını serbestçe basdırabilir. Şu kadar ki bu hürriyetin sui istimalinden dolayı kanunun tayin ettiği hususlarda hesap vermekle mükelleftirler.

Madde 11 .— İnsan ve vatandaş haklarının te'minatı, genel kuvvetlerin mevcudiyetini, zaruri kılar İmdi bu kuvvetler, genel faydalar içindir. Yoksa bunları idare edenlerin şahsî menfaatları maksadile müesses değildirler.

Madde 12 .— Genel kuvvetin idaresi ve idamesine lâzım olan masraflar için bir umumi vergi zaruridir. Bu umumi vergi vatandaşların kudretlerine göre müsavi surette alınır.

Madde 13 .— Bütün vatandaşlar, bizzat yahut mümessilleri vasıtasile -Mebusları- umumi vergileri tahakkuk ettirmek, buna muvafakat ve sarfını kontrol etmek, payları tesbit eylemek, vergi masrafları ile tahsil suretini ve müddetini tayin eylemek hakkına malikdirler.

Madde 14 .—Kamunun, idaresinden dolayı bütün devlet memurlarından hesap sormak hakkı vardır.

Madde 15 .— Hakların teminat altına alınmadığı, kuvvetlerin birbirinden ayrılmadığı bütün kamunların ana kanunu yok demektir.

Madde 16 .— Mülkiyet, mukaddes ve nâ kabili taarruz bir hak olduğundan kimse mahrum edilemez. Ancak kamusal menfaatlar icab ettirince, değer ve peşin parası verilmek suretile istimlâk olunabilir[1].)

Osmanlı İmparatorluğunun tanzimatı, (1839) İngiliz büyük şartı gibi bu sırada anılabilir.

Tanzimatın metni

"Cümleye malûm olduğu üzere Devleti aliyyemizin bidayeti zühurundan beri ah-

[1] Léon Duguit. Fransız ana kanunları. S. 2 13

kâmı celilei Kur'aniye ve kavanini şer'iye: ye kemalile riayet olunduğundan saltanatı seniyemizin kuvvet ve mikinet ve bilcümle tab'asının refah ve mamuriyeti rütbei gayete vasıl olmuşken yüz elli sene vardır ki gavaili müteakibe ve esbabı mütenevviaya mebni ne şer'i şerife ve ne kavanini münifeye inkıyat ve imtisal olunmamak hasebile evvelki kuvvet ve mamuriyet bilâkis zaf ve fakra mübeddel olmuş ve halbuki kavanini şer'iye tahtında idare olunmayan memalikin payedar olamayacağı vazıhattan bulunmuş olup cülusü hümayunumuz ruzu firuzundan beri efkârı hayriyet asarı melukânemiz dahi mücerret imarı memalik ve enha ve terfii ehali ve fükara kaziyei nafiasına münhasır ve memaliki devleti aliyemizin mevkii coğrafisine ve arazii münbitesine ve halkın kabiliyet ve istidatlarına nazaran esbabı lazımasına teşebbüs olunduğu halde beş on sene zarfında bitevfiki taâlâ surur matluba hasıl olacağı zahir olmakla avni inayeti hazreti bariye itimat ve imdati ruhaniyeti cenabı peygamberiye tevessül ve istinat birle bundan böyle Devleti aliye ve memaliki mahrusamızın hüsnü idaresi zımnında bazı kavanini cedide vaz ve tesisi lâzım ve mühim görünerek

işbu kavanini muktaziyenin mevadı esasiyesi dahi emniyeti can ve mahfuziyeti ırz ve namus ve mal ve tayini vergi ve asakiri muktaziyenin sureti celp ve müddeti istihdamı kaziyelerinden ibaret olup şöyle ki dünyada candan ve ırz ve namusdan eaz bir şey olmadığından bir adem anları tehlikede gördükçe hılkati zatiye ve cibilleti fıtriyesinde hiyanete meyli olmasa bile muhafazai can ve namusu için elbette bazı suretlere teşebbüs edeceği ve bu dahi devlet ve memlekete muzır olageldiği müsellem olduğu misüllu bilâkis can ve namusundan emin olduğu halde dahi sıdkı istikametten ayrılmayacağı ve işi gücü hemen devlet ve milletine hüsnü hizmetten ibaret olacağı dahi bedihi ve zahirdir ve emniyeti mal kaziyesinin fıkdanı halinde ise herkes ne devlet ve ne milletine ısınamayup ve ne imarı mülke bakamayup daima endişe ve ızdırabdan hali olamadığı misüllu aksi takdirinde yani emval ve emlâkinden emniyeti kâmilesi olduğu halde dahi kendi işile ve tevsii dairei taayyüşile uğraşup ve kendisinde gün be gün Devlet ve Millet gayreti ve vatan muhabbeti artup ona göre hüsnü harekete çalışacağı şüpheden azadedir ve tayini vergi maddesi

dahi çünkü bir devlet muhafaza'i memaliki için elbette asker ve leşkere ve sair masarifı muktaziyeye muhtaç olarak bu ise akçe ile idare olunacağına ve akçe dahi tab'anın vergisile hasıl olacağına binaen bunun dahi bir hüsnü suretine bakılmak ehem olup eğerçe mukaddemlerde varidat zan olunmuş olan yedi vahit beliyesiden lehülhamd memaliki mahrusamız ahalisi bundan evvelce kurtu muş isede alatı tahribiyeden olup hiç bir vakitte semerei nafiası görülemeyen iltizamat usül muzırresı elyevm cari olarak bu ise bir memleketin mesalihi siyasiye ve umuru maliyesini bir ademin yedi ihtiyarına ve belki pençei cebrü kahrıne teslim demek olarak oldahi eğer zaten bir eyice adam değil ise hemen kendi çıkarına bakıp cemii harekât ve sekenatı gadr ve zulumdan ibaret olmasile badezin ahali'i memalikten her ferdin emlâk ve kudretine göre vergiyi münasip tayin olunarak kimseden ziyadesi alınamaması ve devleti aliyemizin berren ve bahren masarifı askeriye ve sairesi dahi kavanini icabiye ile tahdit ve tebyinolunup ona göre icra olunması lazımadandır asker maddesi dahi ber minvali muharrer mevadi mühimmeden olarak egerce muha-

fazai vatan için asker vermek ahalinin farızai zimmeti ise şimdiye kadar cari olduğu veçhile bir memleketin adedi nüfusu mevcudesine bakılmayarak kiminden rütbei' tahammülünden ziyade ve kiminden noksan asker istenilmek hem nizamsızlığı ve hem ziraat ve ticaret mevadı nafiasının ihlâlini mucip olduğu misüllü askerliğe gelenlerin ilanihayetül ömür istihdamları dahi füturu ve kat'ı tenasülü müstelzim olmakta olmasile her memleketten lüzumu takdirinde talep olunacak neferatı askeriye için bazı usülü hasene ve dört veyahut beş sene müddet istihdam zımnında dahi bir tarikı münavebe vaz ve tesis olunması icabı haldendir velhasıl bu kavanini nizamiye hasıl olmadıkça tahsili kuvvet ve mamuriyet ve asayiş ve istirahat mümkün olmayup cümlesinin esası dahi mevadı meşruhadan ibaret olduğundan fimabaid eshabı cünhanın davaları kavanini şer'iye iktizasınca alenen berveçhi tetkik görülüp hüküm olunmadıkça hiç kimse hakkında hafi ve celi idam ve tesmim muamelesi icrası caiz olmamak ve hiç kimse tarafından diğerinin ırz ve namusuna tasallut vukubulmamak ve her kes emval ve emlâkine kemali serbestiyetle malik

ve mutasarrıf olarak ana bir taraftan müdahale olunmamak ve tab'ai saltanatı seniyemizden olan ehli islâm ve mililî saire bu müsaadatı şahanemize bilâistisna mazhar olmak üzere can ve ırz ve namus ve mal maddelerinde hükmü şer'i iktizasınca kâffei memaliki mahrusamız ahalisine tarafı şahanemizden emniyeti kâmile verilmiş ve diğer hususlara dahi ittifakı ara ile karar verilmesi lazım gelmiş olmakla meclisi ahkâmüladliye azası daha lüzumu mertebe teksir olunarak ve vükelâ ve ricali devleti aliyemiz dahi bazı tayin olunacak eyyamda orada içtima ederek ve cümlesi efkâr ve mütaleatını hiç çekinmeyüp serbestçe söyleyerek işbu emniyeti can ve mal ve tayini vergi hususlarına dair kavanini muktaziye bir taraftan kararlaştırılup ve tanzimatı askeriye maddesi dahi babı ser askeri darı şurasında söyleşilüp her bir kanun kararkir oldukça ila maşallahü taâlâ düstürülamel tutulmak üzere balas hattı himayunumuz ile tasdik ve tevşih olunmak için tarafı hümayunumuza arz olunsun.

Ve işbu kavanini şeriye mücerret din ve dev- let ve mülk ve milleti ihya için vaz olunacak olduğundan canibi hüma-

yunumuzdan hilâfına hareket vuku bulmayacağına ahdı misak olunup hırka'i şerife odasında cemi ulema ve vükelâ hazır oldukları halde kassemi billah dahi olunarak ulema ve vükelâ dahi tahlif olunacağından ona göre ulema ve vüzeradan velhasıl her kim olursa olsun kavanini şer'iyeye muhalif hareket edenlerin kabahatı sabitelerine göre te'dibatı layikalarının hiç rütbeye ve hatıra ve gönüle bakılmayarak icrası zımnında mahsusen ceza kanunnamesi dahi tanzim ettirilsin ve cümle memurinin elhaletü hazihi miktarı vafi maaşları olarak şayet henüz olmayanları var ise onlar dahi tanzim olunacağından şer'an menfur olup harabiyeti mülkün sebebi azami olan rüşvet maddei kerihesinin fima baid ademi vukuu maddesinin dahi bir kanunu kavi ile tekidine bakılsun ve keyfiyatı meşruha usülü atikayı bütün bütün tağyir ve tecdit demek olacağından işbu iradei şahanemize Dersaadet ve bilcümle memaliki mahrusamız ahalisine ilân ve işaa olunacağı misüllü düveli mütehabe dahi bu usülün inşaallahü taâlâ ilelebet bakasına şahit olmak üzere dersaadetimizde mukim bilcümle süferaya dahi resmen bildirilsün hemen rabbimiz taâlâ hazretleri cümle-

mizi muvaffak buyursun ve bu kavanini müessesenin hilâfına hareket edenler Allahü taâlâ hazretlerinin lanetine mazhar olsunlar ve ilelebet felâh bulmasunlar amin F. 26 Ş. sene 1255„[1]

Tanzimatla ne gibi yenilik elde edildi? ne kazanıldı? bu hususta da biraz önce İngiliz şartına, Fransız ihtilâlinin insanlığın hakları beyannamesine tatbik ettiğimiz kaide caridir.

Sosyalist ihtilâli

Sosyalistlik.

1847 yılında Londra'da toplanan komünist kongresi adına; K. Marx ve F. Engeles tarafından yazılıb dağıtılan (komünist beyannamesi, (Manifeste commu miste') de şu esaslar ileri sürülmektedir:[2]

«İşçi sınıfı ihtilâlinde ilk konak, proletaryanın hakim sınıf mevkiine yükseltil mesi, demokrasinin fethidir.

Proletarya, siyasî hakimiyetini, adım adım, bütün sermayeyi Burjuazinin elinden almak, tekmil istihsal aletlerini devletin yani hakim sınıf olarak teşekkül etmiş proletaryanın elinde temerküz ettirmek ve istihsal kuvvetlerini mümkün olduğu kadar çabuk artırmak hususunda kullanacaktır.

---

[1] Ahmed Rasim Osmanlı tarihi. cilt 4

[2] (Manifeste communiste = komunist bayannamesi) tercümesi: Kerim Sadi. s: 40 – 43

Başlangıçda bu, tabiatiyla, ancak mülkiyet hakkını ve burjuva istihsal münasebetlerini despotca çiyneyerek ve netice itibarile ekonomi bakımından kifayetsiz ve muvakkat görünmekle beraber, hareket seyrinde kendi çerçevelerini aşan ve bütün istihsal tarzını alt üst edecek vesait sıfatile zaruri bulunan tedbirler ittihazı suretile yapılabilecektir.

Bu tedbirler tabii dir ki muhtelif ülkelerde birbirinden farklı olacaktır.

İlk yapılacak işler

Bununla beraber en ileri ülkelerde aşağıki tedbirler umumiyet üzere tatbik edilebilecektir.

1) Emlâk ve akarın istimlaki ve emlâk varidatının devlet masraflarına ayrılması.

2) Fevkalhad müterekki vergi.

3) Mirasın kaldırılması.

4) Bütün göç edenlerle, âsilere ait emlâkin müsaderesi

5) Sermayesi devlete ait olan ve mutlak bir monopoldan istifade eden bir millî banka vasıtasile kredinin devlet elinde temerküzü.

6) Taşıma, (münakale) vasıtalarının devlet elinde toplanması

7) Umumî bir plâna göre, nasyonal

fabrikaların ve istihsal aletlerinin çoğaltılması, boş toprakların işlenmesi ve ekilen toprakların islâhı.

8) Herkese mecburi iş, bilhassa zıraat sahasında endüstri ordularının teşkili.

9) Ziraat ve endüstiri işlerinin kombinezonu, şehirle köy arasındaki ayrılığı kaldıracak tedbirler.

10) Bütün çocukların umumî ve meccani terbiyesi, çocukların fabrikalarda bugün tatbik edilen şekilde çalıştırılmaması. Terbiye ile maddi istihsalin mezcedilmesi vesaire.

İnkişaf seyrinde sınıf zıddıyetleri zail olunca, bütün istihsal, iştirak etmiş fertlerin elinde temerküz edecek, devlet iktidarı siyasî karakterlerini kaybedecektir. Siyasî iktidar, hakikatte bir sınıfın diğer sınıfları tazyik etmesine yarayan, teşkilât altına alınmış iktidardır. Proletarya, burjuvaziye karşı mücadelesinde, zaruri olarak, sınıf halinde teşekkül edip de bir ihtilâl ile hakim sınıf vaziyetine geçince ve hakim sınıf olarak, eski istihsal münasebetlerini şiddetle yıkdığı zaman bu istihsal münasebetlerile beraber, sınıf zıddıyetlerini doğuran şartları da tahrib edecek umumiyetle sınıfları ve bv suretle de biz-

zat kendi hakimiyetinin sınıf karakterini ortadan kaldıracakdır „

Beyannamenin sonu şu cümlelerle bitmektedir.

"Komünistler fikirlerini ve tasavvurlarını saklamaya tenezzül etmezler. Açıkca ilan ederler ki hedeflerine ancak bütün eski sosyal düzenin şiddetle yıkılmasile varılacakdır. Bir komünist ihtilâli olacak diye hakim sınıflar titresin! Proleterlerin bu ihtilâlde zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri yokdur. İhtilâl onlara bir dünya kazandıracakdır.

Bütün ülkelerin proloterleri birleşin!„[1]

F. Engels ne diyor?

F. Engels e göre[1], bnrjuva devlet hakim sınıf hesabına işleyen bir işkence aletinden başka bir şey değildir. Bir gün prilotaryanın ihtilâlile yıkılacaktır. Gelecek nesiller, bu müesseseyi tıpkı, şimdi müzelerde hayretle seyrettimiz işkence aletleri yanında temaşa edeceklerdir[2]!

Bu esaslardan mülhem olan 1917 Rus komünist ihtilâli şu prensipleri benimsedi.

---

[1] Komonist beyannamesi. S 57. Kerim Sadi terçemesi.

[2] F. Engels. Aile, mülkiyet, devlet.

Ve 1924 ana kanunun başlangıcı olarak şu beyannameyi kabul etti.

Sovyetler beyannamesi

Sovyet sosyalist cumhuriyetleri birliği beyannamesi:

"Sovyet cumhuriyetlerinin teessüsünden beri dünya devletleri iki kampa ayrıldılar: Kapitalist ve sosyalist kamplara.

Kapitalizim kampında: milli kin ve müsavatsızlık, koloni esareti ve şövenlik, milli zulum ve ölüm ve vahşilikler ve emperyalist savaşlari hüküm sürmektedir.

Sosyalist kampında: mütekabil inan ve barış, milli hürriyet ve müsavat, milletlerin barış içinde beraber ve kardaşca çalışmaları hakimdir.

Kapitalist dünyanın, milliyet meselelerini hal için, teşebbüs ettiği, milletlerin serbest tekamülleri, yâni insanın insan tarafından istismari sistemi kısır kaldı. O kadarki milli tazadlar yumağı, gittikce daha karışık bir hal aliyor, kpitalizimin varlığını bile tehdid ediyor. burjvalık milletlerin beraber çalışmasi işini teşkılatlandırmak hususunda kabiliyetsizliğini gösterdi.

Bu yalnız sovyetler kampında ve proleteryanın diktatörlüğü iledir ki, milletin ekseriyeti toplandı ve busuretle milli boyunduruk imha edilerek mütekabil bir inan yaratıldi ve bu yoldan gidilerek milletlerin kardaşca çalışmaları elde idildi.

Bu vakıalar sayesinde dir ki; sovyet cumhuriyetleri içerden ve dişardan bütün dünya emperyalistlerinin hücümlerini savuşdurdular yine bu vakıalar sayesindedir ki; sovyet cumhuriyetleri sivil savaşi tasfiye ettiler. Ve bu suretle varlıklarını temin ile barış ekonomisini tesise muvaffak oldular.

Fakat, savaş yılları izlerini bırakmadan geçmediler. Harab olmuş tarlalar, durdurulmuş fabrikalar, yıkılmış tahrib edilmiş istihsal kuvvetleri, kurutulmuş ekonomi kaynakları, harb mirasi, muhtelif cumhuriyetlerin münferid mesaisini, ekonomik hayatın yeniden tesisi içün kifayetsiz bırakmıştır.

Diğer cihetten, arsı ulusal durumun kararsızlığı ve yeni tecavüzler tehlikesi, soviyet cumhuriyetlerinin, kapitalist çevirmelerine karşı tek bir cebhe halinde kurulmasını icab ettirmektedir.

Lâfın kısası, soviyet bünyesinin anla-

mı, sınıf bakımından arsı ulusaldır, işte bu anlam, soviyet Cumhuriyetlerinin çalışkanlar kümelerini, birlik yoluna götürmekte ve bir sosyalist ailesi halinde teşekküllerini lâzım kılmaktadır.

Bütün bu vakıalar, soviyet Cumhuriyetlerinin tek bir federal devlet halinde kurulmalarını önemle icabettirmektedir. Bu suretle vücuda gelecek devlet dış emniyeti ve iç ekonomik terakkıyi ve milletlerin tekâmülü için lâzım olan millî hürriyeti, temin edecektir.

Soviyet Cumhuriyetleri halkının, ahiren vukubulan kongralarında, müttefikan (soviyet sosyalist Cumhuriyetleri birliği) hakkında verdikleri karar, bu birliğin, birbirine hukukan müsavi milletlerin, serbest bir federasyonu olduğunun teminatıdır. Birlikten serbestce ayrılmak selâhiyeti her Cumhuriyete tanınmıştır. Mevcut Cumhuriyetlerede birliğe girmek hakkı yine bu suretle kabul edilmiştir. Hatta yarın doğacak Cumhuriyetler dahi bu hak ve selâhiyetleri haizdirler. Yeni federal devlet 1917 birinci teşrininde vazolunan esasların hakiki bir taclanmasıdır. Vazolunan esaslar milletlerin barış halinde kardeşce çalışmaları idi. Federal devlet,

dünya kapitalizmasına karşı emin bir kale, bir istihkâm hizmetini görecektir. Ve bütün memleketler çalışkanlarının tek bir soviyet sosyalist dünya Cumhuriyetleri halinde toplanmalarının yeni bir adım nişanesi olacaktır.„

Rus Sosyalist Devletin salâhiyetleri

1924 soviyet sosyalist Cumhuriyetleri birliği ana kanunu aşağıdaki selâhiyetleri münhasıran devletin yüksek organlarına tanır.

Rus ana kanununun (1) inci maddesi devletin genel menfaatları icabından saydığı bu selâhiyetleri şu esaslar içinde kaydetmektedir.

Ekonomik selâhiyetler.

1) Rusya-Sovyet sosyalist cümhuriyetleri birliği iç ve dış istikrazları yapmak ve birliği vücude getiren cümhuriyetlerin keza iç ve dış istikrazlar yapmalarına müsaade etmek

2) Dış ticaretin idaresi ve iç ticaretin tanzimi

3) Birliğin halk ekonomisi temellerini kurmak ve umumî plânını yapmak. Senayi şubelerinin ve hususî sanayi teşebbüslerinin tayini ile birlik ve cümhuriyetler namına imtiyaz mukaveleleri imzalamak.

4) Birlik bütçesini tasvib etmek. Buna cümhuriyetlerin büdçeleri de dahildir.

5) Bir para ve tek bir kredi sistemi tesis etmek.

6) Rusya-Sovyet sosyalist cümhuriyetlerinin hepsinde, yani bütün birlik içinde müşterek bir ziraat, araziden yer altından, ormanlardan ve sulardan istifade için prensip koymak.

7) İş hakkında teşkilât kanunları yapmak.

8) Ölçü sistemini tanzim etmek.

Sosyal Selâhiyetler.

1) Birliğin adlî teşkilâtını yapmak, usüle, cezaya ve hukuka dair kanunlarını tanzim etmek.

2) Sıhhat teşkilâtını vücude getirmek.

3) Genel maarif teşkilâtını yapmak.

Siyasal selâhiyetler.

1) Devletlerle arsı ulusal münasebetleri idare etmek, diplomatik işleri görmek, siyasî muahedeler yapmak.

2) Birliğin diğer devletlerle ve birliği vücude getiren cümhuriyetlerle sınırlarında tadilât yapmak.

3) Birlik içine yabancı cümhuriyetleri idhâl hususunda mukaveleler imzalamak.

4) Savaş açmak, barış muahedesi imzalamak.

5) Devletler arası muahedeler imzalamak.

6) Birliğin ordularını organize ve idare etmek.

7) Birligi vücuda getiren Cumhuriyetlerden birine vaki olacak muhaceret hakkında kanun yapmak ve bu muhaceretler hakkında varidat temin etmek.

8) Bütün birliğe şamil umumî af hakkı.

9) Bu ana kanuna muhalif verilecek kararları bozmak.

10) Federe Cumhuriyetler arasında zuhur edecek ihtilâfları halletmek.

18 Mayıs 1929 yılında yapılan tâdiller, bu esasları değiştirilmiş değildir. Fakat 1936 tadilâtı, rejimin prensiplerini bozacak kadar radikaldırlar.

Lonis Marlis ne diyor?

Nitekim fransa enstitüsü azasından Lonis Marlis (rusyada ferdin mali vaziyeti) başlığı altında neşrettiği makalede populaire gazetesinden naklen şunları söyleyor.

"Bu son seneler zarfında, soviyet sosyetesinin tekâmülünün en bariz vasfı büro krasinin teessüs etmesi ve kuvvet bul-

masıdır. Bürokrasi mevzularını her vasıtaya müracaat ederek müdafaaya hazır imtiyazlı bir sosyal tabaka teşekkül etmektedir. „ [1]

Türk ihtilâli ve prensipleri

1918 Türk ihtilâli, yine bu sırada verilecek büyük misallerden birini teşkil eder.

Türk ihtilâlinin prensiplerini, şu cümleler içinde kısaltabiliriz.

Ulus egemenliği (kaydsız ve şartsız)
Cumhuriyetcilik
Milletcilik
Halkcılik
Devletcilik
Lâyiklik
İnkılâpcılik

Sembolü, altı ok olan Türk ihtilâli, bu esaslar içinde bütün bir geçmişi tasfiye etti. Ve onun yerine ekonomik, sosyal, siyasal yönlerden en radikal bir yenilik yarattı.

Bunlar hakkında mufassal malûmatı, hususi fasıllarında vereceğiz.

Façistlik

Façiştlik.— XX inci asrın, komunizme karşı koyan önemli hadiselerindendir. Bu

[1] Fikirler mecmuası. sayı 338. 13 nisan 1940 İhanete uğramış, ihtilâl Troçki.

rejimin farikasını "Carta del Lavoro = iş şartı„ nda buluruz.

Ç. M. R. (İtalyan façist tarihi) adındaki kitabında, : "iş şartı etrafında italyada büyük gürültüler oldu. Façistler bunu, 1791 (insanlığın hakları beyannamesile,) 1848 (komunist manifestile) bir tutarak öğunmektedirler.„ diyor.

Bu ihtilâl hakkında da diğerleri gibi bir fikir verebilmek için iş şartı muhtevasını olduğu gibi naklediyoruz.

I

İş, şartı

İtalyan milleti, amacları ve faaliyet vasıtaları, kudret ve devamı bakımından dağınık veya toplu fertlerin üstünde bir uzviyet ve bir varlıkdır. Millet; moral siyasal ekonomik bir birlikdir ki faşist devlet içinde şahıslanır.

II

İş, bütün şekillerinde : teşkilât, fikriyat, teknik yahud el işi suretile olsun, sos-

[1] Ç. M. R. italyan façist tarihi. s. 217 fransızcadır.

Bundan başka; ihtilâller tarihi, A. Rossi ve arkadaşları, fransızcadır s. 191-215. Façizm, Musulini, fransızcadır. İtalyada genel hürriyetler Breilat - Milhaud, fransızcadır. Mutalaya değerler.

yal bir ödevdir. Bu sıfatla, yalnız bu sıfatla devlet tarafından tanzim olunur.

İstihsal, gayelerile beraber bir birlik ifade eder. İstihsal fertlerin refahında ve ulusal kudretin inkişafında toplanır.

II

Sendika ve meslek teşkilâtı serbesttir. Fakat kanunen tasdik edilip de devletin konturoluna tabi sendikalar, faydasına kuruldukları kümenin bütün üyeleri için müşterek iş mukaveleleri akdi ve bunlara mükellefiyet yüklemek ve gene bunlara karşı amme menfaatlarına izafeten ödev başarmak hak ve selâhiyetlerine malikdir.

IV

Müşterek iş mukavelesi, istihsal amillerinin tesanüdünü, işletenlerle, işletilenlerin zıd menfaatlarının birbirile telifini ve bu menfaatların istihsalin yüksek faidelerine uygun olmasını temin eder.

V

İş mahkemesi, iş ihtilâfları, — Bunlar ister mevcut mukavelelere veya sair kaidelere, ister yeni iş şartlarının tayinine dair olsun — Hal hususunda devletin müdahele vasıtası olan bir müessesedir.

VI

Kanunen tasdik edilmiş korporasyonlar, işletenlerle, işletilenler arasında hak müsaviliğini temin ederler. Bu korporasyonlar; istihsalin, işin, disiplinin devamını ve islâhını koturolları altında bulundururlar. Korporasyonlar, menfaatlarını temsil ettikleri istihsal kuvvetlerinin birlik içinde uzviyetlenmesini teşkil ederler. Ulusal olan istihsal menfaatlerini temsil ettiklerinden dolayıdır ki, korporasyonlar devletin kanunî organlarıdır. Korporasyonlar istihsalin bir olan menfaatlarının temsil organları olduklarından, kendilerine iltihak etmiş olan kurumlardan vekâlet aldıkları takdirde iş disiplini yahud istihsalin düzeltilmesile ilgili kaideler koyabilirler.

VII

Korpadasyonlar devleti, istihsal alanında, şahsî teşebbüsü, ulusal menfaatların en tesirli ve en faydalı vasıtası olarak sayar. İstihsalin taazzusu ulusal menfaat ödevi olduğundan, teşebbüsleri teşkil edenler istihsalin idaresinden devlete karşı mes'uldürler. Müstahsıl kuvvetlerin iş ortaklığı, bu kuvvetler arasında birbirine karşı hak ve borçlar doğurur.

İşçi — teknikçi, işletilen veya amele olsun — idaresi ve ayni zamanda mes'uliyeti işletenlere düşen ekonomik teşebbüsün faal bir çalışma ortağıdır.

VIII

İşletenlerle, meslek cemiyetleri, bütün vasıtalarla istihsalin artmasını, istihsal maddelerinin tekâmülünü, istihsal fiyatlarının inmesini te'mine borçludurlar. Serbest meslek veya sanat icra eden şahısların mümessil grubları ile, kamusal teşebbüslerde işletilenlerin cemiyetleri; sanat, ilim, edebiyat menfaatlarının korunmasına, istihsalin islâhına ve korporasyonlar rejiminin ahlâkî gayelerinin elde edilmesine yardım ederler.

IX

Devlet, şahsi teşebbüsün yokluğu veya kifayetsizliği yahut siyasal menfaatlar bahse konulduğu hallerde, ekonomik istihsale karışır. Bu karışma; kontrol, teşvik yolile yahut doğrudan doğruya olur.

X

İş anlaşmazlıklarının hallinde, adlî dava açılması için, önce korporasyonun bir uzlaştırma teşebbüsüne girmesi lâzımdır. Müşterek iş mukavelelerinin tefsiri, tatbikî hakkında anlaşmazlık çıktığında,

meslek cemiyetleri araya girme teklifinde bulunmak salâhiyetindedirler. Bu anlaşmazlıkların halli, ilgili meslek cemiyetleri tarafından tayin olunan yardımcı üyelerin yardımile karar verecek olan adliye mahkemelerine aittir.

Müşterek iş mukavelesi ve teminatı

XI

Meslek kurumları, müşterek mukaveleler vasıtasile, temsil ettikleri işletenler arasındaki iş münasebetlerini yoluna koymak borcundadırlar. Müşterek iş mukaveleleri ilk derece kurumlar arasında, merkez organlarının idare ve kontrolü altında akdolunurlar, Lakin kanun ve istatülerin tayin ettiği hallerde yüksek derecedeki korumlar, ilk derecede ki kurumlar yerine kaim olmak salahiyyetindedirler. Müşterek olmak için her müşterek mukavele, disiplin münasebetlerile staj müddelerine tahsisatın miktarile ve ödenme tarzlarile ve iş saatlarile ilgili açık hükümleri ihtiva etmelidir.

XII

Sındikalarin nüfuzi, korporasyon organlarının uzlaştırma teşebbüsleri ve iş

mahkemesinin hükümleri; ücretin, hayatın, normal icablrrına, istihsal imkanlarına ve çalışmanın verimine uygun olmasını temin eder, ücretin tayini genel kaidenin tışındadır; bu tayin, tarafların anlaşmalarile müşterek mukavelelerinde belirmelidir.

XIII

İstihsal ve çalışma şartlarına, para piyasasının durumuna ve amme idareleri, istatistik merkez enstitüsü ve kanunen tasdik edilmiş meslek kurumları tarafından tayin edilib sonra korpurasyonlar nazaretince tanzim olunan, işcilerin hayat seviyesi değişiklikliklerile ilgili mütalaalar, muhtelif kömelerin ve muhtelif sınıfların menfaatlarını gerek kendi aralarında ve gerek istihsalın yüksek menfaatlarile uzlaştırmağa müsait ölçüyü irae edeceklerdir.

XIV

Ücretin tayinine, işcinin ve teşebbüsün ihtiyaclarına, en uyğun şekilde tevessül olunmalıdır. İş, parça üzerine ücretlendirilmiş ve hisabların kapanmasi iki haftayi geçen müddet içinde vuku buluyorsa he hafta yahut her on beş gün de

alelhesab münasip bir miktar ödenmelidir. Gece işi belli zamanlarda muntazam kafilelerle yapılmazsa, göndüz işinden daha yüksek bir ücrete bağlanmalıdır. İş, parça üzerinden ücrete bağlı tarifeler, normal iş kabiliyetini haiz çalışkan işciye esas üceretnden fazla en aşağı bir kazançda temin edilmek üzere tesbit edilmelidir.

XV

İşcinin pazar gününe tesadüf eden hafta tatiline hakkı vardır. Müşterek mukaveleler, mevcut kanun hükümlerini ve teşebbüsün teknik ihtiyaclarını göz önünde bulundurmak suretile, bu kaideyi tatbik ve bu ihtiyaclar içinde ulusal an'anelere göre süel ve dinî bayram günlerine riayet edilmesini temin eyleyeceklerdir. İş saatlerine işçi tarafından samimî ve sıkı surette riayet edilecektir.

XVI

Ara vermeksizin bir sene hizmetten sonra, devamlı iş teşebbüsüne mensup işçi senelik, ücretli bir tatil hakkını haizdir.

XVII

Devamlı iş teşebbüslerinde, kendi kusuru olmaksızın işten çıkarılan işçi, hizmet yılları sayısile uygun bir tazminat hakkına maliktir. Bu tazminat işçinin ölümünde dahi ödenir.

XVIII

Devamlı iş teşebbüslerinde, teşebbüsün başkasına geçmesi iş mukavelesine nihayet vermez. Ve teşebbüse ilişik işletilenler ve işçi heyeti teşebbüşün yeni sahibine karşı haklarını muhafaza ederler. İşçinin muayyen bir müddeti geçmeyen hastalığı dahi mukavelenin bozulmasına sebep teşkil etmez. Silâh altına alınma ve ulusal müdafaa, milis hizmetine alma dahi işten çıkarmağa sebep olamaz.

XIX

İşçinin disipline uygun olmayan ve teşebbüsün muntazam yürüyüşünü bozan fiilleri, işlenen kabahatın ağırlığına göre, para cezası ödemek, askıya alınmak ve daha ağır hallerde tazminatsız olarak heman işten çıkarma cezalarile cezalandırılır. İşletenin bir işçiye para cezası, işini askıya alınması, tazminatsız olarak

heman işten çıkarma cezası verebileceği haller açıkca gösterilecektir.

XX

Yeni bir teşebbüse giren işçi, bir tecrübe stajına bağlıdır. Bu staj sırasında mukavele, başkaca tazminata mahal olmaksızın, başarılmış çalışma müddetine uyan ücret verilmek suretile iki tarafca bozulabilir.

XXI

Müşterek iş mukavelesinin faydaları ve disiplini oturdukları yerlerde çalışan işçilere şamildir. Bu biçim işin inzibatını ve esenlik cihetlerini temin için devlet tarafından hususî kaideler konacaktır.

İşe yerleştirme büroları

XXII

Devlet, istihsal ve iş şartlarının işaretleri olan kullanma dalgalarını takib ve kontrol eder.

XXIII

İşe yerleştirme büroları, devlet korporasyonlarının mürakabesi altında müsa-

vat esası üzerine müessesdirler. İşletenler, işçilerini bu bürolar vasıtasile tedarik etmelidirler. Bürolar, kayit itibarile kıdem sırasına göre façist partisinin ve sendikalarının azasını tercih etmek suretile işçileri kayit cedvelleri üzerinden seçmekte serbestirlerler.

XXIV

İşçi meslek kurumları, işçilerin teknik kabiliyetlerini ve ahlâkî kiymetlerini daima inkişafa matuf olarak bunlar arasında seçme usülüne tevessül ile mükellefdirler.

XXV

Korporasyonlar, cemettikleri kurum üyeleri tarafından kazalara mani olmak için ve iş inzibatını temin etmek hususlarile ilgili kanunlara riayet edilmesine nazaret ederler.

Uyanıklık, karşılıklı yardım Terbiye ve talim

XXVI

Uyanıklık, beraber çalışma prensibinin yüksek bir tezahurüdür. İşletenle, işletilen, karşılıklı olarak istitaatlerile uygun bir surette uyanıklığın icabettir-

diği külfetleri yüklenmelidirler. Devlet, korporasyonlar ve meslek kurumları vasıtasile uyanıklık (tayakkuz) sistemini ve müesseselerini elden geldiği kadar birleştirmeğe çalışacaktır.

XXVII

Façist devlet :

1 .— Kazalara karşı sigortayı genişletmeğe.

2 .— Doğum sigortalarının islâh ve genişletilmesine.

3 .— Meslek hastalıklarına ve bütün hastalıklara karşı sigortaya doğru ilk konak olmak üzere, verem sigortası kurulmasına

4 .— Elde olmıyan işsizliğe karşı sigortanın inkişafına.

5 .— Genç işçileri organize etmek için, hususî sigorta şekilleri kabul etmek emelindedir.

XXVIII

Kazalara karşı ve sosyal sigortaların tatbikile ilgili idarî veya adlî muameleler sırasında üyelerinin menfaatlerini korumak, işçi kurumlarına düşen bir ödev-

dir. Teknik bakımdan elverdiği derecede, müşterek mukaveleler, işletenlerin para yardımile, korporasyonların kontrolları altında iki tarafın mümessillerince idare olunacak hastalık yardım sendıkaları kurulacaktır.

XXIX

Kayıtlı olsunlar olmasınlar, temsil etdikleri kimselere yardım, meslek kurumları için hem bir hak ve hemde bir borçdur. Meslek kurumları, yardım ödevlerini kendi organları vasıtasile doğrudan doğruya yapacaklardır. Meslek kurumları bu üdevlerini, diğer organlara veya müesseselere vekâleten tevdi edebilirler.

XXX

Talim ve terbiye ve bilhassa, mukayyet olsunlar olmasınlar, temsil ettikleri kimselerin meslekî talimleri meslek kurumlarının başlıca ödevlerini teşkil eder. Bu kurumlar tatil zamanlarından istifadeyi temin ile meşgul, ulusal teşekküllerle terbiye ile ilgili diğer müesseselerin çalışmalarına yardım edeceklerdir.

Nasyonal sosyalitlik.

Bu devlet sistemini, doğrudan doğ-

ruya şefinin ağzından dinlemek en isabetli bir hareket olur. A. Hitler iki eserinde[1] sistemin ana hatlarını ve bu hatlar hakkında lâzım gelen izahatı vermektedir.

Hitler teorileri

Hitlerin teorilerini IV bölüm ve muhtelif fasıllar içinde mütalâa ve hülâsa etmek mümkünmüdür[1].

"I inci bölüm. Liberal burjuvalık ile marksizim kıritikleri.

1 Burjuva hürriyetciliği ve parlemontoculuğu, demokrasinin ifadesidir.

Sayıya dayanan demokrasi şeflerin mesuliyetini kaldırır. Bu demokrası karakterleri bozar, çirkinleşdirir. Bu tarz demokraside partı propagandaları birer yalancılıkdır. Fikirler yahudilerin elinde bulunan matbuat tarafından yaratılır. Demokrasi, yahudi hakimiyetinin aletidir. Bunun yerini hakiki Alman demokrasisi alacaktır.

2 — Prolötaryanın marks sosyalizmi tarafından istismarı,

Proletaryanın doğumu, Gündeliğin emniyetsizliği: en büyük sosyal yaradır. Marksizm bunu istismar ediyor. Liberal

[1] A. Hitler — Kavgam. Almanca, Fransızca Türkçe

A. Hitler, —Prensibim. Madoetrin Fransızca

demokrat burjuvalık bütün hatalarından başka işçileri sosyalizme götürmektedir. Marksist sosyalistliğin hareket metodu:

Müsafasizlik kütle üzerinde dehşet poletikası, entellektuellerin burjovalar üzerine dehşet poletikası Marksizm ve demokrasi.

3) İnsanın düşmanı.

Semitiklere müsaafa. Âdetleri ve zevki tefessuh ettiren, bozan yahudi, insanlığın basil mikrobudur. Yahudi-Marksizm medeniyet yıkıcısıdır.

II nci bölüm. Nasyonal - sosyalist (Milli sosyalist) ihtilalinin vasıtaları.

1) Bir prensibe ihtiyaç.

Kuvvet, bir fikrin hizmetinde olmadıkça devamlı bir netice elde edemez. Marksizme karşı koyan menfi hareketlerin mağlubiyeti.

2) Halkın fethi.

Milli parti her şeyden önce çalışanları kazanmalıdır. Burjuva müntehiplerini kendine çekmek faydasızdır.

3) Propoganda

Propağanda bir san'attır. Daima kütlelere teveccüh etmelidir. Propağanda Psikolojisi. Daima küçük mikyasta fikirleri tekrarlamak, söylemek yazıdan üs-

tün bir propağanda vasıtasıdır. İhtilâller sözle patlak verirler. Milyonlarca işçi söz propağandasile Marksizme sürüklendi .Politika toplantıları teşkilâtının Psikolojisi. Marksist toplantılarının tekniği. Nasyonal - Sosyalistlerde nizam hizmeti.

4) Teşkilât.

Prensibin yazılma tarzı ödev ve itaat. Mütecanis, müşahhas mücadele. İltihak ve mücadele edenler. Üyeleri kabul hususunda tahdidat. Teşkilâtlanmanın zaruri fenalığı.

III üncü bölüm ırk toprak ve kan.

1) Irk meselesi, dünya tarihinin anahtarıdır.

Irkların tekamülüne hadim kanunlar. Yüksek ırkların mevcudiyeti. Ariler medeniyet kurucularıdır. İdealistlik, o kuvvettir ki arilerin tefevvukunu gösterir. Yahudi ariliğin enbariz bir zıddıdır. Yahudiler göçebe değil tufeylidir. Irk'ın mahafazası mevcudiyetin gayesidir. Köylücülük ırkın anbarı, mahfazasıdır.

2) Batı milletelrinin Yahudiler tarafından istilasına tarihi bir bakış.

Yahudi tüccarın yabancı olarak gelişi. Para ödünç veren, paraya vasıta

olan Yahudi. Devlette iskân eden yahudi Yahudi memleketin bütün servetini sömürür. Ve imtiyazla yahudi memleketin bütün hukukuna mazhar olur. Bundan sonra Alman sayılır. Yahudi insanlık dostu halini alarak suiistimallerini unuttürmağa çalışır. Bununla beraber doğru ekonomiyi yıkar. Yahudi farmasonluk ve matbuat vasıtasile demokrasi şampiyonu. Yahudi işçiyi sınıf mücadelesine götürür. Yahudi Markşizm'in şampiyonu. Yahudi sendika hareketlerinin başına nasıl geçer? Sendika politik hareketlerin faaliyeti oluyor. Yahudinin zaferi. Son ihtilâl.

IV nci bölüm. Nasyonal - Sosyalist devlet.

1) devlet telâkkisi.

Devletin Yahudi - Marksist ve demokratik telâkkisi, ırkı ve şahsiyeti tanımaz. Bunun aksine olarak ırkcı telakki, devleti medeniyetin lâzımı olan ariliğin faikiyetine ve muhafazasına hadim kılar.

Devletin insanî ödevî. Devletin ırkçı telâkkisi şefi ve elitleri icab ettirir. Hey'et ve mes'ul şef. Devlet otoritesinin tarihî esasi. Irkçı devletin mütemekkinleri; vatandaş, teb'a ve yabancılar.

2) Irkın himayesi.

Kana karşı günahlar : Melezlik, frengi. bunları nasıl tenkil etmeli; ahlâki neşriyat, erken evlenme, idiclik. Doğumların tahdidi: cılızlığın, lağarlığın önüne geçer ırkçı devlet ve ırkın esenlik işleri.

3) Terbiye.

Burjuva hürriyeti yalnız ferdin entellektüel tekâmülünü takip etti. Bu terbiyenin birinci neticesi zekânın kuvvetini kaybetmesi. İkinci neticesi, genç adamın ahlâk düşkünlüğüne mukavemet edememesi oldu.

Irkçı devlet'te terbiye. Çocuğun ahenkli bir tarzda inkişafı; fizik, karakter zekâ bakımından.. fizik hareketler. Saygı bilgisi, karar verme iradesini tekâmül ettirmek. Maarif prensibleri. Tarih tedrisi. İnsanlık. Millî gururu uyandırmak. El işlerini ileri götürecek bir eltik teşkili. Ordu yerine başka birşey konması imkânı olmıyan bir ordudur.

4) Ekonomi.

Ekonomiyi, plânın başına koymak mahvolmağa gitmektir. I nci dünya savaşından önceki Almanya. Ekonomi, devletin ırkı muhafaza için kullandığı muhtelif vasıtalardan biridir. Kahramanlık faziletleri hepsinin üstündedir.

Kapitalin rolü. Arsıulusal Kapital doğru, dürüst, ekonominin tahribcisidir. III üncü Reyhiştağ ve Alman'yanın ekonomik istiklâli için mücadelesi, dirije ekonomi bir prensip değildir. Fakat bir zarurettir. Almanyanın ekonomik müşkilleri. Gündeliklerin istihsal ile tanzimi. Millî ekonomi, Alman'yayı yabancıdan halâs etmelidir.

5) Sosyal hayat.

Patronların pintiliğine karşı işçinin himaye edilmediği yerlerde sendikalar bir lâzımadır. Korporasyonlar (önce) sınıf mücadelesini kaldırır. Patronlar ve işçiler, Alman büyüklüğünün sanatkârlarıdır.

6) Din ve Federalizm.

Diyanet akideleri milletlerin moral (ahlak) temelidir. protestanlık ve katoliliğin münasebetlerinde Alman milleti. (Kültür kampf) hatasını tekrarlamamalıdır. Nasyonal-Sosyalizm bir din değildir. Fakat din aleyhinde de değildir. Alman federalizminin manası kalmamıştır. Ne hukukan ve ne de filen. Umumi temayül merkeziyettir. Merkeziyet milletin ihtiyacına bağlanmıştır. Devletlerin kültür rolü.

7) Dış siyasa.

Almanya'nın harbden önceki dış siyasasının kıritiği. Nasyonal - Sosyalizm mağlup Almanya'nın halâsı yolundaki vazifesinide. Almanya ve İngiltere. İngiltere ile ittifak. İtalya ile ittifak. Almanya ve Avusturya : Alman Avusturya büyük, Alman vatanına iltihak etmelidir. Almanya ve Fransa — 1924 : Fransa, emperyalist millet, Almanyanın can düşmanıdır. 1924 de Fransa, Almanya'ya şark poletikasında engel oldu. 1924 Fransa'sı Yahüdi aleti. 1935 de sarın Almanya'ya iltihakile arada bir ihtilâf kalmadı. 1936 da gerginlik ve sempatı yılı. 1936 da Rus-Fransız anlaşması Almanya'ya karşı daimî tehdit. 1936. da Fransız - Rus paktına cevap ; Alman hükûmetinin barış projesi. 1938 de Almanya ile Fransa arasında sınırlar kat'i surette tahdit olundu. Arada ihtilâf kalmadı. Mütekabilen hürmet. Ve hukukan müsavat ; müşterek düşman yahudiye karşı milletlerin zaruri ittihadı.

8) Toprak ve mesafe.

Yaşama, var olma hürriyeti, ancak kâfi toprakla mümkündür. 1914 sınırlarını iadeye kalkışma politika bakımından bir cinayet bir dıvanelik olur. Tarih de Cermenlerin doğuya doğru yörüyüşü.

Doğu politikasının iadesi. Almanya-Rusya. Rusya ve Yahudiler. Rusya ile anlaşma imkânı yoktur.

9) Nasyonal-Sosyalizm'in estetik teorileri.

Bolşevik, san'atı, geçmişi inkâr eder ve karma karışıklığa götürür. Hakikî san'at geçmişe dayanır. Yahudi, kültürün tahripcisidir. Poltika ve kültür birbirine sıkı surette bağlıdır. Sanatın birinci şartı devlettir. Ekonomi değildir. Ekonomiye bağlanan 19 ncu asır san'at anlamını kaybetti. Nasyonal - Sosyalizm'in san'at ödevi.

İlâve. Hayat karşısında insan.

Aile ocağı. Hitler nasıl Alman milletçisi oldu. Tahsil yılları ve Viyana'da çektiği ızdırablar. Marksist sosyalistlerle ilk temas. Dünya savaşı, Hitler bir Alman alayında. Hitler ve 1918 ihtilâli. partinin doğumu. Birinci toplantı. Birinci büyük halk meclisi 24 Şubat 1920„

Nasyonal - Sosyalist (Millî Sosyalist) partisi kurucusu ve şefi Hitler'in teorilerini kısaca bu suretle tesbit etmiş bulunuyoruz. Bu teorilerin verimi olan 24 Şubat 1920 proğramının metni şudur:

Nasyonal-Sosyalist partisinin bu pruğ-

rámı muvakkattir. Burada tesbit edilen gayeler elde edilince ilga edilecektir.

Nasyonal-sosyalist programı

«1) Biz, millî şuur ve vicdan esası üzerine bütün Almanların büyük bir Almanya halinde toplanmalarını istiyoruz.

2) Biz, bütün Almanların, diğer bütün milletlerin istifade ettikleri haklardan faydalanmalarını ve Versay ve Sengermen muahedelerinin ilgalarını istiyoruz.

3) Biz, ziraate kabiliyetli toprak ve halkımızın fazlasını yerleştirecek koloniler istiyoruz.

4) Yalnız Almanlar, Alman vatandaşı; yalnız damarlarında Alman kanı olanlar Alman tab'ası olabilirler. Yahudiler Alman vatandaşı olamazlar.

5) Alman vatandaşı olmıyan kimselere, Almanya'da mukim misafir nazarile bakılır. Ve bu bakımdan yabancıların tabi oldukları kanunlara tabidirler.

6) Memleket salâhiyetlerine, kanunların hazırlanmasına yalnız Alman vatandaşlar iştirak etmek hakkına malikdirler. Biz, bütün devlet memuriyetlerinin, bütün işlerin Alman vatandaşlara tahsisini istiyoruz.

7) Biz, hükûmetin her şeyden önce,

işle ve yaşama meselelerile ilgili, ödevlerle meşgul olmasını ve memleketin yerli halkını geçindirmek mümkün olmayınca yabancıların derhal memleket dışına çıkarılmasını istiyoruz.

8) Biz, en az bir zaman içinde Almanya'ya mühaceretin önüne geçilmesini, ve 1914 yılının 2 ağustosundan sonra Almanya'ya girmiş yabancıların çıkarılmasını istiyoruz,

9) Bütün Almanlar kanunların tanıdığı haklardan imtiyazlardan müsavat üzere istifade edecekler ve yine kanunların yüklediği ödevleri müsavat üzere başaracaklardır.

10) Her Alman vatandaşın ilk ödevî, kafasile veya elile icat etmektir. Ferdin faaliyeti, kamunun menfaatlerini hiç bir suretle ihlâl edemez. Fert, ancak genel birlik kadrosu içinde tekâmül eder.

11) Bununçündür ki biz, kafa ve el işinin verimi olmayan gelirlerin ve kapitale hizmet eden menfaatlerin ilgasını istiyoruz.

12) Harplerin millete tahmil ettiği azim fedakârlıkları gözönünde tutarak, harp yüzünden kazanılan zenginliği millete karşı cinayet sayarız. Harpten mü-

tevellit kazançların derhal müsaderesini istiyoruz.

13) Biz, teşebbüs şirketlerinin devletleştirilmesini istiyoruz. (turistler)

14) Büyük sanayi müesseselerinin kârlarının taksimini istiyoruz.

15) İhtiyarlık sigortaları istiyoruz.

16) Esenliği yerinde, yaşama şartlarına malik orta bir san'at yaratılmasını istiyoruz. Büyük endüşimali mallarının, küçük san'atkârlara makul, yanaşabil ir bir fiyatla temini ve hükûmetin küçük san'atkârlara en kuvvetli ihtimamı göstermesini istiyoruz.

17) Millî ihtiyaçlara tekabül edecek radikal ziraî reforma ile, ammenin menfaatlerini temine medar arazinin meccanen tagıtılması için hususi bir kanunun hazırlanmasını istiyoruz.

Zirai kârlardan alınan vergilerin ilgasını ve arazi üzerindeki istismarların yasak edilmesini istiyoruz.

18) Kamunun menfaatlerine aykırı olarak faaliyet'te bulunanların şiddetle ve merhametsizce takiblerini istiyoruz.

Biz, devlete karşı suç işleyenlerle, tefecilerin ve istismarcıların bunda ne

olursa olsun ölüm cezasile cezalandırılmalarını istiyoruz.

19) Biz, istismar üzerine müesses Roma hukukunun yerini, Alman hukukunun almasını istiyoruz.

20) Devlet, Alman halkının, tahsil, yüksek tahsil ihtiyaçlarını ve bütün çalışkanların yüksek tahsilde bulunabilmelerini teminen bir plân hazırlayacaktır ilh-

Müstait çocukların her türlü tahsillerinin devlet tarafından meccanen te'minini istiyoruz.

21) Devlet, ananın ve çocuğun himayesi, çocukların işe kitmesinin men'i fizik kültürün, sporün ve turizmin teşkilatlandırılması suretile genel esenliğe dikkat edecektir.

22) Biz, sanat, sınıf halını almış ordunun terhisi yerine milli ordunun kurulmasını istiyoruz.

23) Biz, kasda makrun yalan politika haberlerinin önüne geçmesini ve bunların matbuat vasıtasile memlekette yayılmasını yasak etmesini hükûmetten istiyoruz.

Millî bir Alman matbuatının tesisi için:

a — gazete yazıcılarının yardımcılarının Alman vatandaş olmasını:

b — Hükûmetin hususî müsadesi ol-

madıkça, Almanyada bütün tabiiyat almancanın gayri olmıyacakdır. Gene böyle bir müsade olmadıkça Almanca dahi çıkamamasını;

Almanca tabiiyata her türlü mali iştirak, yahut muvazaalı bir surette efkârı umumiye üzerinde siyasî maksatlara para ile tesirin şiddetle yasak edilmesini;

Bu kaideyi bozan her türlü müesseselerin kapatılmasını ve burada çalışıp da alman olmayanların derhal memleketten tardını;

d — Genel menfaatlara uymayan, bunlara zarar veren neşriyatın yasak edilmesini; san'ata veya edebiyata dair olup da millî hayatımıza zararlı hareketlerin cezalandırılmasını, ve bu hareketleri vücude getiren bütün vasıtaların yok edilmesini istiyoruz.

25) Biz, bütün dinler için serbesti istiyoruz. Şu şartla ki bunlar, Cermen ırkının edeb ve moralıne muhalif olmamalıdır. Parti, hiristiyanlık prensiplerini kabul eder. Bununla beraber, hiç, bir mezhebe intisabetmez. Yahudi - Marksist prensiplerle döğüşür. Parti kanidir ki millet ancak bu mesleğin uğursuz tesirinden şu

prensibi benimsemekle kurtulacaktır:

Herkesin iyiliği, birin iyiliği içindir.

25) Tesbit ettiğimiz bütüm talepleri neticelendirmek için devletin merkezi selâhiyetleri kuvvetli olmalıdır. Konfederasyon memleketlerinin tabi olacağı parlemento ve bütün devlet müesseseleri mutlak bir otoriteye sahib bulunmalıdır.

Parti şefleri, bu programda yazılı maddeleri tahakkuk ettirmek için, icabında hayatlarını feda edeceklerine yemin ederler.[1]„

Hitler Mezhebim[2] adındaki kitabında, bu program hakkında şunları söylüyor.

Hitlerin nutku

"Toplantı 7,30 da açılacakdı. 7,15 de salona girdiğim zaman, kalbimin sevinçden çatlayacağını sanmışdım. Büyük salon yarılacak kadar dolmuştu. Kafalar birbirine değiyordu. Aşağı yukarı ikibin kişi vardı Bilhassa gelenler, kendilerine söylemek istediğim kimselerdi. Komünistlerle müstakiller salonun yarısından fazlasını işgal ediyorlardı. Bizim ilk büyük tezahüratımız bunlarca, carçabuk suya düşecekdi. Fakat başka türlü oldu. Birinci hatip bitirdikden sonra, sözü ben aldım. Bir kaç dakika sonra kesme hareketleri her tarafta

[1] Robert Tourly. Hitler S. 109 — 117

[2] Hitler. Madoetrim 342 — 344

yapılmağa başladı Salonda şiddetli çarpışmalar oldu. Askerlik arkadaşlarımdan en sadıkları ve fikrimize uyanlardan, bazıları, karğaşalığın üstüne çullandılar, ve böylelikle sükûni iadeye muvaffak oldular. Yarım saatın sonunda, alkışlar bagırmalari ve mırıltıları kat'i surette basdırmağa başladı.

O zaman programa geçiyor ve ilk dafa izalına başliyordum. Çeyrekten çeyreğe kesme hareketlerine mani olan alkışlar bir birini takib ediyordu. Vakta ki kütle önunde, 25 maddeyi noktası noktasına izah ettim ve bu husuda hükmünü vermesini kütleden istedim; daima artan bir heyecanla, bütün maddeler ittifakla kabul edildi. Daima ittifakla..

Son nokta kömenin kalbine isal edildiğ vakit artık karşımda yeni bir kanaata, yeni bir imane, yeni bir iradeye malik insanlar vardır.

Dört saat sonunda, salon boşalmağa başladı. Agır agır akan bir çay gibi, yığılı halk kümesi de kapıya doğru akıyordu. Bütün bu insanlar sıkışarak, itişerek gidiyorlardı. O vakit hissettimki, bu hareketin prensipleri uzaklara, alman halkının arasına yayılacak ve unutulmağa mahkûm edilemiyecektir.

Artık bir kor yanmışdı : Onun yakıcı alevinde, bir gün Alman ziğfirdine hürriyeti, Alman milletine hayati verecek kılınc döğülecekdi.

Gözlerimin önünde kalkınma başlayordu. Ayni zamanda intikam meleği de iki teşrin 1918 ihanetine karşı kalkıyordu. Salon yavaş yavaş boşaldı. Hareket ceryanını takib etti.„

Muhtelif ihtilâlleri verimlerile buraya nakletmiş bulunuyoruz. Bunlar hakkındaki düşünüş ve görüşlerimizi hususî faslında, (İhtilâllerin kritikleri) faslında ileri süreceğiz. Şimdi, bunları aynen nakletmekle ansiklopodilerin verdikleri tarifleri konkrenize etmek istedik.

***

Saray ihtilâli

Meğer Letikon bize bir de saray ihtilâlinden bahsediyor. bu da bir hanedanın yahut hükûmdarlık yapmakta olan hanedan azasından birinin zorla düşürülmesi ve yerine diğer bir hanedan veya ferdin getirilmesidir.

Misal :

Osmanlı tarihinde, I nci İbrahim'in hal'ı, hapis ve nihayet katledilmesidir.

Birinci Abdülaziz'in hal'ı ve intiharı V nci Müradın hal'ı II nci Abdülhamid'in hal'i ve hapisi gibi.

İngiliz tarihinde I nci Şarel'in hal'ı ve idamı gibi.

Bunları, bir ihtilâl neticesinde devlet şekli cümhuriyete inkılâp ederken bütün hükûmdar hanedanının iskatı veya idamiyle karıştırmamalıdır.

Misal:

Fransız tarihinde, XVI ncı Lois'in önce iskatı, hapis ve sonra muhakeme edilerek idamı ve kırallığın ilgası, Rusyada Romanoflar hanedanının kâmilen imhası. Türk ihtilâlinde Osmanlı hanedanının memleket tışına çıkarılması gibi.

Bunlar arasındaki fark şu suretle hülâsa edilebilir: Saray ihtilâlinde değişen hanedan veya şahıstır.

Rejim değişikliğinde hükûmdarlık müessesesi ortadan kaldırılıyor demektir.

Fransız ansiklopedisine gelince:

"İhtilâller kendiliklerinden doğarlar. Bu doğuma, gebe halde bulunan umumî sebeblere inzimam eden hadiseler meydan verir. Bunları, umumî sebeblere yahut

münhasıran hadiselere maletmek düpe düz bir görüş olur.„

Fıransız Ansiklopedisine göre "Fıransız ihtilâli eski rejimle, eski idare siste mile kendisini anlatabilir. Onu eski rejim doğurmuş . . . ona eski rejim sebep olmuştur. Yene bu ansiklopediye göre; gebe halde bulunan bir ihtilâle, umumî sebeplermi, yoksa bir çıbanı delen diken veya iğne gibi, hadiseler mi meydan verir? Bu biçim bir tahlile girişmek çok müşküldür. Yani Fıransız ihtilâlinin patlak vermesine malûm hadiseler saik olmasaydı; buna başka hadiseler lâhık olurdu denmek isteniyor.

Meselâ XVI Louis, firara teşebbüs etmeseydi; düşmanlarla muhaberede bulunmasaydı, kırallık iskat olunmayacak, XVI inci Louinin başı kiyotin altında koparılmayacak ve bilhassa Cümhuriyet ilân edilmeyecekti; denemez. Umumî sebeblerle gebe halde bulunan ihtilâle, başka hadiseler müessir olacak ve Cümhuriyet yine mutlakiyetin yerini alacaktı.

Burada ayrıca işaret edilmek istenilen nokta, benim anladığıma göre, ihtilâllerde bir nevi (determinizm) in hakim olmasıdır[1].

[1] Ansyclopedie française.

Son çıkan Fransız ansiklopedisine göre:

"İhtilâl, bir millet içinde, yeni bir idarenin, yeni bir nizamın ve yeni müesseselerin, eskilerin yerini almasıdır.

İhtilâl bazan kanuna dokunmaksızın yalnız devletin şeklini değiştirebilir: yani sadece siyasal olabilir. 1848 ihtilâli gibi. Bu ihtilâlmaarifi, genel seçimi mecburî kıldı eski deyimle (Reyiâm). Fakat sosyal meselelere ilişmedi.„

İngiliz Ansiklopedisi.

Bu eser ihtilâli şöyle anlatıyor : İhtilâl halkın concerte, birleşik ve az çok sert ve şiddetli hareketile, memleketin ve hükûmetin iç teşkilâtını değiştirmesi ve bozmasıdır[1].„

ANSİKLOPEDİLERİN SENTEZİ VE KRİTİĞİ

Gözden geçirdiğimiz ansiklopediler, ihtilâli, siyasal ve sosyal bakımlardan mütalaa etmektedirler. Açıkça ekonomik meselelerden bahsetmiyorlar. Bence bu bir noksandır. Belki kapalı bir tarzda bir şeyler söylüyorlar. Bunlardan zoraki bir

[1] A. Britanica

şeyler çıkarmak mümkün ise de bu yine bir eksiklikdir. Açıkça bahsetmeli idiler. Şimdiye kadar yapdığımız etüdlerden çıkarılabilecek netice şudur.

1) İhtilâlin tarifidir. Hemen bütün ansiklopediler La grande Ansyclopedie - müstesna; bunda birleşiyorlar : Eski cemiyet nizamının yerini, yeni bir cemiyet nizamının alması. Ve bu işin kuvvetle başarılması.

Bir ihtilâli mutlaka kuvvetle başarmanın zarurî bir şart olmadığını da kendi tarif ve tahlillerimizde göreceğiz. Ve bu tariflerin eksik olduklarını da anlayacağız.

2) İhtilâllerin tasnifidir.

Meyer lexikon ihtilâlleri şöyle böyle bir tasnife tabi tutmuştur. Fakat siyasal ve sosyal ihtilâli diğerleri gibi karıştırmış, hele ekonomiye hiç yer vermemiştir. Netekim yeni Fıransız ansiklopedisi de 1848 ihtilâlinde maarifin mecburiyeti prensibini, siyasal kabul ediyor ki bu sosyal bir harekettir.

Bütün şu ansiklopedik etüdlerimizden aldığımız verim ? ihtilâller kuvvetle başarılır. Siyasal ve sosyal olurlar.

Bundan ibarettir.

Yalnız iki ansiklopedi Britanica ve Stat lexikon, ihtilâli umumî tarif etmişlerse de tasnife ya cesaret edememişler yahut ihmal etmişlerdir.

Bize göre ihtilâl nedir?

Sorumuzu tekrarlayabiliriz:

İhtilâl nedir ?

Bence, tam ve kâmil anlamile ihtilâl; siyasal, sosyal ve ekonomik bakımlardan mevcut bir nizamın yerine; yine siyasal, sosyal ve bilhassa ekonomik bakımdan zorla ve ekseriya silâh gücile başarılan yeni ve ileri bir nizam kuran harekettir.

İhtilâl sadece siyasal ise, tam ve kâmil anlamile bir ihtilâlden bahsolunamaz.

(1905) Rusya ihtilâli (Düma[1])

(1908) Osmanlı ihtilâli (kanunu esasi) nin tatbiki[2], bu sırada anılabilecek misallerdir.

Bunların her ikisi de sosyal ve ekonomik nizamlara ilişmediler bu nizamlar oldukları gibi kaldılar. Binaenaleyh millet hesabına aşağı yukarı büyük bir şey yapılmamış oldu.

İhtilâl sadece siyasal ve sosyal ise,

[1] Devlet ve ihtilâl, Lenin

[2] Devlet ve İhtilâl, Lenin

yine tam ve kâmil bir ihtilâl bahse mevzu olamaz.

1848 de genel seçimi ve maarifi mecburi kılan Fransız ihtilâli buna bir misaldir.

İhtilâl tam ve kâmil anlamile hükmünü yürütebilmek için dört unsuru kavramalıdır. Siyasal, sosyal ve bilhassa ekonomik alana girmeli ve ileri bir rejim kurmalıdır. Bu bakımdaki eskiliğin yerini, yine bu bakımlardan yeni bir nizam almalıdır.

1789 Fransız ihtilâlini,

1917 Rus sosyalist ihtilâlini,

1919 da başlayan Atatürk ihtilâlini, tam ve kâmil ihtilâllerin misalleri diye hatırlaya biliriz. Çün ki bunlar nizamı baştan başa değiştirdiler ve ileriye götürdüler.

Bunlar başka başka mahiyette olmakla beraber kamunun durumunu; sadece siyasal, yalnız sosyal bakımlardan değil; fakat, bunlarla beraber ekonomik görümden de kavramış, eski nizamı yıkarak yerine yenisini ve daha ilerisini kurmuşlardır.

Zorla, silâh gücü ile başarılan her hangi bir harekete ihtilâl demek; meseleyi dü-pe düz görmek demektir. Çünki ortada, ihtilâlin tarifinde, kaydettiğimiz üç unsurdan değişmiş bir şey yoksa, bir ihtilâl değil, sadece bir post kavgası vardır. Hatırımızda kalmağa deger ki, zor ve silâh gücü, her hangi bir ihtilâlin unsurları değil, fakat ekseriya ihtilâllerin başarılması için zururi vasıtalardır. Fakat bu vasıtalara müracaat etmeksizin malûmumuz olan değişiklik yapılmış ise ihtilâl vardır. Ve Muvaffak olmuştur.

Meselâ :

1876 (Mitat Paşa kanunu esasisi) ve bunun neticesi olarak (1878) e kadar süren Osmanlı parlemento rejimi siyasal bir ihtilâlin verimidir. Fakat bu rejimi kurmak için zora ve silâha müracaat edilmemiştir. Bunun aksi olarak 1908 Osmanlı ihtilâli zorla ve silâh gücile başarılmıştır[1].

İhtilâlin belli başlı fariklarından birisi de, eskiliğin yerine (ileri bir yenilik) getirmesidir. Zorla ve silâh gücile yahut zorsuz ve silâhsız başarılan iş bir gerileme ise, bu bir ihtilâl değil, bir kaytaklıktır. Eski deyimile bir irticadır.

[1] İkinci Abdülhamidin saltanatı ve hayatı siyasiyesi, Osman Nuri.

Eskilik, yenilik

— **Eskilik ve yenilik nedir?**

— **Eskiliği ve yeniliği ayırd eden ölçü nedir?** Bunu birazda estetiğin yardımile halledeceğiz.

Yenilik, eskiliğe nisbetle güzeldir. Ve eskilik yeniliğe nisbetle çirkindir. Yenilik, iyilik; eskilik ise kötülüktür.

Güzel, çirkin; iyi ve kötü nedir?

Nasıl arz edeyim?

Muma nisbetle gaz lâmbası, gaz lâmbasına nisbetle hava gazı, ve hava gazına nisbetle elektrik bir yeniliktir. Eskilere nisbetle yeniler, birer güzellik ve iyilikdirler. İhtilâl verimi öyle bir iyilikdir ki, millet yeni halile eskisine nazaran manen ve maddeten daha iyi bir durume girer.

Siyasal, sosyal, ekonomik yenilikleri de bunlara kıyas edebilir ve bir sonuca varabiliriz.

Ayırd hakkı

Bunları kim ayırt edecek?

İhtilâlin yapıldığı çağın aklı selimi ayırt eder. Bon sens'ı bu aklı selimi de gene o çağların yüksek telekkileri temsil ederler. Bu telekkilerin memleketi yoktur. Müşterek medeniyettir.

Siyasal bakımdan ihtilâl veya ilerlemek; ulusu elden geldiği, mümkün olduğu

kadar eğemen kılmaktır. (Eğemenlik ulusundur.) pirensibini mutlak hadlerine vardırmakdır. Meselâ : İsviçre ana kanunu bu bakımdan en ileri bir eserdir. İngiltere, Fransa, Türkiye ana kanunları bundan geridirler. İsviçreliler için bizlere doğru gelmek bir kaytaklık olur. Fakat bizlerin onların ana kanununa gitmemiz siyasal bakımdan bir ihtilâldir. Çünki İsviçrede ulus eğemenliği bizlerden ileridedir. Onlarda, büyük işlerde, son söz millet meclisinin değildir. Referandum veya inisiatif usulile milletindir[1].

Fakat bizlerin mutlakiyete hilâfete dönmemiz bir geriliktir.

Ekonomik ve sosyal alanlara gelince : eskiliğin yerini alan yeni sosyal ve ekonomik müesseseler, moral ve maddî bakımdan milletin refah ve saadetini ne rütbe yükseltmiş ise o rütbe ileridir. Mevcude nisbetle daha fena bir duruma koymuş ise geridir. Gerileme vardır. Ekonomik ve sosyal kaytaklık vardır.

İhtilâllerin gayesi milletin her yönden ilerilemesi, daha güzele, daha iyiye doğru gitmesidir. Bunun aksi, ya post kavgası ya kaytaklıkdır, irticadır.

1 İsviçre Ana Kanunu

Millet geri gidebilir mi?

Bir millet geri gidebilir mi?

Milletin kaytaklık hakkı varmıdır?

Egemenlik haklarına dayanarak bir milletin gerileme, geri gitme hakkı yoktur.

Çünkü geriler, ilerilere nisbetle birer kötülükdürler. Hayat gerilerde değil, ilerlerdedir.

Hayat kötülükde değil, ilerilerde, iyiliklerdedir. Gerilerde ölüm vardır. Bir millet öleceğim diyemez. Yaşama ve yaşatma ilerilerdedir. Bir milletin yaşama ve yaşatma hakkı vardır. Bir millet yaşayacağım diyebilir.

Yaşayacağım ! Evet . .

Öleceğim ! Asla . .

Bay olacağım evet.

Köle olacağım asla !

Bir misalcik :

Sultanlık, hilâfet, kırallık, imperatorluk müesseseleri hatta bunlar meşrutî olsalar bile Cümhüriyetten geridirler.

Bunların meşrutilerinde bile, ölümü eğemenliği eski deyimile, millet hakimiyeti, kayitlı ve şartlıdır. Hükûmdar, ulus eğemenliğinde ortakdır.

Osmanlı "Kanunu Esasisi„.

İngiliz şartları.
Japon ana kanunu
Bu sırada sayılabilecek vesikalardır.

Hatta meşruti bir kırallık olan Belçika'da bile durum bunlardan daha çok fazla mes'ut değildir.

İleri sürdüğümüz teze göre, cümhuriyetten hilâfete, saltanata, kırallığa inmek şöyle dursun, bunların meşrutisine bile ricate, bir milletin hakkı olmamak lâzımdır. Çünkü bu halde millet egemenliğinden kısmen olsun feragat etmektedir.

Amaç, eğemenlikden kısmen feragat değil, eğemenliği her yönden tamamen elde etmekdir. Biz cümhuriyeti bile bunların ilerisidir diye benimsemiş bulunuyoruz. Ana haklar, hukuku esasiye ilmî, ulus eğemenliğini cümhuriyetten fazla tebarüz ve tecelli ettireni keşfettiği gün, onu kabule hazır olduğumuza şüphe yoktur.

Hatırlarda kalmağa değer ki, modern demokratik telakkiye göre ulus eğemenliği tecezzi kabul etmez[1], egemenliği kısmen veya tamamen kaybeden milletler hürriyetlerinden vaz geçmişler demek-

1 Jan Jak Ruso. Sosyal bagıt, Contra social. Locke. Sivil hükûmet

tir. Halbuki modern telakkilere göre insanlar hürriyetlerinden tamamen değil kısmen bile vaz geçemezler.

Bir ferdin, bir milletin ben hür olmıyacağım, esir olacağım demek hakkı yoktur.

Bir ferdin, bir milletin yalnız ve ancak ben hür olacağım demek, hakkı vardır.

Demeyiniz ki,

İnsanlar ve milletler şahıslarında tasarruf edemezler mi ?

Ederler ve istedikleri gibi . .

Fakat bu tasarruf bir şartla mukayyittir. İleriye doğru yükselmeğe ve yaşamağa doğru . .

Geriye doğru . . ölüme doğru asla tasarruf edemezler.

Hem bir neslin, gelecek nesiller üzerinde kötülüğe doğru tasarruf hakkı nasıl kabul edilebilir? Bir nesil, gelecek nesiller üzerinde fenalığa doğru nasıl hükmedebilir? Nasıl olurda bir nesil, gelecek nesillere bir esaret mirasi bırakabilir?!.

*
* *

Buraya kadar ihtilâlın unsurlarını

mutalâa ettik. Şimdi de ihtilâlleri muvaffak kılan sebebler daha doğrusu hasletler üzerinde durabiliriz:

Zekâ ve bilgi, taktik, ferağat, ölümden korkmamak bir ihtilâlin unsurlarından olmamakla beraber, onu muvaffak kılan belli başlı hatta biricik amillerdir.

İhtilâllerde muvaffakiyet, zekâ ve bilgi ile eş olarak yörür. Tarih diyor ki: Büyük şeflerin eserleri de büyükdür. İhtilâllerin genişliği ve kavrayışı şeflerin kafalarının harice bir aksidir. Son türk ihtilâli Atatürkün kafasının bir fotugrafisinden başka bir şey değildir. O, modern milletler karşısında, bin yıl geri kalmış bir ulusu, Türk ulusunu bir hamlede bin yıl ileri götüren bir zekâ ve bir bilgi idi.

Bin yıl diyorum. Bu bir hayal değil, hayalleri geçip aşan bir hakikattir.

Eğer, bir milletin durumunu müesseselerile ölçmek isabetli bir şey ise - ki bunda bence şüphe yoktur- Atatürk ihtilâli, patlak verdiği gün müesseselerimiz 14 asır önce vaz edilmiş olan şeriat kaideleri idi. Bugün modern milletlerin karşısında, Mustafa Kemalin elile

kurulan yep yeni bir devlet rejimi içinde, en modern müesseselerle mücehhez olarak cebhe almış bulunuyoruz.

Ve, biz varız! diyoruz

Bu sesi, herkes ve bütün dünya saygıyle dinleyor.

İşte ihtilâlde zekâ ve bilğinin payı.

*

Max Beer'in Sosyalist tarihinde verdiği malûmata göre (Spartacus İhtilâli) nin, dev gibi Roma İmparatorluğunu yerlerin dibine geçirmesine, esir dünyayı hür kılmasına, remak kalmıştı. Şeflerin idaresizliği, bu muzaffer ihtilâli Roma kapıları önünde yerlere serdi.

*

(Sahibüzzibh) hareketi adını taşıyan ihtilâl Abbasiler saltanatının altını üstüne getirmek üzere idi. Cürci Zeydanın verdiği malûmata göre, yalnız Irak'ta, bu yolde, iki milyon adam öldürüldü. Fakat şefin idaresizliği davanın sonunu bir hiçle bitirdi. Kendi kafasını kaybetti. Hem de kendi adamlarının elile.

*

Kerenski'nin 1914 dünya savaşı sonlarında yaratmak istediği Rus Burjuva cümhuriyeti (Lenin)in dehası karşısında, güneş altında eriyen bir buz parçası gibi su haline geldi ve döküldü gitti.

Atatürk yalnız iç muarızlarla uğraşmadı, ona karşı bütün bir dünya ayaklandı.

"Dur ve teslim ol!„ dedi..

O durmadı. Yılmadı. Ve bu günü yarattı.

Atatürk, işleri nasıl başardığını soranlara her vakit şu karşılığı verirdi:

"İşleri başarmak için en büyük hazine ve kuvvet Türk milleti idi. Olamaz diyenler, hazineyi görmiyorlar ve milletimizi bilmiyorlar, anlamıyorlardı.„

Meselâ:

Sivas kongresinde, Kara Vasıf kendi ve arkadaşları namına şöyle diyordu:

"Düşmanlarımız diritnot yapıyorlar, biz yelkenli gemi bile yapamıyoruz. Onların tankları var, bizim ise kırık dökük kağnılarımız var. Onların orduları var, bizim derme çatma çetelerden başka bir şeyimiz yok. Milyonlarca lira borcu-

muz var. Her sene bunun anasını değil, faizini bile ödiyemiyecek kadar fakiriz. Bu şartlar içinde bize düşmanlarımız istiklâlinizi tanıyoruz deseler bile biz kabul etmemeliyiz. Manda istemeliyiz„ diyordu[1]!.

Diğer taraftan Halide Edib işi gücü bırakmış, boyuna Atatürk'e mektup yazıyor, Amerika mandasını tavsiye ediyordu[2].

Feragat ve ölümden korkmamak. Tarihin verimlerine göre zekâ ve bilgi feragatle müterafik olunca ihtilâllerin zafer sürati şimşekleşiyor. Önlerinde hiç bir şey mukavemet edemiyor. Mesafenin, zamanın anlamı kalmıyor. Ayniştayn'ın yeni teorileri burada canlanıyor. Asırlar sene, yıllar ay, aylar gün, günler dakika halini alıyor. Türk ve Rus ihtilâllerinde olduğu gibi. Atatürk'ün medeniyet dünyası önünde, bin yıl geri kalmış bir milleti, Türk milletini bir hamlede bin yıl ileri götürmesinin sebebleri içinde onun büyük feragati anmak bir lâzımadır. O, aç kaldı.

[1] Nutuk. Gazi Mustafa Kemal

[2] Nutuk. Gazi Mustafa Kemal

Ölüme mahkûm oldu. Fakat milletini düşündü. Yalnız onu, açlığı ve ölümü değil.

Fransız ihtilâlinin bir iki defa sürçmesine sebep, bence feragatin ihmalidir. Bir kısım ihtilâlcilerin ceb doldurma manisine, illetine tutulmalarıdır[1].

Yeri gelmişken tarihin büyük ihtilâlcilerinden bazı feragat örnekleri anabiliriz.

İsayı ele alıyorum :

Bu adamı, bir din hareketinin peygamberi olarak değil, din perdesi ardında başardığı büyük bir ihtilâlin şefi olarak mütalea ettiğimiz zaman ne görüyoruz?

Hep ve daima feragatin ve ölümden korkmamanın son hatleri

İsa ihtilâl bayrağını açarken şöyle bağırmıştı: (Ey hahamlar! Siz dul kadınların, öksüz çocukların kefen soyguncularısınız[2]!)

İsa işe böyle başladı.

Max Beer'e göre: o, pek iptidai şeklinde olsa da bir sosyalist idi. Sosyalist ihtilâli yapmak istiyordu. Sonra onu ölümle korkutmak istediler. Kork-

[1] G. Lebon, Fransız İhtilâlinin Psikolojisi.

[2] Din tarihi.

madı. Başına kızgın demirden dikenli bir taç geçirdiler. Çarmıha çıkardılar, ellerinden, ayaklarından ve göksünden çivilediler. Orada can verdi.. Fakat bu feragatin, bu ölümden korkmamanın sonu ne oldu? Bu gün insanlığın yarısı o çarmıhın altında tapınıyor. Vicdanını çarmıhta gerili adamın önünde, diz üstünde süslemeğe, ona sükûn vermeğe çalışıyor!

Size biraz da Muhammed'den bahsetmeliyim.

Muhammed işe başladığı gün, Arabın en zengin kadınlarından birisile evli bulunuyordu. Bu Hatice idi. büyük servetlerini davaları yolunda sarfettiler. Muhtaç hale düştüler. Muhammede reva görülmedik işkence ve hakaret kalmadı. Kâbe'de nemaz kılarken kafasına deve işkenbesi geçirildi. Secdeden başını kaldırmadı. Kızı Fatime geldi, üstünü başını temizledi, evlerine götürdü. Onu imana geleceğiz diye Taifliler davet ettiler. Taife girerken, taşlarla karşıladılar. Yara, bere içinde kaldı. Ölüyordu. Soluk soluğa akrabalarından birinin bağına iltica etti. Ona biraz su getirdiler. Akrabaları müşrik olduğundan o halinde bile onlardan su almadı. O halile akrabalarının kölesini müsliman yapmakla

uğraştı ve muvaffak oldu. Hür olan köleyle beraber yola çıktı. Mekkeye vardı. Bu defa Mekkeliler onu şehre kabul etmediler. Nihayet bir adam çıktı. Onun kefaletile şehirde barınabildi. Fakat davasını yürütmekten biran hali kalmadı. Has amcası Ebuleheb onu nerede görse bağırır ve, (Ey ahali! biraderimin oğlunun sözlerine kanmayınız, o bir yalancıdır!) diye tahkir eder, tahkir ettirirdi. Sokaklarda yeğeni Muhammedi yuhalara tutturur, herkesin başına geçerek onu taşlar ve taşlatırdı.

O kadar ki bir gün Muhammedi öldürmeğe ve öldürtmeğe karar verdi.

Muhammed bin bir müşkûlât içinde Medineye kaçtı. Davasından dönmedi. Dava ilerileyor ve kazanıyordu. Ona bin bir suikastler tertip olundu. Hepsini atlattı.

Bütün yakın akrabalarını dava uğrunda şehit verdi. Hayber muharebesinde amucasının oğlu Ali bulunmamıştı; gözlerinden rahatsız yatıyordu. Fakat yatağında duramadı. Muhammede muharebe meydanında iltihak etti. Savaşa çıktığı zaman, Muhammet " Yarabbi! Akrabamdan kimse kalmadı. Hepsini senin yolunda feda ettim. Aliyi de alacaksan, beni de al !„ diye yalvardı

ve ağladı. Feragatın derecesi görülüyormu?

Büyük ferağatın sonu ne oldu?

Muhammed hayata gözlerini yumduktan on sene geçmeden Kisraların taçları, tahtları çöl araplarının ayakları altında çiğneniyordu. (Vakkas oğlu Sa'd) ın kumandasındaki 30,000 kişilik çöl araplarına İran kapılarını açmış, dünya haritasından silinmiş, koskoca İran, bir Arap eyaleti haline gelmiş, Arap davası Türkistan sınırlarına dayanmıştı.

Firdevsî (Şehname) sinde istediği kadar hilkatın yüzüne tüküredursun. Ve çölde kendini çekirgeyle besliyen baldırı çıplak Araba, İranı çiğnettik diye feryat ededursun.

Feragatla, inanla yürüyen arabın önüne, inansız, feragatsız taclı İran çıkamaz, ona karşı koyamazdı.

Taclar ve tahtlar, çekirge ile beslenen, feragatlı inanlı yalın ayaklıların önünde egilmeğe mahkûmdur.

O kadar ki hicretin yüzüncü yılında arablar İspanya içerlerine, Afrikanın şimaline, İstanbul kapılarına kadar dayandılar. İstanbul muhasarasında vefat eden Muhammedin ihtiyar arkadaşlarından Ebaeyyubülensari vefatından evvel şöyle bir vasiyette bulundu :

Eyubülensa ri anekdotu

Ölüyorum, ölünce cesedimi bir tahta özerine uzatın ve onunla surlara hücum edin!„

Koca idealist yalnız dirisini değil, ölüsünü bile büyük davaya vakfetmişti.

Araplar ispanyayı da aşarak puataya önlerinde parisin yanı başında göründüler *Abdurrahman Gafiki* şehid düşmeseydi arap bayrakları paris burclarında esecckledi

Ebubekir anekdotu

Ebubekir, islamın birinci halifesi Arabın milyonerlerinden biri idi. Bütün servetini dava uğrunda sarfetti. ölürken kızı (ayşe) yi çağırdı ve şunları söyledi. (bir hırkam, bir devem bir de kölem var. Ben ölünce yerime gelecek adama bunları teslim et çünki bunları beytulmaldan almıştım benim değildir.) diye gözlerini bu dünyaya kapadı.

Ömer anekdotu

Ömer, islâmın ikinci halifesi, zengin değildi. Fakat borçlu öldü, (Ebu'lülü) adında biri tarafından vuruldu. Ömer bir gün karısının üzerinde yeni bir entari görmüş, nasıl tedarik ettiğini sormuş Karısı beytulmaden her gün kendilerine yemek için gönderilen nafakadan artırdığı para ile aldığımı söylemiş··

Ömer (ya demiş! madem ki artıra -

biliyorsun şu halde bize, beytulmal ihtiyacımızdan fazla erzak veriyor. Binaenaleyh entari bizim hakkımız değildir.!) Entariyi çıkartmış ve doğruca hazineye iade etmiş!.

Aziz oğlu Ömer anekdotu

Size birde, müsaade ederseniz, Emevilerden *Aziz oğlu Ömere* aid bir anekdot nakledeyim halife tahta çıktığı gün, karısı sevinerek tebrike koşmuş.. Bu kadında Emevi prenseslerden idi. Ömer, derhal (sevinme!) demiş. Karısı niçin deyince «çünki ilk iş olarak üzerindeki elmasları pırlantaları hazineye teslim edeceğim Zira bunlar senin değil, babalarımızın haksız olarak millet hazinesinden aldıkları paralarla tedarik edilmiştir », cevabını vermiş. Nihayet Ömerin doğruluğu Emevilerin işine gelmediğinden onu yine akrabaları zehirledi.

Bir gün ölüm düşeğinde yanıp yatarken, kayim biraderi halifenin ziyaretine gelmiş ve üzerindeki gömleği kirden sim siyah görünce utanmış, hemşiresine (yarın yine geleceğim halifenin üzerinde bu gömleği görürsem seni öldürürüm) diye yemin etmiş. Ertesi gün yine gelmiş ve aynı gömleği halifenin Sırtında görünce hemşiresini öldürmek için yere vurmuş. Kadın feryat ederek (bir sözüm var mu

saade et söyleyeyim demiş.) söylediği şudur (Halifenin başka gömleği yok ki bunu çıkarıp yıkayabileyim!) halife zehir lenerek kirli bir gömlek içinde son nefe sini verdi.

Devlet adamlarında fakirlik zenginlik

Bu feragatların sonu ne oldu! tarihi sarsan, yerinden oynatan yürüyüşini değiştiren eser meydandadır. Bilmem ki bunu izaha lüzum varmı!

Devlet adamları fakir ölmelidirler ki idare ettikleri milletler zen gin ve mesut olsnular. Devlet adamları cep doldurmaya kalkarlarsa millet, fakir, bedbat dava münhezim olur.

Çünki milletin kazanması. ve davanın muzaffer olması imkânı kalmaz. Fakriçinde ölmek devlet adamının hele ihtilâl şeflerinin süsüdür. İhtilâl şefleri devlet adamları fakrile taclanırlar.

Biraz daha berilere gelelim.

1789 Fransız büyük ihtilâli.

Şüphe yok ki bunun kökleri XVIII inci asrın fikriyatı ile sulandı. Fakat bu ihtilâli yapan şahıslar kimlerdi ? ve kaç kişi idiler ?

---

[1] Kasası enbiya. Cevdet paşa.
Zübdetülkassas Abdurrahman Şeref.

Guğliyelmo Frrero

İtalyan tarihcisi *Gugliyelmoferrero* ya göre Fransız ihtilâlini başaranların sayısı iki yüzü geçmez[1] bence bu bile fazladır.Bu sayı iki üç kişiye indirilebilir. mirabonun ilk meclisteki meşhur nutku Mirabonun sözleri, kıvılcımı tutuşturmağa kâfi geldi, Malûmdur ki Mirabo, kıralın meclisin dagılmasını emretiğini bildiren mabeyinciye «gidiniz efedinize deyiniz ki, biz burada milletin iradesile bulunuyoruz. Ve bizi buradan ancak süngü kuvvetile çıkarabilirler!„ tarzındaki beyenatı meclisi dağılmaktan kurtarmış, ve ihtilâl başlamıştı. Artık meclis kralı değil, ihtilalin icaplarını dinliyordu. Kralın oteritesi paş aşağı edilmişti. Başlayan yangını 200 değil bence iki kişi idare etti. Bunlar *danton* ve *robespiyer* idi, denilebilir. Danton bir nutku ile fransayı tehlikeden kurtaracak kadar müessir oluyordu

Meselâ:

Dantonun sözleri

„Vatanın düşmanlarını yenmek için; cesaret! cesaret [1]cesaret daimi cesaret!„[2] diye haykırması milleti ayağa kaldırmağa yetiyordu. O kadar ki robespiyer dantonu öldürünce tarihci *anlarda* dediği

[1] La ruino de la civilisation antique

[2] Miğdet. Histoire de la revolution francaise cilt• I

gibi ihtilâl topalladı· Robespiyerde öldürülünce, iki ayaktan mahrum olan ihtilâl düştü. Napolyon'un elinde kaldı.Yerini İmparatorluğa bıraktı.

Burada işaret etmek istediğimiz nokta şudur ki danton ve robespiyer feragat bakımından birer örnekdirler.

Danton kendisini robespiyerin öldüreeceğini biliyordu. Arkadaşları bu hususta dantona bir çok defalar haber verdiler, İngiltereye kaçmağı teklif ettiler. O bu teklifleri şiddetle reddeti.

O, "kaçmakmı ? asla! vatan ayakkabı ökçesi altında götürülürmü ?" diyordu.

Danton kaçmıyor

Kaçmadı. yabancı memleketlerde hayatını dilenmeğe giyyonin altında, fakat kendi vatanında ölmeği tercih etti.

İhtilâl mahkemesi huzuruna çıktığı gün mahkeme reisile arasında şöyle bir muhavere ceryan etti.

Reis ;" adın ne ? kaç yaşındasın? nerede ikamet ediyorsun ?„

Danton ;" adım dantondur. 30 yaşındayım. Pariste ikamet ediyorum. Yarın tarihin panteonunda oturacağım..işi uzatma aldığın emri infaz et alçak!„

Giyontin önüne geldiği zaman, arka-

daşı Bastil kahramanı de *Manlinle* öpüşmek istedi. Cellad mani oldu

Danton soguk kanlıkla dedi ki: "alçak şimdi başlarımızın düşeceği sepette de bizi öpüşmekten menedemezsin!"

Danton böyle kahramanca yaşadı, dava uğrunda kahramaca öldü.

Ölmezden önce: "robespiyer! üç aya varmaz beni takip edersin„ diye haykırdı

Robespiyer kiyotin altında

Hakikaten üç ayı biraz geçiyordu ki bir kurşun derbesiyle çenesi kırılan robespiyer giyyotin önünde göründü. Ve başı mukadder sepete düştü!

İlk Cumhuriyetin başı da düşüyordu

Muvaffak ihtilallerin en büyük düşmanı onu başaran arkadaşların birbirine girmesidir.

Danton ve Robespiyer bu iki dost düşman öldükleri gün çoluk çocuklarına miras olarak birer kopuk başla. birerde kanlı gömlek bıraktılar. O kadar!

Fakat ilerde göreçğiz ki bu feragat yabana gitmiyecektir. Dantonla Robespiyer'in kanlı şömlekleri düşen Cumhuriyetin her kalkınma hareketinde birer bayrak olacak , ve daav fransada değil dünyanın her yanında bu bayraklar altında yeniden zafer olaşacaktır.

Karl Marks

*Karl Marks*da büyük feragat örneklerindendir. Marks, Madmazel Vestfalen ile evlendi. Hem kendisi hem karısı zengin aileye mensup idiler. Ortaya attığı sosyalist davası uğrunda hapishanelere düştü. Kaçtı. Sürgünden sürgüne koştu. Fransaya gitti. Almanyanın müdahalesi üzerine fransayı terke mecbur oldu. Belçikaya geçti. Amele hareketleri başladı. Orayı da terk ile İngiltereye gitti. İngilterede barınabildi. Hayatını muzayaka içinde bitirdi. Gazetelere yazılar yazarak geçiniyor ara sıra da arkadaşı Engels'in muavenetine mazhar oluyordu. Bugün Londra'nın bir mezarlığında başında küçük bir taş olduğu halde ebedi uykusunda yatıyor.

Fakat 'ava, mahiyeti itibariyle ne olursa olsun, bugün Rusyada Marks'ın heykelleri yükseliyor. Dava dünyayı düşündürüyor. İşte bilginin, yüksek düşüncenin, feragatini verimi!

Koca Reşit ve Midhat paşalar anekdotu

Koca Reşit ve Mithat paşalar memleketimızde heykeli dikilmesi zaruri olan büyüklerimizdendir. Gülhane hattı hümayunu namile anılan tanzimat, Koca Reşit

paşanın eseridir. Bu yıl, bu eserin yüzüncü yıldönümünü yaşamaktayız. eser, sosyal ve siyasal bakımlardan büyük önemi haizdir. Bilhassa 1839 Türkiyesi göz önünde tutulursa, bu önem büsbütün artar. Gülhane hattı hümayunu, islâm, hıristiyan, yahudi bütün Osmanlı imperatorluğunun tebasını birine müsavi tutuyordu. Bu beyanat o gün için o kadar güç bir şey idi ki, bugün sokağa çıkıp da «ben gâvur oldum!» demekten bin kat fazla bir liberallık idi.

Asırlardanberi rüşvet manasını kaybetmiş,en meşhur bir hediye halini almıştı. Rüşvet vermemek ekseriya insanın hayatını tehlikeye koyardı.

Meselâ:

Hanya fatihinin katli

Hanya Fatihi Yusuf paşa Fetihten sonra İstanbulda döndüğü zaman, (Deli) lâkabile anılan I nci İbrahim, paşaya "ne getirdin ?!„ diye sormuş.. hediye getirmediğini öğrenince, koca Gaziyi huzurunda boğdurmuş, sonra da nedamet ederek elindeki asâ ile yüzünü okşamış, "Şu penbe yüzlü adama yazık oldu diye telehüf etmişti)!![1]

Zamana bakınız ki Hanyayı feth etmek mana ifade etmeyor,mutlaka hediye isteniyordu. yani rüşvet!

[1] Naima tarihi.

Tanzimata takadüm eden günler bundan aşağı değildi. Rüşvetin bu kadar sindiği bir devirde Gülhane hattı hümayunu rüşvetin şiddetle cezalandırılacağını padişahlara bile meydan okuyarak ilân ediyordu. Bu o kadar radikal bir hareket idi ki zamanımızda islâmlık mülgadır demekden daha çok güçtü. Koca Reşit paşanın ortaya koyduğu yeniliklerle, Osmanlı imperatorluğu zamanının en modern devletlerinden biri oluyordu. Koca Reşit tesbit ettiği teceddüt hareketlerinde çok samimi ve kati karar sahibi idi. Her dediğini yaptı ve tatbikat sahasına koydu Rüşveti meneden müeyedeler yaptı. Eski sadrazam Husrev paşayı bile bir rüşvet maddesinden mahkemeye verdi. Mahkûm ettirdi.[1]

Koca Reşit ve Kavalalı Mehmed Ali Paşa

Mısırda hükümran olan Kavalalı Mehmed Ali paşa, Koca Reşide rüşvet teklif etmiş, Koca Reşit şu cevapta bulunmuş: „paşa ihtiyar olduğundan bu teklifini bunaklığına hamlediyorum. Fakat bu lâtifeler devam ederse onu Mısırda tevkif eder. Hakkından gelirim.„ demişti!.[2] Koca Reşit paşa ortaya attığı eserinde bu kadar samimi, ve bu kadar kat'i karar sahibi idi.

[1]Osmanlı tarihi Ahmet Rasim.

[2]Babıali'nin iç yüzü Süleyman-Akşam gazetesi

İslâm hıristiyan, yahudi, tebanın müsavatı hakkındaki prensipleri de aynı sadakatla tatbikata koydu. Fransa hükûmeti namına şarkta vücude getirilen yenilikleri tetkike memur edilen de Hell hükûmetine verdiği raporda bu hakikatı itiraf etmek tedir[1]

Vergilerin ıslahı iltizam usulünüu ilgası hakkında Gülhane hattının vazettiği esaslar, cidden birer radikal yeniliklerdir.

Tanzimatın en sakat yeri bu kadar yenilikleri ortaya koyduktan sonra bütün bunları şeriat esaslarına istinad ettirmesidir ki bu da davayı yürüte bilmek için zaman efkârına verilmiş bir rüşvettir -de nebilir!

Koca Reşidin büyük fedakarlığı

Koca Reşidin büyük yanlarından birisini de şahsında, millet yolunda göster diği şahsî fedakârlığında buluruz.

Osmanlı İmperatorluğunun resmi tarihcisi Lûtfi, Koca Reşidden bahsederken diyor ki:[2]

Tarihçi Lûtfi ne diyor.

„Muharriri fakir dahi orada Gülhanede kürsüye yakın yerde bulunup biîbaretiha hattı hümayunu istima eyledim. O hüsnü kıraat ve letafet, hitabet görül-

[1] de Hell voyrge en Türquie.

[2] Lütfi tarihi. Cilt 6 S. 61

müş şey değildi. Akibinde toplar atılarak kurbanlar kesildi. Ve keyfiyet bilcumle memalike ilân ile o günden bed ile usulü cedideye teşebbüs olundu.

Tanzimatı Hayriyenin icrası için Reşid Paşanın vukua gelen himmeti sadıkane ve gözüne aldırdığı müşkülâta karşı şu harekâtı cânsparane ve fedakâranesi ilâhırzaman ziveri sahayif tevarihi cihan olmağa şayan hidematı makbuledendir. Te'yidi makal için şu hikâyeyi buracığa derceyledim. Şöyleki, Reşid Paşa dairei kethüdası Topcu paşa zade Salih bey müahharan vezir olmuştu, bu zattan mesmudur ki dairece mühim bir işin ifadesi için haftalarca bir vakti müsaid bulup da Reşid Paşaya ifadeden aciz kalıp bir akşam Paşa mutadı olduğu üzere nısfılleyl den sonra harem dairesine gidinceye kadar bekleyip, elinde şamdanla Paşa mabeyn kapnsunu açmakda iken kethüda yanına sokularak meramını ifade için fekki şefe eder etmez " Efendim sen ne efkârdasın, ben ne haldeyim? Ben yarınki gün bir mehlikedeyim ki akşama sağ çıkacağımdan ümidim yokdur!,, diyip içeriye girerek kapıyı kapayıp ğitmiştir ki meğer o gecenin ertesi günü zikrolunan Gülhane cemiyeti vukubulacakmış.,,

İşte Koca Reşid, kocaman eserini böyle bir fedakarlıkla, böyle bir feragatla başardı Bu faragatın sonu ne oldu? O, bununla bir milletin, Türk ulusunu modern yaşama temellerini atmış oluyordu.Bugüne bile yer hazırlamışdı, eseri tutundu. Bu günün doğumunda bile müessir oldu. Türk milleti yaşadıkça, Koca Reşid de, eseri de yaşıyacaktır.

(Meternih) Koca Reşidin pek dostu idi. Reşit paşa tanzimat hakkında fikrini sormuşdu; o da yenilikden sakınsın demişti. Fakat Reşit Paşa yenilikte muvaffak oldu. (Meternih eskilikde inad etti. Ve sonunda bir çamaşır arabası içinde ingiltereye kaçtı.

Midhat paşanın eseri

Mithat Paşa

Koca Reşidden sonra, Mithat Paşa yenilik tarihimizin en büyük simalarındandır. Bunun teşebbüsleri bu adamın feragatıdır ki Türk milletine 1876 ana kanununu kazandırdı. Bu ana kanunu Mithat Paşanın fedakârlığının verimidir. Bütün engellere, karşı koydu. Bir kaç arkadaşiyle,fakat başda daima, o meyden okudu, II inci Abdülhamid gibi tarihin meşhur

[1] Ebuzziya Tevfik. Nümunei edebiyatı Osmaniye.

bir müstebidine, Türk ulûsunun eğemenliğini, hüriyetini Mithat paşa tanıtırdı. Bu da Koca Reşit gibi fedakârlığı ve feragatı gözüne aldı. Daha ileri gitti Bu yolda canını verdi Fakat milletini bay kildı.

O vaktin tabirile, (kanunu esasi) için Mithat paşanın yanı başında çalışanlardan Şıpka kahramanı Süleyman paşayı unutmamak bir borçtur. Bu adam milleti uğrunda hayatı daima istihkar etmiş onun saadeti yolunda bir kaç Padişahı yakalarından tutub tahtan aşağı indirmiştir. Süleyman Nazif, "Sultan Azizi hal edenler arasında meşrutiyeti idareye taraftar olanlar yalnız Mithat paşa ile Süleyman paşa idiler,,. diyor.[1]

Sultan Azizin hal'inden sonra toplanan mecliste Sadrazam Rüştü Paşa „meşrutiyeti idare ehli vatanda ademi kabiliyeti ve hüriyeti ahalide envai mazarrat mevcuddur.,, dediği zaman, o meclisde hazır bulunan Süleyman paşa ayağa kalkarak:

Süleyman Paşanın sözleri

Paşa hazretleri, tebdili sâltanat, hali hazırı istipdadı vikaye için olmadı. Her kes temini istikbali millet için bu fedakârlığı deruhde etti. Bu işi yapanların ne sul-

[1]Süleyman Nazif. iki dost S· 52

tanı mahlûa bir garazı şahsileri ve ne de şimdikine bir nisbeti mahsusları vardı. Müzakerata bu dakikaları nazararı itibare alarak devam buyurunz„ı demişti.

Bu kahraman Türk askeri, bu dürüst ve yüksek devlet adamı ömrünün son günlerini Bağdad sürğünüude ikmal etti. Mithat paşanın (kanun esasî) işinde ne kadar samimi, milleti yeniliğe götürmek için ne derece kati karar ve feragat sahibi olduğunu yakından anlamak için, onun zamanın eli satırlı zalimi II inci Abdülhamide yazdığı mektubu ibretle gözden geçirmek lazımdır.

Mithat paşanın II ci Abdülhamide mektubu

Söleyman Nazifin(*iki* dost) adını verdiği eserinde olduğu gibi nakliyorum. [1]yarının Taif şehidi vatanın yarınki celladına diyor ki:

Padişahım! meşrutiyeti vazı ve ilândan muradımız istipdadı refi ve zatı şahanenizi vezaifinizi ikaz ve vükelai de letin vezaifini tayin milletimizin meyanında müsavâtı kâmileyi temin edip elbirliğile ve gerçekten mülkün ıslahına çalışmakdır.

Otuz senedenberi neşredilip de ahkâmı icra olunmayan hattı hümayunlar

[1]Süleyman Nazif. ıki dost. S. 54

gibi şimdiki hattı hümayunu mülûkaneleri buhranı hazırın indifaından sonra bile hükümsüz kalmıyacaktır.

Zira kanun esasiyi ilândan muradımız, yalnız meselei şarkiyenin hüsnü tesviyesine medar olmak, avrupalıların aleyhimize açılan ağızların kapamak için numayişten ibaret pir cemile değildir. Bu bapta zatı şahanelerine bazı izahat arzeyleyeyim. Evvelâ zatı mülûkânelerine ait olan vezaifi hükümdaranenizi mutlaka bilmelisiniz. Zira bilcümle harekâtımızdan millet nazarında mesul olacaksınız. Bunun için vükelâyı devlet ve memurini hükûmet icrai vezaifinden emin olmalıdır ki dörtyüz sanedenberi milletimizi denaate alışdırıp devleti duçarı tedenni eden müdahinlikden yakayı sıyıralım. Bendenizin zatı melükânelerine fevkal'âde riayetim vardır. Ancak ahkâmı şerişerife tatbiken milletimizin menafiine muzir olan en ufak hususta bile size itaat etmekte mazurum. Çünki mes'uliyetim ağırdır. Hem vicdanımdan korkarım, hemde vatanımın saadet ve selâmetini temin için vicdanımla müteahhidim. Fakat korkarımki bu efkâr ve ef'alden dolayı ileride devlet bendenizi müttehem ve mes'ul tutsun. Şu arzedeceğim doğru sözlerden kalbimiz şüpheye var-

masın. Ne çareki en ziyade korkduğum bilâhere vicdanımın bendenizi mahcup edip mesul tutmasile milletimin taan ve tevbihine uğramaktır. İşte bu dehşettir ki zat şahanelerini tasdi için bendenize cüret veriyor.

Padişahım Osmanlılar kendi kendilerini islah ve idare iktidarını haiz olmalıdır. Usulü meşveretle idare olunan bir milletde nizam nedir bilirsiniz. Tafsile hacet yoktur. Bendenize emniyet ediniz efendim. Bununla beraber ricali milletden de emin olunuz.

Padişahım bendeniz bir bar sakil altındayım Osmanlı sıfatile icrayı vazife edeceğim. Bir memurun kendini vicdanen mesul tutarak icrayı ef'al etmesinin lüzumu gibi bir vezir de hem vicdanı hem milleti nezdinde kendini mesul bilmelidir Ümit ve iftihar ederimki vicdanımın bendenizi mesul tutabileceği bir harekette bulunmadım. Fakat milletin bendenizi mesul tutmaya çalışmasını isterim. Hem bu hale fahrederim.

Padişahım dokuz gün oluyor ki maruzatı mütekaddimeyi is'af etmemekte devam buyuruyorsunuz. Amelenin aletine müşabih olan nizamatı müberremeyi redde-

diyorsunuz. Halbuki aletsiz iş görülmez. Bu hal ise henüz dehşetli zelzeleler - den mahvü inkiraz derecesini savuşduran bina-i devleti tamire çalışdığımız sırada siz adeta yıkmak istizorsunuz diyebilirim.

Eğer bu esbaba mebni bendenizi serkârdan azlederseniz, rica ederim inan idare mizaci şahanenizle icraatı devlet halihazırın ehemmiyet ve ilcaâtına tevfikan imtizacettirib kullanabilecek bir yedi - iktidara tevdi buyurulsun herhalde . . . .„ (1923 Kânunu sani 18) kullari Mithat 1 . .

Bu mektuptan altı gün sonra Mithat paşa sadaretten azlolundu. Ve Avrupaya sürüldü. Mithat paşanın yaptığı (kanunu esasi) nin 113 üncü maddesi padişaha bu hakkı tanıyordu[1].

Mithat paşa,

«Kendi elimle yare kesip verdiğim kalem»
«Fetvayi hunu nâ hakkımı yazdı iptida.»

Beytinin anlamı oldu.

Sonra af edildi. Memlekete döndü. Bağdat, Sürye, İzmir valiliklerinde bulundu. Fakat Abdülhamit o sağ iken bir türlü rahat edemiyordu. Nihayet bir iftira tertip olundu. Mithat paşa Abdül'azizin

[1] Süleyman Nazif. İki dost S: 67 -69
Tabsarai ibret. S: 6 - 394

katillerindendir denerek yıldızda kurulan fevkalâde mahkemeye çıkarıldı. Reis *Sururi* can düşmanı idi. Muhakeme neticesinde idama mahkûm oldu. hüküm kendisine tebliğ edildiği gün şu cevabı verdi.

Midhat paşanın bir sözü

"Masumum. Fakat idama mahkûm olmuşum ne çıkar? Türk Milleti sağ olsun!"

Mithat paşanın suçu Abdülhamidin istibdadına karşı koyması idi. Yabancı devletlerin müdahelesile, idam hükmü infaz olunamadı. Taif zındanında habsolundu. Ve biraz sonra orada boğduruldu.

Fakat bu feragatin verimi ne oldu ?

1876 da Mithatın ektiği tohum bir daha yozmadı. Dal budak saldı. Ve bu dal budak nihayet 1908 de Abdülhamidi boğdu. Eser yaşadı. Ve bu güne yer hazırladı.

Ölümden korkmamak, ihtilâlin muvaffakiyetini hazırlayan büyük haslatlardandır.

Bununla beraber, asl olan ölmek değil, icabında öldürmektir. Ve yine icab edince, hayatı hakir görmek, ölümün üstüne güle güle yürümektir.

Atatürk; "yolunuzda bir asker gibi ölmeğe hazırız" diyenlere; "yolum da öl-

meğe değil, yaşamağa ve oldürmeğe hazır olunuz! döğüş san'atında asl olan ölmek değil, öldürmektir.„ derdi.

Bu böyle olmakla beraber, saatı çalınca ölümü, bir dost kucaklar gibi kucaklamək, büyük davaların ardısıra koşan ihtilâlcilar için bir lâzimedir.

Ölüm nedir?
Hayat nedir?

Biz bunları ne hekimlerin anlattığı, ne de filozofların karanlık mefhumlar içinde söylemeğe çalıştıkları gibi etüd edeceğiz. Biz, ölüm nedir? hayat nedir? anlamlarını moral bakımdan, tatbikat verimlerinden tebarüz ettirmeğe çalışacağız.

Moltkenin fikirleri

Moltke, savaş hakkındaki düşüncelerini söylerken: "savaş gibi bir müesseseyi yarattığından dolayı Tanrıya teşekkür etmeliyiz. Çünkü savaş olmasaydı, insan ölümle ünsiyet hasıl edemiyecek ve ahlâksızlık içinde yok olup gidecekti. Umumî moralı tutan savaştır!„ der.[1] *Keçeci zade İzzet Fuat paşa* "kaçırılan fırsatlar„ adını verdiği eserinde, bu yolda bir şeyler söylerse de, fikrin asıl sahibi *Moltke*dir. Bence şurası muhakkakdırki, insanın, saatı çalınca en çok yükseldiği yer ve an,

[1] Bonfils. Droit international public.

ölüm karşısında aldığı durumdur. Hayatta,icabında ölümden korkmayan insan kadar yüksek bir varlık tasavvuru mümkün değildir. İnsanı metin, vakarlı, asil, hulâsa eski deyimiyle (insanıkâmil) yapan haslat budur. Bunun içindir ki, ideal yolunda ölmeği ve öldürmeği kendine san'at yapan askerliğe imrenirim.

Dikkat ediniz! mahlûkların en cesuru, kralları sayılan arslan bile ölümden yılar ve kaçar, yalnız insan oğludırki, ideal uğrunda muzikalarını çala çala, marşlarını söyleye söyleye, ölümün üzerine yürür; ölüme, düğüne gider gibi gider.

Atatürk ve Çanakkale

Çanakkale savaşlarına dair olan şu anekdotu rahmetli *Atatürk*ten duymuştum:

Düşman, sür'atla siperlerimize yanaşıyormuş, alâya hücum emrini vermiş. Fakat yerinden kimse kıpramamış. Her yerden ateş yağıyormuş .. Lağımlar patlayor. Tayyareler bombalar atıyor, top tüfek dumanlarından göz gözü görmüyormuş, bu şartlar altında emir dinletmenin zor olacağını gören Atatürk, muzikaları çaldırmağa başlamış .. Bizzat ayağa kalkmış, askere, "düşman kurşunu adam öldürmez. Bunu size göstereceğim ve sonra kamçıyla üç defa işaret edeceğim .

o zaman sizde hücum edeceksiniz„ demiş. Atatürk siperlerin üzerine çıkmış, kurşun sağanaklarına göğüs vermiş, ve kamçısıyla üçüncü işareti verince, alay süngü hücumuna geçmiş. Rahmetli bu hatırasını gözleri dolarak anlatırdı. "Alay kâmilen eridi. Fakat ortada bir yığın düşman ölüsünden başka bir şey kalmadı.„Derdi.

Hürriyet kimin hakkı

İnsanı, insan yapan hiç şüphe yok ki ölümden korkmamaktır. Morali yapan büyük haslat ölümdür, bir insanın ölüme karşı gözü ne kadar pek olursa o rütbe yükselir.

Ne kadar yılarsa o derece alçalır.. Alçak olur. Ölümden yılan milletler hürriyete değil, esarete kavuşurlar.

Namık Kemal, ne kadar yerinde söylemiş :

Can korkusuna değer mi bir ömr
Baki mi olur cihanda insan.

Yine hatırlayabiliriz ki ölüm gölgeye benzer; kaçtıkca koşturur. Üzerine yürüyünce kaçar.

Nihayet ölüm bir gölgedir!

Bir fransız şairi evinin kapısına şöyle bir levha asmış..

Ici jattends la mort
Ni je la desire , ni je la craind.
Burada ölümü bekliyorum.

Ondan ne korkuyorum. nede arzulayorum

Fakat bence, fransiz şairi bir noktada yanılıyor. Bazan ölüm, bir memleket bir millet kurtarmak için arzuda edilebilir Zannediyorum ki, ileri sürdüğümüz soruların karşılığını elle tutulur, gözle görülür bir şekilde henüz vermedim. Mutalealarım biraz abstre, mücerred oldu.

Ölüm nedir?
Hayat nedir?

Bir iki misalle, soruların karşılığı daha esaslı bir surette kavranabilecektir.

Romalı ayân anekdotu

Günün birinde, bir romalı ayân Neron tarafından tevkif olunuyor. suçu, Nerona karşı hazırlanan bir suikasdle ilgili olmasıdır. Söyletmek için o kadar eza cefa, o derece işkence yapılıyor ki, ölüm haline düşüyor. Neron "söyle, söylemezsen şimdi öldüreceğim!.. diyor. senatör baygın halde cevap veriyor: "ben sana, beni öldüremezsin demedim. Ve demiyorum. Fakat söylememek hüriyetimi gasbedemez onu alamazsın!„ diyor. Ve gözlerini kapayarak ölüyor. Söylememekle, sui-

kasdcıları haber vermemekle bu adam memleketine en büyük hizmeti yapmıştır. Çünkü ihtilâlcı ocağını söndürtmedi. Nihayet ocak tekrar harekete geldi. Ve vatanı Neron dan kurtardı, senatör öldü mü? aslâ! [1]

İki bin yıl sonra, bugün tarih onu saygiyle anmaktadır. O bütün insanlığa bir moral örneği olarak gösterilmektedir

Hayat nedir?

Romalının mezar taşı

Romada tuhaf mezar taşlarına rastlanır. Bu taşlardan birinde şunlar yazılıdır. "çok kazandım, kazandıklarımı hep sarfettim. Yedim, içtim, eğlendim ve öldüm. Ölüme gam yemem çünki dünyadan istediğim gibi kâm aldım!" [2]

İşte bir hayat örneği.. bu adama insanlık, yaşadı diyebilir mi?

Nihayet bir beygirede bundan fazla ne yazılabilirdi. Nihayet o da, yedi içdi ve tepindi gitti.

Hatta zan ediyorum ki bazı beygirle-

[1] Dürüi. Histoire des romains.

[2] Dürüi Histoire des romains.

re bundan daha güzel bir taş yazmak mümkündür.

Belgrad paşasının beyğiri

Vaktile Belgrad paşasının savaşlarda bindiği bir atı varmış. At öldüğü zaman Ona bir taş yaptırmış. Ve şunları yazmış. "Savaşlarda en yakın bir yardımcım idi„ dedikden sonra onun cesurluğu ve bulunduğu seferler kaydedilmiştir.[1]

Bizim Romalı serseri, hiç şüphe yok, insan olduğu halde şu kaydettiğimiz Türk atı kadar yükselememiştir. Bir hayvan olarak yaşamış ve ömrünü öyle bitirmiş. Buna yaşamak denebilir mi?

Plevne gazileri

Tekrarlıyabiliriz. Ölüm nedir! hayat nedir?

General Ali Fuat - Harp akademisi komutanı - Plevne müdafaasına dair o vakıtki Rus gazetelerinden birinden naklen şöyle bir anekdot anlatıyor! vakiayı yazan Rus muharriri diyor ki:[2]

"Rus ordularını aylarca karşısında tutan ve onlara çok müşkül ve tehlikeli anlar yaşatan Plevne düştü. İlk iş, Osmanlı kuvvetlerine kumanda edn Osman Paşayı aramak oldu. Karargâhında bulunamadı. Ortalık arandı, tarandı; Nihayet yaralı askerler arasında yaralı olarak

[1] Ziraat kogresi kitabı.

[2] Osmanlı-Rus seferl. Ali Fuat.

yerde yatar bir halde bulundu ve esir edildi. Türk esirleri ufka kadar uzanan bembeyaz karlar üzerinde, küme küme, ufuklara kadar uzanıyorlar. Doktorla bunları teftiş ediyoruz. Üstleri başları lime lime, etleri görünüyor. Açlıktan bitkin bir haldeler. Betbeniz kalmamış.. nerde ise ölecekler.. Aralarında tek tük ölenlere de rastlanıyor. Sağ kalanlar ölüden kalan parça parça pusatları boğuşarak kapışıyorlar. Ellerinde kalan parçayı üzerlerine alıyorlar, ısınmağa çalışıyorlar. Bunların bir kaç saatlık ömürleri ya var, ya yok!. İşte bu insanlara soruyoruz:

— Bir şeye ihtiyacınız var mı? bir şey ister misiniz?

Rus olduğumuzu anlayınca erkek çehrelerile sert bakıyorlar. Belki de yarım saat sonra gözlerini ebediyen kapayacak olan bu adamlar son bir gayretle ayağa kalkarak:

— Hiç bir şeye ihtiyacımız yoktur!

Karşılığını veriyorlr.

Anlayoruz ki Plevneyi müdafaa eden gaziler işte bu izzeti nefisleri yüksek Türklerdir.„

Türk genci! düşman kalemiyle çizilen

tabloyu görüyor musun?! İyi dikkat et.. bu tablo ebediyettir. O kadar büyük ve yüksek ki onu ebediyetler bile kavrayamaz ve kaldıramaz. İşte, Türk budur.

Bu gazilere öldüler dinebilir mi ?

Hayat bile, belki, bir gün olur, ölür. Fakat bu tablo yaşar. Hem de ebediyetlerle boy ölçüşerek..

Türk genci! Çanakkaleyi, Sakaryayı, Dumlupınarı yaratanlar, işte bunların soyudur, bunların kanıdır. Sen bunlarsın!

Eğer, Abdülhamid II Gazi Osman Paşayı dinleseydi; Plevne düşmeyecekti. Ve tarih:

"Bir Türk kalesi önünde Rus çarlığı yıkıldı!„ diyecekti.

Çarın, Romanya prensine çektiği telğraf bunun belgesidir.[1]

Gene, General Ali Fuat anlatıyor; [2]

Türk kaptanı

Osmanlı-Rus savaşında bir Osmanlı monitörü Tunanın kıyısında bulunan bir Rus cephaneliğini berhava etmek vazifesini alıyor. Kıyıya yanaşıyor. Cephaneliği top ateşine alıyor. Fakat o kadar sokuluyor ki, sahilde bulunan Rus

[1] Abdülhamidi sani, hayatı siyasiyye ve hususiyesi. Osman Nuri.

[2] Osmanlı-Rus seferi. Ali Fuat

zabitleri geminin içinde bulunanlara tabanca ile ateş ediyorlar. Geminin küpeştesinde kumanda ile meşgul kaptan bu gürültüye aldırış etmiyor. Emir vermekle meşğuldur. Üzerine yağmur gibi kurşun yağdırılıyor. O yine vazifesiyle meşgul..nihayet cephanelik ateş alıyor. Vazife tamam olunca, kaptan Rus askerlerine dönüyor; Onları selamlayarak teşekkür ediyor !

Vazife uğrunda hayatı bu kadar hakir gören koca Türk kaptanına öldü denebilirmi ?

Biz, onlarla yaşayoruz.

*
* *

Ali onbaşı Size isterseniz, hazin bahtlı Giridimizden de bir halk anekdotu anlatayım.

Girid katliâmllarının sonuncusunda, büyük devletler müdahele ettiler. Bunlar İngiltere, Fransa, İtalya,Rusya idi. Vakıa, bidayette, Almanya ve Avusturya-Macaristanda beraber idi. Biraz sonra bu iki devlet karışmaktan vaz geçtiler.

İngilizler, Kandiyada, katliâmla ilgili gördükleri Türkleri tevkif ettiler. Ve Bahriye divanı harblerinde bunları ölüm cezasına mahkûm ederek şehirde hükmü infaz ettiler!

Düşününüz bir kere; Girid Osmanlı

memleketidir, Osmanlı hükûmeti,mutasarrıfı, hâkimi Kandiyada hazır, fakat bunlar işe karıştırılmıyor. Yabancı bir devlet, kendi kanunlarına göre Türk topraklarında Türkleri cezalandırabiliyor!

Nasıl arzetmeli ? !

Osmanlı, Osmanlıya karşı, Osmanlı topraklarında suç işleyor.. fakat bunu yabancı cezalandırıyor!

Nerede?

Osmanlı hükûmetinin, Osmanlı mahkemesinin karşısında!,

Hakaretin, hakaret facıasının dehşetine bakınız!

İngilizlerin mahkûm ettikleri Türkler arasında *Ali onbaşı* adında bir yiğit vardır. Elleri kelepçeli dar ağacının altına getiriliyor. Ve bir söyleyeecği olup olmadığı soruluyor.

«Bir su!» diyor

İngiliz neferi suyu sunduğu zaman, kelepçeyi başına vurmasiyle beraber, neferin orada canı çıkıyor.

Ali onbaşı gövdesine üşürülen süngüler altında elleri kelepçeli can veriyor.

[1] Girid hailesi.

İngilizler, Ali onbaşının dirisini değil, ölüsünü asabildiler!

Atalar sözüdür :

«Ölüme tükürürler, dirime tükürtmem!»

Tûrk böyledir. Onu demirlere de vursalar, onun için teslim yoktur. Teslimalmak vardır. Ali onbaşıdaki ruhun daha büyük çapta tatbikini 1918 mütareke yılında göreceğiz.

Ali Onbaşı'nın İngiliz neferinin başında patlattığı kelepçe , neferin başına vurulmamıştır. Ali onbaşı o zavallı neferi tanımaz bile.. fakat vurulan kelepçe, neferin şahsında, İngiliz imparatorluğu tacına indirilmiş ölüm saçan bir Türk yumruğudur.

Türk böyledir. Tek başına kaldığı gün bile bütün bir imparatorluğa meydan okuyacak gücü kendinde bulur. İmparatorluklar yıkıp, bunların üstünde imparatorluk kuran bir milletin oğlu, başka türlü olamazdı. Ve olamadı.

Şimdi size soruyorum;

«Ali onbaşı öldü!» dinebilirmi?

Nasıl dinebilr?

Ondan ruh alıyoruz, onu yaşıyoruz.

Rahmetli *Samih Rifatın* bir beytini anmadan geçemiyeceğim.

Sınırlarımda kalsa da tek bir kol, tek bir bilek.
Tarih onu mutlak, bir kılınç kabzasinde görecek[1].

İşte Ali onbaşı!

***

İstiklâl savaşlarında, büyük taarruz günü, saatinde vazifesini başaramadığı için Albay Reşat intihar etti. Halbuki pek kısa bir zaman sonra kumanda ettiği kıt'alar muvaffak oldular. İntiharına sebep, aşağı yukarı dakika meselesi idi. Vazifesini bu kadar izzeti nefis meselesi yapmıştı.

Konfüçiyüz mezhebinde (Allah) ın bir anlamıda vazifedir. Yazan Konfüçyüy olduysa, yapan, tatbik eden de Türk albayı oldu.

Reşada öldü dinebilir mi?

***

Size bir de, Nezip vak'asını anlatmak isterim.

Biliyoruz ki Nezipte Osmanlı orduları, Mısır ordularına mağlûb oldular. Buna sbep ordularımıza kumanda eden Çerkes Hafız Paşanın cehli idi. Hasım

[1] Samih Rifat, hayatı ve şiirleri.

tarafın galibiyetinde âmil ise, Başkumandanları İbrahim paşanın enerjisi, zekâsı ve bilgisi idi.

Marşal Molteke o tarihlerde Osmanlı ordusunda bulunuyordu. Ve ordunun kurmayını idare ediyordu. Mısır ordusuna taarruz zamanının geldiğini ve fırsatın kaçırılmamasını, zaferin mutlaka Osmanlılar tarafında kalacağını ısrarla Başkumandana bildirdi. Fakat Hafız paşa müneccimlerin reyini almadan böyle bir teşebüste bulunamıyacağını söyleyince Molteke şaşırdı kaldı.

Ve nihayet müneccimler *Eşrefi saat*in henüz gelmediğini bildirince , Molteke istifa etti[1]. Kabûl edilmedi. fakat fırsat kaçırılmış oldu. Mısır ordusu hemen taarruza geçti ve Çerkes Hafız kumandasindakı Osmanlı ordusunu çil yavrusu gibi dağıttı. Molteke güçlükle kaçabildi. Buna rağmen hatıratında diyor ki:

Molteke ne diyor ?

"Silâhlı milletin, en canlı örneği Türklerdir. Bu diyar köylüsünün orak, kâtibinin kalem hatta kadınlarının etek

[1] Netayicülvukuat. Mustafa Paşa.

Resimli, haritalı Osmanlı tarihi. Ahmed Rasim.

Tarihi Osmani. Ali Seydi.

tutuşunda, silâha sarılmış bir pençe kıvraklığı vardır. Türk, ata biner gibi oturur ve keşfe yollanan uyanık nefer gibi yürür. silâhın ruha verdiği emniyeti her Türkün bakışında görmek mümkündür. O doğduğu gündenberi silâhlıdır. Bundan dolayı da hayata ve hadiselere emniyetle bakmağı da öğrenmiştir.

Türkiyeye adım atar atmaz, bu kanaati edindim. Silâhlı bir milletin içinde yaşadığıma inandım. Nezip bu kanaati ne sarstı ne de giderdi Çünki orada yenilen Türk değildi, kumandandı. Yenen de öbür taraf olmayıp hurafelerdi. Harp pilânını müneccimler vasıtasile çizen, hücum emrini yıldızlardan bekleyen kumandana karşı, cesur Türk ne yapabilirdi?

Müneccimin Türkiyeden kovulduğu ve yıldızların harp işlerine karışmalarının yasak edildiği gün, Türkün ruhu yeniden parlıyacak ve silâh kullanmak için doğan bu kahraman milletin tarihi, eski ışığını bulacaktır.[1]„

Atatürk bir gün, ilk mecliste istiklâl savaşlarının hesabını verirken, şu mütalada bulunmuştu:

[1] Tarihte Türkler hakkında söylenen büyük sözler. Turhan Tan.

Atatürk ne diyor

«Türk yenildi derlerse inanmayınız. Yenilen kumandandır.» [1]

Atatürk ihtilâli ile, Moltkenin arzuları yerine gelmiş, Türk milletinin tarihi başka, geçmişten daha yüksek bir anlamda, eski ışığını bulma yolunu tutmuştur. Ne mutlu bize; bilhassa gelecek nesillere!.

Fakat burada asıl tebarüz ettirmek istediğimiz nokta, bütün bunlar değildir.

Nezipte türk albayı

Nizip felâketi günü, bütün Osmanlı ordusu dağılıp kaçarken, henüz teşkil edilmiş modern bir alayımız, galip Mısır ordusuna, son neferine kadar dayanmıştır. Bu alayın başında ismi tarihe bile meçhul kalan bir Türk albayı bulunuyordu. Tarihin rivayetine göre, tahsilini *Sensir*'de bitirmişti. Elinde yalın kılıç, düşmanla çarpışırken kaçışmakta olan ve henüz ilga edilmiş bulunan Yeniçeri artıklarına bakarak, şöyle haykırmıştı!

"Alçaklar! dönün, bakın.. gâvur dediğiniz mektepliler vatan için nasıl döğüşüyorlar ve nasıl ölüyorlar!„ [2]

[1] Meclis zabıtları.

[2] Süleyman paşa yahut Mısır tarihi. Fransızcadan.

Bu adsız kahramanda, alayıla beraber şehid oldu ve şehidiler arasında kaldı.

Onur için, şeref için, vatan için, bilgi için, mekteplik adına ilk defa ölüm meydanında haykıran ve can veren bu kahraman öldü dinebilir mi ?

Adsız kahraman, bugün tarih içinde bir onur abidesi gibi yükseliyor!

*
* *

İbrahim Verdani

Verdaninin ölümü

Bu Mısırlı genç, 18 Mayıs 1910 yılında Mısırda idam olundu. Çünkü Mısır Başvekili *Butrus Gali paşa*yı öldürmüştü. Bu vakıanın sebepleri ve ceryanı hakkında *Rıza Nur* şunları nakletmektedir:[1]

Vatan aleyhinde *Butrus*un şu işleri vardı:

« 1 — Danışvay vak'ası, vechibahride Menufiyye müdürlüğünde, güvercinleriyle meşhur bir şehir olan Danışvaya İngilizler gidip para vermeden ahalinin güvercinlerini avlamayı âdet etmişlerdi. Halk zarar görüyor ve kızıyordu. bir defa yine iki İngiliz zabiti harman zamanında Danışvaya gelip güvercin avlarlar.

[1] Türk tarihi. Cilt 11. S. 97-94. Rıza Nur.

Bir mermi harmana gelip mahsulü yakar. Ahali zabitlere hücum edip onları tokat ve sopa ile döğerler. Zabitlerden biri düşer ve saatlarca güneşin altında kalıp ölür. Köylüler mahkemeye verilir. 4 Mısırlı idam ve bir kaçı kürek cezasına mahkûm edilir, bir kaçına da çoluk çocuklarının önünde iyi bir meydan dayağı atılır. Halbuki fethimeyt İngiliz zabitinin dayakia değil, güneş vurmasiyle öldüğünü göstermişti. O vakıt Butrus Gâli Adliye Nazırıydı. Bu zalimane hükmün, âleti sayıldı.

" 2 — 1899 da Butrus Gâli Hariciye Nazırı iken, İngilizler ile Sudan itilâfını imza etmişti. Bununla Mısırın canı ve malı ile feth edilen Sudana ingilizieri ortak etmişti. Bu da vatana bir hıyanet telâkki edildi.

" 3 — Butrus nazırülnüzzar iken, -yâni Başvekil- matbuat kanunu yapıp matbuatın hürriyetini tahdid etmişti ve şiddetli tazyik yapmıştı. Bu da bir hıyanet görüldü.

" 4 — Katlinden evvel Süveyş kanalının imtiyazını temdid etmeğe teşebbüs etti. Buda Mısır için bir hıyanet idi.

Mısırda, o vakıt, Meclisi meb'usan

yerine kaim olan Meclisi Umumî vardı. Butrus imtiyazın temdidi layihasını tasdik ettirmek üzere bu meclise vermişti. Müzakere esnasında lâyihaya itiraz eden azaya hakaret ediyordu.

Butrusun bu hali bütün Mısırı dilgir etmişti. İşte bu hâl **Verdani**yi galyana getirdi tam bu esnada meclisten çıkartamayacağını anlayan Butrus Gâli lâyihayı meclisten geri alıp, meclissiz icra etmek istedi. Verdani, *El ahbar* gazetesinde bu haberi işidince çıldırmış gibi bir hale geldi.

Bunun üzerine Verdaninin cemiyeti, lâyihayi meclisten alınmadan Butrus Galiyi öldürmeğe karar vermişti. İşi Verdani kendisi deruhte etti. Hariciye nezaretinin önüne giderek Butrusu bekledi. cesareti kırılıp vuramadı. Ertesi günü tekrar orada bekledi. Butrus arabasına binerken Rövelver ile vurdu. Bir kurşun kara ciğerini, miğde ve bağırsaklarını delmiş ve içerde kalmıştı. Hastaneye kaldırılıp ameliyat yapıldı. İki gün sonra öldü.

Verdani tevkif edildi. Verdani vak'ada hiç kimsenin dahli olmadığını söylemek mertliğini gösterdi. Diğerleri tahliye edildi. Verdani mahkemede: " vatanını hain

Butrusun şerrinden kurtarmak için onu öldürdüğünü„ söyledi ve dedi ki, "daima rüyamda bu adamı öldürdüğümü görüyordum.„ Mahkemede. keza evvelce söylediğim katlin sebeplerini teşebbüsüne sebep olarak zikretti.

Muhakeme esnasında Verdaniye: «Sen anarşistsin„ dediler.

Verdani: "*Hayır, ben Hürriyetperverim. Kanunu esasi taraftarıyım. Katle bir sebepde kabinenin düşmemesidir. Çünkü meşrutî hükûmetlerde mebusan kabineye ademi itimad gösterince, kabine yerinde kalamaz. Demek bu kabineyi devirmek lâzımdı. Devirmek için de başka çare bulamadım. Yaptığıma teessüf etmiyorum. Vatanım uğrunda yaptım. Madem kî kabine gayrimes'ul olduğunu gösterdi. Ondan bu suretle hesap sormak lâzım geldi. Sordum.*»

Dedi.....

Ve idama mahkûm oldu.

Verdani idam olunurken:

"Allahın birliğine şehadet ettiğim gibi, hürriyet uğrunda ölmenin de allahın emri olduğuna şehadet ederim„ dedi.

Büyük bir cesaret ve soğuk kanlılıkla sehpaya doğru yürüyüp boynunu cellâda teslim etti.

Mahkûm sehpaya çıkarken binlerce ahali :

" Korkma Verdani! milletin için, al-

laha gidiyorsun„ diye bağrışıyor ve ağla şıyordu.

Verdaniye, Mısırın bu istiklâl ve hürriyet abidesine öldü denebilir mi?!

Yaşatan ölümü, öldüren yaşamağa tercih etmeyen milletler, ebede kadar zelil olurlar!.

Abdülhak Hâmid (Musa Bin Nuseyr) inde,

(Musa deniliz kubbede bir hoşça sada var) diyor.

Hüner hayatta bir hoşça sadayi bırakabilmektir, yaşamak budur. Meselâ bizzat Abdülhak Hâmide öldü denebilir mi?

Bugün,o, yaşayorum, yaşadım diyenlerin bin kat dirisidir. Ve diri kalacaktır.

Atatürk ölebilir mi ?

Türk milleti, Türk vatanı yaşadıkça o yaşayacaktır.

Atatürkün öldüğü günlerde bir İngiliz gazetesi " Atatürk öldü, insanlık öksüz kaldı„ diyordu.

Hattâ insanlık yaşadıkca Atatürk yaşayacaktır.

Gene Fransızca (İllusration) mecmuası " Tarih çok büyükler gördü. İskenderleri, Napolyonları, büyük Petroları, Vaşingtonları gördü. Fakat yirminci asırda büyük-

lük rekorunu Atatürk, bu Türk oğlu kırdı.„ diyordu.

Atatürk ölebilir mi?

Yeri gelmişken, şunu da hatırlatmak isterim ki: Ata Türkün yanında, tarihin büyükleri diye sayılan şu bir kaç isim, inanarak söylüyorum, siz de inanınız; ufak tefek şeylerdir. Hele zemanımızda büyük geçinenler, hani şu bildiklerimiz, bunlar, daha ufak tefek şeylerdir. Görüşlerimin indi kalmaması için tarihin geçmiş büyüklerile, Atatürk arasında küçük bir mukayese yapmak isterim:

Atatürk ve büyük İskender

Büyük İskenderi ele alıyorum. Fakat Iskender kimdir? ve ne yaptı?

O, babası *Filip*ten zamanın en kuvvetli ordusunu buldu. Dev gibi organize edilmiş bir memleket buldu. Hâkim Makedonyayı, dünyalara hâkim kıldı. Hintlere kadar istilâ etti. Nice şairler destanlar, nice filozoflar tarihler yazdı.

Fakat sonu ne oldu?

İskender otuz, otuz bir yaşlarında gözlerini bu fani dünyaya yumunca, koca imparatorluk sanki bir çocuğun eline teslim edilmiş kıymetli bir vazoya benziyordu. Çocuğun ayağı sürçmesile be-

raber tuz gibi dağıldı gitti. Ve İmparatorluk İskenderin generalleri elinde bir pars postu gibi parçalandı. Miras yedinin Mirası böylece bitti, gitti.

Atatürk ne buldu? ve ne yaptı?

Atatürk bir şey bulmadı.

Düşmana batıracak bir iğne, hukukan istiklâline malik bir vatan bile bulmadı. vatanın (Sevr) le istiklâli yok edilmişti.

Atatürk, bir şey buldu ki, bunu,ögüne ögüne her vakit söylerdi: Bu, Türk milleti, Atatürkün kanını taşıdığı millet idi.

Atatürk yalnız Türk milletine güvendi. Milletin davasını, millete dayanarak açtı.

Atatürk bir iğne bile bulmadı dediğim zaman, mübalağa ettiğim zan olunmasın. O,davanın azametine nisbetle bir iğne bile bulmadı. Düşmana batıracak süngü yoktu. Lâmarinalardan, köylü bayanların bazlama saçlarından süngü dövüldü. Bu bıçaklarla düşmana karşı konuldu. Bir aralık süngü yetiştirilemiyordu. Birinci İnönü savaşında bir kısım askerimiz taşla döğüştü.

General Sıtkının anlattıkları

Sayın saylav general *Sıtkı*dan hadiseyi şöyle dinledim:

Alay kumandanı düşmanın yaklaştığını ve fakat askerin döğüşmek için süngüsü

olmadığını söylediği vakit, general şu cevapta bulunmuş:

"Bellerinde kuşak vardır. yerde de Allahın taşı dolu. Doldursunlar, süngü yerine taş kullansınlar!„

Düşman yanaşdığı zaman, bir kısım kuvvetlerim iz süngüye karşı taşla döğüşmüşlerdir. Düşmanın başını taşla ezmişlerdir. Ve düşman muharebe meydanını bize bırakmıştır! Atatürk bu şartlar içinde Türk başbuğluğu yapmıştır. Türk ulusu da bu şartlar içinde savaşmış ve yenmiştir!

Böyle savaş olur mu? demeyiniz.

Böyle savaş kazanılır mı ? demeyiniz.

Bunu başkaları söyleyebilir fakat siz; hayır ! Türk gençleri ! siz söylemeyiniz.

Çünkü böyle savaş olur ve kazanılır. Bu san'atın sırrı, tılsımı, Türk olmaktadır.

İnönlerinde toplarımızın kaması

İnönü kavgalarında toplarımıza kama bulmak müşkülatiyle karşılaşıldı. Eski Maliye vekili Gümüşhane saylavı *Bay Hasan Fehmi Ataçdan* işittim ki ağaçtan kamayapılmış ve bir çok toplarımız bu suretle kullanılmıştır ! neden sonra çelikten kama dökmek imkânı elde edilmiştir.

Atatürk yalnız dış düşmanla savaşmadı; iç düşmanlarla da uğraşdı. Yeni ekonomisiyle, sosyal ve siyasal meselelerile buğünkü yepyeni Türkiyeyi yarattı.

Atatürk'ün karşısında büyük, *İskender* mukayese konusu bile olamaz.

Atatürk ve büyük Petro

Büyük Petro, bizim tarihlerde (deli) lakabını aldı. Bu adam, ikide bir, Atatürk'le mukayese edilmek isteniyor. Emek!ere acırım!.

Deli Petro, ne buldu ve ne yaptı?.

Deli Petro kocaman bir rusya buldu. Avrupa ve Asyaya dal budak salmış bir rusya; fakat bütün amacını müstebit çarlar idaresinin kuvvetlenmesine hasretti. Modern kuvvetli bir istibdad kurdu. İnkılâp yapıyorum diye, mujiklerin sakallarını kesdirdi! buna isterseniz, berberler inkılâbı diyelim!! ve ömrünün son gününü, *Prut* bataklıklarında *Baltacının* elinde geçirdiği esaretin acı hatırasiyla tüketti !Atatürk istibdadı değil, ulus egemenliğini, her yönden, Türk ulusunun egemenliğini te'sis etti ve ömrünü her yönden zaferle bitirdi. Aradaki fark bu kadar azim ve derindir. Arada karlı dağlar vardır.

Atatürk ve Napolyon bonapart

Bir moda daha.. nedense bilmem; Napolyonda eksiksiz meziyetler bulanlar; Atatürk'ü bu korsikalıyla mukayese etmeğe çalışırlar. Bence bu gibiler, tarihi bilgilerinden ziyade, dedikodularla hükmetmektedirler.

Napolyon büyük fransız ihtilâli içinde, ateşten bir fransa buldu. Bu fransanın ruhunda (*Danton*) un, (*Robespiyer*) in (Kamil dö Moulin) in ilh.. ruhu yanıyordu. O, bu ruhun üstüne bir baykuş gibi kondu. Önce Mısıra saldırdı ve ilerledi. yüzü Akkâ duvarlarına çarpınca, aklını başına alır gibi oldu. Fakat:

Eğer Akkâyı açarsam, Asyayı açarım!

Diye inadında israr etti.

Bonnun Akâya hücumu

En cesur kumandanlarından General Bon u, askerinin önüne geçirdi.

Bon hemen yürüdü. Ve askerin önünde Akkâ duvarlarına elde kılıç tırmanmağa başladı. Her taraftan demir ve ateş yağıyordu. Fakat Bon tırmanmakta devam ediyordu. Nihayet bir kazan, kızgın katran döküldü. Bu katran Bonu sim siyah, kale duvarlarına yapıştırdı. Bon ölmüştü. [1]

[1] Tarihi Cevdet.

Türk topraklarına izinsiz ayak basanların akibeti budur. Yüzleri kapkara, dünyaya teşhir edilmektir.

Napolyon ümidi kesti. Mısıra kaçmaya başladı. Orada da tutunamadı. İngiliz filolarının önünden bir hırsız gibi sivişerek kapağı Fransaya attığı gün:

Türk öldürür, fakat yenilemez. [2] diye haykırdı.

Napolyonun hayatınca muhasara edip de önünde ilk defa yenildiği kale, Akkâdır. O, ilk defa Türkler önünde yenildi.

Cezzar Ahmedpaşa bu kalenin kumandanı idi. Ne yazık, bugün bir mezar taşı bile yok.

Halbuki, mağlûp Napolyonun, Fransada mabedi andıran türbesi var.

Napolyonun sonuna bakalım: Ne yaptı ve ne oldu?

Önce, ateş gibi Fransız kanını Moskovanın buzlarında dondurdu. Ve *Vaterlo* da Baltıktan, Ak denize kadar uzanan Fransız imparatorluğunu *Sainte Helen* adasile tırampa etti!

Atatürk yoğu varetti.

* * *

[2] Turhan Tan, tarihte Türkler için söylenen büyük sözler.

Atatürk ve Anibal

Biraz daha gerilere gidelim. İsterseniz biraz da (Anibal) dan bahsedelim.

Atatürkün *Dumlupınar* meydan muharebesi *Anibalın* meşhur *Kan* savaşından çok üstündür. Askeri tarihler, *Anibalin* kan savaşını hatalar sırasında anarken, Ata türkün dumlu pinar meydan muharebesini zafar örneği diye kayd etmektedirler. *Anibalın* hatasi yalnız Roma ordularının kurtulmasiyle kalmadı. En sonunda bu hatadırki, kartacanın çöküp, ateşler içinde yok olmasını intac etti. Ata türkün *Sakarya*, *Domlupınar* savaşları bütün bir duşman dünyasının yıkılmasile bitti. 1

* * *

Atatürk ve Sezar

Sezara gelince; *volterin Brütüs*'e söylettiği gibi, bu adam Romayı dünyanın hakimesi kıldı. Fakat *Tiber* çayı kenarında bir esire olarak bırakdı. Goller fatihinin başardığı bu idi! Müstebid, son nefesini *Brütüs*'un biçağı altında verdi.

Roma dışarda hakim, içerde esir idi!

Atatürk ne bıraktı

Atatürk, türkü dış bakımdan istiklalin, şeref ve haysiyetin ucuna yükseltti. Medeni milletlerle bir yapti. iç bakımdan, bütün otoritelerin üstüne çıkardı,

1 Mustafa Kemal. General Şeril.

egemen kıldı. Atatürk, türke istila ve esaret mirasını değil, baylığı birakdı. Ne rede kaldıki, *Sezarın* fetihleri demirden bir Romaya dayanıyordu.

Atatürk hiçten,bir demir Türk devleti kurdu.

*
* *

Atatürk ve Vaşington

Zamanımıza doğru gelelim; *Vaşingtonu* ele alıyorum. Şübhe yok ki Vaşington büyük adamdır. Fakat Atatürk çapın - dami?

Bunu hiç ummayınız!.

Atatürkün öldüğü gün , bırakdığı eserle, Vaşingtonun öldüğü gün, bıraktığı eseri bir mükayese ederseniz hakikat birden gözlerde belirir.

Vaşington, karşısında yalnız İngilizleri buldu,

Atatürk karşısında bütün bir dün - yayi buldu, ve yendi.

Vaşingtonun iç bakımdan karşılaş - tığı müşküller ile, Atatürkün karşılaştığı müşküller ve yine bütün başarması lazımgelen işler, birincinin başardığı işlerle kıyas kabul etmiyecek kadar muazzamdı. Bunlardan şu kadarını ana bilirizki, Ata türk bir tutuşda, bin yıllık şark adet ve

hukukunu, Garb adet ve hukukile değiştirdi. Vaşıngton böyle aşılması güç, imkansız bir rol karşısında kalmadı.

Atatürk, imkânsızlığı, mümkün kılardı.

*
* *

Ata türk ve zamanımız büyükleri.

Atatürk -Roozvelt- Musolini ve Hitler

Artık ben söylemiyeceğim. Sözü birleşik Amerika devletlerinin Ankara eski büyük elçisi *General şerile* bırakıyorum: General, *Üç adam* adındaki eserinde Ata türkü, Musulini ve Roozveltle mukayese neticesinde, Atatürkün bunlara faik olduğunu tebarüz ettirmektedir. Hatta Generalın naklettiğine göre, bizzat Musolini Ata türk için.. (c'est un autre homme) (o başka bir adamdır) demiştir.

Hakikatda budur.

Musolininin,Roozveltin büyük şahsiyetler olduğunda şüphe yoktur. Fakat bunların, içinde bulundukları şartlarla, Atatürkün içinde bulunupda muvaffak olduğu şartlar arasında dağlar kadar farklar vardır. Ve neticede ortaya konulan eserler, bir birile mukayese edilemiyeck kadar yüksektir.

Atatürkün ne bulduğunu yokarda kaydetmişdik. Ne yaptığı ve ne bıraktığıda malumdur. Halbuki Musolini bugünkü muvaffakiyetini dünya savaşından muzaffer çıkan İtalyaya borçludur. Roozvelt birşey yapdise dünyanın en zengin bir memleketine (130)milyonluk birleşik Amerika devletlerine dayanarak yaptı!

Hitler; o, her zaman Atatürkten örnek aldığını söyledi.

Alman tarihçisinin mütalaası

Zamanımızın bir alman tarihcisi,gerek *nasyonal sosyalizmin* ve gerek *Façizmin* Mustafa Kemal rejiminin azçok değiştirilmiş birer şeklinden başka bir şey olmadıklarını söyliyor.

Çok doğrudur. Çok doğru bir görüştür. *Kemalizim* otoriter bir demokrasıdirki, kökleri halkdır. Türk milletidir. *Piramide* benzer - kaideleri halk, tepesi yine halkdan gelen başdırki, bizde,buna şef deriz. Şef otoritesini yine halkdan alır. Demokrasi de, bundan başka bir şey değildir.

Taymisin mutaleası

Atatürkün ölümünde *Taymis* Gazetesinde çıkan bir makalede bu cihet pek güzel tebarüz ettirilmişdi. muharrir yazısında "Atatürk rejimini diktatörlük zan etmek bir hatadır, Bu rejim demok-

ratikdir. Yalnız bizim demokrasilerin eksiğini tamamlamıştırki, bu eksik, otoritedir. Eğer biz, bu eksiği tamamlamış olsaydık, bugün dünya bir birine zıd rejimlere ayrılmaz ve bir birine girecek halde bulunmazdı!„diyor.

İşte Atatürkün eserinin anlamı.

Atatürkün feragati

Atatürk büyük ferağet sahibi idi. Millet davası içinde hiç bir teşebbüsde, ölüm karşısında göz kırpmadı, O, Çanak kalada, İstiklal savaşında ve bütün hayatında hep böyle idi.

Mektepten kurmay çıktı. Şama sürüldü. Hürriyet için çalıştı. Çanakkalede bin bir müşkülât içinde, kurşun yağmurları altında İngiliz ordularını yendi. O günün yabancı kamusları, onun için "Çanakkalede İngilizleri yenen adam!„ diyorlar[1].

Millî davanın başlangıcında ordu müfettişi idi. Erzurum kongresinin açılacağı sıralarda istifa etti. Kongreye sade bir vatandaş sıfatile dahil oldu. Bu Türk oğlu, bu sade vatandaş, yarınki hür ve müstakil Türk milletinin, Türk ulusunun kurtarıcısı olacaktı.

Ve oldu.

[1] Lârousse Üniversel, Cilt 2

Atatürkten bir çok defalar işittim, diyordu ki: "Ordu müfettişliğinden istifa edipte sade bir vatandaş olarak milletim ve vatanım için çalışmağa başladığım gün, bütün bir hasım âlem içinde, kendimi en kuvvetli bir adam olarak buluyordum. Bu kuvveti bana, Türk ulusu davasının azametile, vicdanım, veriyordu.„

Atatürk ölüme mahkûm

Biraz sonra da Sultan Vahidettin hükûmeti onu ölüme mahkûm etti[1]. Fakat bütün bunlar onu yıldırmadı. Azmini sarsmak şöyle dursun, o her gün artan bir azimle, her gün yeni yeni hamlelerle millî amaca, önüne geçilmez bir hızla yürüdü. Önüne çıkanları yıktı, devirdi ve ezdi..

Atatürk büyük dava sıralarında Çankayada küçücük bir ev içinde, kör ışıklı bir lâmba altında çalışırdı. Altında, ikide bir bozulur, külüstür bir otomobili vardı. Bir gün Ankara istasyonunda, şimdi Cumhur reisliği hususî kalem dairesinde, öğle yemeği olarak önümüzde ekmek, peynirle, biraz da kirazdan başka birşey olmadığını eyice hatırlıyorum!.

Atatürk bu şartlar içinde çalıştı. Sakarya muharebeleri sırasında bir gün

1 1336, Mayıs

attan düştü, eye kemiği kırıldı. Hemen ayağa kalktı, yüzünü düşmana doğru çevirdi :

"Günü gelecek, ben de senin kemiklerini kıracağım!„

diye haykırdı.

Atatürk, bütün bu sıkıntılara göğüs gerdi. Fakat bu ferağatin, bu ölümden yılmazlığın sonu ne oldu?

Bilmem ki bunu teşrihe hacet var mı?

Feragatin verimi

Kısası şudur: ölü sayılan bir milletten; medenî milletlere müsavi bir Türkiye, bir Türk milleti.. Mazlum milletlere kurtuluş yolunu gösteren bir rejim ..

Ferağatin verimindeki azamete bakınız!.

***

Şunu da derhâl ve önemle kaydetmeliyiz ki, ferağatin ve ölümden yılmazlığın zekâ ve bilgi ile„birleşik olması muvaffakiyeti tamamlayan saiklerin başındadır.

Yoksa, yalnız ölümden korkmamak, yalnız ölmek ; ortaya bir eser değil, bir mezarlık çıkarır. Sadece ferağat ise verimsiz bir ızdırap olur.

Romalılar zamanında Ispartaküs

İspartaküs ihtilâli niçin kaybetti?

İhtilâli, tekrarlayabiliriz ki; Roma kapılarına kadar dayandığı, bütün İtalya, ihtilâlcıların eline düştüğü, binlerce asılzade esir edildiği halde şefler arasına düşen ihtilâftan, ihtilâl yenildi. Ve bütün emekler, dökülen kanlar heba olup gitti. Ispartaküs ihtilâli muvaffak olsaydı; yalnız İtalya değil, tarihin mukadderatı değişecek, bugünkü ilerleme hamleleri belki bin sene kazanacaktı. İhtilâllerin büyük düşmanlarından biri de şefler arasında çıkan ihtilâflar, nifaklardır.

İspartaküs ihtilâli böyle bir ihtilâfa kurban oldu.

İspartaküs yakaladığı esir asılzadeleri *Giladiyatör* oyunlarına koymuş ve biribirine öldürtmüştür. Bunlar döğüşürken: "Siz, biz esirleri, biribirimize öldürtür, seyir eder, eğlenirdiniz. Nasıl güzel mi imiş?!„ diye istihza etmiştir. Bu muamele, Roma zadegânını çok müteellim etmiş, her ne pahaya olursa olsun, Ispartaküsten öc almak için onları ayağa kaldırmıştır. Fakatne olursa olsun, Ispartaküsün zadegâna reva gördüğü muameleden ibret almak lâzımdır. "*Zulmün bi-*

nası olmaz„ derler, zadegân yaptığını çekiyordu. " *Ne ekersen onu biçersin*..„ sözü meşhurdur. Fakat Ispartaküs sonra mağlûp oldu. Karargâhı, şimdiki *Vezo* yanardağının kenarında idi, ölüsünü orada buldular. İhtilâlciler yakalandıkça çarmıha gerildi, bir halde ki, cenubî İtalya çarmıhlara gerilmiş insanlarla doldu. Bunlara adımbaşında rastlanıyordu[1].

***

Şahibüzzencin isyanı

Sahibüzzenç isyanı evvelcede söylediğimiz gibi bu sırada anılabilir.

Abbasî saltanatını tehlikeye koyan bu ihtilâli, *Sahibüzzencin* etrafına toplanan esirler vücude getirdi. Muvaffak olmalarına çok bir şey kalmamıştı. Tarihlerin verdiği haberlere göre bu ihtilâlde ölenlerin sayısı iki milyondan fazla idi[2]. Fakat günün birinde Sahibüzencin kafası adamlarından biri tarafından kesilerek *Halife* ordusunun kumandanına teslim edilince, ihtilâlin de başı kesilmiş oldu, muvaffak olsaydı, islâm tarihinin yürüyüşü değişecekti.

***

[1] Max Beer Sosyalistlik genel tarihi. Cilt 1.

[2] Cürci Zeydan , Medeniyeti islâmiye tarihi Vilfredo Pareto, Sosyalist meslekleri.

İslâmda sosyalist ve anarşistler ihtilali

Hasan Sabbah ve Kırmitiler.

Bu,islâmda kısmen sosyalist,kısmen de anarşist hareketi idi. Muntazam bir proğramla hareket ediyorlardı. Şefler *Şeyhülcebel* adını alıyorlar; nerede sultanlık davasını güdeni duysalar, görseler, mutlaka öldürüyorlardı. *Melek şah Selçukî* zamanında başlayan bu hareket (120) yıl sürdü. Fakat bu harekete zekâ ile birleşik ferağat değildir dinemez. Bu kadar zaman önce, bu kadar tutunan bu rejim, herhalde abdallığın ve eğoizmin verimi olamazdı.

Fakat sonunda dejenere oldu ve yıkıldı.[1]

***

1789 Fransız ihtilâli[2]

Ferağat sahibi, cesur şeflere malikti. Bunda şüphe yoktur. Fakat şefler zekâ ve bilgi bakımından bilhassa zekâ bakımından söz götürür bir durumda idiler. Bunların bir kusuruda, sabit fikircilik idi. Hele etraflarını çevirenler, cep doldurma hastalığına fena halde müptelâ bulunuyorlardı.[3]

Alfred Fouillet'nin dediği gibi, lüzum-

[1] Zübdetülkasas. Abdurahman Şeref.

[2] Fransız ihtilâli ve ihtilâllerin psikolojisi. küstav Lobon.

[3] Filozofî tarihi. Alfred Fuillet.

suz ve çok fazla ve yersiz dökülen kanlar, idraksizliğin bir verimi idi. Nihayet şefler arasına düşen kıskanclık ve ihtilâf, *konvansiyon* meclisini bir kanara haline getirdi. İşte birinci Fransız cumhuriyeti, hem de şeflerin elile, bu kanarada boğazlandı..

*
* *

Rusyada Komünizm neden muvaffak oldu?

Lenin ihtilâli Rusyada muvaffak komünizm yarattı.

Yüz seksen milyon nüfusa, en ileri ve en sol sayılan böyle bir rejimi kabul ettirmek, onu yirmi üç senedenberi tatbike muvaffak olmak, ferağatin, cesaretin, zekâ ve bilginin veriminden başka ne olabilir ki?

Leninin hayatı baştanbaşa bu haslatlarin bir ifadesidir. Onun elâstiki taktikleri, muvaffakiyetin; yüksek prestiji, Komünist zaferin belli başlı âmili oldu. Bazan şiddetle, kat'iyetle radikal hareket ettiği halde, bazan sür'atle gerilemesini de bildi.

Komünizm; miras tanımaz, müsavi paydan başka bir şey kabûl etmez .. Mülkiyetin düşmanıdır ve saire.. Bu böyle olduğu halde, icabında bunların az çok aksine hareket ihmal edilmedi[1].

[1] Leninizim teorique, et pratique. Stalin.

Geri memleketlerde ihtilâl

Dünyanın en ileri ve en son rejimi olan Komünizm, kabûl etmek lâzımdır ki dünyanın en müterakki değil, genel kültür bakımından en geri memleketlerinden birinde tatbik alanı bulabilmiştir. Acaba şöyle bir neticeye varamazmıyız? Büyük ihtilâller, kültür bakımından geri memleketlerde, mutavassıt, hele müterakki kültürlü memleketleriden daha süratle, kolaylıkla muvaffak oluyorlar.

Buna hayır demek, evet demek kadar zordur. Bir bakımdan, kültürü geri memleketler uysal olurlar. Tıpkı yabancı istilâsına kolaylıkla boyun eğmeleri gibi.. Denebilir ki, geri memleketlerde, yeniliklere karşı kaytaklıkta kolayca vücuda getirilebilir. Çünkü geri halk konservatördür. Eski âdet ve ananelere fazla bağlıdır. Belki, fakat müteyakkız bir ihtilâl şefinin bu halden korkusu olamaz. Geri halk kütleleri zannedildiği gibi ananelere bağlı degildir.

Yalnız bu halk kütleleri içinde eskilikle midelerini şişrenler vardır. İşte bunlar dırki, halkı körüklerler, tahrik ederler. Ayaklandırırlar, kaytaklığı yaratırlar. Yapacak iş bu sınıfı imha eylemek, yok etmektir. Bir kere bunlar temizlendimi,

mes'ele bitmiş demektir. Yollar, ihtilalin yörüyüşüne açılmıştır. Asıl iş, bu ameliyeyi yapmaktır.

Büyük fransız ihtilaline karşı vukua getirilen Vande, *Liyon* kaytaklıkları [1], 31 Mart kaytaklığı, komünizime karşı 1917 - 1918 de *Kolçak, Denikin* kumandasında baş gösteren müdhiş mukavemet, bu sırada anıla bilirler.

Bence hakikat şudur: Mes'ele kültür veya kültürsüzlük işi değildir. İhtilallerin getirdiği yeni rejimlerin, çekilen izdırabları teskin etmesi, onlara merhem olması lazımdır. Bunu yapabilen ihtilal, mutlaka muvaffakdır. Yeterki biraz önce tesbit ettiğimiz sınıfın hakkından gelinsin.

*
* *

Atatürkün taktiği

İhtilallarde zaman ve fırsat taktik bakımından büyük önemi haizdirler.

Fırsatı kollayan, zamani intihapda isabet eden ihtilaller kayıb etmezler. Atatürk bu cihetlere çok dikkat ederdi. Zamani çok güzel seçer, fırsatı asla kaçırmazdı. Zamani gelmedikçe acele

1 Fransız ihtilali tarihi; Mignet
2 Rus ihtilali tarihi; Troçki

etmez, sabrederdi. *Koruk sabırla helva olur.* Okadar sabrederdiki yerinden kıpramıyacağına hükmedilirdi. Hakikatda prensiplerden bir zerresini feda ettiği görülmemiştir. O, sabreder,sabreder;fakat birde fırsatı ve zamanı ele geçirince, ihtilalin prensibini tatbikat alanına koymakta dakika geçirmezdi. prensib tatbikata girince, onun aksi olan eskiliğin yerinde yeller eserdi. Cümhuriyetin ilani böyle oldu. İlgili faslında bunu belgelerile göstereceğiz. Şapka geymek, layık devlet hep böyle oldu.

Laik devlet misalile, görüşümüzü biraz izah etmeği faydasız bulmayoruz. Atatürk ötedenberi devletin laikleşmesini, türk ihtilalı için bir prensip olarak benimsemiş idi. Dinin devlet, devletin din işlerine karışmaması, bunların bir birinden ayrı kalması, onca matlup ve mültezem idi. Din bir vicdan mes'elesi olduğuna göre, Atatürk bunda pek haklı idiler, Zaman ve mekane göre değişiklik kabul etmediklerine, devlet işleri, hatta günü gününe tahavvül ettiklerine göre, laiklik prensibinde çok isabet ediyordu. Bu bahsa ileride geniş mikyasda yine döneceğiz. Şimdilik şu kadarcığını kaydedelimki, zamanı gelmeden Atatürk

bunu ortaya sürmedi. Fakat aksine hareket ettiği görülmüştür.

Birinci millet meclisinin açılışı

Mesela : Birinci millet meclisinin açılma merasiminde, önce, Ankarada Haci Bayram camiine gidilmiş, kurbanlar kesilmiş, dualar edilmiş, tekbirler getirilmiş, bu dini merasimle meclis açılmıştır.

Birinci teşkilati esasiye kanununun, iki maddesini din prensibi teşkil etmiştir. Bu maddelere göre "Türkiye devletinin dini, di-ni islâm„ ; "ahkâmi şer'iyenin infazine millet meclisi me'mur„ idi.

Meclisde müezzin, beş vakıtda ezan okur, imam cemaata namaz kıldırırdı. Dikkata değerki kurtuluş savaşları zaferle taclandıktan sonra, Atatürk, Ankaraya avdet etti. Meelis kapısı önünde resmi üniformasile bekleyen imam efendi, Ata türkü durdurdu, ellerini kaldırdı,fakat,dini duaya başlar başlamaz, Atatürk hiddetle:

Atatürk ve imam

"Burada böyle şeylere lüzum yoktur. Bunları camide yapa bilirsiniz! biz savaşı düa ile değil mehmetciğin kanile kazandık!„ dedi ve imamı kovdu.

Atatürk ve Rize hocaları

Bir defada, Rize seyahatinde medreselerin açılması için kendisine müracaat eden hocalara; hiddet ve şiddetle ve herkesin önünde

" Para istiyorsanız size millet yetecek kadar verecektir. Açsanız karnınızı doyuracaktır. Medreseler bir daha açılmıyacaktır anladınız mı?„ diye bağırdı.

Laikliğe doğru pratik ilk adımlar atılmışdı.

Laiklik nasıl kabul edildi?

İkinci teşkilati esasiye projesi hazırlanırken , birinci teşkilati esasiyede mevcut din kayıdlarının ilgasını teklif edenlerle fikren beraber olduğu halde, zamanı henüz müsaid görmediğinden maddelerin ibkasını isteyenlerle, beraber gibi görünmüş ve ibka ettirmiştir. Nihayet 1928 yılında verilen bir takrirle meclisin müretteb adedinin uçte birisi,maddelerin tayyını taleb etmiş ve Türk devleti yeşil sarıklı Cümhuriyet olmaktan kurtularak, bu günkü modern laik halini almıştır. Ve bu muazzam hadise,sessizce hal olunub bitirilmiştir.

Zamanı gelince işler böyle bitiverir.

Atatürk, hilafet ve saltanat makamı eski (kanun esası) sile, İstanbulda dururken, ilk iş olarak laiklik meselesini ortaya atarak ulusal davayı istismarcılara sakatlatamazdı, nitekim davanın başlangıcında hilafet ve saltanat hakkındada böyle davranıldı. Dava, makamı hilafet ve saltanatı

düşmanlardan kurtarmaktır denildi. Fakat sırası gelince bu dejenere müesseselerde tarihe intikal ettirildi![1]..

Zaman beklemek, fırsatı kaçırmamak işte ihtilalcinin muvaffakiyet tılsımları.

*
* *

Paris komünü

Paris komünü neden kaybetti.

1871 Paris komün hareketinin muvaffakiyetsizlikle neticelenmesinin başlıca saikini *Karl Marks* komüncülerin zamanı ve fırsatı kollayamamalarında bulur. Fransa bu tarihte, Alman istilâsı altında bulunuyordu. Komün hareketine, Alamanların istilâ ordusu tabiatile müsamaha ediyordu. Psikoiojik bakımdan bu hal, halk üzerinde fena tesir yapıyordu. İşte bu ve buna benzer haller Komün hareketinin muvaffakiyetsizliğine âmil oldu[2].

*
* *

Kaytaklıklar

İhtilâlcilerin müteyakkız ve dikkatli olmaları icap eden noktalardan birisi de, eserlerinin karşılaşması mukadder olan kaytaklıklardır. Bizim son zamanlar tarihimizde kaytaklık sonu ekseri yaban-

[1] Gazi Mustafa Kemal Nutuk.

[2] Karl Marks. Laguerre civil en France.

cılarla, türk olmıyan müslümanlardır. Çerkes, Arnavnd, Arap ilâh gibi. Bunlara dikkat gerektir.Kaytaklık açık olursa mücadele nisbeten kolay olur. Fakat bunun en tehlikelisi hak suretinde görünenidir.

Şair *Bakî*nin güzel bir mısraını mefhum halinde anmadan geçemiyeceğim. büyük Türk şairi diyor ki:

"Batıl her vakıt batıldır. Felâket, onun, hak suretinde görünmesindedir."[1]

İhtilâlci, kaytakları asla, af etmemelidir. Bunlara müsamaha etmek, ihtilâle kıymak demektir. *Danton*'un, zaif yeri burası idi. *Robespiyer* haklı olarak *Dantona* bu zafından dolayı gücenik idi. *Robespiyer* haklı idi. Çünkü *Dantonun* bu zafı, Fransız ihtilâline oldukça pahalıya oturdu.

Entelektüel kaytaklık

Kaytaklığın en korkuncu hak suretinde görünenidir demiştik. Hele kaytaklar entelektüel de olurlarsa iş daha fazla önem alır. Yoksa bir şeyh *Said* hareketini bastırmak o kadar zor bir şey sayılmaz. Nitekim Gumhuriyete karşı *Hınıs* topraklarında isyan bayrağını açan; *Ergani madenini, Elazığı* ele geçirerek

[1] Bakî dîvanı

Malatya üzerine yürüyen ve *Diyarıbakır* muhasaraya kadar cür'et gösteren Şeyh Sait, kaçarken *General Osman Koptagelin* eline geçti ve sonra nefesini Diyarıbakırda darağacında tamamladı. Derviş Mehmed de Menemende de böyle oldu. Bununla beraber, ne mahiyet arzederse etsin kaytaklığı ateş bacayı sarmadan olduğu yerde bastırmak, imha etmek lâzımdır. Sözü ayağa düşürmemek icabeder. Aksi halde tehlike büyür.

Tehlikeli kaytaklık

Bir de kaytaklık sinsi sinsi işler, Kendini hak suretinde gösterir ki asıl tehlikelisi de budur.

Meselâ, şöyle bir mütalâa ortaya atılır; "Cumhuriyet ilân edildi; buna ne lüzum vardı? güya ileri hareket yapmışız! sanki saltanat idaresi buna mani mi idi? İngiltere krallıktır. Fakat İngilterenin geri bir memleket olduğunu kim iddia edebilir?! orada Demokrasi yok mu? hem de Demokrasilerin en olgunu var. Biz Cumhuriyeti ilân etmiş olmakla Demokraside İngiltereden daha ileri mi gittik?!„

Ve tekrar size hitap ederek tav vermeğe başlarlar .. Derler ki: " Rica ederiz; sizin gibi okumuş, münevver bir

adam, böyle şekillere kapılamaz! hayır ! hayır! asla!..„

Seviye safsatası.

Sonra bunlardan bir diğerine rastlarsınız ve şunları dinlersiniz: "Cumhuriyet!. bu, şüphe yok ki çok güzel bir şey .. En ileri bir rejim. Fakat böyle bir idareye lâyık bir millet olmak için seviye çok yüksek olmalıdır. Meselâ Fransa gibi !. Fakat rica ederim bizim milli seviyemiz buna müsait midir?!„

Gene sizi tavlayarak sözlerine devam ederler:

"Siz ki münevver bir zatsınız; siz de kabûl edersiniz ki, biz henüz kendimizi Cumhuriyetle idare edecek bir seviyede değiliz.. Öyle değil mi efendim? tereddüde mahal var mı?„

Bir diğerinden de şunları duyarsınız; «Şapka!. Pekalâ geyilsin.. Fakat terakkinin tılsımı bu mu? her şeye takdimen sanki bu mu yapılmalıydı?! Medenî kanun!. Buna lûzum ne idi? bizim âdetlerimize uyar mı?!„

Gene sizi tavlayarak;

"Buhakikatler sizcede meçhul değildir!»

Abdülhamid ve seviye sabotajı

Bu seviye safsatası bir zamanlar Abdülhamid II nin de elinde bir kaytaklık

vasıtası olmuştu. Biliyoruz ki, Abdülhamid 1878 den sonra, Millet Meclisini 33 sene toplamadı ve 33 yıl milletin mukadderatını keyfine göre idare etti. *Kanunesasî*, düsturlarda yazılı idi. Her kes okurdu. Fakat kimse bundan bahsedemezdi.

Yakınları, arasıra Abdülhamide kanunuesasinin tekrar ilânından, meclislerin toplanmasından bahis açtıkça: O :

"Evet ben de bu işi çok arzu ediyorum; fakat milletin seviyesi henüz bu idare tarzına müsait değildir.„ karşılığında bulunurmuş.

Aradan senelet geçer, bu işten tekrar söz açılınca:

"Ooo!.anlıyorum.Bende çok istiyorum. Fakat milletin seviyesi henüz gelmedi;„ der ve sözü kesermiş..

Eğer, 1908 ihtilâli patlâk veripte, müstebide zorla Kanunuesasiyi ilân ettirmeseydi ve müstebit Osmanlı tahtında yüz yıl kalsaydı, halâ milletin seviyesi gelmiyecekti!.

Milletlerin seviyesi en ileri, en güzel idarelere müsait ve lâyıktır. Yeter ki bunlara zorla mümanat

olunmasın. Ve yeter ki idare eden ler yüksek seviyeli olsun.

Troçki bu seviye safsatasına çok güzel mukabelede bulunuyor ve diyor ki:

Troçki ne diyor.

Emperyalistler, istilâ ettikleri memleketlere medeniyet götürdükleri davasındadırlar. Bu memleketlerin seviyesi yükselince ve tekâmül edince istiklâl ve hürriyetlerini iâde edeceklerini de vadediyorlar. Fakat bu vad ne zaman yerine getirilecek?

Seviye istiklâle müsait olunca..

Fakat seviye, hürriyet ve istiklâle ne zaman müsait olacak?

İşte burası belli değil. Çünkü bunu ancak istilacılar tayin ve takdir edecektir. Hakikatte ise,onlar,medeniyet götürmekle değil, sömürmekle meşğuldürler. Garibdir ki, tahakkümleri altında bulunan milletleri, savaşlarda,ön saflara süren ve bunlara en modern silâhları kullandıran Emperyalistler; halâ bu zavallıların seviyelerini geri görmektedirler. Halbu ki, Realiteler kendilerini yalanlamaktadırlar. Seviyesi geri olan bu halk kütleleri nasıl oluyorda modern ilim ve tekniğin bir ifadesi olan bu silâhları kullanabiliyorlar[1] ?

[1] Mavie. Troçki.

Bunlar istiklâl ve hürriyetlerini, seviyesi geri dedikleri bu memleketlerin halkile kurtardıklarının farkında değildirler.

Bize göre

Denize girmeden yüzücü, ata binmeden binici olmak imkânı yoktur. Her yeni rejimin ilk tatbikinde bazı kusurlar gözükebilir. Tıpkı ilk defa denize girenin biraz tuzlu su yutması gibi .. Tıpkı binici oluncaya kadar bir iki defa attan düşmenin zaruriliği gibi.. Fakat bunlardan sonradır ki yüzücü ve binici olmak mümkündür.

Cumhuriyete gelince, elbette bu rejim krallıktan, hatta İngiliz krallık rejiminden üstündür.

Cumhuriyet ve rejimler

İlgili faslında, bu bahis üzerinde lûzumu kadar duracağız. Şimdilik şukadarını söyleyelim ki İngilterede krallık müessesesi, rejim yüksekliği bakımından değil,500,000,000 milyonluk, gün batmaz İmparatorluğun birliği bakımından muhafaza edilmektedir. Kral Edvard VII nin saltanattan çekildiği gün, bu memleketin parlamentosunda bile, bir kısım mebuslar: "Yaşasın Cumhuriyet!„ diye bağırdılar. Krallık bir vesayet idaresidir. Reşit milletlerin vasiye ihtiyaçları yok-

tur. *Monteskiyonun* dediği gibi : « Cumhuriyet fazilettir.„[1]

Şapka, Medenî kanun ve saire bunlar ilân edilen yeni Türk rejiminin lâzımalarıdır.

Şapka geymek ne demek ? bütün terakkinin başında bu mu gelir?

Evet ve bunda hiç şüphe edilmemelidir.

Fes zihniyeti

Vakia fes geymek bir mesele değildir. Fakat mesele fese bir kudsiyet veren, onu çıkarıp atmağı, mukaddesata hakaret sayan zihniyettedir. Şapka geymek, işte böyle sakim bir zihniyeti bir telakkiyi yerlere, çamurlara çalmak için zarurî idi ve zarurîdir, Bu zihniyet kaldıkça, bir nevi *Hotantolar fetişizmi* olan bu telâkki devam edip gittikçe, hiç bir şey yapılamazdı. Şapka geymekle, ilerlemelere mani olan bu kara engel söküldü, yıkıldı, yerin dibine geçirildi.. Büyük yürüyüş yolları açıldı.

Atatürk bir gün, lûtfen bu hususta fikrimi sormuşlardı.

O sırada *Masul* işi, aleyhimizde neticelendiği için, rahmetli hayli sıkıntılı idi.

1 Monteskiyo. Esprit des lois.

Şu cevabı vermek cesaretinde bulundum:

Şapka ve Musul mes'elesi

"Şapka geymek, bu millet hesabına bir Musul fethinden üstündür!„

Atatürk hafifce gülümsediler. Ve başlarını bir kaç defa eğerek beni taltif ettiler.

Şapka kanunu ve Nureddin paşa

Şapka kanunu, Millet Meclisinden çıkacağı gün tek muarız olarak kürsüde merhum Nureddin paşâ göründü. Yersiz olarak Teşkilâtı esasiyeyi ileri sürdü. Türklerin hürriyetinden bahsetti. Zorla şapka geydirmenin bu pirensibe taaruz olduğunu söyledi. Paşa farkına varmadan - farkına vararak diyemeyeceğim çünkü verilecek hüküm ağır olur. Cumhuriyet Teşkilâtı esasiyesini, demağojisine ve kaytaklığa vasıta yapmış oluyordu. Kendisine lâzım gelen cevaplar verildi.

Meselâ: bu gün bir vatandaş hürrüm diyerek; ceketini, yeleğini geyer ve iç donuyla pantolonsuz sokaga çıkamaz. Hele Perapalas oteline gidip de yemek yiyemez. Yaparsa deli diye tımarhaneye koyarlar.

Hürrüm diye sokağa kimse tüküremez.. Belediye ceza alır. Çünkü hastalık yayar.

Vapurlarda, tirenlerde hürrüm diye pijamalarla gezilemez. Çünkü zamanımızda ayıptır.

Millî zeybek elbisesile bile gezmek yasaktır. Çünkü şekaveti tahrik eder mahiyette görülmektedir.

İşte, fes de bunlar gibi. Hatta dayandığı zihniyet bakımından bunlardan da fena.. Bunun için yasak edildi.

Avrupaya gidenler çok eyi bilirler; Fesli bir şarklının arkasından ahali kahkahalarla güler, çocuklar ardısıra koşar. Uzağa gitmeğe ne hacet, biz fesi atalı şurada on beş sene oluyor. Bu gün fesli bir Mısırlıyı gördüğümüz zaman ne kadar tuhaf, gülünç bir manzara ile karşılaşmış bulunuyoruz?

Demek ki yalnız sakim bir zihniyet yere vurulmadı. Gülünç bir mevzu olmak tan da kurtulduk!

Medeniyet bir küldür

Batı medeniyeti ve herhangi bir medeniyet, bir küldür; ayrılık kabûl etmez. Ya hep alınır .. Yahut alınmaz. Tıpkı dinler gibi,.

Nasıl arzedeyim?

Meselâ birisi diyor ki, ben müslüman olacağım amma, namazla orucu kabûl etmem. Üsttarafını benimserim. Böyle

müslümanlık olmayacağı gibi; Hiristiyanlık da bunun gibidir.

Türk milleti için seviye bahse konu olamaz. O rejimlerin en yükseklerine lâyıktır. Onun seviyesini yüksek görmeyenler kendi alçak seviyelerini ifade etmektedirler.

Milletinin seviyesini alçak görenden daha alçak bir kimse tasavvur olunamaz.

Seviye ve tekâmül şarlatalığınıa, susturucu bir cevap:

İlk Osmanlı meclisi

İlk(Meclis mebusanı osmanînin) içtimalarında müşahit sıfatiyle hazır bulunan *Taymis* ve *Tan* muhabirleri gazetelerine verdikleri haberlerde, aşağı yukarı şu tarzda mutalaa yürütüyorlardı.

"Osmanlı parlementosu toplandı. Bu ilk meclistir, fakat buna ilk meclis demek çok zordur. Mebuslar o kadar güzel münakaşalar ediyorlar; millet işlerini okadar iyi takip ediyorlar; hükûmeti okadar güzel murakabe ediyorlar ki, sanki İngiltere, Fransa parlamentoları karşısındayız gibi bir şey[1] ...„

Yabancılar türk kabiliyetini bu ka-

1 Osmanlı-Rus seferi. Ali Fuad.

dar yüksek görürken, bizimkilerin alçak görüşüne ne demeli ?

Bunun cevabını biraz önce vermiştik.

Milletler için seviye, tekâmül yok.. sonsuz hamleler, sıçrayışlarla ilerlemeler var.

Tekamül, fiziyolojik meselelerde bahse konu olabilir. Meselâ çocuk doğar, büyür, inkişaf eder ilâh.

İnsan maymunun bir tekâmülüdür. Fakat, içtimaî işlerde bu varid değildir.

Büyük davalar peşinde koşan ihtilâl şefi için arkadaş seçmek en önemli işlerden birini teşkil eder.

Bunları isabetle seçemeyen şefin muvaffak almasına imkân yoktur. En çok dikkat edilecek cihetlerden birisi de budur. Belki de birincisi..

Arkadaşların;kanaatte, seciyede, azimde sarsılmaz kimseler olması gerektir. Atatürk ve Lenin, Hitler, Musolini böyle arkadaşları buldular.Ve bu arkadaşiar, bu şeflerin muvaffakiyet sırrını teşkil ettiler,

Şefin huyları

Şef kinli olmıyacak,müteyakkız olacak dedi kodulara kulak asmıyacaktır. Kendi-

sini sevdirecektir. Kinli ve dedi kodulara kulak asan, sevimsiz kimseler bir defa devlet adamı olamazlar. Bu gibiler yalnız kendi kuyularını değil, davanında kuyusunu kazmış olurlar.

Kin, kıskançlık ve dedi kodu imparatorluklar yemiş, muvaffak ihtilâlleri, muvakkat olsada çökertmiştir.

Osmanlı imparatorluğu, 1789 Fransız ihtilâli, Endülüs tarihi bunun en canlı misalleridir.Bu yüzden Osmanlı devletinde nice değerli şahsiyetler ya bir köşede atılmış kalmış, yahut ekseriya katledilmiştir. *Robespiyerin* kini ve kıskançlığı başta *Danton* olmak üzere nice liderleri giyotin altına sürüklemiş, nihayet kendisi de ayni yoldan geçip gitmiştir. Tarihci *Aulard*'ın dediği gibi Danto'nun öldürülmesile Cumhuriyet topallamış, Robespiyerin de idamile iki ayağından mahrum kalmış, sonra, sürünen Cumhuriyetin üzerine Napolyon bir kartal gibi konarak imperatorluğu kurmuştur.

Rus ihtilâlcilerinin son zamanlarda bu yoldaki icraatından ihtilâl hesabına korkulabilir.

***

Hak anlamı karşısında ihtilâl.

ihtilâl bir hak mıdır?

Ingiliz, Alman, Fransız mütefekkirleri ne diyorlar?

Lokun fikirleri

İngiliz âlimi *Locke* (Gouvernement civil=sivil hükümet) adındaki kitabında açıkca İhtilâlcidir.

İhtilâli ilimleştirir ve milletler için son kertede baş vurulacak en âli bir hak olarak tanır.

Locke meseleyi şu yolda mütalâa eder.

Milletin, icraî ve teşriî kuvvetlere karşı ihtilâl hakkı vardır.

İcraî kuvvete karşı ihtitâl

İcraî kuvvete karşı, ihtilâl hakkını millet şu hallerde kullanabilir.

1) icraî kuvvet, kanunları tanımazsa

2) Millet Meclisinin toplanmasına mani oulrsa

3) intihabata müessir olursa

4) vatanı düşmanlara teslim ederse.

Teşrii kuvvete karşî ihtilal

Teşriî kuvvete karşı millet ihtilâl hakkını, eğer bu kuvvet, milletle devlet arasında mün'akit mukavele dışına çıkarsa kabûl eder.

Türkiyede tatbikat

İcraî kuvvete karşı ihtilâl hakkının tatbikatını 1908 Osmanlı meşrutiyetinde görmek kabildir. Yahut 1908 Osmanlı meşrutiyetini Lokun bu görüşleriyle meşru kılmak mümkündür. Abdülhamid II. 1878 de meclisleri kapadı ve bir daha açmadı, kanunları tatbik etmedi. Millet ayağa kalktı, 1908 de sultana meşrutiyeti zorla kabûl ve ilân ettirdi. Nihayet 1909 da, 31 Mart kaytaklığında *Abdülhamid* II yi tahtından indirdi.

Mehmed Vahidettin VI, 1918 mütarekesinden sonra milletin arzularına ram olmadı, vatan düşmanlarile birleşti. Meclisi dağıttırdı. Ve millet saltanatı ilğa etti. Vahidettin bir İngiliz diridnotile firar etti. Son günlerini İtalyada *Sanremoda*, tıpkı ellerinde şapkalarını açan, dilenciler gibi, ömür dilenerek bitirdi.

***

Fransa da tatbikat

XVI ıncı Louis'in vatan düşmanlarile muhabereleri yakalandı, vatana ihanet suçuyla Millet Meclisine verildi. Meclis ölümüne hükmetti. Ve giyotin altında başı koparıldı.

---

1 *Mignet.* Histoire de la revolation françası Siyasal, sosyal felsefe tarihi. *Paul Janey* Siyasal Doctrinler tarihi.

İngilterede tatbikat

İngiliz kırallarından *Şarl* ile Rusya imparatoru Nikola II ve âilesinin akibetleri de bu sırada anılabilirler.

Lockein muarızları şunları söylüyorlar:

Halk ve ihtlial

Halka ihtilâl hakkı tanımak tehlikelidir. Halk kolayca tahrik edilebilir.

Bu suretle çıkartılacak isyanlar;memleketi ve milleti sık sık anarşi içinde bırakır, memleketi ve milleti felâketlere sürüklerler.

Locke hasımlarına cevap veriyor ve diyor ki; "ihtilâl çıkartmağa en güç unsur halk kütlesidir. Zira bunun, alıştığı bir idareye karşı ihtilâl çıkartması şöyle dursun, onu elinden geldiği kadar muhafaza ve müdafaaya çalışır. Binaen aleyh,halka ihtilâl hakkını tanımakla, korkacak bir şey yoktur.

Locke'in görüşü ne dereceye kadar doğrudur? muarızları mı haklı; yoksa Locke mu?

Hemen söylîyebiliriz ki tarihin verimleri, realiteler Locke'i teyit etmektedirler.

İşte size, 1789 Fransız ihtilâlinden kısaltılmış bir parça:

Fransız ihtilâli. Karlyl
Fransız ihtilâli Sosyalist tarih.J. Jores.

Fransa ihtilalinde halkın isyanı

"... Bir pazar günü, tavan arasında barınan, çocuklarının açlıktan ağlamalarile, bağırmalarile kalkan ana, büyük binanın merdivenlerini birer, ikişer aşarak furuna doğru koşuyor. Merdivenleri inerken, kıtlık dedikodusu yapan hizmetçilerle konuşuyor; hasbihalde bulunuyor. Furunun önüne geldiği zaman orada, kendisi gibi çocuklarının açlığile mustarib bir çok analara rastlıyor. Burade bir okka ekmek alabilmek için akşamlara kadar sıra beklemek lâzım.

Fakat neden beklemeli?

Asılzadeler, asıl bu felâketlere sebep olanlar, rahat içinde yaşarlarken, fukara halk bu istiraplara neden maruz kalsın?

Sıkıntıyı asıl onlar, zadegân çekmemeli mi?

Furun önünde bekleyen kadınlar, bu soruyu, boyuna biribirine soruyorlar ve dedi kodu gittikçe artıyor; sesler yükseliyor. Hava bulanık, çilenti yavaş yavaş başlıyor. Sesler gittikçe yükseliyor. Ey analar ne duruyoruz ?

Haydin *Versaya*!.

Orada ne yapacağız?

Hakkımızı arayacağız!

Sesler daha fazla yükseliyor. Müthiş

kalabalık.. hareket halindedir. Sesler korkunc velvele halini alıyor. Kalabalığın başına *Mallard* adında bir mubaşir geçiyor.

"Ne duruyoruz yürüyelim!„

sedası yükseliyor.

Elleri baltalı, mızraklı, bıçaklı, topuzlu, kadınlar vahşi bağrışmalarla Versaye doğru ilerleyorlar.

"Kadınlar kadar cesur olunuz!»

sedalarile yollardakileri de beraber sürükleyorlar.

Bu korkunç kalabalık Versay önünde duruyor.

İş ciddidir. Saray, hassa alayının muhafazası altında bulunuyor. Süngülü neferler her tarafı çevirmiş, tüfek elde dolaşıyorlar. Topların ağızları bu arzu edilmeyen ziyaretçilere çevrilmiştir. Nerde ise ateş açacaklar ve süngüler işlemeğe başlayacak!

Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor.

Kalabalık gittikce sarayı sarıyor. Askerlerin yanıbaşına kadar sokuluyor. Saçları yağmurdan enselerine, yüzlerine yapışan azgın kadınlar ve onlara iltihak eden erkekler, kendilerine taarruz vaziyeti alan

askerlerle alay ediyorlar, onları ıslığa tutuyorlar· Ve hep bir ağızdan:

"Kıralı görmek isteyoruz. Açız! ekmek isteyoruz!

Feryatları göğlere dayanıyor.

Kıral nâmına söz söylemeğe gelenlere:

"Çok lâf istemiyoruz! açız! ekmek isteyoruz.! anlaşı-dı mı?!„

Cevabı veriliyor.

Yağmur yağıyor.. Ahali şımşırık bir halde.. Vaveylâ ayuka çıkıyor.

Nihayet Kıral, Kıraliçe ve Veliahd ahali ile Parise gitmeğe muvafakat ediyor lar. Arabalarına girince halk etraflarını çeviriyor. Araba yavaş yavaş yürüyor. Oracıkta, hemencecik bestelenmiş bir halk şarkısı başlıyor

"Ekmekciyi, karısını, çırağını yakaladik!„

Bir taraftanda parmakla araba gösterilerek şarkının mevzuları anlatılmak isteniyor !

Yağmur yağıyor,. fakat halk artık buna aldırış etmiyor. O bestelediği şarkıyı söyleye söyleye, Paris'e doğru yol alıyor.

Bir aralık, kadınlar arabada Kraliçenin yanına sokuluyorlar; ve:

«Bizim sevgili Kraliçemiz, biz aç kaldık, senelerdenberi bizi hiç aramadınız. Bir daha bizi bırakıp kaçmayınız. Bize bakınız. Bizde sizi sevelim. Başımızda tutalım. olmazmı?»

Düşünelim

Diye hasbihalde bulunuyorlardı.„

Hale dikkat olunsun; muhtekirler ve hükûmetin bunlara musamahası yüzünden zulme ve açlığa mahküm bir halk, ne kadar rahim ve şefiktir. Bir tutuşda yere vuracağı Krallığı, yine affediyor, yaşayıp gitmesine muvaffakat gösteriyor. Yalnız bundan sonra olsun, kendisiyle meşgul olmasını isteyor.

Halkın, ihtilâl hakkını ne kadar suiistimal etmediği görülüyor mu?

Denecek ki, eninde boyunda, yine bu hakkına dayanarak XVI Louis'yi Giyotin altında öldürmedimi?

Evvet. fakat hangi şartlar altında?!

Bir çok defalar, XVI ıncı Lui'nin ihtilale tevcih ettiği suikastleri hayretle gördükten sonra, ve nihayet Kral vatan düşmanlariyle elbirliği ettikden sonra dır ki

ölümüne karar verdi. Ve Cumhuriyeti kurdu.

XVI ncı Louis'nin ölümü

Şurası da kayda değer ki XVI Louis, meclisin müsavata yakın pek küçük bir ekseriyetile idama mahkûm oldu.

Bıçağı kemiğe dayamamak lâzımdır. Bıçakkemiğe dayanınca, halkın, hem de haklı olarak yapmıyacağı birşey yoktur!.

Osmanlı imparatorluğu tarihindeLocke'i teyid oden vak'alara rastlanır.

Osmanlı tarihi ve Lockein teorisi

Osmanlı tarihinde *deli* lâkabiyle anılan *İbrahim I* in nice deliliklerine bu millet tahammül etmedi mi? ! fakat bıçak kemiğe dayanınca, onu tahttan indirerek hapsetti. Hapsinde rahat durmayınca, katletti. [1] *Hezarpare* lâkabiyle anılan Sadrazam *Ahmed paşayı* da Sultan Ahmed meydanında paraladı. Paraladıkdan sonrada, hainlerin eti romatizmaya iyi gelir kanaatiyle, parça parça kıydı. Herkes ötesine, berisine sürmeğe başladı. Demek, bıçak kemiğe dayanınca Padişahı

[1] Tarih Ebülfaruk. Mehmed Murad

öldürmekde, Sadrazamı bin parça yapıp ilâc diye kullanmakda milletin korkusu ve pervası yoktur !.

Hainlere, millet soyguncularına ibret!. kulaklarına küpe !!.

Fakat insafla düşünelim; millet bu cezayı Padişaha ve onun Sadrazamına vermeyip de kime vermeliydi ?!

Millet Abdülhamide az mı tahammül etti ?

II ci Abdülhamid ve sonu

Abdülhamid II tam 33 yıl bu milleti en tâbii haklarından mahrum etti. Vatanı izmihlale uğrattı. Millet sabretti. Biçak kemiğe dayanınca, vakıa biraz geç oldu ama! mesele esasından halledildi. Koca müstebit önce Selânikte *Alatini* köşkünde hapsolundu. Sonra bütün ömrünü Beylerbeği kasrında bitirdi. Bu ceza ona azdı. Çok azdı. Fakat milletler bilhassa, Türk milleti, çok alicenabdır. Zalimlerine bile.[1]

---

[1] 11 Nisan, Yunus Nadi.

Abdülhamid saninin, hayatı siyasiye ve hususiyesi. Osman Nurî.

Bununla beraber, Ziya paşanın dediği gibi:

Zalimlere dedirir bir gün kudreti mevlâ
Tallahi lekad aserekellahü aleyna ..

VI ci Mehmed Vahideddin

Tarihin meşhur haini son halife Sultan *Mehmed Vahideddin* VI yı ele alıyorum.

Bu adam, millet huzurundaki yeminine hânis oldu. Millet meclisini düşmanlara dağıttırdı. Mebusların ileri gelenlerini yine düşman elile yabancı memleketlere, Maltaya sürdürdü. Şeyhislâmı, *Dürrüzade Abdullaha* verdirdiği fetvalarla vatanı kurtarmağa çalışan mücahidlerin katlini farz kıldı. Atatürkü idama mahkûm etti. Bütün bunlara rağmen kendine yapılan mükerrer nasihatlara kulak asmadı. Vatan kurtulduğu, millet hürriyet ve istiklâline kavuşduğu gün, o da vatan düşmanlâriyle beraber kaçdı.

Saltanat ilga edildi ve Cumhuriyet ilân olundu. İhtilâl hakkını bir millet bundan daha meşru bir surette kullanabilirmi ? !

Demek oluyor ki, *Lockeun* muarızları,

vakıalara değil, indi fikirlere dayanmakta dırlar. Realiteler bunları yalana çıkarmaktadırlar.

Lokun muarızlarının sorusu

Yine bu muarızlar diyorlar ki, biran için millete ihtilâl hakkını tanıyalım.. fakat, millet bunu kullandığı zaman, haklı kullandığını kim takdir edecek?.

Hakem kim olacakdır?

Locke bu soruya kesdirme karşılığını vermekde zorluk çekmemiştir.

O, kısaca diyor ki:

«Borclunun, borcu verip vermediğini alacaklıdan daha iyi kim bilir ki?

Hükûmet ve meclis, millete karşı bir takım ödevlerle borçludurlar. Bu ödevleri yapıp yapmadıklarını milletten daha iyi kim takdir edebilir?»

Şüphe yok ki, kimse.. alacaklı millettir. Borcun ödenip ödenmediğini ondad iyi kimse bilemez. Hakem kendisidir.

*
* *

Kritik ve Sentez

Locke teorisinin sentezi ve kritiği.

Lok realiteyi çok iyi görmüştür. Milletlere ihtilâl hakkını tanımakla, onları iki büklüm inkiyad haline düşmekden esirgemiştir. İtalyalı *Alfieri istibdat* adındaki kitabında, istibdadı kabul etmek, ona itaat edebilmek için insanın alçak cibiliyetli olması lâzımdır diyor. Lok, bu teorisi ile insanı alçak olmakdan siyanete çalışmaktadır. Şu ciheti derhal kayd edelim ki, Lok esasen bir istibdad rejimi tanımaz. Lok,devleti, mukaveleye istinad ettirir. Bu mukaveleden, icrai veya teşrii kuvvet inhiraf edince, millet ihtilâl hakkını ele alır.. çünkü mukaveleye riayet edilmeyince, keyfi idare baş gösterdi; milletin iradesi hiçe sayıldı demektir. İstibdadla mücadele ise insanlığın en aziz hakkıdır. İstibdad yerine, ulus egemenliğini, millet iradesini kurmak ise,yine insanlığın en başta gelen bir borcudur.

Locka'un devleti

Loku daha iyi anlayabilmek için onun tasarladığı devleti kısaca bilmek faydalı olur. Bu büyük adama göre, devlet yok iken insanlık savaş halinde idi.hüküm kuvvetlinin idi. Bu hale bir nihayet vermek için insan oğlu devleti kurdu. Kuvvetlinin,

zaıfı ezmemesi için, devleti bir takım ödevlerle borclandırdı.Hükûmet veya meclis borclarına riayet etmeyince, savaş hali tekrar avdet eder. Ve bu hal şu kayd ettiğimiz mukavele hükümlerinin teessüsüne, avdetine kadar devam eder. [1] İşte ihtilâl hakkıda budur [1])

Lok insan oğluna yaraşan bir devlet kurmuş ve bu devleti ulus egemenliğine, ulusun iradesine dayamıştır.

Bizce Lok teorisinin biricik eksiği şu cümleler içinde kısaca ifade olunabilir:

Lok teorisinin eksiği

Lok milletin ihtilâl hakkını dar bir çerçive içinde, muayyen şartlar dahilinde mutalaa etmiştir. Bu şartlar dışında bir takım hadiselerle karşılaşınca millet ne yapacaktır? eli bağlı oturacak seyirci mi kalacaktır?

Bilmem anlatabiliyor muyım?

Bence, Lokun hatası, milletlere ihtilâl hakkını kabul etmesinde değil; bu hakkı, mahdud hallere tahsis etmesindedir.

---

[1] Sivil hükûmet. Locke .

Milleti, ihtilâl hakkını kullanmakda mutlak surette serbest tanımalı idi.

*
* *

Kant

Ihtilâl ve Alman filozofu Kantın fikirleri.

Kant, Lokun aksine olarak,ihtilâli sevmez ve milletlere ihtilâl hakkı tanımaz.

İhtilal hakkında Kant'ın düşünceleri

Kant her şeyin yavaş yavaş, tekâmülle olacağına inanır. Halkı tenvir, hükûmeti ikaz, insanlığa arzu ettiği şeyleri elde etmek için kâfidir; fikrinde bulunur. Bu suretle umumî efkâr hazırlanmış olacak ve bunun tazyiki altında hükûmet lâzım gelen ıslâhatı başaracaktır. Bu hususta en müessir vasıta olarak basını ileri sürer. Hükûmeti ikaz ve halkı tenvir vazifesini basın yapacak, lâfın kısası, gereken yeniliği yavaş yavaş matbuat empoze edecektir.

Kanta göre ihtilâl menfur bir şeydir. İnsanlığın ilerlemesine değil, gerilemesine yarar. Vücude getirilmiş her şey ve bunların doğuracağı müstakbel var-

lıklar, ihtilâl neticesinde yok olur. Ve işte bu, gerilemenin belli başlı âmilidir.

1793 Fransız Ana kanunu

Bundan dolayıdır ki, Kant 1793 fransız ana kanununu beğenmez. Bu kanunu, halkı, heran o meş'um ihtilâle hazırlayan, tahrikeden biricik vasıta telâkki eder.

Kanta göre, bu ana kanunun, hakka uymayan, milletlere zararlı olan maddeleri şunlardır;

28, 33, 34, 35.

Bu maddelere göre, bir milletin ana kanununu istediği zaman tadile, değiştirmeğe salâhiyeti olduğu gibi, tahakküme, zülme mukavemet de hakkı icablarındandır.

Hele 35 inci madde, hükûmet, halkın haklarını tanımadığı zaman; isyan, ihtilâl halk için, hakların en mukaddesi, ödevlerin en esaslısıdır, diyor.

Kantın manasız, haksız, tehlikeli bulduğu kaytlar işte bunlardır.

Kant'ın düştüğü tenakuz

Şu ciheti de tebarüz ettirebiliriz ki Kant, *Rousaunun* hayranıdır.Onun fikirlerini benimser ve mutlak surette tasvib eder.

Bu itibarla denebilir ki, Kant, bu bakımdan az çok tenakuza da düşmektedir. Çünkü Rousau, ihtilâlcıdır.

Ruso diyor ki:

«Düşündüğüm şeyleri yapmak isterdim. Yapmak elimden gelmediği için, yazdım. Yapmağı başkalarına, yapabileceklere bırakıyorum.» [1]

Bundaan ne çıkar? denenmez.

Bundan çıkan, ihtilâldır. Zira Rousau, yepyeni bir nizama göre kurulmuş, yepyeni bir kamun düşünüyordu. Eski nizamı yıkmak düşünüyordu. Bu ise, ihtilâl ile başarılacaktı. Ruso bunu isteyor, fakat lâzım olan kudreti, cesareti kendinde bulamıyordu. Dileğini, Robespiyerler, Dantonlar yerine getireceklerdi.

Getirdiler.

İşte, Kantın ihtilâl hakkını, milletlere tanımamakla düşdüğü tenakuz!

Kant haklı mı?

Şüphe yok ki ihtilâl hakkını sık sık

---

[1] Contrat social = sosyal bağıt. J.J.Rousau

kullanmak, bir fenalıktır. Her şeyde olduğu gibi, buda zarar verir.

Fakat tarih ve tarihin realiteleri gösteriyor ki milletler bu hakkı suiistimal etmiyorlar. Binaenaleyh bunda korkacak bir şey yoktur. Korkulacak şey, böyle bir hakkı milletlere inkâr etmektir. Böyle bir hakkın milletlere inkâr edilmesi, onları her türlü idareye karşı iki büklüm bir inkıyada, meskenete, zillete sevketmektir. Her idareye, her emre *semina ve atâna* demeye, alıştırılmış bir millet ölmüştür.

Allah rahmet eylesin !,

Kant : milletlere ihtilâl hakkını inkâra gideceğine, hükûmetlere, milletlerin ihtiyacına göre hareketi, bari mutlak bir vazife olarak tahmil etseydi doğru yapmış olurdu.

İşin düğüm noktası

Meselenin düğümü asıl şu noktadadir : *Kant* devlet ve hükûmeti müstakil bir otorite; belki de milletin üstünde ayrı bir varlık tanımaktadır. Bu kudsî varlığa isyan, ihtilâl, büyük bir günah gibi görülmektedir.

Millet ve devlet

Millet, devlet, hükûmet ayrı şeyler değildir. hepsi bir anlamdır, ve hepsi millettir. Milletten başka bir şey yoktur. Ondan başka hiç bir şey olmayınca, herşey onun içindir. O ne derse, o olacaktır. Milletin dediği olmayınca, yapılmayınca, millet istediğini yapmak için her vasıtaya baş vurmak; iradesini, hükmünü yürütmek hak ve salâhiyetine maliktir. Hizmetçinin efendiye kafa tutmak hakkı ve salâhiyeti yoktur. Olamaz ve olamıyacaktır.

Kant'ın gösterdiği yol

Kant'ın milletin arzusuna nail olabilmesi için, gösterdiği vasıta pek gülünçtür.

Kant, basını kullanmayı tavsiye ediyor ! Fakat düşünebiliriz ki basın mücerret bir anlam değildir. Bunu insanlar idare eder. İnsanlar iyi de olabilirler, kötü de..

İş başında bulunan hükûmet, basını elde ederse ne olacak ? !

Basın elde edilebilir mi, ve nasıl ? ! Binbir suretle !..

Para ile.

Zorla[1].

Ve nihayet gazeteleri kapamak, gazetecileri; hem de kanuna uydurarak hapsetmek suretiyle hükûmet bağının hakkından pekalâ gelebilir.

Bu takdirde ne olacak ? !

Sağ olsaydı, bunun cevabını büyük Kant'tan pekalâ bekliyebilirdik. Fakat mademki sağ değildir; karşılığını onun yerine biz verelim.

Kant'ın fikrinin verimi

Hükûmet basının hakkından gelince, ihtilâl hakkıda günah sayılınca olacak şudar :

Millet, kollarını kavuşturacak, mumunu yakıp derdine yanacak!.

Geçmişte ve halde, tarih, buna, azmı şahit oldu ?

Abdülhamit II, basına ağız açtırdımı? Ağız açmak isteyenlerin ağzını yırtmadımı?

İtalyada Musolini, Almanyada Hitler,

[1] Hauriou. Droit constitutionel
Garaud. Droit criminel

İspanyada Franko gazetelere ağız açtırıyorlar mı? Ağız açtırmak şöyle dursun, kendi rejimlerini alkışlatmiyorlar mı?

Bir hükûmet daha ileride gidebilir. Kanuni istipdat yaparki, istipdatların en tehlikelisi de budur. Kanunla matbuatın ağzını tıkar.

Fakat böyle olacağına, millet mumunu yakıpta derdine yanacağına, böyle bir hale düşeceğine, ihtilâl etsede kendini bu hale düşürenlerin başında mum yaksa, daha eyi ve daha doğru olmazmı?

Bunda şüphe edilmemelidir.

Tarih ne diyor?

Tarih diyorki, lüzumunda ihtilâl çıkartmak milletler için meşum değil, mesut neticeler verdi.

Bu muhakkaktır.

Uzaklara gitmeğe hacet yok. Türk milleti 1918 de ihtilâl hakkını kullanmasaydı, bugünü yaratamazdı. Ne Türkün vatanı, ne Türk Cumhuriyeti, hatta nede Türklük kalırdı.

İngilizler meşhur ihtilâllerini yapmasalardı, bugünkü İngiltere doğarmıydı[1]?!

[1] İngiliz ihtilâl tarihi. Gizot

1789 Fransa ihtilali olmasaydı; insanlık bugünkü manasiyle var olur mu idi[1]?

İhtilâlde hayat vardır.

Meskenet de ölüm vardır.

*
* *

Şopenhaver

İhtilâl ve *Şopenhaver*'in fikirleri.

Şopenhaver diyor ki!

"Elde etmek istediğimiz her şey, bize mukavemet ediyor. Her şeyi iradesine rağmen yenmek lâzımdır. Tarih, bize savaştan, fitneden başka bir şey göster miyor. Barış seneleri, kısa fotoğraf pozlarına benziyor. Bütün bir piyes temaşasında bir defa rastlanan bir antrakt gibi! İnsan hayatı,ebedi bir cidal, bir kavgadır. Yalnız mücerred *abstrait* fenalıklara,sefalete, sıkıntıya değil,bütün diger insanlara karşıda böyle.. hayat mütarekesiz bir savaştır, bir kavgadır. Orada, silâh elde ölünur.„

---

[1] Mignet..Histoire de la revolution française

Aullard. Histoire politique dela revolution française

Matiyer.Fransız ihtilâli.(Şükrükaya tercemesi)

Hayatın acılarına; yürümeği zorlayan, acele ettiren zamanın süratıda inzimam eder ve bize soluk aldırmaz. Bu, her bir ferdin arkasında, forsalarını kamçılayan gardiyan gibi durur„[1]

Alman filozofu Şopenhaver, *Kant*'ın tam zıttı olarak ihtilâlcıdır.Hâtta bundan da fazla birşey.. O, hayatın kendisini bile ihtilâl telâkki etmektedir. Hayat Şopen haver'e göre fasılasız bir döğüştür ! İhtilâl sadece bir hak değil, o; sadece tabiî bir hâdisedir. İnsanlar sükûnet istese bile, hayat buna müsaade etmiyor. O; insafsız bir gardiyandır ki forsa halinde yaşıyan insanları, elindeki tel kırbacıyla boyuna kamçılamaktadır ! Hayatta dur durak yok.. Boyuna onu aşmak ve didişmek var. İşte Şopenhaver'in hayat denilen hay huydan anladığı..

Türkçe bir mısra'la, *Şopenhaveri* şöyle kısaltmak mümkündür :

"*Bir Gül koparılmıyor emeksiz*[2] „

*
* *

Schmoller İhtilâl ve *Scmoller*'in fikirleri.

[1] Şopenhaverin düşüncelerinden parçalar.
[2] Hüseyin Siyret. Leyaligirizan

Yine Alman iktisatçılarından *sc. moller*, "*Kant*„ gibi ihtilâlden hoşlanmaz, Ona göre lazım olan şey ekonomik, sosyal, siyasal tahrikleri, sebebleriyle iyi anlamaktır. Sosyal kaynaşma fena birşey değiidir. Bu, felâketler kadar, iyi neticeler de verir. Buna 1815'ten 1848'e kadar süren İngiltere'deki tahrikler şahittir. Fenalık meseleyi iyi vaz edememektedir. Fenalık icabında islâhat lüzumunu anlamamakta ve böylelikle ihtilâle yer hazırlamaktadır.

İhtilâl, daima bir talih oyunudur. Bu oyunda kazanctan ziyade, kaybetme vardır. İhtilâl kurşunu, daima hedefi aşar. İhtilâli her zaman kaytaklık takip eder. Bu ise ihtilâlden daha müthiş, daha zalimanedir. Fakat mutlaka lâzım, mutlaka içtinabı kabil olmayan bir ihtilâl yoktur. Her ihtilâlin güne, ihtiyaca uygun bir ıslâhat ile önüne geçilebilir, yoksa yalnız kuvvetle geçilemez. Tarihin bütün ilerleme hamleleri ihtilâlde değil, ıslâhattadır.„

*Schmoller*in dilekleri, tavsiyeleri çok güzel ve çok cazibdir. Fakat, zayıf yeri,

realitelerle, tarihin verimlerile uygun düşmemesidir. Büyük iktisatçıya göre (her ihtilâlın güne, ihtiyaca uygun bir islahat ile önüne geçilebilir.) çok doğru. Fakat bu islâhatı kim yapacak.

Hükûmet mi?

Problemin karşılığı bu ise — ki bu olması lâzımdır — işleri çok sathi mutalâa etmektedir. Zamanımız sosyeteleri muhtelif menfaatları temsil eden, çeşitli sosyal sınıflardan teşekkül etmekte ve bu sınıfların mütemadi mücadelesi içindedir. Hükûmet ise, en kuvvetli sınıfın, zamanımızda, burjuvaların hizmetindedir. Hükûmetin durumu bu oldukça, kendisinden kömelere doğru islahat nasıl beklenebilir? Hatta hükûmet bu islâhatın taraftarı olsa dahi, bu dileğini nasıl başarabilir? Her şeyden evvel hakim sınıfın buna muvaffakatı şarttır.

Tarih hakim sınıfın buna kolay kolay muvafakat etmediğini gösteriyor.

Cleman ve Agis

Eski yunanda, İspartalılar zamanında *Cleman ve Agis* ihtilâlsiz islâhat yapmak istedikleri halde birincisi menfaatlerına do-

kunulanlar tarafından, ikincisi dış düşman lar tarafından imha edildiler, hele birincisi; anası ve büyük anasile beraber katlolundu. Bunların bütün bu güzel maksatlarından ortada sadece, kanlı bir hatıra, yahut hoşca bir seda kaldı.

Nitekim *Agis*in anası *agistrata* boğulurken :

(*Bizim ölümümüzden İspartanın saadeti, selâmeti doğsun!*)

diye bağırmıştı[1].

XVI inci Louis ve zadeğan

XVI nci *Louis* gelmekte olan kanlı ihtilâli önlemek için, bir takım vergi, islâhatına teşebbüs etmiş bulunuyordu. Zadeganın şiddetli mümanaat ve muhalefeti karşısında kalınca vaz geçmeğe mecbur oldu. İnat etseydi Zadeganın elinde telef olacaktı.

Görülüyor ki büyük ekonomist, hemşerisi büyük filozof *Kant* gibi realiteden uzak teorilerle meşguldür.

Haksızlığı yola getirmenin tek çaresi, ihtilâl hakkını kullanmaktır.

[1] Sosyalist tarihi Max Beer Cilt 1

Niçe

ihtilâl ve *Niçenin* fikirleri.

Niçe, samimi eserler istiyor. Genel anlamile samimi eserler.. candan iş istiyor. Hep ve yalnız okuyanlara, tembeller! diye haykırıyor. Bunlar sadece seyirciler, tamaşacılardır, *Niçe* bunu istemiyor, iş başarılmasını arzu ediyor. Bu hususta en samimi, halkı buluyor ve onu seviyor. Çünkü o, seyirci değil işçidir.

Niçe ilerleyişin tekâmül ile, islâhatla değil, ihtilâlle olacağını açıkça işaretliyor; düşüncelerini dağlarla, tepelerle sembolize ederek diyor ki:

"Dağlar arasında en kısa yol, tepeden tepeye aşılanıdır. Bu yolları aşabilmek için bacakların uzun ve güçlü olması lâzımdır.„

*Niçe'*nin tekâmülcü, islâhatçı, baştan savmacı olmadığı aşikârdır. O, bir hamlede hedefe varılmasını istemektedir. Niçe, halkı okadar sever ki, onu, Allahın bir istihalesi yapar. Diyor ki:

"Önce, ruh Allah idi. Sonra insan oldu, şimdi de halktır.„

Niçe samimiyeti, hareketi de şu suretle tebaruz ettirmektedir :

«Yazılan şeyler içinde, sevdiğim tek şey kendi kanıyle yazılandır. Kanla yazmak, kanın ruh olduğunu öğretecektir. Hep ve yalnız okuyan tembellere lânet ediyorum. Herkeste boyuna okumak hakki olsaydı, bu gitgide kokutur ve bozardı. yalnız yazıyı değil, fikri de ! „.

Niçe tekâmülü bile kabul etmiyor. Her şeyin ihtilâl ile hallini istiyor.

Paul Janey

İhtilâl ve Fransız alimi *Paul Janey*' nin fikirleri :

«Bir ihtilâlin haklı olduğunu önceden tesbit eden bir mehek yoktur, bu bir taktir mes'elesidir. Bu yolda verilecek hüküm, tarihe ve felsefi hak bakımlarına dayanmalıdır.

Bir milletin; hükûmetini, hükûmet şeklini değiştirmek hakkı olub olmadığını sormaksızın deriz ki, o, bir müddet kendini muhafaza etmek için, yarattığı müesseseler ugruna kurban edilemez .„

1 Zara tustra. Niçe:

2 Siyasal ve moral doktrinler tarihi. Paul jane.

Jeaney: Bu prensipi Fransa ihtilaline tatbik ediyor.

diyorki:

Hak bakımından Fransız ihtilâli

1789 da Fransa krallığı sadece küdretten mahrum kalmamışdı. Fakat kendi kendini kudretsiz ilan etmişti. Bunun üzerine (*Etatsgeneraux*) adı verilen, millet meclisine müracaat etti. Kırallık her vasıtaya baş vurduktan ve hükûmet etmek imkanını mutlak surette bulamadıktan sonra, milleti topladı, bu hareket tarzile, hükûmet mutlakiyyetden feraget etmiş oluyordu. Milleti mes'uliyetine iştirake çağırmakla salâhiyet ve kudretine de ortak kılıyordu. Zira, nasılki mes'uliyetsiz salâhiyet olmazsa, salâhiyetsiz mes'uliyet de olamaz. Milletin, milletin en kalabalık kısmının, yani milletin çalışkan ve müstahsıl kısmının ki - bundan devletin maliyesini kurtarması isteniyordu - işte bu kısmında istikbal için teminat almağa hakkı vardı. Netice itibarile halk, üstüne çöken yüklerdende kurtulmuş olacakdı. Bu suretle Feodalitenin, dere beyliğin ve mutlakyiyet kırallığının ilgasıda zımnen kabul edilmiş oluyordu.

Bu iki nokta Fransız ihtilalinin, iki maddesidir. Prensip itibarile yalnız doğru değil, haklıdırda.

Sonraki hadiseleri, menfaat ihtilafları, ihtiraslar, dış anlaşmazlıklar doğurdu, inhiraf, tahribat işlerine gelince, bunlar o mes'elelelerdirki bu hususda hüküm vermek tarihe tealluk eder. Bu gün dahi fransız ihtilalini müdafaa edenler, onun bütün safhalarını, vukuat ve kazalarını kabule hiç bir vechile mecbur değil - dirler.

Bu ihtilalin esası, eski rejimin ilgasındadır. Eski rejim ise kudretsizlik yüzünden yerini bırakıyordu. İhtilalin tekamül ve inkişafında ne hatası, ne suçu olursa olsun haddi zatında doğrudur.„

Prul Janeye kritikler

Ben, *Pauljany*nin fikirlerini biraz karışık, birazda tenakuzlu buluyorum. Ayni zamanda pratik de değildir.

Paule janeynin fikirleri tenakuzludur. Çünkü bir milletin nihayet kendi maddi ve manevi saadeti için varlık verdiği

müesseselerine kurban edilemiyeceğini bizzat Polejaney ileri sürdüğü halde, fransız ihtilalinin, hükûmetin taleb ve müsaadesile başarıldığını kaydederek, onu bu yünden haklı göstermek isteyor. ya kıraliyet, *Etats generaux*'yi ictimaa davet etmemiş, mali müşkülleri ortaya koymamiş olsaydi, ne olacakdi? millet haklı olmak için, onun davetine kadar bekleyecek, iztirablara katlanacak ve iki büklüm bir inkıyadmı gösterecekdi?

Janeyin tahliline göre ; evet.

Fakat bence hiç bir vakit!.

P. Janeyin ortaya koyduğu esasları; Türk, İngiliz, Rus ihtilallerine tatbik ettiğimiz zaman, bunları haksız görmemiz lazım gelir Zira, Türk ihtilali hain, ve gasıb Sultan halifenin ve onun hükûmetlerinin sonuna kadar yaptıkları tecavüz ve müdafaaları kıra kıra muzaffer olmuştur. İngilizler ihtilallerini ve bunların verimi olan şartları, kırallerinin, Kıral hükûmetlerinin inad ve müdafaalarına ragmen, hemde kıral başlari keserek aldılar!.

[1] Tout. ingiltere tarihi.

Hele Ruslar!?

Poljaney ile bunları nasıl izah edebiliriz?

Bence Fransız aliminin en doğru görüş ve düşünüşü şu noktada toplanır.

"Bir millet saadeti için varlık verdiği müesseselere kurban edilemez.„

İcabında her hangi bir ihtilâl yine bu prensiple izah edilmelidir.

Milletin kurban edilmek üzere olduğunu kim taktir edecek.

Lok " Loeke „ un dediği gibi bizzat milletin kendisi:

Ve namık kemalın dediği gibi:

"*Milleti kurban edenler, millete kurban olur.*»

Şuracıkta, poljaney lehine bir noktacığı daha tenvir etmek isterim.

Olabilirki, janey, Fransız ihtilalini hak bakımından tahlil ederken onu bu suretle izah etmesi, Yalnız ve sadece buyönden haklı gösterileceğinden değil, fakat bu

1 Trochlki. Rus ihtilâl tarihi.

bakımdanda izah edile bilmesi mümkün olacağındandır. Buna diyeceyok. Ancak kifir vazih değildir.

İhtilal ve *Jean joresin* fikirleri

"İhtilalin adamları, fırtinalar içinde, dim dik ayakta durdular. korkunç boraların yıldırımları içinde gözlerini kırpmadılar. Korkaklar gibi, yüzlerini örtmediler.

Kamunları, ekomnik tekamüller, tam hakikatlara giden hareketler; acıları, tahakkümleri, ölümleri hiçe sayan heyecanlı vicdanlar yükseltir.„ diyor.

*Jores*e ilave edilecek mutalaamız yoktur. Fikirlerini olduğu gibi benimseyoruz.

Bir tek cümle ilâve etmek lazımsa, oda şudur:

Türk genci! Atatürkün sana emanet ettiği Cumhuriyeti korurken, sende dim dik ayakta duracaksın, sende, şimşekli boraların yıldırımları içinde göz kırpmadan bekliyeceksin ..

---

1 Fransız ihtilali sosyalist tarihi. J Jaures

Alınlar yüksekde.. gözler ileride!

Aşacağın yollar uzundur. Taşlı, çakıllıdır. Sen bu mesafeleri icabinda yalın ayak aşacaksın . . Ayakların kanayacak, acıyacaksın. Fakat mutlaka aşacaksın. Mesafeler kanayan ayaklarının altında bitecek . . taşlarile, çakıllarile eriyecek, amacına yol açacakdır.

Kalbler yüksekde hep ve daima ileri!.

Ruoaus

J. *J. Rousouya* göre:

Eğemenlik kayitsız ve şartsiz ulusundur. O müesseselerinde istediği gibi tasarruf eder. Hatta Kıral, sultan, prens bunlar, Eğemenliğin şeriki değildirler. Alelade memurlardır. Milletin, istediği vakit bunlara kapıyi göstere bilir. Kendilerine yol verilince birşey iddia edemezler; iddia etmeğe hakları yoktur.

Rousseou :

"Düşündüğüm şeyleri yapmak isterdim. Yapmak elimden gelmediği için, yazdım. Yapmağı başkalarine, yapa bileceklere bırakıyorum.„ diyor

Rusonun fikirlerine ilave edecek bir şeyimiz yoktur. Açıktır. Ve ihtilalcıdır.

Ceferson

İhtilal ve Cefersonun fikirleri:

Amerikalı meşhur Ceferson «Her yirmi senede bir, mutlaka bir ihtilal olması, her millet için eyidir.„ deridi. Ve bunu adeta iman ile söylerdi. İhtilâli insanlığın yükselmesine, ilerlemesine belli başlı bir vasıta sayıyordu.

Fihte

İhtilal ve Fihtenin fikirleri:

«Milletlerin ihtilal hakkı, münakaşa götürmez, milletlerin müesseselerini değiştire bilmeleri en tabiî haklarındandır. Bunları değiştirmemek, milletlerin mukadderatile telif olunnmaz. Zira yer yüzünde insanın manası, tekamül ve inkişaftır. Tekamül ve ikişafındaki engelleri kaldırmak onun yaşama hakkıdır. İnsana yaşama hakkı inkar edilebilirmi ? !

Milletler gayelerini kayıb eden mu'es seseleri tadil edebilecekleri gibi, ilğada ederler. Bir müesseseyokturki ferdin, kamunun tekamül ve inkişafı gayesini daima muhafaza edebilsin. Edemez. Bu, mümkün değildir. Değişmez prensip yoktur, fena müesseselerin, yeni nizamlara zıd olanların behmehal değiştirilmeleri,

ilğaları birer lazimedir. Kötümüesseseler; boğucu, çürük saman ateşine benzerler. Bunların söndürülmesi icabeder. İyilerine gelince, bunlar da aydınlata, aydınlata kendi kendilerini yer ve bitirirler.„

Fichtenin görüş ve tahlilleri sağ duyunun tam verimidir. Bunları olduklari gibi benimsemekten başka ne yapılabilir?

Hele„*değişmez prensip koktur*.„ Tezi, bukülmek kabul etmez, taştan bir hakikattır. Ebedi olduklarını iddia eden Gök kitabları bile yerlerini zamanın icablarına bırakıyorlar. İşte Tevrat, işte İncil, işte kuran! Hatta bunları inzal eden (Allah)bile anlamını değiştiriyor! Bazen büsbütün kayıb ediyor. Rus komünist ihtilalinde duvarlara yapıştırılan levhalarda:

"Allahtarihe karışdı!„

ibareleri görülüyordu.

Volter, Vilfredopareto gibi Filozuf ve sosyoloklar, " Allah insanları değil; insanlar Allahı yarattılar„ diyorlar[1].

1 Volter, Dictionnaire philosophique
V. Pareto. Sosyaloji.

Bu hakikatler karşısında, hakikat olan yeni nizam karşısında, manısın kaybedib-tutunmakta israr eden müesseselere ve varlıklarıa karşı milletlerin ihtilal hakkı nasıl inkar oluna biliaki? bunu inkar, millet lerin yaşama hakkını inkara varır..||

Karl marks Engels

Ihtilal ve Karl marks ile engelesin flkirleri:

İlmi sosyalizmin şefleri Karl Marks ile *Engelsde* tedrici islahatı kabul etmezler. Bunlara göre silahlı ihtilal ile muvaffak olunabilir. İhtilali, istihsal sistemlerindeki radikal değişiklikler tamamlar. Medeniyetler ancak istihsal sistemlerile ifade ve izah olunabilirler.

Marks diyor ki[1] "Kamunun ekonomik bünyesi; üzerinde yükselen siyasal, moral, hukuki binanın maddi temelidir. Esasıdır. Sosyal vicdanın zaman zaman aldığı şekiller, telakkiler kamunuu bünyesini yapan ekonomik sistemle ilgilidir. Maddi hayatta ki istihsal usulü, Sosyal,

1 Ekonomi politik kritiklerine yardım. K. Marks. Feylosofiliğını Nakı. Laland.

siyasal, psikolojik ve moral hayatın durumlarını tayin eder. „

Karl Marksa ve Engelse göre ihtilal

Karl Markse ve *Engelse* göre: ihtilal demek eski kamunun sinesinde yeni unsurların, yeni sebeblerin neşvünuma bulması demektir. Bu yeni unsurlar, eski kamunun unsurlarını mağlûb edecek kuvveti ihraz edince, eskilik yerini, yeniliğe bırakır.

Bu fikirleri, kısaca izahtan önce, ihtilâl ve sebebleri hakkında en esaslı görüşü ihtiva etmekte olduklarını kaydetmemiz lâzımdır.

Komünizm, amaç edindiği rejimi kurabilmek için, ilk hamlede, bugün mevcut, istihsal usulünü değiştirmeği prensip olarak kabul etmiştir[1]. Bugünkü istihsal usulü serbesttir ve ferdidir. Komünizm bunu kollektif hale koyacaktır. İstihsal kollektif hali alınca kamunun bugünkü esasları da değişecektir. Serbest rekabet sistemi kalkacak, yerine komün idaresi kaim olacaktır, Bu suret-

[1] Komünist manifesti

le sosyal, moral, ekonomik ve siyasal rejim de bugünkünden bambaşka bir manada tecelli edecektir. Bunun tafsilâtını; rejimlerin mukayesesile ilgili fasla bırakalım.

Şu ciheti de tebarüz ettirmeliyim ki: ben komünist değilim. Türk milliyetcisiyim. Böyle doğdum, böyle öleceğim. Türk birliğinin bir gün hakikat olacağına inanım vardır. Ben görmesem bile, gözlerimi dünyaya onun rüyaları içinde kapayacağım.. Tıpkı Uhud şehidi Said ankedo-tu gibi[1]. Peygamberimizin arkadaşlarından Said,Uhud'da şehid olarak ölürken baş ucunda bulunanlara demiş ki: "Gidiniz!. Peygambere deyiniz ki, onun şehidlere müjdelediği cennetleri görüyorum ve şimdi oraya girmek üzere bulunuyorum!. „ Said müslümanlığa bu kadar inanmıştı. Ben de Türk birliğine bundan fazla inanıyorum. Onu görüyorum. Yarının tarihi, yeni fasıllarını Türk birliğile açacaktır. Dünya, sükûnunu bu fasıllar içinde bulacaktır; Kâşgırlı Mahmudun

[1] Cevdet paşa. Kasası Enbiya.

"Divanüllûgatı Türk„ ünde dediği gibi: "Tanrı, Türkü, insanlık şerirlerden, şakilerden kurtulsun diye yarattı.„[1].

Fakat *Marks*'in görüşlerinden, ilmî tahlillerinden, metodlarından hak ve hakikatler lehine istifade edilecek çok şeyler vardır.

Klemanso-nun Marks hakkında düşüncesi

Klemanso, dokouz konferans adlı eserinde bu hususta şunları söylüyor:

"Cumhuriyetçi ve demokrat doğdum. Cumhuriyetçi ve demokrat öleceğim. Fakat itiraf etmek lâzimdır ki *Marks*'in kritiklerînden demokrası hesabına çok istifade ettim. Demokrasinin zayif, sakat yerlerini *Marks*'in bu rejime indirdiği kritik kırbacının darbeleri altında gördüm. Bende, onları tamamlamak duygusunu bu kritikler uyandırdı,»

Bir hakikat kaybolmamalıdır, gizli kalmamalıdır. Velevki bu hakikat hasım terafından gelse bile.. hakikatlar gizlenmeseydi bugün insanlık bînlerce yıllık bir ilerlemeyi tahakkuk ettirmiş olurdu.

[1] Divanüllügatı Türk, başlangıç. Kâşgırlı Mahmud.

Türk cumhuriyeti, bütün hakikatlerin, bütün çıplaklarile ortaya konulmalarının bir verimidir.

İhtilal ve Leninin fikirleri.

Lenin

Lenin'in "Devlet ve ihtilâl„ adındaki eseri okununca, insanlığın mes'ud olması için, müellifin ihtilâlden başka çare görmediği açıkça anlaşılır. O kadar ki bu adam, *Russo*'nun aksine olarak yazmaktan ziyade, yapmaktan hoşlanıyor.

(Devlet ve ihtilâl) in son faslını yazmamıştır. "Bu faslı yazmağa vakıt bulamadım, yaptım. Yapmak yazmaktan güzeldir. Son faslı okumak isteyenler, Rusyada yaratılan eseri, gözden geçirsinler!» diyor.

Bir kere daha anlamış oluyoruz ki: *Lenin* Russo'nun tam zıddıdır. İkisi de ihtilâlci. Fakat Russo yapamıyor,yazıyor. Lenin hem yazıyor, hem de vapıyor- Bununlaberaber Russonun *Sosyal bağıdı* jakobenlerin elinde mukaddes kitab hükmünü sürdü. Ve bütün dünya rejimlerinin mukadderatını tayinde müessir oldu.

Hem de pek çok. Bu bakımdan *K. Marks*'in *Kapital*'inden daha bahtlıdır denebillr.

Şu cihet te kayda değer ki *Lenin*'in hayatı baştanbaşa, dava uğrunda bir feragat timsalidir. Arkadaşı *Troçki* ilk ihtilâli anlatırken şunları söyler:

" Basit bir oda içinde ihtilâli idare ediyordu.

Her taraftan boyuna telefon haberleri geliyordu. günlerce uyumamıştık. Perişan halde idik. Katı bir kanape üzerinde yanyana biraz uyku kestirmek istedik. Hemşiresi odaya girdi. Zaferi müjdeledi, toplantıya gittik!".

İhtilâl ve Atatürkün fikirleri:

Atatürk

Atatürk, Lenin'in de aksine olarak yazmaktan değil yalnız yapmaktan hoşlanıyor. *Büyük nutuk* ve ona ilişik vesikalar kitabını, işler başarıldıktan sonra yazdı. O yapmadan yazmıyor.

Yapmadan lâf yok.

Yaptıktan sonra anlatma,hesapverme var!

Atatürk hayatı şöyle anlatıyor:

1 Troçki - Mavie

Atatürk ve hayat hakkında düşüncesi

«Efendiler, bilirsiniz ki, hayat demek, mücadele, musademe demektir. Hayatta muvaffakıyet mutlaka mücadelede muvaffakıyetle mümkündür. Bu da, manen ve maddeten kuvvete, kudrete istinat eder bir keyfiyettir. Bir de ; insanların meşgul olduğu bütün mesail, maruz kaldığı bilcümle mehalik, istihsal ettiği muvaffakıyetler, maşerî, umumî bir mücadelenin dalgaları içinden tevellüt edegelmiştir. Akvamı şarkıyenin, Akvamı garbiyeye taarruz ve hücumu tarihin belli başlı bir safhasıdır. Akvamı şarkıye miyanında, Türk unsurunun başta ve en kavi olduğu malûmdur. Filhakika Türkler, kablelislâm ve badelislâm, Avrupa içerisine girmişler, taarruzlar, istilâlar yapmışlardır. Garba taarruz eden ve istilâlarını İspanyada Fransa hudutlarına kadar temdit eden Araplar da vardır. Fakat, Efendiler, her taarruza karşı, daima, mukabil taarruz düşünmek lâzımdır. Mukabil taarruz ihtimalini düşünmeden ve ona karşı emniyete şayan tedbir bulmadan hareket

edenlerin akıbeti, mağlûp ve münhezim olmaktır, münkariz olmaktır.

Garbın, Araplara mukabil taarruzu, Endülüste acı ve şayanı ibret bir felâketi tarihiye ile başladı. Fakat, orada bitmedi. Takip Afrika şimalinde devam etti.

Attilânın Fransa ve Garbî roma topraklarına kadar teşmil edilmiş olan imparatorluğunu hatırladıktan sonra, Selçuk Devleti enkazı üzerinde teşekkül eden Osmanlı Devletinin, İstanbulda Şarkî Roma İmparatorluğunun taç ve tahtına sahip olduğu devirlere ircaı nazar edelim. Osmanlı tacidarları içinde, Almanyayı, Garbî Romayı zaptü istilâ ederek muazzam bir imparatorluk kurmak teşebbüsünde bulunmuş olan vardı. Yine, bu hükümdarlardan biri, bütün islâm âlemini bir noktaya raptederek sevk ve idare etmeği düşündü. Bu emelin sevkiyle Suriyeyi, Mısırı zaptetti. Halife unvanını takındı. Diğer bir sultan da hem Avrupayı zaptetmek, hem âlemi islâmı hükmü ve idaresi altına

almak gayesini takip etti. Garbın mütemadi mukabil taarruzu, islâm âleminin hoşnutsuzluğu ve isyanı ve böyle cihangirane tasavvurlar ve emellerin aynı hudut içine aldığı muhtelif unsurların ademi imtizaçları, binnetice emsali gibi Osmanlı İmparatorluğunu da, tarihin sinesine tevdi etti.„

Türk şefin nutku, o eserdir ki, günün birinde, milletlerden birisi, istiklalini, hürrüyyetini, bütün varlığını kaybetmek tehlikesine maruz kalsa, hatta kaybetse bile bunların nasıl kurtarılacağını öğreten bir düstur, gösteren bir formüldür.

Anarşistler:

Büyük milletlere mensup birçok âlimlerin, ihtilâl hakkındaki fikirlerinden bahsetmiş, onları analiz ve kritik etmiş bulunuyoruz. Bu miyanda biraz da anarşistler için birkaç zöz söylemek yersiz olmıyacaktır.

Anarşistlerde komonistler gibi tasavvur ettikleri yeni nizamın ancak ve mutlak ihtilâl vasıtasile teessüs

edeceğini kabul ederler. Civ civ hayata kavuşmak için nasıl ki yumurtayı içinden kırıp parçalamak mecburiyetinde ise, insanlık da yeni hayata ulaşmak için ayni suretle eski hayatı yıkıp devirmek mecburiyetindedir derler.

Anarşistlerin davası

Anarşistlerin esas davaları şu cümle içinde kısaltılabilir. Devleti kaldırmak!. Anarşistlere göre bütün fenalıkların başı devlettir. Tahakküm, zulum herşey buradan geliyor. İnsan oğlu bu müesseseyi ortadan kaldırdığı gün rahat nefes alacak ve hakikî hürriyetine kavuşacaktır. Bu da müthiş bir ihtilâl ile başarılacaktır. İnsanlık devletsiz kalınca kaviler zayıfları ezmiyecek mi? Bugün şikâyet edilen haksızlıklar devlet ortadan kalkınca fazlasiyle artmıyacak mı?

Anarşistler buna hayır!. diyorlar. Çünkü ferde verilecek külür ve ter-

---

Charle Jidi. Economie politique.

biye onu devletten, devlet baskısından müstagni kılacaktır fikrindedirler.

Bu ne dereceye kadar doğru bir davadır?. Karşılığını bugün mevcut meslekleri mukayese bahsinde vereceğiz.

Zaman zaman anarşistler tehlikeli bir hal aldıklarından hemen bütün devletlerce şiddetle takip edildiler ve edilmektedirler.

Bunların çokça bulundukları yerler arasında İspanya, İtalya, Belçika, sayılabilirler.

Anarşistler, ilk icraatları miyanında bilhassa hükümdar katlini istihdaf etmektedirler. İsviçrenin Cenevre, kantonunde bir İtalyan anarşist tarafından irtikâp edilen cinayet pek karekteristiktir.

Avusturya imparatoriçesinin katli

Anarşist, Cenevrede Avasturya imparatoru Fransova Josefi bekliyordu. Halbuki İmparatoriçe gelmişti. Gölde tenezzüh için vapura bineceği sırada İmparatoriçeyi şişledi. Biraz sonra hükümdar ölmüştü. Anarşist yakalandı..

Soruya çekildiği zaman:

İmparatoru öldürmek için gelmiş olduğunu, fakat imparatorun gelmediğini öğrenince emeğinin yabana git-

memesi için İmparatoriçeyi öldürmüş olduğunu söylemişti!.. Dünya hükümdar aileleri fertlerinden birini eksiltmiş olmakla öğünüyordu!

Katil anarşist, müebbet hapse mahkûm oldu. Yirmi sene yattıktan sonra onu bir gün odasında bel kayışından asılmış olarak buldular..

Kendi kendini öldürmüştü.

Gropotkine, Bakonine anarşizmin büyük şefleridir.

Cropotkine'in *La grande revolution*, *La conquete du pin* adındaki eserleri pek meşhurdur.

Cropotkine diyor ki:

«Hayatta hükümdarların son anları milletlerin zafer arabalarına koşulmak ve kamçı darbeleri altında onları çekmekle bitecektir. Devlet böyle bitecektir!.»

***

Tarih ne diyor?

Ve Realiteler:

Bir çok büyükleri dinledik. Bunların ihtilâl ile ilgili muhtelif fikirleri üzerinde düşündük. Büyük hadiseleri kısa da olsa gözden geçirdik. Şimdi de tarihi ve realiteleri dinlememiz ve gözden geçirmemiz faydalı olacaktır.

Cropotkine, La conquete du pin.

Dinlediğimiiz, etüd ettiğimiz fikirlerin hankilerinde isabet vardır?

Bunların hankilerinde isabet yoktur?

Bize bu soruların karşılığını en kestirme yoldan tarih söyleyecektir.

Bir milletin ihtilâl hakkı var mı, yok mu?

Bu sorunun lehinde ve aleyhinde çok söyleyenler olduğunu biliyoruz. Soruya evet diyenler olduğu gibi hayır diyenler de az değildir. Bunları bir yana bırakalım. Tatbikata bakalım.

Tarihte hakikat ne yolda tecelli etmiştir?

Bunlar kendilerini ne yolda göstermişlerdir?

Filozoflar ne derlerse desinler ,. ne yolda düşünürlerse düşünsünler .. benim tarihin verimi olarak bildiğim, gördüğüm realite şudur:

Milletler haklarına kavuşmak için ihtilâl yapıyorlar.

Milletler haklarına ihtilâl ile kavuşuyorlar.

Bu iş başkatürlü olmuyor.

İş başında bulunanlar, milletlerin muhtaç oldukları yeniliklere, rica ile, niyaz ile muvafakat etmiyorlar. En küçük islâhata bile razı olmuyorlar. Aklın ve mantığın icaplarına uymıyorlar. Akıl ve mantık zaruretleri, silâhla takviye edilincedir ki iş başındakilere (Pekiy!) dedirtmek mümkün oluyor! bunun aksi tarihte nadir değil enderdir.

Meselâ:

Japonya ve İran

Japon *Mikado* su milletine yeni, modern bir rejim vermeğe muuafakat etmiş.. İran şahı *Muzaffereddin* irana meşrutiyeti bahşetmiş..

Fakat tarihin bu hususiaki cümertliği pek kıttır. Tarih böylelerini yetişiirmekte pek kıs rdır. Milletlerin mukadderatı genel kaideler dışında kalan böyle şazlara baglanamaz.

Saati çalıpta, hayatî zaruretler kendilerini gösterince hakka kavuşmanın çaresi ihtilâl oluyor. Bin bir tecrübe bunu gösteriyor.

İhtilâl iyi bir şey midir?

Bunu bilmem, fazla meşğul olmağa da lüzum görmüyorum. Bildiğim bir şey varsa o da şudur:

Milletler haklarına ihtilâl ile kavuşuyorlar.

Bu, doğru veya egri olabilir. Fakat, tarihin verimidir. Dönmez ve şaşmaz bir verimi!

Buna bir nevi determinizm gözüyle de bakabiliriz ve ilim yönünden aldanmış olmayız.

İhtilalı kim yapar

İhtilâli kim yapar?

Bu soru üzerinde biraz durmamız vakıt kaybetmek sayılmaz.

İhtilâli münevverler yapar, milletle beraber..

İhtilâli o münevverler yaparla ki; hareketleri, icraatları milletin yüksek menfeatlerinin ifadesinden başka bir şey değildir. O kadar ki, mümkün olupta bunları küme yapsaydı, kendi menfeatı bakımından başka türlü hareket edemezdi.

Şarlatanların propagandası

Şu hale göre bazı şarlatanların; (milletin bu işlerden haberi yok; bu işi millet mi yaptı ki benimsesin? Türk milletinin henüz seviyesi müsait midir ki kendisini cumhuriyetle idare etsin? bizde işleri bir veya bir kaç kişi yapar; üst tarafı ister istemez baş eğer ,) gibi mütalâaları safsatadan, *bulanık sularda balık avlamak* sevdasına tutulmuş olmaktan başka bir şey değildir.

Bu gibiler, bu gibi şayiaları bilerek, kasten çıkarırlar. Şu halde ihtilâl kaytaklık karşısındadır; sür'atle harekete geçmesi, kaytakları tenkil etmesi lâzımdır.

Bu gibiler cahil ve safdildirler. Bu halde kendilerini tenvir etmek lâzımdır.

Tarihin hiç bir ihtilâli, biraz önce tesbit ettiğimiz kaide dışında tezahür etmemiştir. *Şarl Jid içtimai müesseseler* adındaki eserinde bu esası kabul etmekle beraber, *İspartaküs* ihtilâlini bir istisna olarak gösterir. Bence bu da yanlıştır. İspartaküs'ün Roma tahakkümüne tevcih ettiği büyük ihtilâl, ne istediğini, ne yapacağını bilen ve bütün bunları önceden tesbit ede-

rek tatbikata koyan bir harekettir. Muvaffak olamayışının sebepleri işe bütün kümenin karışması değil, şefler arasında çıkan ihtilâftır. Aşağı yukarı, bütün İtalya halkının - hürler de dahil - İspartaküs'ün ardı sıra yürümesine sebep, Roma otoritelerince halka reva görülen mezalim idi. Başka bir deyimile, İspartaküs, halkın menfaatlarını bu derece canlı bir şekilde temsil ediyordu. Birliğin sebebini burada aramak lâzımdır[1].

En ileri halk kümeleri dahi kendi başlarına bırakılırlarsa, kendi menfaatlarını bulub ayırd etmekte anlaşamıyacaklarında şüphe etmemelidir.

Kümenin mahiyeti ne olursa olsun, mutlaka şeflere ihtiyacı vardır. İşte bu şeflerdir ki ihtilâle istikametini verirler ve onu muvaffak kılarlar.

*
* *

Osmanlı tarihinden *Şeyh Mahmud Bedreddin Simavî* ihtilâlini ele alıyorum.

[1] İspartaküs Trakyalı bir esirdi. Trakdı. Türk olması ihtimali kuvvetlidir.

Bedreddinin peşi sıra 40-50 bin ihtilâlci yürüyordu. Ve bunlardan pek çoğu onun davası uğrunda seve seve can verdiler. Fakat bunların hepsinin davayı fikren müdafaaya kabiliyetli oldukları kabul edilebilir mi?

Bedreddin hareketi

Bedreddin Simavinin davası şu idi:

1 — Cumhuriyetcilik. (Padişahlık, Krallık ve bunlara mümasil şeyler gasptır.)

2 — Bir Allah vardır. Bütün insanların allahı.. Peygamberlere lüzum yoktur[1]. Bu itibarla cami, kilisa, havra ve saire manasız şeylerdir. Tek bir mabed, bütün insanları göğsünde toplamalıdır.

Ziya paşanın dediği gibi:

Bir hakten inşa olunur, dyer ile mescit
Birdir nazarı hakda mecus ile müslüman.

3) İnsanlar kardeştirler ve her şeyde müşterektirler. Kadınlarda müstesna[2].

Şeyh Mahmud (*Bedreddin*) İznık medresesinde bunları va'z etti. Ve günün birinde talebelerinden *Dede sultan* lâkabiy-

[1] Varidat : Mahmud Bedreddin Simavî.
[2] Tarih Ebulfaruk. Mehmed Murad.

le anılan *Börklüce Mustafa* ve *Torlak Kemal*, ihtilâl bayrağını açtılar. İzmir havalisinde ve Saruhanda Çelebi Mehemmed I le aralarında kanlı savaşlar oldu. Nihayet bu büyük ihtilâl sayı karşısında mağlûp oldu.

Dede sultan isyanı

Dede Sultanla, Sultan orduları arasında ilk kapışma İzmir civarında *Karaburun* dağlarında vukua geldi. Sultan ordusu ricata mecbur oldu. Az kaldı, şehzade Murad, ihtilâlcilerin eline tutsak düşüyordu, İkinci ordu *İvaz paşa* kumandasında geldi. Büyük muharebeler oldu. Kan gövdeyi götürdü. İki tarafın kayıbı yirmi bini geçiyordu. Börklüceli esir düştü kanaatlarından vaz geçmesi, tövbe istiğfar etmesi kendisine teklif edildi, red etti. Bunun üzerine Selçuk kalesi önünde çarmıha gerildi.

Üçbin kadar silâh arkadaşına aynı teklifde bulunuldu. Tövbe istiğfar ederlerse af edileceklerdi. Red ettiler!

Ve birer birer cellâdın satırına boyunlarını uzattılar "*İriş Dede Sultan*!„ diye

[1] Lamartin. Histoire de la Turquie

bağrışıyorlardı[1]. Davalarında, kanaatlarında bu kadar kuvvetli idiler.

Torlak Kemal Saruhan ovalarında bastırıldı. Bir meydan savaşından sonra o da ele geçti. Arkadaşlarile beraber kazığa kakıldı.

Bedredtinin ölümü

Çelebi Sultan Mehemmed I ihtilâli bastırmış, ve ona kat'i galebeyi çalmıştı.

Bedreddin İsfendiyar oğullarına sığındı. Orada da duramayınca Sinop yoluyle Buğdan'a kaçtı, oradan balkanlara geldi. Kara ormanda yakalandı, muhakeme edildi. Fakat ölümüne Türk âlimlerden kimse fetva veremedi. Nihayet acemden gelme bir molla, *Herevî* fetvasiyle Siroz pazarında asıldı. (Hurucu alessultan=Sultanın otoritesinden çıkmak) suçuyle mahkûm edilmişti. Bedreddinin bir kısım düşünceleri, düşüncelerimize uymayabilir. Fakat Türkoğlu Türk olan bu büyük âlimin, Batı Türkleri tarihinde yıldızlardan biri olduğunda şüphe yoktur.

Âli, tarihinde bu büyük adam hakkında çok hürmetkârdır. *Murad Bey Tarih Ebülfaruk*'unda çok medh eder. Hele

Lamartin "Histoire de la Turquie'„sinde Bedreddini göklere çıkarır. *Nazım Hikmetin* Samavnalı Bedreddin adındaki manzum kitabı zevkle, istifadeyle okunmağa değer.

Asıl mes'elemize gelelim. Bu büyük hareketin, hiristiyanların papaslarile, yahudilerin hahamlarile katıldıkları böyle bir hareketin bütün küme tarafından yapılmasına imkân varmıydı? hatta bugün bile, halkın o zamanlara nisbetle kıyas kabul etmeyecek kadar münevver olduğu böyle bir çağda, böyle bir şey mümkün müdür?

Demek ki ihtilâli münevverler yapıyor, milletle beraber..

Burada gizli kalmaması lâzımgelen önemli bir nokta daha vardır ki, bunu açığa vurmadan bahsi bitirmek istemiyorum.

Hükümdarların huyları

Bedreddin Simavi hareketi sırasında rumlar da davaya katılmışlar, onlar da İmparatorları aleyhine harekete geçmişlerdi. Kendi dinlerinde gayet mutaassıp davranan Türk sultaniyle, Bizans İmparatoru tac ve tahtlarını tehlikede görünce anlaşmakta gecikmediler.Tâcidarlar böyledirler. menfa-

atları tehlikeye düşünce dini, imanı bir yana bırakmakta bir ân tereddüt etmezler.

*
* *

İngiliz ihtilalleri ve yapanlar

İngiliz ihtilalleri bu kaydettiklerimizden başka türlü izah olunabilir mi? *Büyük şart* hareketini büyük senyorlar ve münevverler yapmadılar mı?

Büyük Fransız ihtilâli nasıl başarıldı?

Fransız ihtilali ve yapanlar

Gugliyelmo Ferrero'nun bu hususstaki mütalâasını yukarıda kaydettik. Nihayet Fransız ihtilâlinin âmilleri, İtalyan âliminin gösterdikleri değil midir?

Türk cumhhriyeti için ne dediler?

Türk cumhuriyetinin ilânı günlerinde idi. Eski Başvekillerden *Rauf*, *Vatan* gazetesinde çıkan bir beyanatında: cumhuriyeti ilân etmek suretiyle, milletin *emri vakiler* karşısında bırakıldığını söyleyecek kadar ileri gitmişti..

Derhâl şunu kaydetmeliyim ki, eğer, dünyada emri vakilere kapılmıyacak, emrivakilerle idare edilmeyecek bir millet varsa, o da Türk milletidir.

Türk milleti, emrivakilerle idare edi-

liyor demek, ona, en azdan bir hakarettir. Acaba Rauf bunun farkında mıydı?

Ben ummam!.

Şu halde sürcü lisan mı oldu?

Bunu da zannetmem.

Ya nasıl izah edebiliriz?

Bu, zihniyet farkından başka bir şey değildir.

Eskilerde bir huy vardı. Kendilerini ileri.. Milleti geri görmek huyu!

Mes'ele budur.

Bu sakat zihniyet üzerinde bir az daha durmak faydalı olacaktır.

Yine Fransız ihtilali

Fransız ihtilâlinde, o sıralarda 17 milyon kadar bir şey olan Fransız milletinin hepsi, ihtilâle taraftar ve cumhuriyetci miydi?

Bu soruya evet demek imkânı varmıdır? Bir kere bir milletin hepsi nasıl ihtilâl taraftarı olabilir?

Buna maddeten imkân yoktur. Beşiktaki çocuklar, bir ayağı çukurda ihtiyar-

lar bunların hepsinin ihtilâl taraftarı olmasına imkân tasavvur olunabilir mi?

Bundan başka biraz da vakıalara intikal edebiliriz.

Vande kaytaklığı

Vande, Liyon kaytaklıklarına ne diyelim? Bir kaytaklık ki az kaldı ihtilâli kökünden söküyordu!

Yabancı memleketlere kaçan yüz bin mülteciye ne diyelim? Bu mülteciler Fransanın başına savaş açmadılar mı?

Kiyotin altında koparılan binler ve binlerce kafalara ne diyelim? niyçin koparıldılar?!

Üçüncü cumhuriyet

Ve nihayet, bugünkü Fransız cumhuriyeti üçüncüsüdür. Ve bir rey fazlasile teessüs etmiştir.

Cumhuriyetlerin düşüşü ve bunların yerini İmparator ve Kralın alışı, fransada bütün halkın cumhuriyet taraftarı olduğunu mu gösterir?!

Fransada kıralcılar

Halâ bugün, fransada kralcılar, bunların gazeteleri ve teşkilâtları vardır.

Hakikatları biraz daha açığa koyalım.

Fransada, ihtilâl patlak verdiği gün Cumhuriyetten bahis bile yoktu. Böyle bir kelime telâffuz edilmiyordu. Bilen yok gibiydi. *Louis* XVI adına madalyalar basıldı. Ve üzerlerine *Halâskâr Kıral* diye yazıldı.

Ekmek istiyorlar

Versay sarayına giden halk kıraldan ekmek istedi "*Ekmek ver ve başımızda kal iyi kıral iyi kıraliçe!*„ diye bağırdı.

Bizde nasıl oldu?

Erzurum kongresi sıralarında, bir gün, Atatürk, Erzurum Millet bahçesinde gezinirken, millet, etrafını almağa başladı. Atatürk'ün yüzüne bakan halk, bir ağızdan bağırdı:

Cumhuriyet istiyorlar

"*Yaşasın Cumhuriyet!*„

Düşünelim bir kere,bunu bağı rankimdi.

Türk halkı.. hem de öz Türk halkı.

Bu halk, arkası gelmiyen savaşlarda bunalmış, sırtında yırtık gömleğiyle, ayağında yarım çarığıyle, yeni kurtuluş savaşlarına girmek üzere bulunan bir halktı.

1 Aullard. Hisoire politique de lârenolution française.

2 Karlyl Revolution française.

Açtı, çıplaktı. Fakat *açım, çıplağım!* diye bağırmadı, ekmek dilenmedi.

Fransız ihtilâlile son Türk ihtilâlinin başlangıcı arasında fark, psikolojik fark bu kadar büyüktür.

Fransız ihtilâli ekmekle başladı. Fransız cumhuriyeti de bunun verimi oldu.

Türk ihtilâli ve Türk cumhuriyeti baylık davasının verimidir.

Bay olacağım

Türk önce ekmeği değil, baylığı istedi ve aldı.

Demek oluyor ki, bizde milletin seviye geriliğinden bahsedenler, kendi seviyesizliklerini isbat etmiş oluyorlar.

Demek oluyor ki, Türk milleti emrivakiler kabul etti zehabında bulunanlar, Türklükten, Türk tarihinden ve bütün milletler tarihinden gafil bulunuyorlar.

*
* *

Rus ihtilalini yapanlar

Son Rus ihtilâline ne diyelim? kaç kişinin eseridir? her halde halkı yürütenler yüzü geçmez.

Musolini'nin façistlik hareketine[1],

[1] Façist tarihi C. M. R.

Nasyonal sosyalizm

Hitler'in nasyonal susyalist ihtilâline ne diyebiliriz[1]? bunlarda şeflerin adedi elliyi geçemez.

Şunu da inanarak söylüyorum ki son zaman ihtilâllerinin milletçe yapılmışlarının en başında Türk ihtilâli gelir. Bir ihtilal, ancak bu kadar millet malı olabilir.

***

Fihte ne diyor

Fihte, ihtilâlleri insanlık için yalnız tabiî bir hal olarak kabul etmez. Aynızamanda bunları insanlığın bahtında uğurlu verimlerilede kutlar.

Fihteye göre, bir îhtilâl ne kadar az muvaffak olsa da yine bir tohum bırakır. Ve bu tohum git gide canlanır. Hiç olmazsa, cismi kadar kapladığı yerde eskiliğin yerini alır. İhtilâl ne kadar ğeri gelirse gelsin mutlaka bir şey bırakır[2].

Fihtenin görüşlerinde isabet

Bu görüş, çok isabetlidir. Baştanbaşa realitedir.

Bir kaç misal:

1876 Osmanlı *Kanunu esasi* hareketi,

[1] Konrad Nasyonal susyalist tarihi
[2] Yusuf Akçora. Siyasi tarih.

önce, *Mithat Paşa*'nin enerjisi sayesinde muvaffak oldu. Bir buçuk senelik bir ömrden sonra düştü ve otuz üç yıl kalkamadı. Fakat 1908 ihtilâli yine bu harekete dayandı, bu tohumun çiçeği oldu.

İngiliz ihtilâlleri biribirinin mütekâmil ifadeleridir.

Büyük Fransız ihtilâli *Fihte*'nin teorisine en canlı misali teşkil eder. 1789 ihtilâli en sonra *Napolyon Bonapart*'a bir av oldu. Fakat *Napolyon* idaresinde, imparatorluk rejimi içinde bile büyük izler bıraktı. Fransız medenî kanununa dayak olan prensipler, Jüri, mülkiyet ve saire bu sırada anılabilirler.

*Fihten*in görüşü okadar doğrudur ki, Fransada cumhuriyet muhtelif sarsıntılara uğradığı halde nihayet üçüncü kalkışında tutundu. Bu gün 69 uncu senesini yaşamaktadır. Deyim caiz ise, ihtilâlleri *Hacı yatmaz*'lara benzetmek pek te yersiz olmıyacaktır. Vakıâ bunları bir müddet sırtüstü yere vurmak kabildir. Yerde kalmaları için de baskı lâzımdır. Fakat şurası da muhakkak ki bu baskı ya-

vaş yavaş yıpranır ve nihayet kendisini yerde bulur. Bu defa, ihtilâlin baskı altında kalan prensipleri üste çıkar ve baskıyı eritir, yok eder.

Fikirler böyledir. Her hangi bir terör, bir zulum bunları yenemez.

Fikirleri yenmek imkânı yoktur. Bunları yenmek için tek çare, karşılarına daha kuvvetli fikirlerle çıkmaktır.

Ortalığa hâkim olan fikrin karşısına daha kuvvetlisiyle çıkamayoruz demeyiniz! çünkü bu takdirde, teslim olmakdan başka çare yoktur. Ve bu, mutlakdır.

Misalmı isteyorsunuz?

Fikirler ve Neron

İşte *Neron!*.

Bu adam hristiyanlığa karşı ne zulum tedbirleri almadı?!

İlk hristiyanları, sirklerde vahşi hayvanların önüne attı. Parçalattı. Buda kâfi gelmedi. Bir gün Romada kasden bir yangın çıkarttı. Yangının failleri olarak hristiyanlar gösterildi. Bunun üzerine Neron umumi bir ziyafet verdi. Ve hristiyanları odun yerine meş'alelerin içine

koydu. Ateşledi. İnsan ışıkları altında halka yemek yedirdi.

Fakat sonu ne oldu?

Hristiyanlık yolunda, işkenceler içinde ölmeyi ebedi saadete kavuşmanın tek vasıtası sayan ilk hristiyanlar, küme küme, hristiyanlıklarını alenen göstermeğe başladılar. Celladlar bunları öldürmekten yoruldu ve usandı!

Daha sonra ne oldu?

Neron kendi eliyle, kendi bıçağı altında deliler gibi, kendi kendini öldürdü. Hem de, komedi-trajik bir halde..

Kendi galiz sesine, yalnız kendisi hayran olan bu zalim; kendini öldürürken:

«Bir şeye yanmıyorum, dünya en büyük muganniisini kaybediyor!» diye efeleniyordu.[1]

Daha sonra ne oldu?

Roma hiristiyan oldu!.

***

Müslümanlığın zuhuru

İlk müslümanlara reva görülen eza

[1] Romalıların tarihi. Dürui. Kuvadis. Paskiyeviç.

cefalara rağmen onun ilerlemesinin önüne geçilebildi mi?

Halife Ömerin, islâmiyeti kabul etmeden önce kız kardeşinin evini ziyareti malûmdur..

Ömerülfaruk hadisesi

Ömer, kız kardeşiyle, eniştesinin müslüman olduklarını haber alınca, küplere binmiş.. Bunları öldürmek için evlerine gitmiş.. Kapının önüne vardığı zaman, içerde kur'an okunmakta olduğunu duymuş.. Kapıyı çalmış, kız kardeşi Ömeri görünce kur'anı saklamış ve kapıyı açmış..

Ömer, kız kardeşiyle eniştesine:

"Okuduğunuz nedir?„ diye sormuş.

Saklamak istemişler, eniştesi *Said*'i tutunca yere vurmuş, kız kardeşi *Fatma*, kocasını kurtarmağa çalışırken ona da bir tokat atmış.. Ağzı, burnu kanamağa başlayınca, *Fatma* gayrete gelmiş:

"Ey Ömer; allahın kelâmını okuyoruz. Tokat atmaktan utan ve allahtan kork!„ demiş.

Ömer hemşiresinin bu halinden müteessir olmuş:

"Hele şu sureyi getirin de, bir defa da beraber okuyalım!„ demiş.

Hep beraber okumuşlar, Ömere çok tesir etmiş derhâl müslüman olmuş. Ve oradan hep beraber kalkarak Hazreti *Muhammedin* bulunduğu yere gitmişler[1]!.

Bahse konu olan sure, *Ta. H.* dır. Bu sûreden bazı âyetler:

Ta. H. sûresi

1) Göklerde, ve yer yüzünde, ve bunların arasında ve altında ne varsa allahındır.

2) Allahtan başka tapacak yoktur, ancak odur. En güzel isimler onundur.

3) Biz Musaya dedik ki: At değneği, onların yaptıklarının hepsini yutar. Onların yaptıkları sihirden ibarettir. Ve sihirbazlar bir vakıt felâh bulmaz.

4) Sihirbazlar kudretullahı görünce;

Harun ve Musa'nın rabbine iman ettik diyerek secde ettiler.

[1] Kasası enbiya. Cevdet paşa.

5) Firavun: Siz benim iznimi beklemeksizin iman ettiniz mi? şüphesiz o sizin başınızdır. Sihiri o size öğretiyor. Sizin el ve ayaklarınızı çapraz vari kestireceğim. Sizi hurma ağacına asacağım. Azapta en şedit ve en sabit kim olduğunu anlayacaksınız, dedi.

6) Sihirbazlar dedi ki: biz seni aşikâr mucizelerin fevkine ve bizi halkedenin üstüne koyamayız, ne istersen yap. sen ancak bu dünyanın umuruna hükmedebilirsin. Biz rabbimize inandık. Allah bizi icrasına icbar ettiğin sihirlerden ve günahlardan dolayı affetsin. Allah senden hayırlı ve bakîdir.

7) Firavun askerlerile onları takip etti. Ve denizin sularında hepsi kayboldular. Çünkü Firavun kavmını eğriliğe sevketti. Doğruluğa değil.„[1]

*
* *

İlk islâmların katlandıkları eza ve cefalar bundan ibaret değildir. Bunlar, çekilen eza ve cefalar yanında şaka kabilinden-

1 Cemil Sait. Kur'an tercümesi.
Ömer Riza. Tanri buyruğu.

dir, okşamadır. Bizzat Muhammede yapılan eziyyetlerin hesabı yoktur.

Meselâ:

Muhammedin çektikleri

Bir gün kâbede namaz kılarken secdeye vardığı bir sırada, müşrikler başına bir deve işkenbesi geçirmişlerdir. Hadise kızı *Fatmaya* haber verilmiş, gelmiş babasının başından işkenbeyi atmış ve kaldırmış ve yapanları tahkir etmiş..

Dikkat ediniz, zalimleri teşhir için Muhammed, kızı gelinceye kadar secdeden kalkmamış!

Yine bir gün, Taifliler müslümanlığı kabûl edeceklerini beyan ederek, Muhammedi memleketlerine davet etmişler. Muhammed Taife girerken; Taifliler birdenbire aleyhine ayaklanmışlar: «Yalancı, yalancı peygamber!„ diye taşa tutmuşlar. Muhammed her tarafı kan içinde kaçmağa mecbur olmuş. Hava çok sıcak olduğundan yol üzerinde bulunan akrabasından birinin bağına girmiş ve orada bir üzüm kütüğünün altında nefes alabilmek imkânını bulmuş.

Bir aralık akrabası, Peygambere su getirmiş, fakat müslüman olmadığı için Muhammed suyu kabûl etmemiş.

Bağdan Mekkeye doğru ayrılırken bağcının kölesini müslüman etmiş, o da peygamberle beraber yola çıkmış. Fakat *Mekke*'ye vardıkları zaman mekkeliler bunları şehre sokmak istememişlerdir. Meydanda kalan Hazreti Muhammed ancak birinin kefaletiyle şehre girebildi[1].

Hazreti Muhammedin amcası *Ebu Lehep*, onun belli başlı düşmanlarından idi. Öldürtmek için bin bir çareye baş vurdu, muvaffak olamadı. Bir gece Muhammedi evinde bastılar. Fakat yatakta Muhammed yerine, yigeni Aliyi buldular!

Peygamber mekkenin pazarlarını dolaşır, orada hazır bulunan badiye araplarına müslümanlığı telkin ederdi. Fakat amcası Ebu Leheb rahat vermez, onu ardı sıra takip eder ve:

"Ey ahali! biraderimin oğlu Muham-

[1] Kasası enbiya. Cevdet Paşa.

mede inanmayınız! O, bir yalancıdır!» diye haykırırdı.

Hazreti Muhammed, nihayet *Medine*-ye kaçmağa mecbur oldu. Öldürmek için takip ettiler, bulamadılar.

Sonra aleyhine, muharebeler açtılar, ve yenildiler. Artık islâmiyet hasımlarını yere vurmuştu. Çok geçmeden, islâm ordularının zafer bayrakları batıda ve doğuda anlı şanlı sallanacaklardı.

Burada gerek İsa, gerek Muhammed hadiselerini din bakımından değil, birer ihtilâl hareketi olarak mütalâa ettiğimizi hatırdan çıkarmıyalım.

Rusyadaki, komünist davası ve bunun şefleri az takibata mı uğradılar? çekmedikleri kaldı mı?

Fakat sonu ne oldu?

Demir çarlık, bir saman yığını gibi yandı ve savruldu.

Fikir mutlaka galiptir

Fikirler böyledir!.

Bükülmez kılıç, kırılmaz silâh, alınmaz kal'a, yenilmez ordu yoktur.

Yenilmeyen, yalnız fikirdir. Şu şartlaki daha kuvvetlisiyle karşılaşmaya.. Bu takdîrde dahi, yine, fikir galip demektir.

Gençler! buna inanınız!. Ve bunda şüphe etmeyiniz!.

Dünyaya, dünyanın ve milletlerin bahtlarına hâkim olan fatih kılıçları değil; düşünen adamların fikirleridir. Fikir, müeyyide olarak kuvveti de yanında bulursa muvaffakiyeti daha tez olur.

***

Şekilcilikden kaçınmalı

İhtilâllerde, dikkat edilecek cihetlerden biri de, şekilperestlikten kaçınmaktır. İcraat, yeni rejimin ana hatlarını kavramalı ve imkân elverdiği kadar tez elden eskiliğin yerini almalıdır. Öyle bir çabuklukla ki, kaytaklık gözünü açamamalı, ses çıkarmağa vakıt bulamamalı, biribirini takip eden yenilikler karşısında bunalıp kalmalı, sersem bir hale düşmeli, yerlere vurulmalıdır.

Propaganda

Onutulmaması lâzım gelen işlerden

birisi de propağandadır. Dâvanın büyüklüğüne inanarak, ihtilâl propağandadan mahrum edilmemelidir. Bu, ihtilâli büyük bir kvvetten ayrı düşürmek olur.

Kont Kavur'un bir sözü

Kont Kavur, yerli yersız, boyuna İtalyan birliğinden bahseder, dururmuş!. Bir gün kendisine, bunun artık, yavan bir şey olduğu anlatılınca gülmüş ve "Yanlış düşünüyorsunuz, bu birliği o kadar söylemek lâzım ki, daha olmadan herkese olmuş kanaatini vermek ve günün birinde müşkülâtsız olduruvermek lâzımdır!» demiş.

Tarihe dikkat edilirse, İtalyan birliği, varlığını, büyük mikyasta Kavurun dediğine borçludur!.

Propağandanın iki mühim rolü vardır. Birincisi rejimi sevdirtmesi, millete benimsetmesi, ikincisi de mukabil propağandayı ezerek önlemesidir.

Bizde şekilcilik

Şekilperestlik! bilhassa bizim ihtilâllerimizde en menfi rolü yapmıştır. Ve bu tanzimattanberi böyle olmuştur. Bu hususta son ihtilâlimizin etrafında çok müteyakkız olmak lâzımdır.

İnönü ne diyor?

İsmet İnönü; paşabağçe cam fabrikasını açarken, bu yönden çok önemli bir noktayı işaretlemişti.

«Fabrika ve fabrikalar açmak kolay.. fakat asıl iş, onları yaşatacak elemanlara malik olmak müesseseyi yaşatmaktır.„ diyordu. Nitekim eskiden de fabrikalarımız vardı. Fakat yenilerini açarken eskilerin yerleri bile bilinmiyordu!

Biz son yüz senelik tarihimizde şekilcilikten en çok zarar gören bir milletiz. Şekil esası kuvvetlendirmek için bir vasıtadır. Bu ödevi başaramıyan şekiller bir yana bırakılmazsa, esasda, şekiller içinde yok olur, gider.

Sakız efendinin bir sözü

Pek meşhur dur; 93 kanunu esasisi ilân edilince her şeyi oldu bitti zannedenlere ilk iktisatcılarımızdan *Ohannes Sakız* Efendi:

«Daha bir şey olmadı! ne zaman sarayın yanında bir kârhane açılırsa o zaman her şey olmağa başladı denebilir ! „ demiş.

O vakıtlar fabrikalara kârhane denirdi.

***

Türk ihtilali türk milletinindir

Kendi hesabıma son sözüm şudur:

Bir ihtilal, hanki millet hesabına yapılırsa, mutlaka o milletin öz evlâdının elile yapılmalı ve onun elinde kalmalıdır.

Meselâ:

Türk ihtilâli, öz türklerin elinde kalmalıdır. Hem de kayıdsız ve şartsız.

Yabancıların yardımıyle başarılan ihtilaller, yabancılara borçlu kalırlar.

Bu borç ödenmez.

Türkün en kötüsü, türk olmayanının en iyisinden iyidir. Geçmişte Osmanlı imparatorluğunun bahtşızlığı, ekseriya, mukadderatını türklerden başkasının idare etmiş olmasıdır.

Birinci Bölümün

Sonu

Ekler

Ek : I

Önemli saydığım bir noktayı burada anlatmak isterim. (S : 3)

Niçin ihtilâl diyoruz?

Niçin *ihtilâl* diyorum ?

Niçin inkilâp tarihine ihtilâl taribini tercih ediyorum ?

Müessesemizin resmi adı, (türk inkilâbı tarihi enüstütüsü) dür.

Size nereye devam ediyorsunuz denildiği zaman, ihtilâl değil, inkilâp enüstütüsüne dersiniz.

Hattâ bana, nèrede okutuyorsun denildiği zaman ihtilâl değil, inkilâp enüstütüsünde demeğe mecburum.

Bu böyle olmakla beraber. ben, ihtilâl terimini doğru, inkilâp tabirini yanlış buluyorum. Bundan dolayıdır ki bu kitaba : (Atatürk ihtilâli) adını verdim.

Neden ?

Bu sorunun karşılığını vererek sizleri aydınlatmak bana bir ödevdir.

Bir kere, inkilâp ihtilâl demek değildir. Halbuki konumuz ihtilâldir. Şu hal-

de maksadımızı niçin yanlış bir terim ile ifade edelim.

İhtilâl, bir şeyin esasından değişerek, yerine yepyenisinin kaim olmasıdır. İnkilâp ise bu değildir. İnkilâp, bir şeyin aslını muhafaza ederek başka bir kalıba girmesi,başka bir hale takallüp etmesidir.

Nasıl? arzedeyim:

Bir misal :

Erzurumlu İsmaîl Hakkı ve Darvin

Darvin ve Erzurumlu İsmail Hakkıya göre insan maymundan azmadır. Maymun insan haline takallüp etmiştir.

İhtilâlde böyle bir hal yoktur. İhtilâl eskilikle benzerliği olmayan eski bir şeyin yerini, yepyenisinin almasıdır. Hem de eskiliği tamamen mahvederek, yok ederek yerine kaim olmasıdır. Türk ihtilâlinin, bin yılı bütün müesseselerile, fikriyatıyle yere vurarak, yerine yepyenilerini koyması gibi.

Bizde, derslerimizde böyle bir manayı anlayoruz (S: 7) yeni bir hale takallüp etmiş eskiliği değil, eskiliğin yerini almış yepyeni müesseseleri mütalâ ediyoruz.

Şu halde bir inkılâp değil, bir ihtilâl karşısındayız.

Arapçada inkilâp ve ihtilâlin anlamı

Size isterseniz, birazda bu iki kelimenin asıllarından bahsedeyim :

Vaktile bize mekteplerde arapca,

farsca okuturlardı. birşey öğrenememekle beraber, ufak tefek şeyler hatırlarımızda kalır giderdi.

Benim hatırımda kaldığına göre, (ihtilâl) iftial babındandır. (inkilâp) ise, infial babından gelir.

Mensub olduğu bab bakımından (inkilâp) maksadımızı ifade edemez. Çünki, infial babı müteaddi değildir. Lâzımdır. Halbuki (ihtilâl) iftial babındandır. Müteaddidir. Şu halde (ihtilâl) in anlamında yapmak, faillik, (inkilâp) da ise yapılmış olmak, mefulluk vardır.

Bundan başka dilimize terceme edilmiş ve müterecimlerine itimat edilebilen bazı kitaplar, meselâ rahmetli Ali Reşadın terceme ettiği eser, *Fransa ihtilâli kebiri* adını taşımaktadır.

Gözden geçirdiğimiz ansiklopedilerin verdiği malûmata göre *Revolution* kelimesinden inkilâbı değil, ihtilâlde mündemiç manayı anlamak lâzımdır.

II inci Abdülhamid ve ihtilâl

Abdulhamit II, ihtilâlden çok korktuğu için rahmetli Ahmet Mithat efendiye kendini müdafaa maksadile yazdırdığı kitabın adına *üssü inkilâp* dedirtmişdi. Abdulhamit II gibi bir müstebidin terimi, yeni müesseselerimizi ifade edebilirmi ?

Bu terimde, bu bakımdanda piskolojik bir sıkıntı var.

İnsanın ruhunu sıkıyor!

İşte bütün bu sebeblerden dolayı, ihtilâli inkilâba tercih ediyorum.

Rahmetli Atatürk ihtilâl terimini severdi.

Ekler II

Ek II :

(S : 65)

Barnav teorisi

Barnav'a göre ihtilâlin ekonomik teorisi.

İnsanın irade ve ihtiraslarına bağlı hükûmet ihtilâlleri, şüphe yok ki tabii hadiseler gibi muayyen kanunlara tabi değildir. Bununla beraber, bir çok sebepler bir araya gelince, bunların tesirleri altında siyasî vak'alar doğar. Bunlardan bazıları vardır ve tabiat eşyaya o kadar uygundurlar ki, muntazam ve daimi faaliyetlerle tesadüfî sebeblere mutlak suretde hakimdirler. Bunlar zamanla zaruri olarak netice tevlit ederler. Yine bunlardır ki her vakit milletlerin yüzünü değişdirirler. Bütün küçük hadiseler bunların genel neticelerinde mündemiçdirler. Bunlar tarihin büyük zamanlarını hazırlarlar. Halbuki bunlar ikinci derecedeki sebeblere atfolunur. bilâkis bunlar büyüklerin kararını tayin ederler.

Çoban millet çağı

Nufusun artması, insana muvakkat olmayan bazı mayişet medarı tedarik

etmek ihtiyacını duyurdu, o, yaşayabilmek için istiklâlinden bir parçasını feda etti ve kendisini eskisinden daha devamlı bir itina ile çalışmağa verdi. Hayvanlarını ehlileşdirdi, sürüler yetiştirdi ve bu suretle çoban millet halini aldı. Bu hal ile, mülk ve müesseseler üzerinde müessir oldu. Sürülerine bakmakla meşgul olan insan oğlu artık avcının istiklâline malik değildir. Zenginle fakir artık müsavi değillerdir. Ve binaenaleyh tabii demokrasi artık bitmiştir. mülkleri muafaza ve müdafaa zarureti bütün askeri ve sivil otoritelere fazla salâhiyet ve enerji tanımak mecburiyetini vücude getirmiştir. Buna malik olanlar kudretlerile serveti kendilerine celbetmektedirler. Tıpkı servetle, selâhiyetleri genişlettikleri, ellerine aldıkları gibi.. netice itibarile kamuuların buçağında o şartlar mevcuttur ki Aristokrasinin yahut mutlâkiyetin kudreti, sınırsız bir genişlik ihraz eder. Asyanın muhtelif mıntıkalarından alınmış örnekler bunu teyit etmektedirler.

Çiftçi millet çağı

Halkın ihtiyaçları günden güne artınca, insan oğlu maişetini toprağın göksünde aramağa mecbur olur. Seyyar olmaktan çıkar, çiftçi millet haline gelir; bu suretle istiklâlin üst tarafında feda

deerek,toprağa bağlanır ve yine bu suretle daimi ve zaruri bir iş mukavelesi yapmış olur. Bu takdirde toprak, fertler arasında taksime uğrar. Mülkiyet, yalnız toprağı saran sürüleri değil, fakat ayni zamanda toprağın kendisinede sırayet eder. Artık hiç birşey müşterek değildir. Biraz sonra tarlalar, ormanlar, şehirler, mülk halini alırlar.

Çiftci çağında tahakküm

Bu hak, her gün genişleyerek kudret ve selâhiyet üzerine daha büyük bir kuvvet halinde müessir olur.

Bir milletin çiftci halile fevkalâde sadeliği, demokrasiye en uygun birşey zannedilebilir. Fakat daha esaslı bir muhakeme, bilhassa tecrübe gösteriyorki bir millet toprağı işlemek çağına gelince yahut bundan sonra teessüs eden sanayi ve ticaret devrine girmedikce Arıstokrasi olanca kuvvetile hükmünü icra ediyor demekdir. İşte buçağ içinde dirki Aristokrasi mutlakıyete ve demokratik tesirlere hakim olur ve onları boyunduruğu altına alır.

Toprakların ilk tevzii, nadiren hatta belkide hiç bir vakit, şöyle böyle adilâne denecek tarzda yapılmamıştır. Eğer tevzi işlenmemiş toprak üzerinde yapılmış ve bu işgal suretile vukubulmuş

halkda azçok siyasal bir kudrete malik bulunmuş ise kamunun bu üçüncü cağında toprak tevzii sınıf, derece kudret ve sürülere göre yapılacaktır.

Fakir ve zayıf, işletemiyeceği geniş toprakları ne yapabilir?

O kendiliğinden, kendine lâzım ve zarurî olanları yapacak ve işleyecektir. Halbuki şef sürülerile kaplayacağı ve esirlerile hizmetçilerile süreceği bütün büyük bir kısım üzerine yayılacaktır.

Eğer toprağa sahip olmak fethin bir mahsulü ise, tevzi bu çağda cari âdete göre daha adaletsiz olacaktır. Çünkü fetih her vakit mağlupları mallarından en çok mıkdarda soyar ve ekseriya onları esaret hayatına sürükler. Halbuki galipler arasında ancak şefleri zengin eder. Asker pay olarak ancak iaşesini bulabilir.

Müsavatsızlık

Bir zamanıda, zafer gururu ile geçer!

Böylelikle, bir millet toprağı işlemeğe başladığı ilk zamandan itibaren ona gayrı müsavi bir surette tasarruf eder. Fakat başlangıcında biraz adilâne olsa bile bu giderek bozar. Ve müteakiben paylar arasındaki müsavatsızlık fazla sıyle artar.

Muhakkak bir prensiptirki toprakdan başka geliri olmıyan yerde, büyük mülkler yavaş yavaş küçükleri yutarlar. Tıpkı sanayi ile ticaretin gelir olduğu yerde, fakirlerin mesaisi zenginlerin topraklarından bir kısım payı, kendisine çekmesi gibi.

Musavatsızlığın Siyasal duruma tesiri

Toprak mahsulünden başka birşey yoksa, ufacık bir paya malik olan, sonunda ya ihmalinden yahut mevsimlerin ittirazsızlığı yüzünden ihtiyaçlarından mahrum olacaktır. Bu suretle zengine muhtaç olacak, ondan ödünç alacak, zenginde tasarrufundan ödünç vererek fakirin gayet küçük arazisini elinden alacaktır. Zengin fakiri fakirleşdirdikçe, artan bir fazlalıkla kendisine bağlar. Ve giderek hizmetini görmek şartiyle kendisini boğaz tokluğuna çalışdırmak teklifinde bulunur. Küçük arazi sahibi bu suretle hizmetci olur. Kanun müsade etse, zengin onun hürriyetini bile satın alabilir! Çiftçide bu suretle hürriyet kalırmı ? Bu esaret yüzünden tabiatın kendisine verdiği bütün istiklalini feda eder.toprak onu bağlar. Çünkü onu toprak yaşatmaktadır.

Kırlarda, tarlalarda, fakir, dağınık ihtiyaçlariyle mahkûm olan bu küçük

arazi sahibi, yalnız bu yüzden değil, fakat mesaisinin mahiyeti, tabiatı yüzünden dahi hem cinslerinden, benzerlerinden ayrıdır. Yalnızdır. İnsanların şehirlerde toplu bulunmasıdırki, zayıflara, adet itibarile kuvvetliye karşı koymak durabilmek imkânını bahşeder. Buda sanayiin ilerlemesile mümkünüdür. Çünkü sanayidirki toplanmayı çoğaltır ve daimi kılar.

Binnetice kamunun buçağında dahi halk tabakası cehlinden dolayı daha az mahkûm değildir.. Ruhun tabii inceliğini, hayalin hararetini kaybetmiştir, bu hasletler ormanlarda gezen çoban milletlerde bulunur. İşte, o bu suretle bunları kaybetmiştir. Fakat henuz terakkinin sanayi zenginliğinin verdiği ve bütün sınıflara giren düşünce cevvalliğine, hararetine malik değildir. Buna sebepde hergün meşgul olduğu devamlı ve sade basit iştir. Bu gibiler tabiatın düşebileceği en son sukutu temsil ederler. İşte bu durumda bütün batılalar onu bir çanağa mahkûm kılarlar.

Ekonominin sylasal müessesselere tesiri

Bu vaziyette ticaret olmadığına, ticari bir rejim tessüs etmediğine göre kamunlar arasındada bir münasebet bir temas mevcut değildir. sermayenin tera-

küm etmediği bu gibi yerlerde vergi tahsilide imkânsızdır, İş böyle olunca merkezi kuvvette, birliği, ve itaati teesis edebilmek için kâfi kuvveti bulamaz. (*Fedaolite.*)

Kuvvet, servetlerin toplandığı ve sarfedildiği yerlerde durur, oralarda bulunur bu suretle çiftçi millet sanayii ihmal ettikce sanayi ona mechul kaldıkca toprak yekâne servet oldukça, Aristokraside duruma hakim olmakta devam eder gider.

Kamunlar medeniyetin son merhalesine varabilmek için, sanayiin ve ticaretin çiftçiliğe halef olması lâzımdır.

Zamanla, siyasal müesseseler mahalli dahayi temsil ederler. mahalli daha ekonomik sistemdir.

Sanayici ve tüccar millet çağı

Sanayi ve ticaret halk içine girince ve böylelikle çalışkan sınıf içinde bir servet vasıtası olunca siyasal kanunlarda bir ihtilâl hazırlanıyor demektir. *Çünki servetde yeni bir tevzi, kudret ve slaâhiyetlerde yepyeni bir tevzii icap ettirir.*

Tıpkı topraklara tasarruf, aristokrasiyi yarattığı gibi, sanayi mülkiyetide halk hâkimiyetini yaratır. Halk hürriyetini kazanır, artar bu suretle devlet işleri üzerinde müessir olmağa başlar.

Böylelikle, başka ve ikinci bir demokrasi karşısında bulunuruz. Birinci istiklâle malikdi.İkincisi kuvvete sahipdir. Birincisi insanları ezmek içindi, birincisi salâh iyetsizlikden, ikincisi kendine has kuvvetden çıktılar. Birincisi barbar milletlerin ikincisi medeni milletlerindir.

Küçük devletlerde halkın bu yeni kuvveti, zamanla hükûmete nafiz olacak bu suretle yeni biçim bir aristokrasi tesis edecektir. Bu, tüccar Borjuva aristokrasisidir. Yine bu aristokrasinin mesnedi yeni biçim bir zenginlikdir. Eski aristokrasinin mesnedi toprak zenginliği olduğu gibi.

Büyük devletlerde bütün toprak parçalar mütekabil temaslarla bağlanırlar. Vatandaşlardan kalabalık bir sınıf teşekkül eder. Bu sınıf sanayiin büyük servetleriyle içnizamı tutmak mecburiyetindedir. Menfaatleri bunu icap ettirir,

Vergiler vasıtasiyle umumi kuvvete, umumî kanunları tatbik edecek kudretibahş etmiş olur.

Büyük bir vergi yekunu memleketin her yanından merkeze, merkezden her yana gider, Bu suretle muntazam bir ordu, büyük bir millet merkezi, büyük u-

mumî müesseseler vücude gelir. Bunlar büyük bir milletin birliğini yaratan ve onu tutan şeylerdir. Bunlar milletin dayanma ve yaşama imkânını temin ederler.

Ekonominin devlet şekline tesiri

Avrupa devletlerinde aristokrasinin temeli toprak mülkiyetidir, monarşinin temeli umumî kuvvettir, demokrsinin temeli ise servettir.

Bu üç siyasal âmilin ihtilâli, hükûmetlerin ihtilâli oldu.

Feodalite rejiminin en büyük enerjisi sırasında mülkiyet adına toprakdan başka bir şey yoktu. Aristokrasi her şeye hükmetti. Millet esir oldu, Kırallar hiç bir salâhiyete malik olamadılar.

San'atın doğumu, işin mahsulü olan mülkiyet endüstrisini getirdi. Tıpkı toprak mülkiyeti fetih veya işgalin verimi olduğu gibi.

Bu çağda demokrasi prensibi boğulmuş bir halde idi, bu çağdan sonradırki kuvvetlerini almağa ve tekâmül etmeğe başladı

San'atlar, endüstri, ticaret yavaş yavaş halkın çalışkan sınıfını zenginleştirdikçe büyük toprak sahiplerini züğürtleştiriyordu. Bu suretle sınıflar; servet, maarif, ilim

bakımlarından birine yanaşıyorlardı. Birbirlerine eş oluyorlardı. Yine bu suretle uzun bir unutmadan sonra ilk müsava fikirleri hatırlanmağa başladı.

Sınıfların terakkisile,bunların tesiri altında vukua gelen büyük ihtilâlin Avrupa müesseselerinde vücude getirdiği tahavvüller üçe ayrılır.

Ekonominin dünya siyasetine ve müesseselerine tesiri

1) Kamunlar çalışma ile servet kazanarak önce hürriyetlerini satın aldılar. Sonra bir toprak parçasına malik oldular, böylelikle Aristokrasi birbirini takip ederek hakimiyetini ve servetini kaybetti. Sivil münasebetler altında geçti gitti.

2) Menkul endüstrinin terakkisile takviye edilen aynı sebep bütün avrupayı papanın cismanî hakimiyetinden kısmende manevî üstünlüğünden kurtardı

3) Aynı sebep,yani menkul endüstrinin terakkisiledirki Avrupada demokrasinin unsuru ve devlet birliğinin lehimidir. İşte bu sebep bütün hükûmetlerin siyasal rejimlerini tadil etti. Devletlerin coğrafi bakımdan durumlarına göre az çok farklı hükûmetler kurdu. Halkın çok kuvvetli bulunduğu küçük memleketlerde cumhuriyet vücut buldu. Büyük yerlerde halk aristokrasiye karşı vergi vasıtasile mutlak hü-

kümdarlık kurdu. Çünkü aristokrasi halkın ve hükümdarın müşterek düşmanı idi. Terakki daha ileri olan yerlerde meşrutiyeti tesis etti ve hükümette yer aldı.

Halkın kuvvetli olmadığı, kâfi derecede nüfuz edemediği yerlerde ise federal devlet halinde aristokrasi azçok tutundu

Bütün avrupa hükûmetlerince müşterek olan bu terakkidirki Fransada vukua gelen demokratik ihtilâli hazırladı. Ve XVIII inci asrın sonundadır ki onu patlattı.„

Bu büyük ve realiteye çok uygun teorisile *Barnavın* demek istediği şey *Joresin* anladığına göre şudur. [1]

İhtilâl ne tesadüfi nede mahalli bir vak'adır. Asırların dibinden kopup gelen geniş sosyal tekâmül neticesi doğan hareketlerle hazırlanmışdır. İşte bu haldirki mülkiyete direktif vermek kuvvetini bahş etti. Binnetice siyasal müesseseleri mülkiyetin değişen şekillerine bağlattı

Demek oluyorki, ihtilâl tarihi bir zarurettir.

---

[1] Jaures. Fransız sosyalist ihtiâl tarihi sahife 126 cilt 1

Çünkü ekonomik hadiseler müstekar değildir, boyuna değişirler.

İnsanlığın beşinci çağı

Barnav Proleter ihtilâlden bahsetmemiştir, Marksizme göre insanlığın beşinci çağı proleter ihtilâlidir.

Barnav teorisine göre insanlık Fransız ihtilâlinden sonra dördüncü çağına girmişdir.

Bu çağlar şunlardır:

1) milletlerin tabii çağı.

2) Çoban millet çağı.

3) Çifçi millet çağı

4) Tüccar ve sanayici millet çağı

İnsanlık bu çağların herbirinde başka başka müesseselerle ve binaenaleyh başka başka hak anlamalariyle yaşadı ve yaşamaktadır.

Çünki her çağda bir başka ekonomik sistem hakim oldu. Müesseselerle hak anlamalarıda bunların icaplarına ve direktiflerine bağlı kaldılar.

Meselâ: İlk çağda insan tam manasile hürdü ve hürriyet anarşi derecesinde idi, en hür en kavi idi. Ancak tabiatın bütün nimetlerinde insanlar müşterek idi.

İkinci çağda hürriyet azalmağa başladı. İnsan istiklâlinden bir azını feda ederek maişet kaygusuna düştü. Sürüleri çok olanlar az olanlara veyâ hiç olmayanlara üstün olmaya başladılar. Hafifde olsa ferdî bir tahakküm başladı.

Üçüncü çağda çifçilik devrinde, derebeylik ve papalık üstünlüğüne dayanan müthiş tahakküm başladı ve bu zulüm halini aldı.

Dördüncü çağda ticaret ve sanayi devrinde, hürriyyet geniş bir tabakanın Borjuva tabakasının mali oldu.

K. Markise göre Beşinci çağ

Beşinci çağ *Markis'in* iddiasına göre Prolötelerin ihtilâliyle mutlak müsavaat devri olacakdır.

Bize göre beşinci çağ

Bize göre beşinci çağ komünizm çağı olmıyacak sıkı bir devletcilik devri olacak ve mutlak müsavaat değil insanlı ın cibilliyetine uygun bir müsavaat çağı başlayacaktır. Bu ihtilâlde şüphe yokki Prolöterlerin rolü büyük olacaktır.

Görülüyorki bizim hak anlamımız *Barnavla, Joresle,* K. Marksla teeyyüt etmektedir.

Netice şudur:

Zamanla, mekânla değişmiyen bir hak

anlamı yoktur. Bu anlam zamana, mekâna, mesafeye göre değişir.

Burada tebarüz ettirmek istediğimiz realite şudur:

Her çağın ekonomik icaplarına göre siyasal, sosyol müsseselerle hak anlamlarıda değişir.

Ekler III

Ek: III

Tam ihtilâl

Bir ihtilâl ekonomik alana girmedikçe tam ve kâmil anlamile ihtilâl olamaz diyorduk. (Sah. 65) Lenine'de pek haklı olarak 1905 Rus ihtilâlile, 1908 İkinci Osmanlı meşrutiyetini eksik ihtilâller sırasında gösterir. [1] Çünki bu her iki ihtilâl yanlız siyasal alana temas etmişlerdi. Bununla beraber Leninin bu her iki hareketi aynı mahiyette görmesi biraz haksızdır. Çünki 1905 Rus ihtilâli siyasal olmakla beraber genişlik ve kavrayış itibarile yine siyasal olan ikinci ve hattâ birinci Osmanlı meşrutiyetlerinden hayli geri idi. *Düma* meclisi bir nevi devlet şûrası mahiyetinde idi. Halbuki Osmanlı meclisleri her ikiside hakikî birer parlamento idiler.

Lenin'in düşüncesi

Yanlız *Leninin* haklı olduğu nokta şudur ki bir ihtilâl tam ve kâmil olabilmek içün mutlak siyasal, sosyal ve binnetice ekonomik alanların hepsine el de-

[1] L'état et la revolution. Lenine.

ğirmelidir. Bu alanların hepsinde ileriye doğru bir yenilik yaratmalıdır.

Ekonomik alan hakkında küçük bir izah:

İhtilâl sadece siyasal alanda bir yenilik yapmış, meselâ sadece intihap yoluyla ulus eğemenliğini tesis etmiş ise 1876-1878 ve 1908 Osmanlı meşrutiyetleri gibi.. tam ve kâmil anlamile bir ihtilâl karşısında değiliz. Çünkü sosyal ve ekonomik sistemler yerinde sayıyor, halkın maddî durumu eski hamam eski tas demektir. Halkın maddî durumunda bir iyilik vücude getirilmemiştir.

Atatürkün düşüncesi

İhtilâl sosyal ve ekonomik alanlarda ileriye doğru bir yeniliği de yaratmış ise, bu takdirde halkın maddî durumunda bir inkişaf, bir iyilik vardır. Atatürk bu cihetlere çok ehemmiyet verirdi.

Sosyal ve ekonomik alanların önemini tebarüz ettirebilmek için meseleyi Konkretize edelim.

Köylü kasabalı arazi sahibi değil

Meselâ Atatürk ihtilâlinden önce, bizde köy ve kasabaların küçük çiftcileri arazilerinin bile sahibi değildiler. Kendileri, karıları, çocukları bile şahıslarında tasarruf edemezlerdi. Vakıa bir *ana kanun*

(Kanunu esasî) vardı. Ve bu kanun mucibince herkes hür ve mülkiyet mukaddestî.

"Şu halde nasıl olur da köylü arazisine malik değildi.

"Şahsında tasarruf edemezdi?
Diyorsun!.„
demeyiniz.
İddiamı isbat edeyim.

Evet *ana kanunu* biraz önceki kayıtları ihtiva ediyordu. Fazla olarak köylünün elinde arazisinin bir de tapusu vardı. Bununla beraber ne arazisine ne kendine malikti!.

Bakınız nasıl?!

Köylü ve kasabalı küçük çiftçi toprağını sürebilmek için küçük bir paraya muhtaçtır. Ziraat bankasından ödünç almağa ne şahsı,ne de serveti müsaittir.

Şu halde ne yapacak?
Çoluk çocuğiyle aç duramaz a!.
Yapacağı şudur:

Tefeciye baş vuracak, ona yalvarıp yakaracak, ağlayacak sızlayarak % 100 bazen % 160 faizle para dilenecek!. Bin müşkülât ile alacak, tarlasını ekebilecektir.

Fakat zavallı çiftçi veya köylü ne kazanacak?

Faizleri bile ödeyemez ve borçlu kalır!

Çünkü ekonomi ilmi, (% 100) faiz ödedikten sonra kazanma imkânını henüz keşfetmiş değildir.

Köylü veya çiftçi borcunu ödeyemedikçe borcu artar. Çünkü faiz faiz üstüne biner.

Şu halde ne için, ve neye çalışıyor? diyeceksiniz.

Bunun da karşılığı kısadır:

Kendisinin ve çoluk çocuğunun boğazları tokluğuna!.

Fakat hakikat bu olsa, yine iyi..Fakat hakikat bu değildir.

Hakikat şudur: Köylü veya çiftçi boyuna borçlanmak için, tefecinin patlıyasıca midesi ve kesesi hesabına çalışmaktadır. Tıpkı 1789 Fransa büyük ihtilâlinden önce Serfs'lerin *Vilenlerin* senyörleri hesabına çalıştıkları gibi.. Tıpkı ilk çağlarda *Fravunların* ehramlarını kamçı darbeleri altında yükselten esirler gibi..

Şu hale göre, elinde arazisinin tapu

senedi bulnmasına rağmen köylü ve çiftçi, çoluk çocuğu, evi barkı, hayvanları kendisinin değildir. Tefecinindir. Bunlar tefecci hesabına işleyen mahlûkat ve varlıklardır!

İhtilâl ekonomik alandan sonra ikinci derecede önemi haiz olan sosyal alana ilişmezse yine kavrayış bakımından eksiktir. Yine Atatürk ihtilâlini ele alıyorum. Maarifte aile hayatında ve saire de bugünkü yeniliği yapmasaydı, moderen bir Türkiyeden bahsolunabilir miydi?! Bugün bir ilerlemeden söz açılabilir miydi?

Ben çocukluğumda bazı vakıalara şahit olmuştum. Bizim Selçuk köyünde kinin bulamamak yüzünden sıtmadan hendek aralarında can çekişen ve orada son nefesini veren vatandaşları bilirim!.

Yine bazı köyler bilirim ki ahalisi kâmilen göç etmiştir. Bom boş evleri baykuşlara yuva olmuştur. Fakat zan etmeyinizki bu ahali başka bir köye veya şehire gitmiştir. Hayır!. Köyün yanı başında bir yere çekilmiştir. Bu yer köyün korkunç mezarlığıdır!!

İşte yalnız siyasal alanda kalan, sosyal ve bilhassa ekonomik alana girmeyen bir

ihtilâl bu yaraların çaresini bulmuş olmaz. Yapılan şey, poletikacıların post kavgasından ibaret kalır. Kamun yerinde sayar.

Bundan dolayıdırki, bir ihtilâl tam ve kâmil manasile kendini ifade edebilmesi için bilhassa ekonomik olmalıdır diyorum ve bunlardan dolayıdırki bunda israr edi yorum.

Atatürk ihtilâlini, Lenin ihtilâlini, 1789 Fransız ihtilâlini tam ve kâmil ihtilâller arasında mütalea etmiştim.

Çünkü Fransız ihtilâli *Feodaliteyi* zadegânlığı korporasyonları imha etmekle milletin varlığında yeni ekonomik bir hayat açtı.

Lenin ihtilâli,k omünizmi tesis etmekle - bu meslek bugün Rusyada ne kadar gerilemiş olursa olsun- halk bakımından eski rejimle kıyas edilmeyecek kadar ekonomik bir yenilik, prolöterlik bakımından iyiliğe doğru bir yenilik yarattı.

II inci Mahmuda ait bir hikâye

Güzel anlamla dolu, bir hikâye anlatırlar

Bir gün Mahmud II tebdil geziyor, milletin kendisini ne derece sevdiğini anlamak için halkile temas ediyormuş. Bir limonatacıya yanaşmış, bir limonata

içmiş, içerken sormuş ;

"Selimi salistenmi memnunsunuz yoksa Mahmudu saniden mi?„

Limonatacı cevab vermiş:

İkisinin de allah belâsını versin

Mahmud neden demiş

Limonatacı yine cevap vermiş:

Selimi salis vaktında da limonatamı beş pkraya satardım, Mahmudu sani zamanında öyle !..

Bu esprit dolu vak'a da gösterirki halk en ziyade yenilik getiren maddî ekonomik ihtillâllerle alâkadardır. İhtilâl, ekonomik sahada halkın lehine bir değişiklik vücude getirmedikçe halkda memnun olmıyor, Şüphe yokki bunda çok hakkı var.

Max Nordav ne dizor ?

Max Nordaw derki : [1]

"Sadece siyasal tahavvüller halkın sırtına vurulan yükü bir omuzundan diğer omuzuna nakletmeğe benzer. Tıpkı hammalın yükü bir omuzundan diğer omuzuna nakletmesi gibi!!

Sosyal bakımdanda ihtilâl önemlidir:

Meselâ çocukları iyi yetişdirmek, bun-

[1] Max Nordaw. Mensoge conventionel de notre siecle.

ların sıhatlarını tutacak tedbirleri müesseseleri kurmak, bunları okutmak gibi.

Atatürk ihtilâlinden önce memleketimizde bir çocuk mes'elesi yoktu,bunu düşünen olmazdı; bugün vardır. Ve her gün önemini arttırmaktadır.

Çocuk deyip geçmeyiniz ekonomik, sosyal meselelerin en mühimlerindendir.

Bugün gözümüzün ilişmediği nice yavrucuklar, fakrın, zaruretin, sefaletin pençesinde yok olup gidiyorlarki tam teşkilâtile bunlara bakılabilse içlerinden nice Atatürkler nice İnönüler yetişebilirdi.

Size bir misal :

Türk ve dünya tarihinde meşhur olan *Viyananın* ikinci muhasaracısı Merzifonlu *Kara Mustafa paşa*, Merzifonun Marınca köyünden idi, Bu köy Merzifona yirmi dakika, hatta daha az bir mesafededir.

Şimdi gözlerimde şöyle bir gözü beliriyor:

Mustafa bundan 300 sene önce Marınca köyünün topraklarında bir çocuk entarisile yalın ayak baş açık beleniyordu.

Köprülü Mehmet paşanın himayesini buldu. Okudu, Köprülünün kızını aldı. Sadrazam oldu

Günün birinde Türk ordularının başında Viyana önünde göründü.

Viyananın kapıları çalınmağa başlandı:

"Kim o!?„

Denildiği zaman, şu ses yükseldi:

"Açın kapıları, Marınca köyünden Türk Mustafa geldi!„

Kim bilir dün nice Marıncalı Mustafalar bakımsızlık yüzünden kaybolup gitti. Bugün daha az olmakla beraber niceleri kaybolup gitmektedir?

Sosyal tedbirleri ve müesseseleri ne kadar çoğaltırsak Atatürk ihtilâli anlamını o kadar fazla ifade edecek Mustafacıklar o kadar çoğalacak ve artacaktır.

Türkiyemiz bunların omuzlarında yükselecektir.

Ekler VI

Ek IV

"Türk ihtilâli, Atatürkün kafasının büyük düşüncelerinin fotografisinden başka bir şey değildir.„ (S: 73) demiş tim. Bu görüş yanlış anlaşılmamalıdır. Şüphe yok ki Atatürk büyük ihtilâli tek başına başarmadı. Türk münevverlerile ve milletle beraber başardı.

Ancak Atatürk, ihtilâlin hem genel kurmay başkanı hem de baş kumandanı idi. Onun Türk milletinin ihtiyaçlarından, tarihinden mülhem olarak hazırladığı plânlar ihtilâlin zaferini temin etti. Tpıkı orduların kazandığı zaferlerin başkumandanlara ve millete izafe edilmeleri gibi..

"Türk ihtilâli, Atatürkün kafasının, büyük düşüncelerinin fotografisinden başka bir şey değildir.„ den maksat budur.

*
* *

Bu münasebetle bir noktayı daha aydınlatmak faydalı olur.

Komünizim fert tanımaz. Herşeyi organizazyonda ve kamunda bulur. *Charls Jid* organizasyon hayatın yarısıdır der. Bunlar Azçok hakikatı ifade etmekle beraber, bize göre fert, şahıs herşeyden önce gelir.

Kamunu kuran kim?

Kamunu harekete getiren kim?

Örganizasyonu yapan kim?

Organizasyonu işleten kim?

Fertler, şahıslar, değil mi?

Şu halde nasıl olur da fert, şahıs inkâr olunabilir?!

Var olan, hayatın başında gelen hâttâ bizzat hayat olan bir âmil inkâr edilebilir, yoktur denebilir mi?!

Rus ihtilâlini yapan Lenine'ler Troçki'ler değil mi?!

Türk ihttlâllerini yapanlar, Koça Reşitler, Mithatlar, Talatlar, Enverler, ve en sonra en büyüğünü paşaranlar Atatürkler, İnönüler değil mi?

Bunlara;

Hayır diyebilir miyiz?

Karlayıl, bu hakikatı çok güzel, çok iyi ifade etmiş ve:

"Tarih büyük adamların tercümeyi halidir.„ demiştir.

Hele Abdülhak Hamidimiz bu hakikatı *Eşber*'inde bir kat daha parlatmıştır.

Batlimyos.

İskendere şu cevap da bulunur:

"*Tarihi yazan biz, yapan siz!*„

Ben bu kadar da ferdiyetçi değilim. Terbiyenin, kamunun fert üzerindeki tesirlerine inanırım. Ancak en büyük payı ferde tanırım.

Ekler V

Ek. V

Şefler arasında ihtilâf, ihtilâlleri zafa duçar eden ve nihayet yere vuran büyük bir tehlikedir. (S; 74) *İsparta küs* ihtilâli, *Sahibüzzenç* ihtilâli, 1789 Fransız ihtilâli hep bu yüzden kaybettiler.

Dikkat edilirse görülürki kaytakların ilk işi, ihtilâl şefleri arasına nifak ue ihtilâf sokmak için ellerinden gelen bütün işleri yapmaktır.

1917 Rus ihtilalinden sonra Şefler arasına düşen ihtilaf, bu ihtilal bakımından endişeyi muciptir.

Ekler VI

Ek. VI

Ölüm nedir?

Hayat nedir?

Sorularını tarihin misallerile analize ederken (S : 99) Istanbulun Türkler tarafından zaptı hadisesi nasılsa bir yana bırakılmış. Türklük için başlı başına bir zafer,insanlık içinde yine başlı başına yeni bir çağ olan bu büyük vak'a üzerinde bir az durmak hem faydalı hemde zaruridir.

Fatih Sultan Mehmed Istanbul üzerine yürödüğü zaman 23 - 24 yaşlarında idi. Bir gece Çandaralı Halil paşayı ansızın yatak odasına çağırttı. Paşa idam olunacağı zehabına düşmüş bir miktar servetini beraberinde getirerek padişaha sunmak isteyince Fatih güldü ve

Benim muradım servet toplamak değil, İstanbulu almaktır.

Ve ilâve etti.

Lala, şu yasdığı görüyorsun onu uykusuzluktan böyle bum buruşuk bir hale

getirdim. İstanbulu almadıkça, gözlerime uyku girmiyecektir dedi.

Delikanlı denecek bir yaşta bulunan Fatih idealini tahakkuk ettirmekde gecikmedi. Korkunç ve muazzam bir hazırlıktan sonra, Türk orduları tuğları ve bayraklarile karadan, *Baltacıoğlu* kumandasındaki donanmada denizden, doğu Roma imparatorluğunun payitahtını çevirmiş bulunuyorlardı.[1]

Kolonel la mouche İstanbul muhasara ve savaşını aşağı yukarı şöyle anlatıyor:

Önce ordunun taarruz ve hücumu gönüllüler tarafından yapıldı. Bunlar ordunun bağrından bir dalga gibi koparak Bizans duvarlarına çarptılar. Vuruşdular, vuruşdular, vurdular nihayet geri çekildiler.

Sıra Anadolu askerîne gelmişti. Anadolu beylerbeyisi askerile yürüdü.. bu ikinci dalga idi. Vurdu, vuruştu her şey toza dumana karıştı. Günlerce uğraşdılar nihayet bu dalgada kırıldı ve çekildi

Sıra Rumeli askerine geldi. Rumeli beylerbeyi askeri ile yürüdü, bu üçüncü dalga idi. Bunlarda günlerce vurdular, vuruştular. Kan ve barut kokusu ortalığı sarmıştı. Bu üçüncü dalgada kayalar üze-

[1] Osmanlı tarihi. Namık Kemal.

rinde paralanan fırtınalar gibi kırıldı ve geriledi. Fakat her çarpan dalga kayadan parçalar götürüyordu.

Bizans surları artık sendelemiş, sallanıyorlardı.

Genç padişahın yanında yeniçerielr, hassa alayları bulunuyordu. Bir sabah şafakla ordularını topladı onlara güzel bir hitabede bulundu.

Ve bugün İstanbul alınacaktır; içinde ne varsa hepsi sizindir dedi.

Sonra askerine, iki rekât namaz kıldırdı. Buna müslümanlar *salât havf* derler. Muharebeye girerken bu namazı kılarlar;. Namaz bitince genç padişah atına bindi ve kılıcını çekti.

Başında bem beyaz sarığile, dağlar gibi ordunun ortasında, tıpkı köpük saçan bir dalgayı andırıyor ve süratle Bizans kapılarına doğru yürüyordu.

Genç yeniçerilerin kolları omuzlarına, bacakları da dizlerine kadar çıplaktı. Ellerinde kısa kılınçlar taşıyorlardı. Sanki bu sportmenler zırb yerine, etlerini kullanmayı tercih etmişlerdi!

Hücum, Eğri kapı ile Edirne kapıya ve Topkapıya doğrulmuştu.

Korkunç dalga, tekrar ve bir daha

kapılara ve duvarlara çarptı. Müthiş bir vuruşma başladı. Toplar atılıyor. Kale duvarlarından mancınıklar taş yağdırıyor.. kazanlarla kızgın katranlar dökülüyor, vuruşuluyordu. İki taraf birbirine aşikane kılıç çalıyordu. Duvarlar aşıldı. Kapılar çatırtılarla kırıldı. Artık İstanbul içinde büyük kavga devam ediyordu. Müthiş bir harhara içinde boğazlaşılıyordı. Bu aralık imparator Kostantinin başı bir Türk sipahinin bir kılıç vuruşile yere düşürülmüştü.

Ve Yahya Kemale:

"Düşsün çelengi rumun, iyilsin seri frenk
"Vur Türkü gönderen yedi takdir aşkına

destanını söyletecek büyük hâdise olmuştu.

Türk ordusu, vuruşa vuruşa Divanyoluna ve oradan Ayasofyaya doğru ilerliyordu. Biraz sonra çan yerine ezan sesleri yükselmeğe başladı. Bizans düşmüştü.

Böylelikle :

Cedlerimizin bem beyaz şimşekler gibi parlıyan yalın kılıçları, orta çağların karanlıklarını yaktılar ve insanlığa, yeni çağlar denilen asırları armıgan ettiler.

Fatih ölebilir mi?

Fatihin etrafındaki Türk şehitlerile, gazileri, ölebilirler mi?

Nitekim ölmediler de!.

yalnız kendi tarihlerinde, Türk tarihinde diğil, dünyanın en büyük hâdisesi olarak yabancı tarihlerde de dünkü azamet ve heybetlerile yaşamaktadırlar.

Bana padişah destanlarından zevkalıyorsun.. Sen nasıl cumhuriyetcisin demeyiniz!

Ben cumhuriyetçiyim ve cumhuriyetçi olarak öleceğim. Bu mutlak ve muhakkakdır. Ancak benim cumhuriyetciliğim, milli tarihimin milli destanlarımın şereflerini, fetihlerini inkâr etmek anlamına gelmez..

asla!..

Hatta tarihime aid kabahatleri de benimserim. Tarih bir küldür, bu mirası toptan benimserim.

Fatihler Selimler Türkün birer mefharet, şeref destanlarıdır. İnsan olarak insanlığın bile,

Hatta bunların nesli olduğu için, dejenere padişahlara bile bu millet, hürmet ve sükût etmiş, son zamana kadar tahammül etmiştir. İçinizi

yoklayınız.. Kendi kendinize sorunuz neden tahammül ettiniz?

Neden padişahlığa çokdan nihayet vermediniz?

Şu karşılığı alacaksınız.

Fatihin, Selimin torunları oldukları için..

Fakat saati çalınca bıçak kemiğe dayanınca mes'ele hal olundu ve Türk milleti bizzat padişah oldu, cumhuriyet kuruldu.

Fatih ve Selim birer Türk dahisidir. Bunları padişah olarak diğil birer büyük Türk,devlet adamı, birer büyük Türk kukdmandanı olarak mütalâa etmelidir. Hemde sadece Türk tarihinin diğil, dünya tarihinin büyük devlet adamı, büyük kumandanları olarak...

Fatih ve Selim büyüklüğü padişahlıkta diğil, padişahlık büyüklüğünü bunlarda buldu.

Fatih ve Selim padişahlıkla diğil, padişahlık bunlarla süslendi.

Bu bahisde kendimi daha iyi ifade edebilmek için *Viktor Hugo*'nun yardımına müracaat edeceğim.

Büyük Fransız şairinin ne kadar cumhuriyetçi olduğu malûmdur. Fakat

Hanri IV ün büyüklüğünü bir türlü inkâr edemedi. Sevgisini bir türlü ondan esirgiyemediği için şu mısraları yazmak tan nefsini önliyemedi.

diyorki :

Henri IV histoire dira un jour de Tois
Il etait bon,il etait brarve mais il etait rois

Ey dördüncü Hanri! Tarih senin için bir gün diyecekki:

Eyi idi.

Yeğit idi..

Fakat ne yazık ki kıral idi!

Fatih ve Selim için de aynı teessürü. fazlasile izhar edebiliriz, izhar edersek yerinde bir şey yapmış oluruz.

İbni Kemal Selim I e yazdığı mersiyesinde :

Tac ve taht tle fahreder bekler.

Fahr ederdi anınla tac ve serir.

demişti..

Fakat Atatürk, hepsinden büyüktü o büyüklerin büyüğüdür. Türk milletinin huyu böyledir.

Ne yapalım?

Bu bir huy?!

Türk milleti büyüklerini bazen padişah olarak, bazan padişahdanda büyük olarak, halk çocuğundan verir. Türk milleti büyükler yaratıcısıdır; çünkü kendisi en büyüktür.

Ekler VII

Ek : VII

Seviye ve tekâmül teorisinin ihtillâller için ne kadar muzir ve aslında nasıl bir safsata olduğunu kayıt etmiştik(S:144-151)Tekâmül ancak fiziyolojik hadiselerde bahse konulabilir.

Nasıl arz edeyim :

Meselâ tekâmül ede ede, maymun insan olur.

Tekâmül ede ede, doğan çocuk büyür, neşvünema bulur, orta yaşa gelir ve nihayet ihtiyarlar ve ölür. Bunlar fiziyolojik hadiselerdir. Sosyal hadiselerde tekâmülden bahsetmek kaytaklığı ilmî bir şekilde müdafaa etmektirki batıldır ve asıl kaynaklar bu tezi sosyal ve ekonomik hadiselerde müdafaa edenlerdir. Bunun için Türk ihtilâlini yapan büyük parti, inkilâpçıdır.Yani ihtilâlcidir. Çünkü yenilik yapmak hususunda tekâmülü red eder.Partinin bu prensibi teşkilâtı esasiyemizcede be-

nimsenmiştir. Bu gün Türkiye baştan başa inkilâpçıdır yani ihtilâlcidir.

Hep beraber bir daha tekrarlıyabiliriz:

Sosyal ve ekonomik hayatta ilerleme, tekâmülde değil, icabında ihtilâldedir.

Seviye ve tekâmül teorisinin safsata olduğuna misalmi istersiniz?

işte türkiyemızın durumu!

Türkiye bir hamlede bin yılı gerilerde bırakarak bin yıl ileri gitdi..

Ekler VIII

Ek: VIIII

Türk milletini emri-vakileri kabul eder bunlara baş eğer zannedenler; Türk tarihini dikkatle okumalı ibret örnekleri almalıdır. Osmanlı Türkleri tarihinde (Edirne vak'ası) adiyle anılan ve korkunç bir facia ile biten bir hadise vardır. *Hezarpare Ahmet paşa* vak'ası yanına (S: 210) bunuda kaydetmeliyiz.

Bakınız nasıl cereyan etti:

Mustafa II hocası Feyzullah efendiyi çok sayardı, onu şeyhülislâm yaptı. Hoca devletin her işine karışmağa başladı. Otoritesini kuvvetlendirmek için olacak, hemen bütün akrabalarını büyük memuriyetlere tayin ettirir oldu. Bunlar suiistimalin çeşitlisini yapar oldular. Sadırıazamlar bile şımarık hocanın tahakkümü altında kaldılar. Padişah göz yumuyordu. Bunlarda seslerini çıkaramıyorlardı.

Günün birinde millet ayaklandı.

[1] Marifetname İbrahim Hakkı Erzurumi Darvin

Mustafa II tahttan indirildi. Ve hoca yakalanarak işkence içinde öldürüldü:

Önce burnu, sonra kulakları ve en sonra dudakları kesildi ve koparıldı, eşeğe ters bindirildi, gem yerine kuyruğu eline verildi, sokak sokak gezdirildikten sonra elleri bacakları kırılarak kafası kesildi.

Hoca bu hal ile Edirne caddelerinde sürükleniyordu.

Nihayet papazlar getirildi, hristiyan ayini üzere ellerinde mumlar olduğu halde hocayı götürmeğe başladılar. Buda kâfi gelmedi. Bir seş yükseldi.

"Bu hainin cesedini vatan toprakları kabul etmez Merice atınız„ dedi [1]

Cesed Merice atıldı ve Mericin suları onu Ak denize balıklara yem olmak üzere sürükledi ve götürdü!.

Dikkat ediniz Türk milleti o kadar emri vakilere gelmiyorki saati çalınca dinin mümessili şeyhülislâmı bile yakasından tutarak ondan en korkunç bir tarzda hesap soruyor. Sonra dinin en büyük mümessili halifeyi makamından indiriyor ve hapis ediyor!

İbret!..

[1] Ali Seydi. Osmanlı tarihi.

Ekler IX

Ek: IX

Çarlığın düşüşü.

(S: 154-164)de. Fransa ihtilâlile mukayese

Fransa ihtilâlile benzeyiş

Petrogratta halkın memnuniyetsizliğini arrttıracak tesadüfî bir sebep zuhur etti. Meselâ trenlerdeki bozukluk ve bunlarla ilgili bürolardaki ihmalcilik buğdayın gelmesini geciktiriyordu. Fırıncılar pek az un alabiliyorlardı. Ekmek tedarik edebilmek için, kar ve çamur içinde fırınlarda sıra beklemek lâzımdı. Bazı işçi mahallelerinde ekmek bulunmaz oldu.

Damla bardağı taşırdı.

21 şubatta kızgın kütleler tarafından ekmekçi dükkânları yağma edildi. Ertesi gün büyük pontilov maden fabrikası grev yaptı. ve işçileri mahallelerde (ekmek!..) diye bağırarak tezahüratta bulundular.

Aynı günde *Nicolas II* Mohilev'deki genel karargâhına gitti. Payitahtı

bir daha göremiyecekti. Karısını ve beş çocuğunu sarayda bırakmıştı.

Halk polis karşı karşıya

23 şubatta birçok fabrikalar işçinin arsıulusal bayramını kutlamak için çalışmadılar. Tezahuratçılar şehrin merkezine gelince polisle kapıştılar. Fakat kan dökülmedi. 24 şubatta grev devam etti. *Kazan* kilisesi önünde büyük bir mitink toplandı, başlarında ihtilalci ameleler ve liberaller bulunuyordu. Bu günün akşamı kütle ve polis elleştiler. Bir çok memur paralandı. *Protopopov* müdafaa pilânını tatbik sahasına koydu. Evlerin çatı aralarına mitralyöz saklıyarak asileri süpürmeğe başladı

Halk ve asker

25 şubatta, halk, kütle halinde şehrin merkezine yürüdü. Muhafız müfrezeleri geçmesine engel olmadı. Askerler subaylar aldırış etmediler. Bilâkis herkesi sempatik bulmaktadırlar. Yanlız polis yaşadığı idareyi müdafaa ediyor. Birçok müsademeler oluyor, yaralılar ve ölüler var. Aynı günde fabrikalar, *amele mebusları şûrasına* delegelerini seçiyorlar. Bu şûra bilâhare adı rus ihtilâlinde yaşayan ve yaşamakta olan Sovyetlerin tohumu oldu. Akşam *Düma* meclisinin terakkiperver gurubu ellerini halkın

Sovyetlerin temeli

kanına bulamış hükûmetle her gün için münasebetlerini kesmeğe karar verdi.

26 şubatta *Nevski* üzerinde mevzi alan en sadık askerlerle asker kıyafetine girmiş polisler, mahallelerden gelmekte olan kafileyi ateşle karşıladı. Bir çok ölüler vardır. Hemen her yerde sivil memurlar saçak altlarından tezahüratçılara ateş etmektedirler.

İhtilâl hükûmeti

27 şubat kat'i gündür. Hemen bütün şehirdeki asker çarın aleyhine döndü. Bu gün ihtilâlin ilk hükûmeti teşekkül etti.

Sabahın onuna doğru şehrin merkezine yakın *Volhıni* muhafız alayından bazı askerler sokağa çıktı Başlarında *Kirpit Mikov* çavuşla subay namzedi *Astakov* bulunuyordu. Bunlar, *Litovski*, *Priobrajenski* alaylarındaki arkadaşlarını kolaylıkla baştan çıkardılar. Bu asker kütlesi başlarında hiç bir zabit bulunmaksızın, muzika çalarak *Nevskiye* doğru yürüdü. Geçerlerken tersaneyi yağma ettiler ve direktörünü öldürdüler. Direktör bir general idi. Bundan sonra adliye sarayını yaktılar.

Ve nihayet bütün askerler ilk asileri takip ettiler. Muhafız alaylarından

biri *Siminovski* alayı, bunlara iştirak etmemekte inad etmektedir. Kazaklar tarafından sarıldı. Uzun bir müsademeden sonra asi kıt'alara iltihak etti. Askerler ve işçiler ellerinde kızıl bayraklar olduğu halde *Marsezyez* ve Rus ihtilâl havaları söyliyerek kendilerini selâmlayan halkın alkışları ve selâmları arasında şehri dolaşıyorlar. Halk çoktanberi hasretini çektiği hürriyete kavuşmûş oluyordu. Bütün alınlar parlıyordu, güneş bu güzel kış gününü aydınlatıyordu.

Sıra ile alaylar *Taorid* sarayına geliyorlar. Burası bütün sevinç ışıklarının birleştiği bir ocak halini aldı. Hiç bir taşkınlık bu aydınlığı kanla lekelemedi Tanınmış kaytaklar yakalanarak *Dümaya* götürüldüler. Fakat tecavüze uğramadılar. Hatta halkın *firavun* lakabını verdiği polisler bile şiddetle takip edilmek,döğülmekle beraber nadiren öldürüldüler. Müşevvikler kasden hapishanelere komserliklere karşı halkı, halkın şiddetini tahrik ettiler.

Adlî dosyalar yanıyor

Her yerde politika suçlularını tahliye ettiler. Emniyet müdürlüğünün dosyalarını sokaklarda sevinç ateşi olarak yaktılar. İhtilâlcilerin yanık, adlî sicilleri havada uçtu. *Okhrana* muharrik ajanlarının

St Paul ve St Pierre alındı

kide böyle oldu.İmparatorların mezarlarını ihtiva eden ve diplerindeki zindanlarda ihtilâlci nesiller çürüyen *St. Pierr* ve *St. Paul* kalelerini halk kolaylıkla ele geçirdi. *Bastil* Fransız halkının eline bu kadar kolay geçmemişti.

Rodzianko Çara çektiği telgrafta memleketin ve hanedanın mukadderatını memleketçe itimat edilmiş bir zata tevdi etmesini rica etti. Bu telgraf da bir gün evvelki gibi cevapsız kaldı. aksine olarak *Rodzianko* aldığı 27 Şubat tarihli emirname ile *Dümanın* dağıldığını öğrendi. Muhtelif partilerin şeflerini hemen şûra halinde topladı. Bunlar Dumanın dağılmamasına karar verdiler. Sonra, paytahtta asayişin iadesi için bir icra komitesi kurdu. Saat 13 de Prens *Galiçin*, *Radzianko'ya* istifasını telefonla bildirdi. Çarın son nazırları da Mari sarayında son bir toplantı yaptılar.

Duma dağılmıyor

Bu barış gününün zahiri birliği içinde güçlükle seçile bilen tek bir muhalefet görüldü. Duma içinde işçi ve asker mebuslar icra komitesi reisliğine *Tchkeidze* ikinci reisliklerine *Skobelev*,*Kerenski* geldiler.Üçü de Dumada sosyalist aza idiler. Bu komite ayni günde şehirdeki amele ve askerlere neşrettiği beyanname ile

bölük başına ve 1000 ameleye birer deleğe göndermelerini bildirdi. Hâlâ anlaşma halinde idiler. Hiç kimsenin hatırına "Bu onu öldürecek!„ fikri gelmemişti.

28 Şubat günü, bir gün evvelki esere devam etti ve tamamladı. Bugün iki Sibirya alayı gara çıktı. Ve *Dümaya* kendini takdim etti. Bu alaylar sabık hükûmet tarafından muhtemel kargaşalıklara karşı getirilmişti. Bunun gibi *Çares koseluda* bulunan diğer bir alay yemin için vazifesini bırakarak meclise geldi. Her yerde bu suretle hareket ederek vazifelerini bırakan müfrezeler karşısında, genel kurmay reis; gizli bir mektup göndererek Dumadaki muvakkat komiteyi tanıdı.

Çarın nazırları iltica ettikleri amiral sarayında esir edilerek *Dümaya* sevkedildiler. Bunlarla beraber yüksek devlet memurları ve polisler buraya getirildi. taşkınlıklar oldu. Asker kafileleri *Astoria* otelini harap ettiler. Buraya paytahtan geçen subaylar inerdi. Askerleri şuura davet etmek isteyen bir general parçalandı. Bir takım hususî otellerde tahrip edildiler. Fakat yağmalar pek azdır.

Mahzenlerde elde edilen şarap şişeleri duvarlara çarpılarak kırıldı. Hem de askerler tarafından..

Polisin dağılmasına rağmen intizam yolundadır. Kafile mesut, uysal, iyi bir çocuktur. Kırmızı kokartlı bir subay namzedi, yahut, açık gözlü bir yahudi talebe bu akına istikamet verebilir ve ya onu durdurabilirdi.

Bu askerlerin en büyük zevki süngülü tüfeklerle şehri kamyonla veya otomobille dolaşmak ve (*hura! yaşasın hürriyet! yaşasın halk*) diye seslerinin çıktığı kadar bağırmaktı. Siviller onları alkışlıyor, ellerini sıkıyor, onlara yemek veriyor, onlar için iane toplıyor, ve yollarında aşçı kadınlar kırmızı entarilerini yırtarak onlara kırmızı kokart yapıyorlardı.

Eski rejimi müdafaa etmeği kimse düşünmedi. Hâttâ mesleğe mensup subaylar bile.. vakıa bunlara ihtilâlin mazlumları denildiysede, tarih, hatalarını söylemek hususunda sukût etmeyecektir. Bu hataların birincisi Çarın leh ve aleyhinde saf almamalarıdır. Siperlerde veya kışlalarda ihtilâlci propagandayı teşvik, tergip etmemekle beraber hazmeden-

ler, adamlarının hürriyetinin fethi için yürüme dayetine cevap veremediler. Tereddüt ettiler ve iki gün saklandılar. Üçüncü gün, Mart 1 de *Düma* askerî komisyonunun bütün subaylara vaki tebligatı üzerine ihtiyar generalından kaputları kırmızı astarlı subay namzetlerine kadar hepsi vatanseverlik vesikasını almak için *Düma* binasına doldular. Geç kalmaktan korkarak titreyen bu kafile itina ile iliklerine kırmızı bez parçaları takmışlardı!

Bu subaylar arasında, tahsis ile muhafızlar miyanında birçok monarşistler vardı. Bunlardan ne kadarının Çaresko-selöde Çarın teftişi sırasında tıpkı prens Andre Tolstoyu gibi kalpleri titrememişti.?! Bunnla beraber hükümdara yaptıkları yemini yerine getirmek için bunlardan hiç birisi bir kaç arkadaşını toplıyarak Çarı müdafaaya gitmedi, hiç birisi «yaşasın çar!» diye bağırmadı, hiç birisi nişanlar içinde takırdayan göğsünü asılara geremedi.

Hâtta Çarisko-Selode hükümdarın mahut kafilesini gören subaylardan hiç biri mukavemete teşebbüs etmedi.Hususî maiyet alayını teşkil eden kızıl kazaklar

bile kütle halinde, Dümaya sadakat yemini etmeğe geldiler.

Çarın bahtsızlığı

Rusyanın Luis XVI sı, yüz İsviçreliye malik değildi!

Hâttâ ailesinden bir kısmının ihanetine uğradı.

Çareviçten sonra tahtın muhtemel namzedi olan büyük Dük *Cyrill* ile büyük Duk-*Michel* kumandaları altında bulunan donanmanın tayfalarile Torit sarayına yemin etmeğe geldiler!

Fransaya iltica eden bu sahte *Filip-egalite*, bugün kendisini "bütün Rusyaların çarı„ saymaktadır.

Hülâsa, efendilerine karşı yalnız bir kaç polis ödevini yaptı. Teslim olmaktan ise ölmeği üstün buldular.

1 Marttan itibaren İngiltere, Fransa büyük elçileri Dümadakı muvakkat komite ile münasebata girdiler. Bu komite yeni durumun hâkimi gözüküyordu. Komite azaları, delege heyetlerini kabul ediyorlar.. Balkona çıkarak kesif asker kafilelerine hitabelerde bulunuyorlar, çarçabuk vücude getirilen, kolları kızıl kordelalı komiserlere emirler veriyorlardı. Bnnlar kütle saflarını açıyordu.

Duma Sovyet halini aldi

Büyük toplantı salonunda, yüzleri sert, ayni renk kaputlu, eski püskü ceketli insanlar oturuyorlardı. Bu geniş anftiatr on üç senedenberi yapmacık mebuslara ve onların boş hitabelerine sahne olmuştu. Bugün, savyetin işçi ve asker mebuslarının birinci toplantısına sahne oluyor.

Hazır olanlar, hatipler, kim olursa olsun yorulmadan alkışlıyorlar. Bunlar Düma azaları münevver yahudiler, mahkûm olup da tahliye edilen politika suçluları, hâttâ havaî mavi renk elbiseli bir fransız subayıdır! Bu subay asker arkadaşlara disiplin talimi için gelmiş fakat hiç bir şey yapamamıştı.

Hatiplerin bir kısmı halkı tetik davranmağa ve Dumanın burjalarına inanmamağa davet ediyor. Çünkü birliğin güzel rüyası iki gün sürdü.

Proleter ihtilali başlıyor

Kayde değer bir vakıa 1 Martta hadis oldu. Bu *Kuroniştat* deniz askerlerinin ayaklanmasıdır. Bu hareket neticesinde *Amiral Viren* öldürüdü. Bu, enerjik bir gurubun ilk tezahüratıdır ki Prolötarya ihtilâlinde faal bir rol oyniyacaktır.

Mart, iki mühim hadiseye sahne oldu: Bunlar, muvakkat hükûmetin teşekkülü ve Nikola II nin tahtından vaz geçmesidir.

Yeni hükûmet

Çarlığın ağır mirasını toplıyacak olan hükûmet Dümanın muvakkat komitesi tarafından teşkil olundu, Fakat başlangıçtanberi Dümanın komitesi iş başinda ortak olmak istedi. Adliyeye işçi partisinden yalnız Kereniskinin gelmesile kaldı. Fakat bu iştirak vakıası ciddî ve tehlikeli idi: Filvaki ihtilâl iktidarının menşei hakkında mübhemiyet vardı.

Baş vekil ve dahiliye vekili prens *Livov* idi. Bu adam liberal idi. O, büyük arazi sahiplerinden olup, büyük poletikaya namzet değildi. Kade partisi geniş mikyasta temsil edilmişti. Bu partiden alim tarihci ve kuvvetli hatip *Milioukov*, hariciyeye *Nekrassov*, nafiaya profösör *Manuilov*, Maarife *Chingerief* ziraate getirllmişlerdi. Bu partinin radikalliği ona hadiselerin idaresini vader gibi görünüyordu. Kadelerden bir az geri olan terakkiperverler partisi baş vekil *Livov* dan başka Moskovanın hüyük tacirlerinden enerji sahibi *Konovalos* ticaret, kiyefin büyük ve genç

şeker fabrikacısı *Tereçke Niko* sanayi ve maliye vekilliklerine getirilmişlerdi. Bu adam İngiltere büyük elçisi *Buchanan* la gizli olarak ihtilâlin hazırlanmasına iştirak etmişti. *Octobrist* partisine gelince bu evvelce Dümada pek kuvvetli olmakla beraber şimdi kabinede bir aza bulundurabiliyordu, oda, lideri *Goutehkov* idi millî müdafaa vekâletine getirilmişti; faal ve zeki idi. Ordunun meclis encümenine uzun zaman reislik etmişti

Çarlar rejiminin düşüşü

Bu muvakkat hükûmet teşekkül ederken Çar tahtından vaz geçiyordu. Bu sırada Çar *Pskov* garında bir türlü Çareskoseloya varamayan tiren taslağında bulunuyordu. Şimendifer amelesi tarafından oyalanarak durdurulmuştu. Çar vaziyeti kendisinden gizledikleri için endişeli refikleri tarafından votka ile keyif olmuştu. Fakat namuslu general *Rousski* ona durumu anlattı *Nicolas II Goutehkov* ile *Chonlgine*'i dümanın komserlerini lâkaydi ile kabul etti. Hiç bir harekette bulunmaksızın hiç bir teessür duymaksızın kâğıdı imzaladı. Modern Avrupa hükûmdar ailelerinin en mutlak hanedanı 3 asırlık hükümranlığına bu suretle nihayet vermiş oluyordu. Nikola II Sadece *Kırı-*

ma çekilerek orada pek sevdiği çiçekleri ile meşgul olmak arzusunu izhar etti.

Fergatnamenin imzası

Kendisine uzatılan feragat kâğıdına o zaman 14 yaşlarında bulunan oğlu *Aleks*'iyide koymuştu. Bu suretle küçük kardeşi büyük dük *Michel* lehine saltanatı terk etmiş oluyordu. Bnnun sadeliği, mahcupluğu , Moskova avukatlarından birinin kızıle evli bulunması onu bütün ihtiraslarından ayrı düşürmüştü.

Nikola 3 martta imzaladığı beyenname için hiç bir müşkülât göstermedi. Bu beyanname ile Rusyanın müstakbel rejiminin ne olacağını toplanacak müessisan meclisine bırakıyordu.

Rusya filen Cumhuriyet olmuştu.

Ekler X

Ek X

Dil ve tarih meselesi

(S: 119 ila) Atatürkü, sadece siyasal, ekonomik,sosyal bakımlardan,cihan tarihindeki büyük seleflerinin üstünde görmek, mülâhaza ve muhakeme etmek, tam bir şey olmaz.

Atatürkün başka görümlerden de seleflerine üstünlüğü vardır.

Atatürk vatan ve millet kurtarmakla kalmadı. Atatürk siyasal, sosyal, ekonomik bakımlardan en radikal reformaları başarmakla kalmadı. O, Türk milletine eski ceyyitliğini, eski çevikliğini, eski hayatiyetini bahşedecek tedbirleri de aldı. Bunları olanca hıziyle inkişaf ve tekâmül ettirmeğe çalıştı. Ne yazık ki ömrü vefa etmedi. Bununla beraber ölümile, açtığı bayrak yere düşmedi. *İsmet İnönünün* eline geçti.Bayrak o hızla esmekte ve yürümektedir.

Dil, tarih işlerini bu sırada anabiliriz. Bu teşebbüsler türk milletine yeni bir Renesans, devri açmağa namzettirler.

Yine, Atatürkün dilde yapmak

istediği temizlik, onu tam anlamıyla mümkün olduğu kadar öz türkçe haline koymak davasıdır. Bu ise onun başardığı işlerin en büyüklerindendir; hâttâ en büyüğüdür.

Atatürk ve Firdevsi

Acemin *Firdevsi*, si şehnamesini yazıp bitirdikten sonra;

"Artık fars ırkına ölüm yoktur. O diline sahip olmuştur.„ diye öğünmüş ise, Atatürk de dil alanındaki teşebbüsiyle fazlasile öğünebilir. Çünkü o, Firdevsi rolünü de üzerine almıştır.

Arnt ne diyor

Alman şairi *Arnt, dil bir milletin yarısıdır* diyor. Bence büyük şair bunda biraz müsamaha etmiştir. Çünkü *dil bir milletin yarısı değil fakat hepsidir.* Dil her şeydir. Dilini kaybetmiş tek bir millet gösterilemez ki. *Ben milletim*! diye bilsin.

Mısırda Çerkesler

Meselâ: Mısırda dilini kaybeden Çerkesler, hâlâ çerkes milletinden, milliyetinden bahsedebilirler mi?!

Atatürk, divan edebiyatı ve onun muakkıbları elinde kaybolmak tehlikesine maruz kalan Türk diline, bir muazzam hamle ile, giderek eski vahdetini iade edebilecek bir kuvvet aşıladı ki, "Yalnız bugünkü Türkiye için değil, yarınki Türk dünyası, Türk birliği için de en radikal bir

teminattır.

Biz bütün felâket, inhitat hattâ izmihlal çağları içinde bile bilhassa dilimizin sâlabetile de öğünebiliriz.

Esas kültürü medrese olan, Arap ve Acemden mülhem divan edebiyatı ancak saraya, medreseye ve tâbilerine hitap edebildi. ileri geçmezdi ve geçmedi. Halk ve köylü ana dilile, güzel türkçeyle söyledi.

Dilimizin selâbetini tebarüz ettirebilmek için bir vakıayı nakletmekliğim pek faydalı olacaktır.

Türklük ve İsviçre

İsviçre devletinin büyük, ekseriyetini Alman ırkı teşkil eder. Fakat bir *Bernli* Almanla ile, Berne trenle yarım saat mesafede bulunan *Friburglu* dağlı Alman biribirlerini anlayamazlar. Yahut zorlukla, bin bir müşkülât içinde anlarlar.. Fakat Yine birliklerini muhafaza etmektedirler.

Türk milletine gelince, sibiryalardan, Baykal gölü kıyılarından tutunuzda; İran, Rusya Azerbaycanlarından, bütün doğu Türklüğünden; ta Akdeniz kıyılarına kadar yayılan batı Türkleri biribirini anlamakta zurluk çekmezler..

Temiz ve sade türkçemiz, edebiyat türkçemiz, edebiyat türkçesi olduğu gün,

biribirini anlayan Türk dünyasında nasıl bir Türk kültür birliğinin doğacağını tahmin etmek zor bir şey olmaz.

Atatürk yalnız geçmişi tasfiye etmedi. O yalnız hali tahkim etmedi. Yarını ve yarınlara hâkim olacak en radikal temelleri de attı.

Türkün bütün geçirdiği felâketlere rağmen millet halinde tutunmasının saiki kini Türk severlerden meşhur *Leon Kahon* Türk dilinin selâbetinde bulur.[1]

Ali Şirnevai ve Fuzuli ne diyor?

Ali Şirnevaini'nin, türkçe türkçe diye ettiği feryadı dört asır sonra Atatürkün hamlesi teskin etmiş bulunmaktadır.

Bu türk devlet adamına ve büyük şaire göre türkçe dillerin en zenginidir. Dillerin destanıdır. Türkçe konuşmak ve türkçe yazmak lâzımdır.[2] *Fuzuli* de[3] bu fikirdedir.Şemseddin Sami'nin türkçe

---

[1] Leon Kahun. Introduction à l'histoire de l'aise.

[2] Ali Şirnèvaî. Muhakemetülügateyn Şemseddin Sami.kamusu türki.

[3] Fuzuli Divanî. Başlangıç.
Sadri Maksûdi. Türk dili için.
Köprülü oğlu Mehmet Fuat. Türk dili ve edebiyatı

kamusu mukaddimesi de Bunu teyit etmektedir.

Atatürk ne diyor

Atatürk diyor ki:

"*Türkçe, dillerin en güzeli, en zenginidir. Yeter ki şuurla işlenmiş olsun!*„

Bence edebiyatımızda, arap ve fars ve sair milletlerin kelimeleri yerine öz türkçe kelime kullanan, türk birliği temeline bir akya parçası konduruyor demektir.

Meseleyi şöyle,kısaca ifade edebiliriz.

Lâstik Saidin bir şiiri

«*Arapça isteyen urbana gitsin*»
«*Acemce isteyen İrana gitsin*»
«*Frenkçe isteyen Frenkistane gitsin*»
Ki biz türküz bize türkçe gerektir.»

Bu mısraların nazımı Lâstik Saittir. Ruhuna rahmet..

Redslob'ın mütalaası

Redslob, prensip des nationalitessinde diyor ki:«Milletler kendilerini bulurlarken dilin prestişi artar. Kendi şahsiyetlerini bu suretle göstermeği ararlar. Millî ruhlarını bulunca dillerini de keşfederler. Bunun için Dante, Servantes, Şekispir vatanlar mucididirler.»

«Reforma zamanında halk dili ruhların hayatında derin kökler salar. Bu suretle millî dil yeniden ele geçen imanın dili olur. Kilise gibi Evrensel olan lâtince

yerini millî dile bırakır. Reformarcılar Halka kendi dilile hitap ederlerler. Halk kendi dilile söyler. Bu incilin millîleştirilmesidir. *Lüter* de böyle yaptı.[1]„

Atatürkte böyle yaptı.

Kur'an türkçe oldu.

***

Tarih hareketi

Atatürkün, tarih bakımından yaptığı bu büyük hamle, onun, büyük eserlerinden biridir.

Bu hamle, türk milletine yeni bir atılma kudret ve kuvvetini verdi.

Milletler moral ve maddî benliklerini hatıralarla takviye ederler. Hele bu tarih bizimki gibi, insanlığın en muazzam eserlerini ifade ediyorsa takviye nisbeti de o derece azametli olur.

Çırnayef ne diyor

Türk tarihi hakkında Rus generali *Çirnayef* diyor ki;«Türkü yok etmek için tarihini kaldırmak lâzımdır ?

Hilâfet ve saltanatın kaldırılmasından sonra, millî bir siyaset takibi zaruri idi. Bu yüzden millî tarihimizi çıkarıp ortaya koymak ve bütün türkleri bunun saçak-

[1] Karaman oğlu Mehmed bey Konyada farsceyi yasak etmiş türkçeyi mecbur kılmıştı. Cevdet paşa. kasasıenbiya.

ları altında toplamak, bunları moral bakımdan beslemek lâzımdı. Atatürk bu lâzımeyi de başarmakla hem dil hem de tarih görümünden bir büyük *yeni doğmanın* ve *yeni dirilmenin* temellerini attı. Günler geçtikçe bu bina yükselecek ve yükseldikçe türklüğün kültürel vahdeti kuvvetlenecek, tehakkuk edecektir.

Ödevimiz

Atatürk modern Türk devletini kurarken onu eksiksiz kurdu.

Bu kurulan ve yarınlara çok vadeden müesseseyi işlemek ve beslemek bizim ve yarınki nesillerin övdevidir.

*
* *

Aşağıdaki yazılarım vaktile Ulus gazetesinde baş makale olarak çıkmıştı. Atatürkün dil işine verdiği önemin manasını tebaruz ettirmek için buraya ek olarak ilâvesini faydalı buldum.

Dil meselesi

"Onbeşgün kadar önce, edebiyat öğretmenlerimiz, sayın Kültür Bakanımızın reisliği altında toplandılar. Ve çok önemli kararlar aldılar: bir (Türk edebiyatı tarihi) yazılacak ve bir (Türk antolojisi) bastırılacaktır.

Bu geniş ve kavrayışlı düşünceyi, görüşü alkışlamamak mümkün mü? Ancak

bu işi başarmak için nasıl bir metod, bir sistem takip edilecektir?

Bilmiyorum.

Yazılacak tarih ve antoloji; 1) sadece (Divân edebiyatı) nı, (Tanzimat edebiyatı) nı, (Edebiyatı cedide) yi, (Fecriâtî) yi mi ihtiva edecektir? 2) Yoksa, bütün Türk edebiyatını mı?

Bu sorular hakkında düşünebildiklerimi şuracığa iliştirmeğe çalışacağım.

Gerek edebiyat tarihinde, gerek antolojide takip edilecek metod, biraz önce tesbit ettiğim birinci sorunun anlamında ise, zahmete değmez. Bu yolda yazılmış elimizde haylişeyler olduğu gibi, yabancı dillerde de mevcut zengin eserler vardır.

Meselâ Köprülüoğlu *Mehmed Fuadın* rahmetli Şehabettin Süleyman'la yazdıkları nefis *Osmanlı Edebiyatı Tarihi*, ve son zamanlarda, bu çapta olmasa bile yazılan tarihler, bir araya toplanarak, en mükemmel bir (Osmanlı Edebiyatı Tarihi) elde edilebilir.

Hele muhtelif tezkerelerle, Mister *Gibb*in altı ciltlik ingilizce *Osmanlı Şiirleri Tarihi*nden de istifade edilirse, ortaya konacak eser, -eski deyimiyle- bir

şaheser olur. Hâttâ, yalnız Mister (Gibb) in, bütün bir ömür çalışarak vücut verdiği *Osmanlı Şiirleri Tarihi* türkçeye çevrilirse maksat yine elde edilmiş olur.

Yok böyle değil de, karar altına alınan eserler, yeni dil cereyanına göre hazırlanacaklarsa, yâni ikinci soru icabınca yapılacaklarsa, millî bakımdan en büyük bir eserin doğumunun arifesini yaşıyoruz demektir. Bayramına hazırlanalım.

Neden?

Önce şunu kaydetmeliyim ki, *Divan Edebiyatı* türkçe değildir. Osmanlıca'dır.

Osmanlıca ise, grameri, sentaksı, kelimeleri yönünden türkçe değildir. Daha ziyade farsça ve arapçadır. Burada bin de bir türkçeye rastlanır.

İtiraf ederim ki, Divân edebiyatı yüksek bir eserdir. Türk malıdır. Onu yaratanlar türktürler. Ve bunların içinde görüş, duyuş, seziş, incelik bakımından çaplarına varılmaz dâhiler vardır. Fakat ne yazık ki kullandıkları dil türkçe değildir. Tesirinde kaldıkları terbiye, kültür Türk değil, hemen safî denecek derecede fars ve araptır. Biz buna nasıl Türk edebiyatıdır, türkçedir, diyebiliriz?

Farzedelim, *Baki*, sırf arapça yazsay-

dı yahut *Nedim*, sırf farsça söyleseydi; divânlarını türkçedir diye, (Türk Edebiyatı Tarihi) ne geçirecekmiydik ? !

Divân edebiyatı, farsça ve arapça söyledi, fars ve arap zevkiyle söyledi, kültürüyle beraber.. Fakat bir farsça ve arapça söyledi ki,fars okusa anlamaz, arap okusa anlamaz! Türk okusa bindebirini anlamaz. İşte bu dilin adı Osmanlıcadır.

*Bakî*nin kaside ve mersiyelerini, *Nef'î*nin *Sâkînâme* sini, *Nail Kadim*in gazellerini anlamağa imkân varmıdır ?

Meselâ *Bakî* den :

Hengâmı şeb ki künkerei tâkı asüman
Zeyn olmuş idi şulelenip şem'i ahteran.

Diğer bir parça,

Ey pây - bendi dâmgehi kaydi namu ne k,
Tâkey havayı meşgalei dehri bi - drenk ?

Meselâ *Nef'î* den :

Merhaba ey câmi minayı meyi yakut - renk
Devri gelsin seeden öğrensin sipihri bi - drenk.

Meselâ *Naili Kadîm* den :

Ey kilki siyeh - came eğerci dü - zebansın
Amma ki hasekrizi rehi gecrevi şansın

Bunları anlamak, mânalarına intikal etmek şöyle dursun, burada kullanılan kelimeleri türkçemize çevirmek için eldeki lûgat kitapları kâfi değildir..

Medenî milletlerden birinin dilini öğrenmek, osmanlıcayı öğrenmekten daha çok kolaydır!. Ve bunda şüphe yoktur.

Hele *Şefiknâme* yi, bugün kaç kişi anlayabilir? Zaten önce *Şefikname* okunur, sonra arapça ve farsça öğrenilirdi. O türkçe değil, sanki farsça ve arapça öğrenmek için bir anahtardı!.

Tanzimat Edebiyatı, *Edebiyatı cedide*, bu mektepler, bazı -istisnalar bir yana- dil görümünden, divân edebiyatından uzak şeyler değildir. Kültür bakımına gelince, farsdan ve araptan ayrıldılar. Fakat garbın şeklini aldılar. Garb kültürü, onlara, ve onlar, garp kültürüne sinemediler.

Fecri âti, Yakup Kadri bir yana konursa, sembolizm üstadı *Hcşim* bile yerinde saydi denebilir. Bütün bunlar osmanlıcadan ileri geçemedilr.

Bizde dil inkilâbı, millî mekteple başladı denebilir. Atatürk bu mektebi daha ilerilere götürecek esasları gösterdi.

Nasıl bir tarih ve antoloji yazılmalı? Mümkün olsa da, bütün Türk dilini kavriyan bir edebiyat tarihi yazılsa, ve yine mümkün olsa da, bütün Türk dilini kav-

rıyan bir antoloji basılsa! Buna şimdilik hazırlık imkân vermiyorsa, batı türklerininki mutlaka yazılmalıdır. Yâni, aşağı yukarı bin yıllık bir Türk Edebiyatı Tarihi!

Bu tarih ve antolojiye kimler girecek?

Mevlânalar, Sultan Veletler, Yunus Emreler, Süleyman Çelebiler, Âşık Paşa zadeler, Hacı Bayramlar, Lütfi Paşalar, Rabia Hatunlar . . ve Âşık Keremler, Ferhat ile Şirinler, Aslî ile Keremler. . Dadallar, Köroğulları. Karacaoğlanlar. Mehmet Eminler, Faruk Nafizler, Nazım Hikmetler ilâ, ilâ ilâ lar.

Türk Edebiyatı Tarihi'nin Türk Antolojisi'nin (*Panteon*) una girmek hakkı bunlarındır.

Meselâ (Hacı Bayram) dan:

Bayramı imdi, bayramı imdi
Bayram ederler yâr ile şimdi

(Emre) den

Ben yunusi biçareyim
Baştan ayağa yareyim

. . . . . .

Ben yürürüm yâne yâne
Aşk boyadı beni kane
Ne âkılım ne divane.

. . . . . .

Nice köşkler, saraylar viran olur kalır bir gün

. . . . . .

(Rabia Hatun) dan

Bir kâsedir alev dolu gönlüm yana yana
Men tâ senin yanında dahi hasretem sana

(Köroğlu) ndan:

Zengin arabasını dağdan aşırır
Zügürt düz ovada yolun şaşırır.

. . . . . .

Tokat kervanıdean aldım bakırı
İneitmeyin beyler fıkarayı fakiri!

(Karacaoğlan) dan:

Yürü, salın güzelim, salındığın yollar öğünsün

. . . . . .

Vaktine hazır ol ey Acem şahı
Mağrıptan üstüne asker geliyor
Yıkacaktır tâcın ile tahtını
Sultan Murat Han'dır kendi geliyor

(Mehmet Emin) den:

Ben bir türküm dinim, cinsim uludur.
Sinem özüm ateş doludur.

(Nazım Hikmet) den:

Varsın oturşun isteyenler dört duvardan evinde
Kartal kayalardan seyredelim biz
Kanayan gönüllerin göğe vuran rengini !

. . . . . .

Divan edebiyatı; saraylarda, konaklarda, lâleliklerde bir avuç insana hitap ederken, öz Türk edebiyatı,Muhaçlar'da, Viyana önlerinde sazların tellerinde haykırıyor.. Ve buradan çıkan tiz nağmeler,

gazilerin yüreklerinde akisler bırakıyordu. Bu kadar da değil, koşmalar anayı babayı düşündürüyor.. Onların duygularında hazin kahraman şehnameler yaratıyordu.

Sivastopol önünde yatan gemiler
Atar nizam topunu yer gök iniler.

. . . . . .

Davulla zuanayı düğün mü sandın
Al yeşil bayrağı gelin mi sandım
Askere gideni gelir mi sandım

. . . . . .

Türk milleti ıstiraplarını bu şiirlerle söyledi. Saadetlerini bunlarla yâddetti. Bunlarladır ki rüyalarını besledi ve sükûn buldu. Bu şiirler ve bu tarz nesirler ise, Türk milletinin kendisidir.

Millî edebiyattan bir nesir:

"Belgrad'ın yolları çamurdur geçilmez. Ümüğünü sıktığım, ensesine kaktığim İlemçe kıralı, Viyana'yı vermem demek.. ne demek?„

Bir daha:

"Dinelmez dirlik, çıkmaz can, kara günlerimizi sayıyoruz. Tanrı sahibini göndere.„

Edebiyat tarihi ve antoloji, onun kendisini aksettirmelidir ki Türk'ün adını taşımağa hak kazansın.

Denilebilir ki, bu kaba saba türkçeyle mi konuşaçağız? Hayır! Fakat bunlar, edebiyat tarihimizde birer tekâmül merhalesidir. Bunları bileceğiz. Denildiği gibi ve biraz önce kaydettiğimiz cümleler kaba saba olsa da, içinde Türk ruhunun yüksek şehâmetini, şehâmet anektolarını ve istirapların yaşatmaktadır.

Biz, bu şehâmeti, bu istırabı ve bundan önce kaydettimiz bir kısım şiirlerimizdeki inceliği, yüksekliği, matemi, saadeti duymak ve bunların üzerinde işlemek istiyoruz.

Yine diyebilirler ki, Divan edebiyatı, Türk edebiyatı tarihinde bir merhale değil midir?Bir ilerleyiş ifade etmez mi? Ve bu bakımdan Türk edebiyatı tarihine girmek hakkını ona nasıl inkâr edebiliriz?

Bu Divân edebiyatı, Türk edebiyatı tarihinde bir ilerleyiş, bir tekâmül değildir. Fakat bir kaytaklıktır, bir irticadır. Dil bakımından. beşyüz yıl sürmüş bir kaytaklıktır. Bunun içindir ki Türk edebiyatı tarihinde yer almaz. Kaytaklık tekâmül kabul etmez ve üzerinde işlenemez.

Divan Edebiyatı, o kadar türkçe olmamıştır ki, bir yandan hem de dev-

let himayesinde yürümeğe çalışırken diğer yandan, millî edebiyat, hem de karşısına çıkarılan bütün engelleri atlıyarak onunla yanyana yürüdü. Millete yalnız bu edebiyat hitap etti.

Divâncılar bol bol ihsanlar, atıyelerle ceplerini doldururken, millî şiirleri söyleyenlere kaba Türk deniyordu! Biz, bu zihniyeti nasıl yaşayabiliriz? ! Yaşarsak Atatürk ihtilâlini nasıl ifade edebiliriz?!

Osmanlıca'nın türkçe olmadığını ilk söyleyen ben değilim. Klâsikleşmiş davayı *Cevdet Paşa* şöyle anlatıyor:

"Lisanı abzülbeyanı osmanî üç lisandan mürekkep olup...„

Demek ki Divân edebiyatı türkçe değildir.

***

Türkçenin gitgide unutuluşuna sarayları, devlet kapılarını divân üslû bunun alışına *Aşık Paşa Zade* beş yüz yıl önce sütunlarla göz yaşı döktü

Nasıl bir edebiyat tarihi ve antoloji yazılmalı ?

Türk dilinin, Türk şiirinin, Türk nesrinin tekâmül ve inkişaf safhalarını göste-

ren bir edebiyat tarihi ve antolojisi yazılmalıdır.

Divân edebiyatı buradan çıkarılmalı, istenirse, Edebiyat Fakültesi'nde (şerhi mütun) dersine konmalıdır ! Fakat liselerde yasak edilmelidir. Ve bu yasak iki bakımdan zaruridir.

1) Dil birliği, millî birlik 2) moral.

Divân edebiyatı, millî vahdeti bozuyor, türkler biribirini anlıyamıyor. Hele moral cihetten gençleri bundan tahzir etmelidir. Meselâ *Nedim*in *Hamamiye* si, gençliğe nasıl okutturulabilir ? Müddeiumumilik buna müdahele ederse haksız mıdır ?

Hatırda kalmağa değer ki, Mister (Gibb) kırk üç yaşında öldü. Ve bütün ömrünü divân edebiyatına verdi. Bu edebiyat duygu ve görgüsü icinde, türkçe diye zavallı ingilizin öğrenebildiği şu oldu :

"Necibüşşemail, kerimülhasail efendim hazretleri. „

Sonra :

"Sarf vc nahiv kusurnnun dameni af ile setri lûtfi âlül'âlinizden memuldür. „

Üsküp'ten bir hoca oğluna şu telgrafı çekiyordu :

"Nehri Vardar'ın isyanü tuğyanı şehri Üsküb'ü harab-ü yebab eyledi. „

Divân edebiyatının telkin ettiği türkçe facialarına bakınız.

* * *

Ben bu yazılarımla ne ediplik, ne de şairlik taslamak dâvasını gütmüyorum. Ancak millî kurtuluşun, öz dilde, onun yükselişinde olduğuna sarsılmaz imanım vardır. Bu satırları bu dâva yolunda karaladım.

Dilini kaybetmiş, tek bir millet gösterilemez ki (varım!) diyebilsin . .

Ulûsal varlık ulûsal dildedir.

Sözlerime son verirken *lâstik* Said'i anmadan geçemiyeceğim:

Arapça istiyen Urbana gitsin
Acemce istiyen İran'a gitsin
Frengîler Frengistana gitsin
ki biz türküz bize türkî gerektir.

Canına rahmet, yattığı yer nur olsun. „

Ekler XI

Ek: XI

Kaytaklıklar irtica

(S: 143 S.) Patrona Halil ve Kabakçı Mustafa ve 31 Mart 1909 kaytaklıklarını (irtica) bu sırada anmak pek yerinde birşey olur.

Her üçü de şeriatı ileri sürdüler. Her üçü de safdil askerlerimiz iğfal edilmek suretiyle, Osmanlı imparatorluğunun yaşaması için teşebbüs edilen yeniliklere karşı koydular. Vakıa bunların her üçü de tenkil edildiler. Fakat devlet de hırpalandı. Ve bir hayli geri kaldı. Bu gerilemeler türk milletine çok pahalıya mal oldu. Hem iç, hem de dış bakımlardan..

İç bakımdan:

Zaruri yenilikler birân evvel yapılamadıkları için, devlet zaif düştü. Bu hal türk olmıyan unsurların, imparatorluktan ayrılmalarını kolaylaştırdı. Türk illeri istilâya uğradı.. Kırım gibi.. Ve türk unsurunu orta çağ müesseseleri içinde bıraktı.

Dış bakımdan:

Bilhassa yabancı tecavüzlerine,bilhassa Rusya Çarlığının ve Nemsenin"Avusturya„ tecavüzlerine uğrattı.Geriliğimiz yüzünden muazzam ordularımız zamanın icaplariyle tecehhüz etmiş küçük düşman kıtaları dinecek kuvvetler önünde mağlup oldular. Meselâ *Napolyon* bile kabakçı kaytaklığını işittiği zaman «işte bu Türk imparatorluğunun yaşamıyacağına hücettir» demiş ve bu kanaatiyle *Tilsit'te* Rus Çarı Aleksadır ile anlaşmıştır. [1]

Asıl kaytakçılar, yeniliklerden, zarar görecek kimselerdi. Fakat bunlar, ekseriya gizli kalırlar, tahriklerini gizli yaparlardı. Meydanda görünenler yobazlarla yani softalarla, asker adını taşıyan baldırı çıplaklardı.

Bizde yeniliklere karşı koyan kaytaklık hareketleri diğer yabancı memleketlerde ihtilâllere karşı koyan kaytaklık hareketlerinin tâbi olduğu kaidenin dışında kalmadı.

Yabancı memleketlerdeki kaytaklıkların saiki, müesses menfaatları, askerî

1 Ahmet Refik, Kabakçı Mustafa.
Vandal, Napolyon ve Aleksandır.

iğfal ederek, din perdesi ardında korumak ve böylelikle yeniliği önlemek idi.

Bizde kaytaklığın genel kurmayını, her hangi bir yenilik teşebbüsünde menfaatleri tehlikeye düşenler teşkil etti. Bunların icra kuvveti ödevini de. softalarla yeniçeriler gördüler.

1909 31 Mart kaytaklığında yabancı unsurların da faaliyeti görüldü. *Halaskârlar* hareketinde *hürriyet ve itilâf partisinin* teşekkülünde, İngiliz baş tercümanı *Fiçmoriç* Rusya sefaretine mensup *Mandelstam*'ın tahrikleri müessir oldu.

Bizdeki kaytaklığın parolası daima şu olmuştur.

"Şeriatla görülecek davamız vardır ?„

Kaytaklığın mahiyeti

Yahut..

"Şeriat isteruk!„

Fakat *Koca Sekban başının* lâyihasında[1] dediği gibi, önemle dikkate değer ki bunların, bu eşkiyanın şeriatle alâkası yoktur. Bunların bütün alâkası para iledir. Kendilerine verilen bahşiş derecesinde seslerini yükseltirler yine ona göre indirirler. Bahşiş kesilince sesler de kesilir!!.

[1] Hülâsatülkelam fi reddülavanı. Cevdet paşa tarihinde.

Cumhuriyetin ilânından sonra vukua gelen *Seyh Sait* ısyanının da mahiyeti budur. Yine Cumhuriyet de *Derviş Mehmed'in* Menemen baskını da bundan başka bir şey değildir.

Koca Sekban başı lâyihası

Mustafa IV de verdiği meşhur lâyihasında *Koca Sekban* başı bunların mahiyetini pek güzel deşer ve ortaya koyar. [1]

Koca Sekban başı diyor ki şeriat nareleriyle İstanbul sokaklarını çınlatan bu baldırı çıplaklar dinin şartını bilmezler, kelimei şahadet getirmekten âciz kimselerdir ki ağızları şarap kokar, savaştan kaçarlar ve İstanbul sokaklarında genç kadınlara ve oğlanlara tecavüz ederler!.

Patrona Halil, Kabakçı Mustafa, 31 Mart'ta *Derviş Vahdeti*, Şeyh Said, Derviş Mehmet vesaire de "şeriatla davamız vardır!„, "şeriat isteruk!„ diye ayaklandılar ve ayaklandırdılar.

Vakıa hakikat belirince gerek eşkıya ve gerek muharrikler hepsi cezalarını çektiler. Fakat ne çare ki, devlet ve millet bundan çok zararlar gördü.

Arnavut Patrona Halil, yolu bulunarak sarayda bir kılıç vuruşiyle barsaklarını ağzında buldu. Ve yok edildi.

1 Koca Sekban baş lâyihası, Ebuzziya Tevfik, Nûmunei Edebiyatı Osmaniye.

Kastamonili Kabakçı Mustafa Rumeli Kavağında konağında katledildi. Rahmetli *Ahmet Refik* bu katil hâdisesini şu suretle tasvir eder.

Kabakçının katli

"Pınarhisar âyânından *Hacı Ali Ağa* sabaha doğru Kabakçının evini muhasara ediyor, yanında dört kişi kemali dehşetle kapısını çalıyor: hakkında emir var! diyerek süratle içeri dalıyorlardı. (19 Cemaziyelahir 1223 çarşamba).

Bu sırada, Kabakçının uşağını ve adamlarını bağlıyor, dışarıdaki süvarilere teslim ediyor, sonra Kabakçının adamlarından, yattığı odayı öğreniyor, süratle odaya koşuyor, Kabakçıyı gecelik kıyafetinde, kadınlar arasında buluyordu. Kabakçı Mustafa bu gürültülerden uyanmış etrafında mehip bir heyet görünce ne yapacağını şasırmış:

"Ne istiyorsunuz? Ben ne yaptım? Kimin emrile evime giriyorsunuz?„

Diye bağrıyordu...„[1]

Hacı Ali ağanın askerleri bu sözleri duymadılar. Kabakçıyı hançerle yaraladılar.. Başını kestiler ve *Alemdar Mustafa paşa*ya gönderdiler. Bu sırada

1 Ahmet Refik. Kabakçı, Mustafa. Joşero. İstanbul inkılâpları.

Alemdar ordusu Çorluya gelmiş bulunuyordu.„[1]

Derviş Vahdeti ve ayakdaşları, Şeyh Sait ve arkadaşları suçlarının cezasını daraağacında ödediler.

Derviş Mehmet de, rahmetli bekçi Mehmet ağanın mavzeri ve mitralyöz ateşleri altında hesabını verdi.

Diğer ayakdaşları da darağacında..

Hak ve hakikat böyledirler yenilemezler.

***

Asıl muharrikler

Fakat asıl muharrikler kimlerdi ?

Yukarıda isimleri geçen kimseler miydi?

Bunlar başlı başlarına mı harekete gelmişlerdi?

Hayır!

Asıl arayacağımız cihet budur.

Ahmet Refik rahmetlinin verdiği malûmata göre Kabakçı hâdisesinde perde arkasında oynayanlar şunlardı.

Topal Ata, Köse Musa paşa, ve Münip efendi idi.[1]

Şeyhislâm Topal Ata ile, Münip

[1] Ahmet Refik. Kabakçı Mustafa.

efendi zamanın ülemasından idiler. Birincisi *Kadı Beyzaviye* haşiyeler yapmış..

İkincisi peygamberin hal tercümesini yazmıştı.

Köse Musa paşa ise sadrazam vekili idi.

Fakat kaytaklığı niçin tahrik ettiler. Hâttâ bu yolda kese kese altınları neden sarfettiler?.

Ahmet Refik bu sorunun karşılığını kısaca veriyor:

"Osmanlı tarihi pek ve pek feci ihtilâllerle malidir. Her devirde ve asırda, sırf pazu ile yapılan bu isyanlar, Osmanlı imparatorluğunun mevcudiyetini esasından sarsmıştır.„[1]

Joşero ne diyor?

Joşero da Kabakçı kaytaklığına dair mütalâada bulunuyor ve diyor ki:[2]

«Selim III ün haris Şeyhislâmı Avrupa fikirlerinin memlekete girdiğini istemiyordu. Ulemanın fennî hakikatlere dayanamıyan ve islâm kaidelerinin tahrif edilmiş şeklinden ibaret olan bilgilerinin bunların önünde eriyeceğini, yok olacağını ve bu suretle ulema nüfuzunun hiçe

1 Ahmet Refik. Kabakçı Mustafa S: 3

2 Joşero. İstanbul inkılâpları.

ineceğini biliyordu. Bu suretle Selim III,e büyük bir adavet besliyordu. Artık Topal Ata ile Köse Musa el ele vermişlerdi. Osmanlı devletini medenî müesseselerden mahrum ediyorlardı.

Kaytaklık ne kazanacaktı?

Topal Ata, ulema nufuzunu, yeni ilimlerle kırmak isteyen Selim III ün *hal-ını* istiyor, Köse Musa da yeni bir hükümdar idaresinde nufuzunu arttırarak daha serbest büyük servetler elde edebilmek için rakiplerini ortadan kaldırmak arzu ediyordu.„

İşte kaytaklığın iç yüzü bu idi. Zaten bütün kaytaklıkların iç yüzleri birdir. *Menfaat*!

Kabakçı Mustafa, ve Aygır imam bu emellerin icra vasıtası idi. Bunlarda, ayakdaşları da kese dolusu altınlar alıyor ve rutbelere nail oluyorlardı.

Topal Ata ile Köse Musa el altından boyuna tahrikâtta bulunuyorlardı."Nizam cedit askerini ihdastan maksat yeniçerileri kaldırmaktır.Padişah cuma selâmlığına nizamı cedit ile çıkacak.. bize nizamı cedit ne gerek, biz keçeye kılıç çalar, destiye kurşun atarız.„ Velvele ve propagandaları İstanbul sokaklarına yayılıyordu.

Halkın cehaleti bu *yıkıcı* propa-

gandanın revaç bulmasına hizmet ediyordu.

Böylelikle uzun zamanlardanberi bübüyük emekler sarfile vücuda getirilen yenilikler bir anda yok edildi.

Kıymetli devlet adamları öldürüldü. Yüksek mektepler kapatıldı. Yabancı hocalar kovuldu. Yapılmadık tahribat bırakılmadı.

Sonra, vaktile bütün yenilikleri terviç eden Topal Ata katiller ve eşkıya hesabına utanmadan bir de affı umumî çıkardı. Ve Selim III ün yerine gelen Mustafa IV bunu imzaladı.

Sureti şudur:

Kaytakların affı

"Bazı dur endiş olmıyanlar hidematı devleti âliyede nizamı cedit tabirile misli na mesbuk ve bidatı azîme ve iradı cedit namile mezalimi kesire ihdas ve neticesi ancak celbi menafi ve icrayı şenaatlerine inbias ile her biri ebnıye ve elbise ve kâffei umurlarını kefereye taklitten başka devleti âliyeyi dahi düveli nasara kavaidine irca ve ol veçhile âmmei nası izrar.,,, ettikleri beyan olunnyordu.

Sonra: " Ocağı âmire ağaları ve neferatı mücerret islâhı âlem niyeti hali-

saşıyla kıyam ve bilcümle ulemayı âlâm ricali devleti âliyeden sair erkânı sadakat ittisamı ittifak ve eytam ve mucibi şeri ve kanun üzere Hüdavendikâr sabık müşarilleyh hazretlerinden kati rişte„ ettikleri anlaşılıyordu.

Topal Ata bu affı umumî ile eşkiyalığı, zorbalığı, vatan, millet öldürücülüğünü yalnız affa mazhar kılmıyor, fakat bütün bunları şeriat namına haklı olarak kabul ediyordu!

Madam Rolan

Madam Rolan başını kiyotine uzatırken:

"Ah hürriyet senin adına ne cinayetler irtikâp olunuyor!„ Demişti.

Bizde, bu manzara karşısında:

"Zavallı şeriat, pespayelerin elinde nelere ne facialara âlet oldun! „ diyebiliriz.

Kaytaklığı önleyecek çarelerin başında halkın tenviri işi gelir. Bu iş Maarifin yayılması, ilerlemesidir. Münevver halk kaytaklığın yardımcısı olmaz. Kabakçının patrona Halil'in, Derviş Vahdeti'nin,Şeyh Said'in ardı sıra koşan halk iyiyi kötüyü ayırd edemeyecek kadar zavallı idi.

[1] Ahmet Refik. Kabakçı Mustafa S. 111

Şu da kayda değer ki:

Halkın seviyesi ne olursa olsun, yeniligi yapanlar, yenilik lehinde ve eskilik aleyhinde propagandayı aslâ ihmal etmemelidirler.

Kaytaklığın şefleri

Kaytaklık amansız tepelenmelidir. Ve tepeleme ameliyesi kaytaklığın şeflerini bir ayak evvel imha ile başlamalıdır. Bu nekadar evvel yapılırsa muvaffakiyet o kadar çabuk elde edilir.

Şeflerden maksadım, kaytaklığı gizli ve açıktan idare edenlerdir.Patrona, Kabakçı Mustafa, Şeyh Said kaytaklıklarında bu rol yerine getirildi.

Meselâ:

İlk iş olarak Kabakçının kellesi koparıldı. Ve kaytaklık derhal başından vurulmuş gibi yere serildi. Alemdar ordusu İstanbula girdiği zaman muharebe vermeğe lüzum kalmamıştı. O, kaytaklığın cesedi üzerinde yürüdü.

Bunun bir faydası da, iyiyi kötüyü ayırd etmekten âciz safdillerin kanına girmemektir. Ele başılar iş başında kaldıkça mukavemet artar ve kan dökülmesine sebep olur. Bunlar ortadan kaldırılınca etrafları da çil yavrusu gibi dağılır.

Ve bu yalnız kaytaklıkta değil, her harekette böyledir.

Meselâ :

İhtilâl şefleri

İhtilâli muvaffak kılmak için, şefleri her türlü tehlikeden korumak en başta gelen ödevlerdendir.

***

Kabakçı Mustafa vak-asına ön gelen Patrona Halil kaytaklığında âmil olanlar yine hocalar idi. Bunların icra kuvvetleri de yine Yeniçerilerdi.. bunların da güya şeriatla görülecek davaları vardı.

Patrona Kaytaklığı

Bu kaytaklığın gizli âmillerinin başında, *İspirizade* ile İstanbul kadısı *Arnavud Zülali Hasan efendi* bulunuyordu. Çarşı tellalı *Patrona,Muslu Arnavut kahveci Ali* bunların pılânlarını tatbika memur idilir. *Nevşehirli İbrahim paşa* memleketin imarına başlamış, mektepler açarak Maarifin tamimine koyulmuş, nizamı cedit ordusunu yetiştirmeğe çalışıyordu. Her alanda bir yenilik görülüyordu. Bu yenilikler her sınıfın üstünde tutulan molla sınıfının işine gelmiyordu. Çünkü mevkileri sarsılıyordu. Yaşayabilmeleri, hüküm sürmeleri için eskiliğin kalması lâzımdı. Ahalinin büyük tabakası ise mutlak

bir istipdadın ve fakirliğin içinde yüzüyordu. Her hanki bir kaytaklık onlara yağma, çapul imkânını bahşediyordu. Bu bakımdan bu yobaz softalar « şeriat elden gidiyor! Şeriat isteruk!» naralarile halkı ve orduyu kolaylıkla ele geçiriyorlardı.

Osmanlı tarihinde Patrona Halil isyanı adını taşıyan ve Ahmet III ün tahtından indirilmesine ve damadı Nevşehirli İbrahim paşa ile daha pek çok güzide devlet adamlarının ölümlerine sebep olan feci vakalarıda bu müessirler vücude getirdi.

O zaman vilâyetlere gönderilen tebliğde şöyle deniyordu.

Patrona kaytaklığına dair resmî tebliğ

"Vak'ai Sultan Ahmed Han ve cülûsu Sultan Mahmud Han Hazretlerinin keyfiyyeti, ne güne vaki olduğunu mü'şir Devleti Aliyyeden gelen kaimenin suretidir:

İşbu bin yüz kırk üç senesi mahı Rabiülevvelinde revafızı Acemin istilâ eylediği Memaliki İran ve Turan taraflarından kulağı maktu bir şahıs gelüb ve tebdili kıyafetle hafiyyeten şehri İstanbula duhul ve keştü güzar eyleyüb Yeniçeri Odalarına ve hamamlara uğrayub

revafızın aldığı kal'alerin Hattı Hümayun ile verildiğin ve derununda bulunan ehli islâmın bazısın kırub ve bazısının burun ve kulakların ve bazı âzâların kat ve bazılârının böğürlerin şak ve iki ellerin böğürlerine idhal eylediklerin ve etfali müslimini endahtei heva ve inerken kılıç ve harbe ile urub helâk eylediklerin ihbar ve iştikâya ve üç sefine mem lû yaralular gelüriken Devleti Aliye tarafından âdemler irsal ve gemi sahiplerine behaları verilüb ve gemileri deldirilüb ve reisleri filuka ile firar ve derunu sefayinde olan ehli islâm garkai bahri rahmet oldukların Yeniçeri tayifesine ve hamamda olan Arnavud ve Boşnaklara ifade ve sizde gayreti dîni mübin yokmudur didikde kendüye ancak on altı nefer kimesne mütabaat eyliyüb ve mahı mezburun on beşinci hamis günü kuşluk vaktinde Parmak kapu kurbinde bayrak kaldırub ve Patrona Halil kapudan nam kimesne reisleri olub ol mahalden nârei allah allah ile bedestana yüriyüb Bedestan ve sair dükkânları kapaddırdılar. Beru canibden Yeniçeri Ağasını kolundan tutub kaçırdılar Üç yüz miktarı kimesne sadayi azîm ile Ağa kapusına vardı ve zindanı

kırub mahbusları ihrac ve badehu Et meydanına geldiler Ve ol gice Et meydanında me'yus ve medhuş oldular. Bu haberi dehşet eser şevketlû Sultan Ahmed Han Hazretlerine arz olundukda cuma gicesi Vezir İbrahim Paşa ve kethüdası Mehmed Kethüda ve Kapudan Kaymak Mustafa Paşayı ve sair Vüzera ve Yeniçeri Ağasını ve ricali devlet ve Şeyhülislâm ve ulema ve sulehayı Sarayı Hümayuna alub kapandılar Nihayet sabah olub Vezir *İbrahim Paşa* Babı Hümayun üzerine Sancakı resulullahı dikûb ve ümmeti islâm sancak altına gelsün deyu davet eylediklerinde kimesne gitmeyüb ve Tersaneye âdemler gönderüb Levendatı davet itdiklerinde anlar dahi ademi icabet idüb ve Et meydanında olan eşhas ol gün Yeniçeri Odalarına varub Birinci cemaatin kazanın ve bayragın ihrac ve Yeniçeri Ağası ve Kul Kethüdası ve Cebeci başı ve Nakip nasb idüb ve *Nirza zadeyi* getürüb Şehüislam eylediler. Ve sipahi pazarın kırub cümle silâhlârın alub ve Serden geçdi Ağaların davet ve ol gün müçtemi olan eşhas otuz binden mütecaviz oldu. Ve münadilere şöyle nida itdirdiler ki ekmekci ve bakkal ve kasab ve manav

dükkânların açub herkes işine meşğul olsun Ehli ırza taarruz olunmaz Ve kefere ve yahud tayifesi evlerinden çıkmayub ve gice ahzolunan katlolunmak üzre her mahalleye kolluklar vaz ve gicelerde tutulan yağmacı tayifesin Et meydanına getürüb katleylediler Beru canibden Şevketlû Sultan Ahmed Han Hazretleri tarafından Et meydanına Hasekiler irsal ve muradınız nedir deyu sual eyledikde Veziri ve Kethüdasını ve Kapudan Paşayı istemeyüz Şevketlû Padişahımızdan boşnuduz deyu cevab eylediler Ol gice ki Pazar gicesidir Hadice Sultan saraya varub karındaşı Sultan Ahmed Han Hazretlerine bazı nasihatler ve kulun istemediklerini vir deyu cevab ve pendüilhah itmekle ol gice Vezir İbrahîm Paşayı ve Kethüdasını ve Kapudan Paşayı boğub ve irtesi gün arabaya vaz ve Et meydanına gönderdi Çün vucudları Et meydanına geldi Vezir Kethüdasını ve Kapudan Paşayı Et meydanında salb ve veziri bilemeyüb Kürkcü başıya teşbih itmelerile ve cümleye iştibah gelmekle Veziri boğazından at kuyruğuna bağlayub ve sürüyüb Divanyolundan Babı Hümayuna getürüb bırakdılar Ve lâşesi yedi sekiz gün mik-

tarı Babı Hümayunda şöyle yatub şehmü lâhmın kilabişehir eklidüb vücudu bir kafes kaldı Ve oradan yine sadayı allah allah ile Et meydanına avdet ve yetmiş binden mütecaviz asker cem oldu. Bu canibde Sultan Ahmed Han Hazretleri halkın bu cins etvar ve harekâtlarından muradları nedir deyu sual ve âdem gönderdikde Meydanı lâhimde olan asker Padişahı dahi istemeyüz Sultan Mahmud han Hazretlerini isterüz deyu cevab ve tezkere tahrir ve irsal itmelerile Pazarirtesi gicesi saat dörtde iken sultan Mahmud Hazretlerini kafesten ihrac ve yanına getürüb vafır nasihatler idüb ve Şehzadelere elin öpdürüb ve kendüye emanet eylediğinden sonra Sultan Mahmud Han Hazretlerin tahta geçürüb ve kendüsi âzimi canibi kafes oldu. Fi 15 Ra 1143.»[1]

Fakat bütün kaytaklıklarda olduğu gibi Patrona Halilin ki de çok sürmedi. Ceplerini dolduran eşkıyadan ve şeriatı alet ederek menfaatlerini koruyan hoca lardan hesap sorma günü geldi..

Patrona nasıl öldürüldü

Sarayda tertip edilen bir komploda eşkıyanın başı Patrona 17 inci bölük zabiti Halil ağanın elile katlolundu.

1 Ahmed Refik lâle devri S: 145-148

Bu sırada Patronaya sözde vezir hil-atı giydirilecek ve Rumeli beyler beyisi beratı verilecekti. Şaki pervasızca bunu Revan köşkünde bekliyordu.

17 inci bölük zabiti Halil ağa elinde palasile, köşkün kapısına gelince:

Yeniçeri ağası olacak herif nerede?!

Diye bağırdı. Ve içeri girdi.

Durumun ne olduğunu anlayan Patrona, silâhına sarılmak istediyse de bir pala vuruşiyle kolu parçalandı. Yere düşürüldü. Boğazlandı ve kapı dışarı sürüklendi.

Arkadaşı Muslu ile kahveci arnavut Alinin işleri arslanhanede görülmüştü.

Eşkıyanın bunlardan sonra ileri gelenlerinin de birer birer haklarından gelindi.

Üst tarafı çil yavrusu gibi dağıldı.

Yobaz hocalar birer birer tutalarak imparatorluğun muhtelif yerlerine sürüldüler.[1]

Yeniliği, kaytaklık takip etse bile, ileri fikirlerin verimleri tohum bırakır-

1 Ahmet Refik. Lâle devri.

Fazla tafsilât isteyenler bu kıymetli eseri mütalâa etmelidirler.

lar ve günün birinde yetişirler ve içlerinde kaytaklık boğulur.

***

İhtilalcilerin sakınacakları cihet

XVIII nci asrın başlangıcında Türkiyede yenilik yapmak isteyenlerin, meselâ Ahmet III ün Nevşehirli İbahim paşanın ve bunlara yar olanların tek kusurları sefahata fazla itibar vermeleridir. Kâğathane âlemleri, namus erbabına taarruz, tecavüz, içki ve saire aleyhlerinde yapılan propagandalara kıymet verdirdi. Ve kendilerini çekemeyenlerin kolaylıkla halkı ayaklandırmalarına vesile oldu.

Yoksa erkân hırsız değildiler[1]. Millet vatan severler idiler. Maiyetleri hırsızdı.

Halbuki kaytaklığı körükleyenler ve başaranlar sefih oldukları gibi birkaç ay içinde milyonlara sahip olmuşlardı![1]

Eserlerini muvaffak kılmak isteyen ihtilâl şefleri bu gibi hafifliklerden mutlak surette sakınmak mecburiyetindedirler.

---

1 Suphi tarihi.

Ekler XII

Ek XII:

Kin ve Kıskançlık

(S:152-153) Kin ve kıskançlık, çekememezlik yalnız ihtilâllerin muvaffakiyetinde bir engel değil, fakat bilhassa bizim Osmanlı imparatorluğu tarihinde en kemirici bir mikrop olmuştur. İmparatorluğu harap ve perişan eden bir afet olmuştur.

Zaman oldu ki devleti idare edecek devlet adamı bulunamadı. Ya doğrudan doğruya padişah tarafından yahut çekemeyenlerin siayetleriyle devlet ricali yok edildi.

Meselâ:

Sokullu Mehmed Paşanın Murat III ün kininden, Hanya fatihi Yusuf paşanın kürk getirmemesinden padişahın huzurunda; Tarhuncu Ahmet paşanın devletin bütçesini hazırlaması ve hesapları meydana koyması yüzünden, sarı defterdar Ahmet paşanın memleketin ahvaline dair lâyiha vermesinden, Alemdar Mustafa paşanın Mahmut II tarafından

haset edilmesinden dolayı ve sairenin katledilmeleri facialarını bu sırada anabiliriz.

Abdülmecid I bile Koca Reşit paşayı azlettiği zaman bir (Oh!) çekmiştir! Osmanlı tarihinin daha gerilerine de gidebiliriz.

Meselâ:

Fatihin Halil paşayı öldürmesine, büyük çandaralılar ocağını söndürmesine ne sebep gösterilebilir?

Hiç!

Bu haller ancak, kinle hasetle ifade olunabilir.

Ve bu hal zaman geldi o kadar revaç buldu ki, devlet adamları arasında fazilet değil rakibi yok etmenin en keser kılıcı siayet oldu. Onu imha ettirmek oldu. Bu suretle devlet nice büyük adamlarından mahrum kaldı. Farkına varılmıyordu ki değerli bir devlet adamını öldürmek yahut işten uzaklaştırmak, unutturmağa çalışmak devlete millete kıymak demekti.. Böylelikle devlete de kıyılmış oluyordu. Bunu yapanlar cinayetlerin en büyüğünü işliyorlardı. En azılı canilerdi.

Devlet işlerinde rakabet, ancak fa-

zilet ile, rakipten daha fazlasile iş başarmakla yapılmalıdır. Yanız devlet işlerinde değil,fakat her iş de böyle olmalıdır.

Rakip kuvvetli ise, dirayetli ise Devlete faydalı olacaksa, şahsi hasım da olsa, alanı ona bırakmak ahlâk sahibi olan, vatan sever, milliyet sever insanların haslatlari olmalıdır

Bismark ara sıra, istifaya kalktıkça Almanya imparatoru onu sevmemekle beraber.

„Sen gidersen ben ne yaparım?!„

Diye ricada bulunur, başvekillikte tutarmış!.

İşte bu *Bismarktır* ki 1870-1871 savaşı sonunda Alman birliğini yarattı.

Mimar Mehmed ağanın katli

Hatırıma gelmişken şu hazin va-k-ayı da anmadan geçemeyeceğim.

Sultan Ahmet camisini yapan *Mehmet* ağa eserini ikmalden sonra katledilmiştir.[1]

Sebebini biliyormusunuz?

Bilmeyenlerinize ben anlatayım.

Koca mimarın çapına varamıyanlar, onu padişaha şikâyet etmişler..

Galatada meyhane yapıyor demişler!. Ve öldürtmüşler.

[1] Yeni mecmua

Denaatin dehşetine bakınız!

Bu suretle türk mimarisi hâttâ, insanlık mimarisi en büyükbir şefinden mahrum kılınmış oluyordu.

Mehmet ağa yaşasaydı, kimbilir daha ne şaheserler verecek, dahasına dünyayı imrendirecekti!

Tarihimizin bu büyük yarasını saracaklar, devlete, millete en büyük hizmeti yapmış olacaklardır.

Devlet işlerinde şahsî kin yok, kıskanmak yok..

İş başı ehlinindir.

Ehil olan sevmediğimiz, hâttâ şahsî duşmanımızdaolsa, iş başı yine onundur.

***

İki büyük şairimizin şu beyitleri ne kədar güzeldir.

Baki diyor ki:

«İnsan odur ki ayine veş kalbi saf ola»
«Adem isen neyler sinende kinei pelenk»

Abdülhak hamit der ki:

«İnsan edince kendi kemaliyle imtizaç»
«Tenzili kadrü ahare etmez ihtiyaç»

Ekler XIII

Ek. XIII

Belgrad Paşasının atı

(S:104) "Rivayet ederler kim,Belgrad fatihi Mehmet paşa, bir doru ata ziyade rağbet ve ihtiram edermiş.

Benim refiki şefikim, gazalarda yoldaşımdır deyip-bunca seferler ve gazalarda o ata süvar olurlarmış.. At bir gün fevtolup, haberi paşaya vasıl oldukta ağlayıp, mahsus atı kefinleyip, defneyledikten sonra, kabri üzerine kubbe bina edip ve alâmeti bünyan etmekle çok ikram ederlermiş.. Mehmet paşa dahi, merhum oldukta, Belgratta atın civarında defnolunup vezirane kubbe inşa edilmiştir.„[1]

Türklerde atlara hürmet ve sevgi ananedir.[2]

[1] Türk ziraat tarihine bir bakış.

[2] İbni Batute seyahatnamesi.

Ekler XIV

Ek XIV :

Bedreddi' nin mesleki

(S. 205 ila) *Şeyh Mahmud Bedreddini Simavi* hakkında gözden geçirebildiğim kitapların hepsi bu zatın mesleğinin *vücut vahdettine* varan bir nevi din sosyalizmi olduğunu ileri sürmektedirler.[1]

Halbuki kıymetli tarihcilerimizden *Mükerrimin Halil* inkılâp müzesi müdürü *Şemseddin Güneren,* Simavlı Bedrettinin böyle bir mesleğin saliki olmadığı fikrindedirler. Bu zatlara göre Şeyh, mutasavvıfadan olup vücud vahdetini kabul eden bir âlimdir.

Namını taşıyan hareket dahi, bir sosyalist ihtilâli değil, o vaktın mutaassıplarının hoş görmediği bir takım ilâhî telâkkilerdir ki, bunlarla Bedrettin taraf-

[1] Şeyh Mahmud Bedrettin. Varidat ' La Martin Histoire de La Turquie-Ahmet Rasim. Resimli haritalı Osmanıl tarihi-Âlî tarihi-Namık Kemal. Osmanlı tarihi-Ali Seydi. Devleti Osmaniye tarihi-Jonkiyer, Historie de l'empirottoman Mehmet Murat. Tarih Ebulfaruk.

tarları arasında kanlı çarpışmaları intaç eyledi. Ve *Hurucu alessultan* Sultanın otoritesine karşı koymak fetvasile *sirozda* asıldı.

Ben şahsen Mahmud Bedrettinin okuduğum (varidat) adlı ve anlaşılması çok güç kitabından bu zatın açıkça vücud vahdetini benimsediğini anladımsa da, açıkça, sosyalist olduğuna intikal edemedim. Bununla beraber, varlıkları, vücud vahdetine irca edenlerin sosyalist olmaları da pek müstebat görülemez.

Ahmed Rasim ne diyor.

Netekim Ahmet Rasim, Bedrettin ve taraftarının parolaları zevceler müstesna olmak üzere:

"Benim evim senin evindir. Evimden Evin gibi istifade edersin.„ imiş diyor.[1]

De la Jonquiere'den.

Jonkierin anlattıkları

"... Fakat müthiş bir tehlike Sultanı *Mehmet I* tehdit ediyordu. Geniş çapta bir suikast hazırlanıyordu. Bu suikast az kalsın Osmanlı imparatorluğunun yüzünü değiştirecekti.

Bedrettin, Bu çağın, bu en mümtaz âlimi, hareketin ruhu idi. Bedrettinin hu-

[1] Ahmet Rasim. Osmanlı tsrihi. Cilt 1 S 86.

kuka ve felsefeye dair eserleri vardır. Musa Çelebinin kazıaskerliğini yapmıştı.

Bedreddin hareketinin mahiyeti

Bedrettin hareketi şu hususiyeti arzeder ki dindarlar tarafından ortaya konmuş ve hürriyet, adalet esaslarına istinat ettirilmiştir.

Hamisi Musa'nın ölümünden sonra *Bedrettin İznike* sürülmüştü. Orada mezhebini vaaza başladı. Kadınlar müstesna olmak üzere bütün mülkiyette mutlak bir müsavat talim ediyordu. Mühtedi yahudi Torlak Kemal bir çok dervişlerin başında Asyayı dolaştı ve yeni islâhatcının sert ve ateşin bir taraftarı oldu.

Hürriyet ve adalet gibi yeni kelimeler karşısında; hıristyanların, fakirlerin, zulüm görmüşlerin yürekleri titredi ve heyecanla, hararetle yeni itikatlara sarıldılar.

Muharebeler

Bedrettin taraftarlarının artmasından telâşa düşen Mehmet I bunları tenkil etmek istedi.Bulgaristan kralının muhtedi oğlu ve Samsun valisi *Sisman'i* üzerlerine yürüttü. Sisman, Börklüce Mustafaya yenildi ve öldürüldü.

Zaferle sarhoş olan Bedrettinin cesareti iki kat oldu. Kur'an esaslarile ve

islâm kanunlarile taban taban zıt telâkkiler vazına koyuldu, Hıristiyanlara da ayni ilâha taptıklarını bildiriyordu.

Bu yenilik taraftarlarına karşı gönderilen ikinci bir orduda fena halde bozuldu. Yalnız Sultanın tahtı değil, islâmın bile varlığı tehlikeye düşmüştü. Mehmet I bütün kuvvetlerini topladı ve Beyazit Paşa kumandasında âsiler üzerine gönderdi.İzmir yakınında Karaburun taraflarında vukua gelen büyük ve katî bir savaşta âsiler ezilerek tarumar edildiler. Mustafa esir düştü ve çok zalimane işkenceler içinde öldürülmesine rağmen kanaatlarından aslâ feragat göstermedi. Askerlerinden hiç birisi af dilenmedi. Generallerinin verdiği yüksek misalle, örnekle cûş ve huruşa gelen bunlar, biribirine takaddüm edercesine cellâdın satırına boyun uzatarak can verdiler. *Torlak Kemal* Manisa yakınında mağlup oldu. Bedrettin Serezde hapsedildi. Ve hepsi asıldı. 1416-1417.[1]„

Mehmed Murad ne diyor

Mehmet Murat bey Jonquiere'in mütaleasını olduğu gibi kabul etmekte ve hâttâ Bedrettinin prensiplerini birer birer kaydettikten sonra *Timurle Yıldırım* ara-

[1] Histoire de l'empire ottoman jonquier. Cilt 1 S: 83-84.

sında vukua gelen Ankara savaşından sonra memlekette vahdeti tesis için ileri sürülmüş bir plândı demektedir.[1]

Yalnız *Namık Kemal* Osmanlı tarihinde bu gibi saçma sapan kanaatları! *Bedrettin* gibi bir âlime mal etmek bir hezeyandır fikrinde bulunuyor.

Bütün bu malûmattan sonra işin en kestirme hal çaresi, hükmü okurlara bırakmaktır.[2]

1 Mehmet Murat. Tarihi umumî.
Mehmet Murat. Tarih Ebulfaruk.

2 Ali Seydi, devleti osmaniye tarihinde Bedrettinin Selçuk hânedanından olduğunu söylüyor.

Ekler XV

Ek: XV

Yeni rejimler arasında mukayese

Yeni rejimler içinde kısa bir mukayese. "S. 25-60„

Türk, Rus, Alman, İtalyan rejimleri içinde kısa bir mukayese, faydalı olacaktır.

Türk ihtilâlinin verimi olan rejimin mahiyeti nedir?

Bu rejim nasıl ifade olunabilir.

Komünist miyiz?

Millî sosyalist miyiz?

Faşist miyiz?

Yoksa, klâsik demokrat mıyız?

Türk ihtilâlinin verimi olan, yeni rejim, bunların hiç birisi değildir. Bunların hiçbirisiyle ifade olunamaz.

Kemalizm

Türk ihtilâlinin verimi, sembolik altı ok içindedir ki buna *Kemalizm* divoruz ve diyorlar.

1) Milletcilik.
2) Cumhuriyetçilik.
3) Lâiklik.
4) Halkçılık.
5) Devletçilik.
6) İnkılâpçılık

Bu prensipler yeni rejimin anlamını yaparlar.

*
* *

Komüniz - manın esasları

Komünizmi şu esaslar içinde mütalaa edebiliriz:

1) Değer. (Kıymet=Valeur)

2) Değer artığı (Fazlai kıymet = La plus value).

3) Merkezleşme kanunu. (Temerküz kanunu= loi de concentration).

4) Tarihî maddiyetçilik=Materialisme historqiue).

5) Serbest rekabet.=Concurencelbire

6) Sınıf kavgaları. =Lutte des claces

*
* *

Millî sosyalistlik

Millî sosyalistlik=Nasyonal sosyalizm. Bugünkü Alman rejiminin ifadesi olan bu meslek hakkında (S:32-44) izahat verildi oraya müracaat.

*
* *

Façizstlik

Faşizm ekonomik bakımdan korporasyon devletidir. Programı ve izahatı (S: 44 - 60) dedir.

Kemalizma ve komü - nizma arasında ayrılık

*
* *

Kemalizm Komünizmadan, şu bakımlardan ayrılır.

1) Kemalizm rejimi milliyetçidir.

Bunun anlamı kısaca şudur:

Herşey ve herşey önce türk milleti içindir. İslâmlık, insanlık, bundan sonra gelir.

Komünizm de, teori olarak, rus yoktur: Ars ulusallık vardır.

Eski üç mısrala bu iki rejimi biribirirninden ayırt edebiliriz:

Komünizm:

"Vatanım ruyu zemin, milletim nevi beşer„ diyor.

Türk ihtilâli ise:

"Ben bir türküm, dinim cinsim uludur„

Sinem, özüm ateş ile doludur. „

diyor.[1]

2) Komünizm bütün insanlığı bir rejim içine almak, komünist Fedarasyon halinde yaşatmak davasını güder, emperyalizmin şekli değiştirilmiştir.

Türk ihtilâli; her millete istiklâl hakkını tanır. Her millet kendi mukadderatını istediği gibi tayine salâhiyetdardır;

[1] Mehmet Emin. Çam sakızı, Çoban armağanı

prensibini benimsemiş, ne şekilde olursa olsun emperyalizmi reddetmiştir.

3) Komünizm, proleter diktatörlüğüne dayanır. Türk rejimi, ne şekilde olursa olsun diktatörlüğü reddeder.

4) Komünizm, ferde mülkiyet hakkını ve ekonomik alanda teşebbüs salâhiyetini tanımaz. Fert yoktur, kamun vardır der.

Türk rejimi, devletçiliği, devlet sosyalistliğini kabul etmekle beraber, ferde mülkiyet hakkını ve ekonomik alanda faaliyet salâhiyetini tanır.

Ferdde var, Kamunda.

Kemalizm ile komünizmin anlaştığı nokta devlet şeklidirki, cumhuriyettir,

* * *

Kemalizm ve millî sosyalizmin ayrıldıkları birleştikleri noktalar

Millî sosyalizm (Alman rejimi).

1) Ekonomik bakımdan bu rejimle Türk rejimi arasında esasta fark yok gibidir. Her ikisi de devlet sosyalisliğine dayanır.Mülkiyet hakkını ve ferdi tanırlar.

2) Türk ve Alman rejimleri her ikisi de milliyetçi olmakla beraber, aralarında küçücük bir fark vardır.

Alman rejimi, milliyetçilikte Raciste yani ırkcıdır

Türk rejimi ise, ırkcı değildir. Daha ziyade kana değil, kültüre ve dile önem verir.

Bununla beraber, Atatürk büyük nutkunda «kanını taşıyandan başkasına inanma.» demiştir. Fakat bu tavsiye, tatbikatta kültür,dil birliği halinde tecelli etti.

3) Türk rejimi, Alman rejiminden prensip itibariyle şu bakımdan da ayrılır:

Millî sosyalizm, emperyalisttir. Türk rejimi bunu kabul etmek şöyle dursun esasından reddeder ve bu gibi temayülleri suç sayar.

4) Millî sosyalizma, Hitler diktatorasıdır. Türk rejimi ferdî diktatörlüğü de kabul etmez. Ulus eğemenliğine dayanır.

Kemalizm ve façizmin ayrıldıkları noktalar

Façizma (İtalyan rejimi)

Bu devlet sistemi;

1) Diktatörlüktür. Türk rejimile bunda uyuşmaz.

2) Korporasyonlar devletidir. Kuvvetini buradan alır. Milleti bu teşekküller temsiller eder. Türk rejiminde Millet kendi kendini temsil eder.

3) Emperyalisttir. Bu emel Türk rejiminde menfurdur.

Her bakımdan bu rejimle bizimki arasında benzerlik yoktur. Geri bir rejimdir. Orta çağlar rejimi.

4) Façizma hükümdarlığı kabul eder. Kemalizm cumhuriyetcidir.

*
* *

Komüniz - manın aksak yerleri

Bu rejimlerden hangisi isabetlidir ?

Komünizmanın asıl aksayan yanı, çok güzel olmasındadır! O kadar güzel ki yer yüzü ile anlaşamıyor! Tıpkı *İsa* peygamberin meşhur prensibi gibi:

«Sana bir tokat vurana yüzünün öbür tarafını çevir!. „

Şüphe yok ki bu esası herkes benimseseydi, yahut benimseye bilseydi yer yüzünde insan oğlu mutlak bir barışa kavşurdu.

Moral ve maddi yönlerden komünizma insan oğluna mutlak bir müsavat vadeylemektedir. Bu tahakkuk edebilseydi, yahut daha doğrusu, insan oğlunun cibilliyeti buna müsait olsaydı, sefalet denilen nesne, ortadan kalkar, insanın insan tarâfından istismarı, boğazlanması sona ererdi.

Nasıl ki İsa çarmıha gerildi ve son nefesini orada bitirerek vazının kurba-

nı oldu ise, bunun gibi, tahakkuku kabil olmıyan Komünizma da, ya medeniyetin ilerleyişini kurutacak, yahut da insanlığı yangınlar, yağmalar içinde iflâs ettirecektir.

Değer nene dir

Komünizma, *Değer=iştir.* diyor.[1]

Bunda şüphe yoktur.

Vakıa bazı şarlatanlar buna hayır diyorlar.

Ve meselâ inci, mercan, elmas, pırlânta ve sair kıymetli maddeler işin değil, tabiatin mahsulleridir. *İş*'in bunda rolü yoktur demekle bir şey isbat ettiklerini sanmaktadırlar.

Halbuki K. Marx böyle bir şey iddia etmemiştir.

O, tabii değerden değil, sosyal değerden *değişme* mübadele değerinden bahsetmiştir. Marksa göre mübadele, *değişme* değerini yapan âmil iştir.

İnci, mercan denizin dibinde, pırlânta, elmas yer altında kaldıkça ne değer ifade edebilirler? Bunlara değeri veren âmil, işçinin denizinden dibinden inciyi çıkarması, maden amelesinin yer altından elması sökmesi ve diğer işçilerin

[1] Capitale. K. Marx.

bunları yontarak, temizleyerek pazara, değişmeye arzetmeleriledir ki değer iktisap ederler. Şu halde iştir ki bunlara değerlerini verir. *İş*, imdatlarına yetişmese idi, bunlar deniz dibinde, toprak altında kalmağa ve hiç bir şey ifade etmemeye mahkûm olurlardı. Bu kadar uzaklara gitmeğe de lüzum yoktur. Sağılmayan bir koyunun südü bir kıymet ifade edermi? Ona değer veren iştir. Çobanın, sağıcının ve nihayet pazara götürenin emekleridir ki sütü bir değer yapıyor. Ve ilâh.

Komünizma, bize, şu halde işin hakkını çalıyorlar, çaldırmayınız veriniz diyebilir.

Ve yine.

Değer artığı=Fazlai kıymet= işçinin kapitalist tarafından gasbolunan emeğidir. Bunu kurtarmak lâzımdir diyebilir.

Değer artığı

Değer artığı nedir?

K. Marx diyor ki. [1]

İşçi ile patron arasında bir konuşma

Meselâ:

"Bir saati ele alalım: Bunu vücude getirmek için, lâzım olan maddeleri patron tedarik ediyor ve işçiye veriyor. İşçi

[1] Histoire des doctrines économiques K. Marx.

muayyen bir gündelikle bunu bir haftada yapıp bitiriyor. Fakat patrona diyor kî:

Bunun malzemesi için ne sarfettinse verdiğin gündeliklerde dahil olmak üzere hâttâ istersen % 5 faiz de vereyim.. Bu saati bana bırak,pazara ben arzedeyim..,,

Patron buna muvafakat etmez..

Çünkü:

O, meselâ. Malzeme için (40) lira. Gündelikçiye (3)er den bir hafta için (21) lira sarfetmiştir. (3) lirada faiz hakkı, eder, (64) lira.. Halbuki patron saati (90) liraya satacaktır. Ve bütün masraflar çıkdıkdan sonra 26 lira kazanacaktır. Bu havadan kazandığı pay, işçinin emeğinin mahsulüdür. Patron bunu çalmaktadır. Bütün sosyal haksızlıklar burada mündemiçtir.

Serbest, liberal ekonomik rejimin, bu hırsızlık, bu soygunculuk bir icabıdır.

Devletin, kanunun rolü

Böyle bir rejimde bütün, devlet organizasyonları ve makanizmaları Patron denilen hırsızın bekçileri, uşaklarıdır.

Her şeye kapital ve kapitalist hâkimdır. Hürriyet, adalet, müsavat hep onun çıkarına çalışmaktadır.

Jandarma,polis, ordu onun menfaatle-

rini bekliyor. Tıpkı *firavunlar* ve *feoda lite* devirlerinde bütün bu kuvvetler nasıl ki firavunları ve derebeylerini beklediler, onların çıkarlarına calıştılarsa, şimdide bunların yerine kaim olan kapitali ve kapitalistleri beklemektedirler.Hakikatte değişmiş bir şey yoktur. Göz boyayan ana kanunlar içinde değişen şekildir.[1]

Ammâ diyeceksiniz ki, işine el vermiyorsa işçi çalışmasın ve kendisini soydurmasın.

Bunu söylemek kolaydır. Fakat yapmak zordur. İşçi çalışmaktan başka ne yapabilir ki? çalişmazsa aç kalır. Çoluk çocuğu perişan olur.

O istese de istemese de çalışacaktır.

Yine diyeceksiniz ki, patron bu malzemeyi meşru, haklı olarak babalarından miras buldu. Yahut kendisi kazandı.

Elinden nasıl alalım? Kanunun tanıdığı bir hakkı,biz ne hakla şundan bundan alabiliriz?

Fakat niçin unutuyorsunuz ki patron, bu malzemeyi yahut bu sermayeyi babalarından miras bulmuş ise bulduğu şeylerde, babalarına iş ve işçi tarafından

[1] L'essence d'une constitution. Lassall.

bahşolunmuştur. Eğer kendi kazancı ise hırsızlık malı almış ve hırsız olmuştur ve bu sermaye ile herkesi soymaağ hazırlanmış veya başlamıştır. Hele şu kanunlardan hiç bahsetmeyiniz. Çünkü hırsızlığın müeyyidelerıdır.„

Mutlak serbest rejim, serbest rekabet rejiminde, başka bir deyimle, liberal ekonomi sisteminde bu tez varit olabilir.

Fakat bizim deyimimizle devletçilik de, ilmî terimiyle devlet sosyalistliğinde ileri sürelebilir ve ayakta durabilir mi?

Hayır ve aslâ!

Bunu isbat edebilmek için önce devletciliğin yahut Devlet sosyalistliğinin ne olduğunu bilmemiz lâzımdır.

Devlet sosyalizması nedir?

Devlet sosyalizması nedir?

Hususî mülkiyeti tanıyan fakat insanın insan tarafından istismarını önlemek ve millî kalkınmayı başarmak için devlete ekonomik işlerde kontrol ve teşebbüs hakve salâhiyetlerini kabul eden bir sistemdir.

Devlet sosyalizması, iki yönden mütalaa olunabilir.

(1 Hafif şekli.

2) Mütekâmil şekli

Paris hukuk fakültesi profesörü, modern ekonomistlerden, *Henri Truchy* diyor ki:[1]

"Devlet sosyalizması, *Eisie Nach* kongresinin beyannamesine göre, özel mülkiyetin muhafazasına ve rekabet rejiminin siyanetine taraftardır. Bnnların ifasını, ekonomik selâmet için zarurî saymaktadır. Fakat ekonomik nizamda, büyük suiistimaller mevcut olduğundan, devlet bunları tenkil ile mükelleftir. Çünkü devlet insanlığın en büyük ahlâk müessesesidir.„

Bu, devlet sosyalizmasının hafif şeklidir.

Devlet sosyalizmasının mütekâmil şekli hakkında da ayni zat şunları söylüyor.

Wagner ne diyor?

"Devlet sosyalizmasının belli başlı mümessillerinden olan profesör *Wagner* kürsü sosyalizmasından başka hiç bir esas kabul etmez. Fakat daha cür'etli tedbirler tavsiye eder. Profesör *Vagner* hususî mülkiyet prensibini muhafaza etmekle beraber, müşterek bir mülkiyet

[1]Henry Truchy Precis d'economie politique Ch. Gid. İktisat mezhepleri tarihi. Şükrü Kaya tercümesi.

tesis edilmesini ve özel ekonomik teşebbüslerde sıkı bir kontrol ister.„

Devlet, fiziyokrasinin, liberal Okolun vaazlarına rağmen ekonomi işlerine karışmalı mıdır?

Bu karışma fayda yerine, zarar vermez mi?

Lassalın cevabı

Buna, en susdurucu karşılığı, *Lassall* vermektedir.
Diyor ki:

"Ekonomi de, serbest rekabet sistemini mutlak olarak benimsemek fiziyo grasiyi, liberalizmi bütün prensiplerile (*laisser passer, laisser, faire* — bırakınız, yapsınlar, bırakınız keçsinler) i olduğu gibi tatbika kalkışmak ve devletin hiç bir müdahalesini kabul etmemek, bütün insanların müsavi doğduklarına, müsavi zekâ ve müsavi bilgiye, müsavi kuvvete malik olduklarına inanmaktır.

Eğer hakikat bu olsaydı devlete, hükûmete de mahal kalmazdı. Muvazene kendiliğinden hasıl olurdu.

Halbuki hakikat bu değildir.

Hakikat, insanlar arasında kuvvetçe, zekâca, bilgice fark olduğudur. Bundan dolayı, nasıl ki devlet, kuvvetlinin

zayıfı ezmemesi için ceza kanunu ile tenkil etmeyi kendisine vazife edinmiş ise, edinmek mecburiyetinde kalmış ise ekonomik bakımdan da zayıfı istismar eden kaviyi önlemesi, haksızlığa, soygunculuğa meydan vermemesi için bir zarurettir.„

Öyle ya.. Devlet bir tokat vuranı bile tenkil edip dururken, kalın sermayelerile binlerce ve binlerce insanı istismar edenlere nasıl göz yuma bilir?

İşte bize göre, sosyal haksızlığı önleyecek olan lâzımlı tedbirler, devletcilik sistemi içinde kâfi derecede gözetilmiştir. Türk devletciliği de kendisini bu esaslarla ifade etmektedir.

Bir soru

Burada, bir soru hatıra gelebilir:

Komünizma sıhhatle tatbik edildiği halde mutlak bir müsavatı tesis edecek ve sosyal haksızlığın önüne geçecektir. Halbuki *devlet sosyalizmasında* bu müsavatsızlık az çok kalacaktır.

Çünkü kontrol altında olsa da devlet sosyalizmasında hususî mülkiyet ve serbest rekabet kalıyor.

Evet bunlar, hususî mülkiyet ve rekabet, devlet sosyalizmasında kalıyorlar.

Çünkü kalmaları lazımdır. Bu lüzum insanın cibilliyetti iktizasıdır. Ve medeniyetin ilerlemesi, korunması için bir zarurettir.

Şu halde devlet sosylaizması sosyal haksızlığın önüne kati surette geçemiyor.

Bir cevap

Evet! Fakat bu haksızlığı en az sınırlarına kadar indiriyor.

Komünizma, haksızlıkları kökünden koparıp atmak istediği ve mutlak müsavat kurmayı ülkü edindiği içindir ki bir şeye muvaffak olamıyor.

Ve olamıyacaktır!

Neden?

Çünkü insanın fiziyolojik ve pisikolojik temayüllerine uygun değildir de ondan.

Neden?

Çünkü insanlarda mütefavit bir zekâ bunun neticesi bir egoizma hasleti vardır. Bu farklı zekâ ve bunun verimi olan egoizma kaldıkça, komünizmanın dilekleri hayatta tatbik kabiliyeti bulamazlar.

Terbiye meselesi

Ve bulamıyacaklardır.

Komünistler "diyorlar ki„:

"İnsanlığın ileri sürdüğünüz egoizma-

sı, kendisine verilen terbiyenin icabıdır. Biz bu *hodkâm* terbiyeyi bırakarak ona *altrüiste diğer kâm* bir terbiye vereceğiz. Ve maksadımıza ulaşacağız.„

Acaba?

Acaba komünistler bunu yapabilecekler mi?

Bize bu hususta en doğru karşılığı tarih ve komünizmanın bugünkü tatbikatı verecektir.

Tarih diyor ki:[1]

İnsan oğlunu büyük ceddi maymundur.[1] Maymun, torunu insana nisbetle daha az egoist idi.

Meselâ:

O, ormanda, bir elma yerken, bunu elinden diğer bir maymun kapınca, nihayet bağırır, ağlar.. Biraz da mütecavizin arkasından koşar... Yetişebilirse ona bir tokat atar...

Ve mesele bu kadarla kapanır,biterdi.

İnsan, insan olalı, maymun halinden çıkalı yüz binlerce sene oldu. Egoizması azaldı mı? Arttı mı?

---

[1] Darvin Istifa teorisi.
Erzurumlu İbrahim hakkı. Marifetname.

[2] Wels. dünya tarihinin ana hatları,tercüme.

Şüphe yok ki arttı ve artacaktır.

Budizmin, hıristiyanlığın, islâmlığın binlerce ve binlerce yıllık, pagotlariyle, kiliselerile, camilerile diğerkâmlık vaazla rına rağmen, insanlığın egoist hasletin de bir tavakkuf şöyle dursun, durmada ilerleme müşahede edilmektedir.

Misaller:

Büyük cihangirler

İsknder, *Sezar*, *Cengiz*, *Timürlenk Fatih*, *Yavuz*, *Napolyon*.. Kan dökücü adı ile anılan bu cihangirlerin döktüğü kanlar, 1914 - 1918 dünya savaşının, bugünkü savaşın akıttığı kan yanında ne ehemmiyet ifade edebilirler.

Hiç!.. Hiç!..

Rus istatistiklerine göre dünya savaşındaki insan telefatı 20.000.000 dur.!!

Adı geçen cihangirler, hepsi birden acaba bunun yirmi de birini öldürdüler mi?

Bu bize neyi isbat eder?

Diğer kâmlık gerileme de, hodkâmlık ilerlemede!

İnsanlık ilerledikçe, yükseldiğini iddia ettiği terbiyesi yükseldikçe, egoistlik de alabildiğine ilerliyor.

Gazetelerde (100) para alacağı için adam öldürenleri okumayor muyuz?!!

Evlâd öldürenler

Avrupada, *Pariste* izinsiz on lirasını sarfettiği için hasis babanın oğlunun katili olduğunu bilmiyor mıyız?[1]

İşte yüz bin'erce sene içinde insanlığın *diğer kâmlık* yönünden terakkisi!!

Komünistler diyorlar ki:

"Bu terbiye mevcut ekonomik sistemin icabıdır. Bugünkü ekonnmik sistem serbest rekabet esasına dayanan ferdiyetçi liberal bir sistemdir. İnsanı egoist yapanda budur. Bu sistemin inkişafıdır ki egoizmayı, hotkâmlığı artırıyor.

Biz, komünizm denilen ekonomik sistemi, müsavat ve bunun diğer kâmlık esaslarına dayanan sistemi kurunca fikriyat da değişecek ve terbiye başka bir çığır alacaktır. Egoizmanin yerine Altrüizm kaim olacaktır.

Siz ekonomik sistemlerin fikriyat ve terbiye üzerine tesirlerini inkâr edebilir misiniz?„

K. Marx'ın tarihî maddiyetçilek filozofisini kabul edenler için ekonomik

[1] Cinnetin esbabı içtimaiyesi. Türkçe tercüme.

sistemlerin fikriyat ve terbiye üzerine tesirlerini inkâra imkân yoktur.

Fakat bu tesirinde, bir haddi, bir hududu vardır.

Tarihî mad diyetçilik terbiyeye ne derece müessirdir?

Nihayet bu filozofinin insanın fiziolojik ihtiyaçlarına, temayüllerine müessir olamıyacağını da kabul etmek gerekir.

Nitekim tarihî maddiyetçilik, yahut *materialisme historique* hakikatı, insanın su içme ihtiyacını değiştiremez, cinsî ihtiyacına, karın doyurmak zaruretlerine mani olamaz.

Tıpkı bunlar gibi, egoizmayı, belki bir hadde kadar tadil edebilir. Kökünden söküp atamaz. Çünkü egoizma (Benlik) fiziolojik ve psikolojik bir haslattir. Zekâ gibi..

Egoizma (Benlik) nihayet zekâya dayanır. Zekâ hiç bir ekonomik sistemle tadil edilemez.

Egoizma kökünden sökülüp atılamayınca, komünizmada bütün verimlerile tatbikatta tecelli edemez.

Komünizma, hususî mülkiyeti kabul etmez. Komünizma miras tanımaz. Komünizmaya göre fert yok kamun vardır. Komünizmaya göre bütün ekonomik teşebbüsler en küçük teferruatına kadar devlete aittir.

Komünizma müsavi pay, müsavi gündelik davasını güder. İlâ... Hususî mülkiyet yok, müsavi gündelik, müsavi pay İşte insanı, insanlıktan çıkaran prensipler.!

Müsavi gündelik

Müsavi gündeliği ele alıyorom.

İşden anlayanda, anlamıyanda müsavi gündelik alacaksa .

Şu halde niçin anlayan anlamayan kadar emek sarfetsin?

Neden ve kimin için?

Komünistler bize şu karşılığı veriyorlar.

Kamun (Cemiyet) için ve binnetice kendisi için.

Bu ideal karşılık çok hoş, fakat insan oğlu için fazla Altrüist, (başkası için) fazla mücerred bir şeydir.

Zekâ ve bilgi payını ister.

Bu pay hem kendisi hem de kendisinden sonra gelecekler içindir.

Çoluk çocuğu, torunları içindir..

Bu isteğin önüne geçilemez.

Önce can, sonra canan..

Fuzulinin:

"Canı canan dilemiş vermemek olmaz[1],,

[1] Fuzuli divanı.

Beyti, nihayet bir garamdır, hayat değildir.

Tarih diyor ki:[2]

Komünizmanın üç bin yıllık bir geçmişi vardır.

Buraya dikkat ediniz!.

Bu geçmiş mütemadi düşüşler grafiğinden başka bir şey değildir.

Bu grafik sıra sıra düşüş derinliklerinin gittikçe arttığını gösteriyor.

Realite ne diyor?

Realite diyor ki:

Rusyada komünizm geriledi ve düştü. Tatbikine imkân elvermedi.[3]

Ve Rusya,müsavi gündeliği tatbik edemedi. Sebebi; zekâ ve bilginin, zekâsızlık ve bilgisizlikle müsavi tutulması idi.

Zeki ve bilgili çalışmadı. İşler durdu. İşçi Süngülü askerle tehdit edildi. Belki de süngülendi. Yine çalişmadı..

Bu hali umumileştirince nasıl bir neticeye varılacaktır?

---

[1] Fuzuli divanı.

[2] Max Beer.Histoire generale du sosyalisme et la lutte des classes.

[3] Stalin. Leninisme teorique et pratique La revolution Trahie. Troçki

Medeniyetin kurumasına!.

Gerilemeler

Bunun üzerinedir ki Rusya müsavi gündeliği bıraktı. Bu, komünizimden birinci ayrılma idi.

Mirası kabul etdi. Bu da komünizimden ikinci ayrılma oldu.

Küçük ticarete müsaade edilmekle komünizimden, yine gerilendi..

Tarih ve haldeki tatbikat bize gösterdi ve gösteriyor ki komünizm insanın cibilliyetine uymuyor.

Vakıa bugünün komünistler, bu gerilemeleri, taktik olarak ifade ediyorlar. Bunları bir intikal devresi olmak üzere kabul ediyorlar. "Geriledik fakat hızımıza kuvvet vermek için geriledik„ diyorlar. «Geriliyoruz ileri hamlelerimiz daha şiddetli olacaktır;» iddiasında bulunuyorlar.

Troçkî ne diyor?

Beri yandan *Troçki*, *ihanet edilmiş ihtilâl* adını verdiği eserinde, Rusyada komünizm diye bir şey kalmadığını söylüyor. Biz zat *Stalin* yaptığı beyanatlarında şimdilik komünizmden uzaklaşmak, mecburiyetinde kaldıklarını fakat sosyalist olduklarını kaydetmek suretiyle *Troçki*'yi az çok teyit etmiş bulunmaktadır.

Stalin ne diyor ?

Hattâ bizzat *Stalin*, Polonya, Almanya, ve Rusya arasında 1939 yılında parça-

lanırken yabancı hâkimiyetinde kalan öz Rus kardeşlerden bahsetmiş ve bunların Rusyaya ilhakını en meşru bir hak olarak tasvir etmişti.

Şu dakikada Almanya-Rusya arasında cereyan etmekte olan savaşta *Stalin* hükûmeti boyuna vatan müdafaasından bahsetmektedir:

Halbuki komünizm prensip olarak milliyetçiliği, vatancılığı reddeder!.

Şu halde, ekonomik bakımdan bizim devletçiliğin daha ilmî deyimle, devlet sosyalistliğinin komünist ekonomik sistemden, üstün ve isabetli olduğu tebarüz etmektedir.

Çünki komunist sistem ne olursa olsun tatbik kabiliyetini gösteremedi, gösteremiyor ve gösteremiyecektir.

Devlet sosyalistliği pratiktir

Halbuki devlet sosyalistliği pratiktir. Tatbik kabiliyetine maliktir.

Karşımızdaki Almanya bunun en büyük bir misalidir. İç ve dış bakımından ekonomik ve sosyal kalkınmasını eski sosyal demokrasisine şimdiki devlet sosyalistliğine borçludur.

Bu günkü Türkiyemiz, bunun en yakın ve en güzel bir örneğidir. Türkiyemiz

bu günkü ekonomik ve soşyal kalkınmasını devletciliğe borçludur.

Niçin ?

Bence tanzimatla beraber,fizyokrasinin (Laisser faire Laisser passer= bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler) prensibi osmanlı devletinin ekonomik politikası olduğu gündenberi,imparatorluğun bu yüzdende, düşüş ve dağılma sebebi hazırlanmış oldu.

Çünki, memleketin kapılarını ardına kadar açarak, Avrupanın her şeye kadir güçlü ekonomisi karşısında ve bu müthiş rekabet önünde Türkiyemizin kendini toplaması imkânı yoktu. İmparatorluk buyönden zaif düşdükçe hırpalandı. Ve her hırpalanışında boynunu biraz daha yabancı boyunduruğuna uzatmış oldu. Kapitilasyonların inzimamile geniş bir sümürge halini aldı.[1]

İstiklâl savaşları, asırların yığdığı felâketleri *Lozan muahedesi* ile tasfiye ettiği gün para bakımından yeni Türkiyemiz pek zaif halde idi.

[1] Bu sıralarda Almanya himayecilik sistemini kabul ediyordu.

Charl Jid. iktisat mezhepleri tarihi.Şükrü Kaya tercümesi

Türk milleti, medeni bir millet sıfatile, memleketi şimendüferlerile, yollarile, kanallarile fabrikalarile imar etmek, sömürgelikden kurtulmak için sanâyiini korumak, ziraatini inkişaf ettirmek, ars ulusal ticaretine genişlik vermek mecburiyetinde idi. Başka türlü XX inci asırda hiç bir mana ifade edemez! yaşayamazdı.

Bütün bunları başarmak için kalın sermayeye ve bilgiye mühtaç idi.

Yabancı memleketlerden sermaye getirmek çok zordu. Getirilecek sermaye Türkiyeyi, Fas, Tunus, Mısır, Irak, Sürye gibi sömürmek için gelebilirdi,

Yeni Türkiye; Fas, Irak, Tunus, Sürye, Mısır, Zengibar olamazdı.

O vakit, istiklâl savaşlarının anlamı kalmazdı!

Şu halde ne yapmalıydı?

Nasıl ekonomik bir politika takibetmeliydi?

Bize her yönden uyan ekonomik politika:

Bize uyan zistem

Devletcilik, devlet sosyalistliği idi.

Bu kabul edildi.

Artık iktisadî teşebbüsü devlet ele alacak, ve sermayeyi o bulacaktı.

İsmet İnönü,1930 yılında, Millet meclisinde Fethi Okyar'a verdiği bir cevapda;

"Biz mutedil devletciyiz,,, diyordu.

Bu prensip nihayet partinin esaslarından biri olarak kabul edildi.

Ve en nihayet ana kanunumuzun (teşkilâtı esasiye) ikinci maddesinde yer aldı. Ve başdan aşağı Türk milletince benimsendi.

Bu ekonomik politikayı kabul, yukarıda kaydettiğim işleri başarabilmek için mutlak bir zaruretti.

Bu politikanın diğer bir önemi de ferdin fert tarafından istişmarının önüne geçecek olan bütün tedbirlerle mücehhez olmasıydı.

Çünki:

Devletin ekonomik hareketlerde şiddetli kontrol selâhiyeti istismarı tepeleyen en keskin bir silâhdır.

İşte biz tarihimizin, mukadderatımızın buradan en usal Rationel bir verimi olan devletçiliği bu suretle benimsedik.

Bu politika bize, hem dışa karşı himayeyi, yapacak hem parayı bulacak,

hem bilgiyi getirecek hem de muhtaç olduğumuz işleri başartacaktı.

Başarttı, başartıyor ve başartacaktır.

Yaptığımız yollar binlerce kilometreleri buldu. Demir yollarımız sekiz bin kilometreye yaklaştı. Şeker, mensucat kâğât, cam, demir, kumaş ve saire fabrikalarımız harıl harıl işlemeğe başladı.

Bugün yiyeceğimiz, içeceğimiz, giyeceğimiz, hemen her şeyimiz memleketimizin yetiştirdiği yarattığı şeylerdir.

Benim üzerimde şu dakikada yabancı malı olarak bir *Longine* saatinden başka bir şey yoktur. Bir saatçilik müteşebbisinin meb'uslara dağıttığı reklâma bakılırsa bu mesele de yakında halledilecektir.

Pek yakında hasıl olacak durum şudur:

Türkiye bütün komşu milletleri giydirecek kuşatacak, bütün ihtiyaçlarını temin edecek bir kudret de bulunacaktır.

Bence en büyük eksiğimiz henüz motörü yapmak kudretini iktisap etmemiş olmamızdır.

XX inci asır motördür.

Motör medeniyeti çağındayız.

Medeni millet, motörü yapabilen millettir.

Devletçilik bize, bunu da verecektir.

Ve çok yakında.

XX inci asırda medeni olmanın ilk şartlarından birisi de bütün modern malzemesiyle ve techizâttiyle bir orduya vücut verebilmektir.

Bu varlığı başaran bir milletin, medeni olduğunda şüphe yoktur.

Modern ordu, modern medeniyetin bir hâsılasıdır. Örneğidir.

Küçük bir mülâhaza bu hakikatı ortaya koymağa yeter ve artar.

Modern bir orduyu, modern donanmasiyle, modern hava kuvvetleriyle, yaratabilmek için nelere ihtiyaç vardır?

Bunları düşününce davamızın isabeti kolayca kabul edilir.

Japonlar, motörü yaptıktan sonra modern orduyu kurup 1904-1905 savaşını ruslara karşı kazandıktan sonradır ki medeni kamuna, medeni millet sıfatile üye olabildiler!

Aslâ unutmayacağız ki biz türkler istiklâl savaşlarında bütün bir dünyaya

üstün geldikten sonradır ki medeni kamun bize kapılarını açtı.. ve girdik.

Burada kalmanın çaresi her yödinden daima ve daima kuvvetli olmaktır.

Devletçi sistem, komünizmaya şu cihetten faikdirki komünizma, tahakkuk etmeyen ve etmeyecek olan bir dava peşindedir. Devletçi sistem ise tahakkuku her vakit mümkin ve verimli bir tez ardındadır.

Devletçi sistem sosyal haksızlıkları insanın insan tarafından istismarını tam olarak ortadan kaldıracak mı?

Hayır!.

Şu halde ne yapacak?!

Soygunculuğu asgari hadlerine indirecektir.

Fakat unutmayalım ki komünizmanın bütün güzel ve yüksek vaatlerine rağmen tatbikattaki verimi ricat oldu.

Biz tarihle beraber yürüyoruz. Tarihin icaplariyle beraber yürüyoruz. Biz realistiniz..

Nereye kadar gideceğiz ve nerede duracağız?

Tarih nerede durursa!

Fakat tarih durmayacaktır.

Durmak, ölmek demektir?

Hayat ilerlemede, ilerilerdedir.

Faşistlik hayatı gerilerde arıyor..

Ölecektir!.

Komünizm, hayatı tarihin de ilerisinde arıyor. Düşecektir. Hayatın dışında kalacaktır. Düştü ve hayatın dışında kaldı!.

Ekler XVII

Ek: XVII

Altı ok şu suretle ifade olunabilir.

Saltanatin ilgası, tarihi ve hayatî bir zaruret idi.

Saltanat müessesesi dejenere olmuş. vatana, millete ihanet etmişti. Ve türk milletini idareden acizdi.

Son sultan halife Vahdettin, *sevr* muahedesile milleti ve memleketi düşmanlara teslim etmiş, düşmanlara silâhla karşı koyan mücahitlerin katlini müslümanlara farz kılmıştı. [1]

Kurtuluş savaşlarından sonra, dejenereliği ve ihaneti sabit hanedanı, bir saltanat ve hilâfet müessesesini türk ihtilâli yerinde bırakamazdı.

Böyle bir hal ihanet olurdu.

Bu, ihtilâlin kendi kendisine ihaneti sayılırdı.

[1] Buna müteallik fetvalar, kararlar ikinci bölümde.

Binaenaleyh tarihin hükmü yerini buldu.

Osmanlı hanedanı iskat olundu ve saltanat ilga edildi. Celâli isyanları esasen bu hanedana karşı millî bir tugyandan başka bir şey değildi.[2]

Bu mülga müessesenin yeniden ihdasına, işi gücü bir yana bırakarak yeni bir hanedan araştırmağa lüzum yoktu. Esasen bir milletin mukadderatının bir hanedanla idaresi modası çok geçmiş, hak bakımından anlamını kaybetmişti..

Cumhuriyet muasır devletin en modern müessesi olarak benimsendi ve türk cümhuriyeti ilân olundu. (29 birinci teşrin 1923).

Artık türk milleti kendi kendini idare edecekti. Vasiye ihtiyacı yoktu.

Cumhnriyetin fazilet idaresi olmasının bir sebebi de budur, reşit milletler idaresini ifade eder.

Cumhuriyet (reşidim!) diyen milletlerin idaresidir.

Türk milleti cumhuriyeti kurmakla, kurtuluş savaşlarile isbat ettiği rüşdünü teyit etmiş oluyordu.

[2] Anadolu isyanları. Cemal Bardakçı.

Nihayet *sultan* denilen şahıs kimdir?

Oskavayld ne diyor?

Bunun en kestirme en güzel cevabını bence *Salome* piyesinde *Oskarvayld* vermiştir.

Kraliçe, krala.

Deve kasabının oğlu!

Diye haykırır.

Ne kadar yerinde bir hitap!

Hakikaten, düşünülünce hükümdar nedir?

Ona izafe edilen kutsiyetlerin, payelerin insan üstü şereflerin sebebi nedir?

Nihayet hükümdarda bir insan, bir kasap oğlu, bir çiftçi oğlu ilâh değil mi?

Şu halde bir milletin bir memleketin mukadderatında, çiftlik idare eder gibi miras yolu ile tahakküme tasarrufa nereden hak kazanmıştır?!

Hükümdarlık bir hak değil, bir gasıb müessesesidir.

Hükümdar, *Oskarvayd* ın kraliçeye söylettiği gipi sadece bir deve kasabı oğlu değildir. Hükümdarlık, başlangıçta bir şakavettir. Sonraları da kardeş ve millet katilliğidir.

Size bir hükümdar örneği;

Bakınız tarih ne diyor?

"Sultan Muradı salisin irtihalinde (Murad III) ber mutat Manisada bulunan büyük şehzade Mehmet sultan darüssaade ağasının gizlice gönderdiği haber üzerine Müdanya tarikile İstanbula gelüb merasimi mutadei mateme - zahiren - iştirak ve daha pederinin emri tedfini icra edilmeden hiç bir cürüm ve kabahatleri olmayan 19 birederini derhal idam ettirererek mezarı fenaya gönderilen tabut pedere, o biçareleri peyrev etmek suretiyle kulubü âmmeyi gamnâk eyledi.

Bundan maada hemşirelerinden yirmi dördünü de-üç ayda bir kere valdeleriyle görüşmek kaydile - eski saraya tağrip eyledi.

Bu münasebetsiz ahvalin vicdan umumî üzerinde büyük bir tesir husule getireceğini takdir eden sultan Mehmed salis (Mehmet III)efkârı askeriyeyi elde etmek için yeniçerilere (1,100,000) duka altunu aiye, ve vüzera ve ricalden bazılarına da birer hediye ihsan eyledi.[1]„

24 kardeşi kız olduklarından ve kendisine rakip olamıyacaklarındır ki başla-

[1] Ali Seydi. Devleti Osmaniye tarihi cilt 2 S. 360.

rını eski sarayda hapsedilmekle kurtarabildiler.Eğer bunlarda erkek olsaydı, yahut türk adeti veçhile hükümdar olabilmeleri ihtimal dahilinde bulunsaydı, bir günde katledilen kardeşlerin adedi (43) ü bulacaktı!

Bu hal yalnız *Mekmed III* e has değildir. Kendisine ön gelen ve kendisini takip edenler tarafından da işlendi.

Meselâ yine tarih diyor ki:

"Selimi saninin (Selim II) vefatı üzerine büyük mahdumu olup Manisada bulunan ve o zaman 28 yaşında olan Muradı salis *Murad III* Sadrazamın arizesini alır almaz İstanbula gelip culûs eyledi.

Lâkin müşarülleyhin cülûsu diğer padişahların cülûsu kadar nişat engiz olmadı. Çünkü kendisi İstanbula akşam üzeri vürud ederek istikbal olunmuş ise de,-vaktin darlığına mebni-cülûs merasiminin icrası ertesi güne talik kılınmış idi. Halbuki Muradı salisin sarayı hümayuna girer girmez-yani daha resmen tahta çıkmadan- verdiği ilk irade, saltanatı rakipsiz idare etmek üzere beş küçük biraderinin idamına dair idi. Bu ise halka pek fena tesir etmiş idi.

Ertesi gün (8 Ramazan 982) bilcümle vüzera ve rical - ber mutad - matem elbiselerini lâbis oldukları halde sarayı hümayuna gitmişler ve yine alâimi matemi haiz olan padişahı cedide biat eylemişlerdir.„[1]

Fatih Mehmet II inin tatbika koyduğu *kardeş öldürme kanunu* giderek,saltanat müessesesini kardeş kanarası haline getirmişti.

Hala zamanımızda bile, bazı ilim müntesiplerinin bu faciaları haklı göstermek için ileri sürdükleri sebepler insanı, insanlık namına, ilim adına utandıracak kadar çirkindir.

Güya bu kanunun vaz'ı sebebi, şehzade isyanlarının önüne geçmek memleket ve milleti zarardan vikaye etmek imiş!

Yani nerede ise, kardeş katilliği vatan ve millet severlik icabı telâkki edilecek!

Zaman oldu ki saray, dökülen kardeş ve masum devlet ricali kanından bir kanara gibi kokmağa başladı.

[1] Ali Seydi Devleti Osmaniye tarihi. Cilt 1,4,24S.1-242.

İşte hükümdarlığın iç yüzü!

Ve işte bütün bunlardan dolayı hükümdarlık ilga ve cumhuriyet ilân olundu.

Hilâfet müessesesinin ilgası sebebine gelince; saltanatın ilgasından sonra islâm hukuku bakımından esasen bunun manası kalmamıştı. Çünkü hilafet sadece ruhani bir kuvvet değildir. İslâmlık ruhbaniyet kabul etmez. Hilâfet dünya işlerinden el çekmiş bir ruhbanlar heyetinin temsili değildir. Hilâfet cismanî ve ruhanî hükûmet ifade eder. Fertlerin hakkını hukukunu, memleketin muhafazasını âmir bir kuvvettir.[1] Bu hükûmete ve bu kuvvete istediği şekli vermek milletin irade ve azusuna bağlıdır.[2]

Saltanat ilga edilince, egemenlik şartsız, kayıtsız ulusa intikal etti. Ve türk ulusu cumhuriyeti ilân eyledi.

Halife Mecit efendinin şahsında ise hilâfet mana ifade edemezdi.

Parti toplantısında Adliye vekili *Seyid Bey* tarafından hilâfet *Atatürke*

---

[1] Seyyid. hilâfet ve hükûmet.

[2] Abdürrazak. İslâmda hükûmet.

teklif edildiği vakit, Atatürk sâdece şu cevabı vermişti:

Atatürkün Seyit beye cevabı

Tenezzül etmem

(1924) tarihinde pek haklı olarak hilâfet de ilga olundu.

Hilâfetin ilgası başka bakımlardan da mütalaa olunabilir.

Bir defa hilâfetin Osmanlılara intikali katiyet ifade eden tarihî vesikalarla sabit değildir. Vakıa *Yavuz Sultan Selim* Mısırı fetteti. Emanatı mukaddeseyi Mekke şerifi *Bereketten* tesellüm etti.

Meselâ:

Mübarek emanetler

Sancağı şerif, halife Osman zamanından kalma kur'anı kerim, Peygamberin, bazı dişleri, sakal kılları vesaire.

Fakat bunların Yavuz Selime gönderilmesi hilafetin intikalini ifade etmezler. Hilâfetin intikal muamelesi bu değildir.

Nitekim bu emanetler Mekke şerifinde olduğu halde o zaman Âbbasi halife Mısır da idi!

Yavuz Sultan Selim *Mütevekkil alellah.* İstanbula getirdi deniyor. Ve fakat hilâfeti tesellüm ettiğine dair bir kayda tesadüf edemiyoruz.

Abdülhamid I zamanına kadar bu müesseseden bahis bile yoktur. Yalnız bu devirde, Kaynarcı muahedesiyle,terkettiğimiz *Kırım* üzerinde hilâfetin manevî nüfuzundan bahsedilmektedir.

Vakıa tanzimattan sonraki tarih müelliflerinin hemen hepsi hilâfetten bahsederlerse de bu hususta bir mesnet göstermemektedirler.

Eski müverrihler ise bundan bahsetmezler.

Meselenin hallini tarihcilerimize bırakalım.

Binaenaleyh bir bakımdan denebilir ki hilâfet bize intikal etmediyse, ilgasıda bahsa konolamaz!

Fakat hilâfetin intikal ettiğini kabul edince ilgası için zaruretler vardı.

1) Hilâfet islâmlar arasında arsıulusal idi. Milletcilik duygularını uyuşturuyordu.

2) Osmanlı saray politikası bu arsıulusallığı takviye ediyordu.

3) İslâm tebaası olan hıristiyan devletler ive bütün bir hıristiyan âlemini bize hasım kılıyordu.

4) Lâik devlet sistemine muhalif idi.

5) Hilâfet gerilik âmili idi.

*
* *

Hilâfet islâmlar arasında arsıulusal idi. Böylelikle milliyetçilik duygularını uyuşduruyordu. Halbuki Türk ihtilâli milliyetçilik prensibini kabul etmişti.İkisinin bir arada birleşmesine imkân yoktu.

Hilafet islamlar arasında vahdet amili olamadı

Biliriz ki müslümanlık da Arap, Çerkes, Arnavut, Gürcü ilâh.- yoktur. Müslümanlığı kabul edince hepsi müslüman kardeştir.

Halbuki hilâfet müessesesi bu dileği, bu birliği muhtelif kavimlerden mürekkep olan müslümanlar ararsında tesis etmek şöyle dursun, bizzat araplar arasında bile bir vahdet ihdasına muvaffak olamamıştır.

Hülâfayı Raşidin, unvanını taşıyan; *Ebubekir*, *Ömer*, *Osman*, *Ali* den sonra, iş başına geçen Emeviler zamanında araplar arasında müthiş kavgalar başladı. Hattâ Alinin bile hilâfetini *Muaviye* tanımadı. Aralarında *Cemel* ve *Sıffin* muharebeleri vukua geldi.

Alinin oğlu, Hazreti Peygamberin

torunu *Hüseyin, Kerbelâda, Zübeyir oğlu Abdullah* ise Mekkede Emevi sultanlarının orduları tarafından mağlup edilerek katlolundular.

Emevi hilâfeti, *Ebu Müslimi Horasanî* ihtilâlile ortadan kaldırıldı. Emevi hanedanı kılıçtan geçirildi. Ölülerinin kemikleri mezarlarından çıkarılarak yakıldı.

Abbasiler saltanat ve hilâfeti kuruldu. Ayni zamanda Endülüse firar edebilen Emevi hanedanından Abdurrahman orada bir hilâfet müessesesi daha vücude getirdi. Lafın kısası, bu çağda yer yer hilâfetler teessüs ediyordu. Ve birbirini tanımıyorlardı. Diğer taraftan da Şia mezhebi,Osmanlı saltanatının inkırazına kadar Sünni hilâfet kabul etmedi.

Osmanlı hilâfetine gelince, bu ancak bizim islâm dünyasınca tanınmıştı. Fas, İran, ve saire tanımıyordu. Tanıyanlarda manen tanıyordu. Katolik Hıristiyanların *Papayı* tanımaları gibi !!

Osmanlı saltanatı din ve ırk bakımlarından bir çok milletlerden teşekkül etmişti, Rum, Ermeni, Yahudi, Gürcü, Kürt, Arnavut, Arap, Çerkes ve saire..

Bunların hepsine Osmanlı deniyordu. Müslüman unsurlar ise birbirine hem

Osmanlı hem de müslüman kardeşler idiler!

Osmanlılığın ve islâm dininin bu emirlerini samimiyetle benimseyen, imparatorlok içinde yalnız türkler idi.

Ulusal duygunun düşüşü

Osmanlı edebiyatı baştanbaşa islamiyetten, arap, acem edebiyatından mülhem oldu. Her şey ve her şey bu zaviyeden ğürülüyor, bu ölçü ile ölçülüyordu.

Zaman oldu ki *Türküm*! demek ayıb sayıldı, çünki *türk*.. tahkir makamında kullanılıyordu,

Meselâ :

Kaba türk, *ayı türk* ve saire..

Ve bu kelimeler bizzat türkler tarafından birbirine karşı kullanılır oldu.

Hiç unutmam.. İstanbul Hukuk Fakültesinde talebe bulunduğum zamanlarda bir kış sabahı fakülteye giderken, Şehzâdebaşında, çarşaflı bir anne, on yaşlarında oğlunun kolundan tutmuş onu sürükliyerek zorla okula götürüyordu.. topaç gibi yavrucuk tepiniyor, çantasını yerlere atıyor.. ağlıyor gitmek istemiyordu.

Çocuğuna kızan anne, onu :

Eşek türk, ayı türk diye tekdir ve tahkir ediyordu !

Düşününüz ve düşünelim bir kere..
bu anne ve çocuk türk idilir, Çoçuk ise türk diye tahkir ediliyordu.

Ve bu hadise meşrutiyetin ikinci yılında cereyan ediyordu !

Ulusal duygunun düşüş derecesine bakınız !,

Naima ne diyor

Naima gibi devletin resmi bir tarihçisi bile, tarihinin bir çok yerlerinde türkten bahsederken (Etraki bî idrak) tabirini kullanır ve bunu kullanmakta bir be's görmez.

Ulusal duyğu, bundan başka daha nasıl yok edilebilir.

Ve sultanlar, utanmadan bu gibi tarihleri okuyorlar, ve yazanları atiyelerine gark ediyorlardı ! dejenereliğin bu derecesi nerede görülmüş ?!

Zaman olduki rumu, ermenisi, hattâ yahudisi bile osmanlılığı benimsemedi. Ne oldukları sorulduğu zaman, rumum, ermeniyim! yahudiyim! hattâ çingeneyim ! demekten çekinmediler.

Fakat türk, milletlerin en asili olan bu varlık, *Türküm*! diyemiyor.. O sadece:

" Osmanlıyım!. Elhamdülillâh müslümanım!„ diye biliyordu.

Türkün, dindaşları olan : arnavuda, araba, çerkeze gelince bunlarda müslümanlığı benimsemiyorlardı , bunlarda kendilerine ne oldukları sorulunca ;

Göğüslerini gererek :

Arnavudum ! arabım ! çerkezim ! diye çevap veriyorlardı,

Hiç unutmam meşrutiyette sadrâzam *İbrahim Hakkı paşa*, henüz türk süngüsile bastırılan arnavut isyanından osmanlı meclisinde bahsederken şöyle demiştî.

« Arnavutlar, osmanlı imparatorluğu tacının en kıymetli bir pırlantasıdır!„

Acaba türkler bu tacın nesi idi?

Onu düşünen, akla getiren bile yoktu.

Arablar ise *Kavmi necip arap* unvanını taşıyorlardı!

Meşrutiyet ilân olunur olmunaz, İstanbulun Divan yolunda bir alay kulübler belirmişti,

Kürt teavün cemiyeti, Çerkes teavün cemiyeti, Arnavut başkım kulübü, Arap birliği-.. ve saire.

Begoğlunda ; Etinikieterya, Adelfiya Taşnaksutyon kulüpleri rum ve ermenileri temsil ediyorlardı. yahudilerin bile alyaus izraelitleri vardı.

Türk kulubu, türk birliği diye bir şeye tesadüf oiunmıyordu. Sadece ittihad ve terakki cemiyeti vardı. Fakat ne ittihadı, ne terakkisi bunu bilen bile yoktu! Mevhum osmanlılıgın İttihadı ve terakkisi !

Türkçülük hareketi

Ancak Balkan savaşından sonra *Hamdullah Subhi Tanri Överdi,* gayretiledir ki Türk ocakları açılmağa başladı.

Ve hemen, türk olmıyan unsurların müthiş itirazlariyle karşılandı !

İşin asıl yanık tarafı, bu itirazlara bazı öz türk seslerinin karışmasıdır.

Yara, yar elinden olunca acısı fazla olur.

Bunula beraber, türk ocakları memleketin dört bir ucunu kaplamakta gecikmedi.

Kont Sforça ne diyor ?

Kont Sforça'nın "Avrupanın yeni yapıcıları„ adlı kitabında dediği ğibi bu millî hareketdir ki türklüğü büsbütün yok olmakdan, yıkılmaktan kurtardı.

Türkün duyğusu azaldıkça, türk zayıf düşüyordu. Türk zayif düştükçe imparatorluğun yabancı unsurları iki kat kuvetleniyordu.

Çünki :

Osmanlı devletinde son iki asır içinde, tüük unsurunun hakiki durumu jandarmalık ve polislik idi.

Ardı arkası gelmeyon isyanları bastırmak, yine ardı arkası kesilmeyen savaşları başarmak, yalnız ve sadece türkün sırtına yükletilmiş ödevler idi,

Millî türkülerde millî acı

Millî bir türkümüzde :

" İzmir kışlasında kuram çekilir. „

" Anamın babamın belleri bükülür,„

" Davulla zurnayı düğünmü sandın?„

" Al yeşil bayragı gelin mi sandın?„

" Askere gideni gelir mi sandın? „

" ve saire . . . . . „

*

Diğer milli bir türkide ise :

" Ey gaziler, yol göründü.. „

" Yine garip serime..

" Dağlar taşlar dayanamaz.. ve saire„

" Benim ahü zarime.. „

deniyordu.

Bütün bunlar, türk milletinin imparatorluk içinde yanık bahtından durmadan şikâyet eden mersiyeler idi.

Biraz önce dediğiniz gibl, askerlikten muaf tutulan yabancı unsurlar, rakıbsiz olarak ekonomik alanda kuvetleniyorlardı. Ve milli duygularını besleyerek yükseliyorlardı.

Türkün bu iki kuvetten uzak kalarak zayıf düşmesi, yabancı unsurların onu hırpalayarak imparatorluktan kolaylıkla ayrılmalarını ve yeni devletler halinde teşekkül etmelerini kolaylaştırıyordu.

Şahidi olduğum bir hâdiseyi hüzünle anmak isterim.

1928 yılında Adliye vekili sıfatiyle Cumhriyet adliyesini teftiş ediyordum.

*Denizli*de bir aralık hastaneyi ziyaret etmek istedim. Ziyaret ettim, hem hediyelerimi dagıtıyor, hem de hastaların

hatırlarını soruyordum.. Bir hasta ile aramda şöyle bir konuşma oldu.

Hemşeri nasılsın ?!

Saçı sakalına karışmış, perişan bir hal gösteren hasta dökük dişleri arasından bana bir şeyler söyledi. fakat ben bunları anlayamadım. Arabça mı. Farsça mı, Türkçe mi ?! anlaşılmıyordu.

Hasta başını salladı ve sustu.

Doktordan öğrendim ki bu adamcağız Denizlinin sarayköy kazasından imiş. Henüz Yemenden gelmiş ! Sarayköyde akrabalarından kimseyi bulamamış.. Kendi memleketinin havasiyle uyuşamamış ve hastalanarak, hastahaneye düşmüş !.

Hasta elli yaşlarında vardı,

Aşağı yukarı Yemen de otuz yıl kalmış.. Orada unntulmuş.. Cumhuriyetde de İmam Yahyanın yardımiyle memleketine döne bilmiş !

Fakat ne dönüş?!

Ana dili türkçeyi unutacak hale gelmiş ve öz memleketinin havasiyle imtizac edemeyerek hastanelere düşmüş !

Kimbilir bu gibi kardaşlardan daha

nicelerinin haberlerini, aksaçlı ana ve babaları fersiz gözlerile uzak yollara bakarak, hâlâ beklemektedirler?

Yemende ölenler

Vaktiyle istanbulda Abdullah Cevdet tarafından çıkarılan *İctihad mecmuasın*da görmüşdüm :

Bir İngiliz istatistikine göre 25 yıl içinde Yemene (2,000,000) türk askeri gönderilmiş, bunlardan ancak (500,000)ni döne bılmiş!

Demek ki yiğirmi beş sene içinde türkün en genç, en dinç kısmından yalnız Yemen de (1,500,000) adam kaybetmişiz !.

Ben bu istatistiki okuyalı aşağı yukarı otuz sene olduğuna göre, bu türk kitlesi bugün Bulgaristan kadar bir türk devleti kurardı. Bunlar israf edilmeseydi.

Abdülhak Hamid ne diyor.

*Abdülhak Hâmid*in dediği gibi.[1]

« Bir ordu çıkardı bir neferden!»

Bu işler neden böyle oldu ?

Bunu benden değil, hilafet ve saltanat denilen müesseseden sorunuz.

Fakat sakın maksadım, askerlikten bir şikâyet olarak anlaşılmasın.

[1] Abdülhak Hamid. Eşber.

Tarih bizleri, askerlik san'atının mucidleri olarak tanımaktadır.

Kâşgarlı Mahmudun dediği gibi ,[1] Tanrı türkü, insanlığı, şerirlerin şerrinden esirgesin diye, kendine, has asker olarak yarattı.„

Bundan benim anladıgım şudur :

Türk = Tanrının has askeri !

İcabında Türkün en küçük şerefi, namusu, türk ilinin bir çakıl taşı için milyonla türk feda olalım..

Fakat Yemen çölleri için, amansız idealsiz hilâfet müessesesi için değil, bütün bir dünya için dahi tek bir türk gencinin burnunun kanamasına milli riza yoktur. ve olmıyacaktır.

Bütün bir dünya tek bir türk delikanlısının burnuuun kanamasına değmez.

Türk ve insanlik

Bütün bir insanlıktan bir şey duymuyor musun? İnsanlığı sevmiyor musun ?

Çok ve pek çok şeyler duyuyorum.. ve seviyorum.

Fakat ıssız dağlar başında koyunlarını güden yarım çarıklı türk çobanı,

[1] Kâşgarlı Mağmuda Divani lûgati Türk başlangıç.

bana daha çok şeyler duyuruyor, daha çok sevgiler sindiriyor!.

O kadar ki,İnsanlık eski Mısırlarîyle Yunanistanlarıyle, Romalarile ve bunlar bütün bedîî eserleriyle ayağa kalksalar ve yanı başlarında bugünün kendi verimleri olan bütün medeniyeti, musikisiyle, şiirleriyle, sanatlariyle ve bütün eserleriyle gözümün önüne dikseler,dikilseler.. benim gözüm, benim duygum, benim sevgim, yine ıssız dağlar başında yanık kavalını üfleyen, yarım çarıklı türk çobanındadır.

O, bunların hepsinin üstündedir,

*
* *

Hilâfet ve onun müeyyidesi olan osmanlı saltanatı bütün bir hıristiyan dünyasını yok yere bize duşman ediyordu.

İngiltere, Fransa gibi, büyük bir kısım islâm alemine hakim ve sahip olan devletler ıslâm birliği politikası güden hilâfet müessesesinden kuşkulanıyorlar ve osmanlı devletini bir ayak önce taksim etmek parçalamak politikasını takip ediyorlardı.

İslâm tebaya malik olmıyan hıristiyan devletler dahi islâmlık ve hıristiyanlık diye

bize karşı bir ikilik duyuyorlar ve bu suretle bütün bir hıristiyan dünyasında başta bizim hıristiyan teba olmak üzere türklük aleyhinde müdhiş propagandalar yapılıyordu.

Yirminci asırda, *Aylılar ve Haçlılar* davası sürüp gidiyordu.

Hilâfet müessesesi, türk ulusunun, türk kamununun geri kalmasına sebep oluyordu. Biliriz ki dinler, değişmez kaidelere dayanırlar. Hilâfet müessesesi-de bu kaidelere istinat ettiğine göre, değişiklik kabul etmiyordu. Her yeniliğe *bid'at*, her terakki hamlesine *küfür* deniyordu.

Din kaytaklığın elinde bir silâhtı.

Bu yüzden hiç değilse, Batı türkleri Avrupadan üçyüz yıl geri kaldılar.[2]

Bir kaç misâl :

Bizde *Murad III* zamanında matbaa açılmasına karar verilmişti,[3] Fakat açılamadı. dini telâkkiler mani oldu. *Admed*

---

[1] (Ek) bak.

[2] Turhan Tak Lâle devri.

[3] Abdurrahman Şeref. Devleti aliyei osmaniye tarihi.

III zamanında açıla bildi. *Patrona Halil* isyanında yıkıldı, yakıldı. Ancak Mahmud I zamanında işlemeğe başladı. Halbuki basın harflerini türkler, *Sümerliler* zamanında icat etmiş bulunyorlardı[4] Bütün milletlere ön gelmeleri lâzımdı. Matbaa vaktinde açılsa idi, maarif vaktı zamanile yayılırdı.

Her yeniliği *bid'at, küfür* sayan şeriat türk askerliğinin de hiç değilse 100 yıl geri kalmasına sebep oldu. Ta *Osman I* zamanında istenen ıslahata *Mahmud II* devrinde muvaffakiyet elverdi.

Eğer bu ıslahat vaktinde ve zamanında yapılabilseydi, osmanlı devletinin mukadderatı değişebilirdi. Hiç değilse türklerle meskûn olan *Kırım* gibi yerler elden gitmez, yeni yeni türk ülkeleri elde edilerek türk birliğine doğru büyük hamleler yapılmış olurdu.

Bilhassa dinin bir takım batılalar ve hurafelerle karışması devlet işlerinde, türk milletinin mukadderatında pek feci neticeler doğurdu.

Hurafe ve batılaların devlet işlerine tesiri

Mustafa III Selim III gibi en müteceddit geçinen padişahlar bile devletin

[4] Esquise de l'isthoire du monde. Vels

mukadderatını bu hurafelerle idare etmek bahtsızlığında kaldılar.

Bakınız nasıl?

Mustafa III Ahmed Resmi efendiyi Büyük Frederike gönderdiği zaman, ondan usta müneccimler istemişti![2]

Prusya kralı *Büyk Frederik* Türk elçisine.

" Benim müneccimlerim şunlardır. 1) Çok tarih okumak, 2) hazineyi dolu tutmak, 3) askeri her vakit muharebede imiş gibi, barış zamanlarında dahi savaş manavraları yaptırmaktır. Padişah hazretlerinede bu müneccimleri tavsiye ederim.» demişti.

Cehaletin derecesine bakınız ki, Mustafa III onun devlet erkânı, büyük Frederikin o zamanki muvaffakiyetlerini, mutlak mevcudiyetini farzettikleri müneccimlerinin maharetine veriyorlardı!

Selim III ün, osmanlı tarihlerinde diğer bir adıda *müceddidi bɒnyanı saltanat* tır. Bu padişahın bir çok yenilik hareketlerinin yanında izahı kabil olmayan bir takım hurafelerle malûl olduğunu da görüyoruz.

[1] Ahmed Rasim, Osmanlı tarihi.

Meselâ :

Yusuf Ziya paşa sadaretten çekildikten sonra yerine bir sadrâzam bulmak kaygusına düşülmüş, bir türlü bulunamamış!. Nihayet devlet erkânı şuna karar vermişler :

Sultan Halife hazretleri istihareye yatacak ve rüyasında kimi görürse sadaret o adama verilecek !.

Selim III abdest alarak istihareye yatmış., Fakat ruyasında kimsecikleri göreememiş !

Sultanı tekrar yatırmışlar, bu defada düşünde *Cenaze Hasan paşa* adında birisini görmüş..[1]

Zamana bakınız ki tarihin âciz, cahil diye vasiflandırdığı bu adamcağız, herkesten iyi haddini bilir bir kimse imiş ki, sadaret gibi bir mevkie lâyık olmadığını,bu işi başarmak kudretinde bulunmadığını yana yakıla anlatmağa çalışmış, fakat meramını kimselere dinletememiş !

Yaka paça, zorla iş başına getirilmiş!!

İşin sonu ne oldu?

Bunu kestirmek zor değildir.

[1] Mustafa paşa, Netayicülvukuat

Kırımı geri alalım derken Ruslara dünya kadar yer kaptırdık ve imparatorluk temellerinden sarsıldı. Bu haller Fransız ihtilâli sıralarında, yâni, insanlık son çağlara girerken vukua geliyordu!

***

Hilafetin türklüğe zararları

Hilâfet müessesesi, Laiklikla telif edilemezdi. Yeni Türk cumhuriyetini lâik kılmak bir kaç bakımdan zaruri idi.

1) Dinle devleti birbirinden ayırarak modern bir cumhuriyet kurmak için.

2) Dinî türkün ilerleme adımlarının önünde mania olmaktan çıkarmak için..

3) Ve nihayet modası ve manası yok olmuş, bütün bir tarih içinde türke,yalnız ve sadece zararı dokunmuş böyle bir müesseseyi yok etmek için.

4) Ulusal duyguyu uyuşukluktan korumak ona hızını vermek için..

Lâiklik bazılarının anladığı yahut anlatmak istedikleri gibi dinsizlik değildir. Devletin dinle ayrılığıdır.

Esasen devlete din izafe etmek kadar batıl bir şey tasavvur olunamaz.

Biliriz ki dinler saliklerine bazı ödevler tahmil ederler.

Meselâ;

İslâm dininin şartı beştir. 1) Kelimei şehadet, getirmek 2) namaz kılmak 3) hacetmek 4) oruç tutmak 5) zekât vermek gibi.

Devlet ise hükmî bir şahsiyettir. Bu ödevleri yerine getiremez.

Nasıl arz edeyim?.

Bir devlet tasavvur olunabilir mi ki, hacca gitsin de *hacı devlet efendi* olarak avdet etsin?!

Yine bir devlet tasavvuru mümkün müdür ki, abdest alarak beş vakitte namaz kılsın?Ramazanlarda oruç tutsun?

Devlete din izafe etmek bu kadar gülünç ve bu kadar ahmakça bir şeydir.

Osmanlı *kanunu esasisi* ve birinci ve ikinci *teşkilatı esasiyelerimiz*,«devletin dini dini islâmdır. Ahkâmı şeriyenin tenfizine Büyük Millet Meclisi memurdur.» gibi bir takım maddeleri ihtiva ediyordı ki, bu hem gülünç hem de zararlı idi.

Gülünç olmasının sebeplerini biraz

önce göstermeğe çalıştık.. Fakat bu hükümler ayni zamanda zararlı idiler.

Çünkü:

Dinle devlet birbirinden ayırt edilmedikçe din devlete direktiflerini veriyor ve zalim hükümdarlarla onların tâbilerinin elinde bir tahakküm vasıtası oluyordu. Hükümdarların ve onların hükûmetlerinin en fena hareketleri dinle meşru gösteriliyordu.

Bir iki misal:

Mecmaüledep kitabı

Mecmaüledeb adında bir risalede deniyor ki:

"Padişah, halife zalim olsada ona itaat gerektir. Çünkü her millet lâyık olduğu idareyi bulur kaidesi şeriat esasıdır. Bunun aksine hareket edenler kâfir olurlar.„

Görülüyor mu ? Pespayelerin elinde din nelere vesile ve vasıta oluyor?

Mahmut II zamanında *Mora*yı kaybettiğimiz vakit, bunun dinen terki lâzım geldiğine dair bir de fetva çıkarılmıştı. Fetvayı vaktin şeyhislâmı *Dürrüzade Abdülvehab* vermişti.[1]

[1] Tarihi Cevdet.
Netayicülvukuat.

İdaresizlik kolayca şeriatın sırtına yükletiliyor ve akan sular durduruluyordu.

Bizdeki isyanların, kaytakların hemen hepsi şeriata arka verdi.

İkinci teşkilatı esasiye hazırlanırken

Hiç unutmam, ikinci teşkilâtı esasiye projesi vekillerden ve mebuslardan mürekkep hususî bir heyet tarafından *Atatürk*ün reisliğinde Ankara istasyonundaki cumhur reisliği kalemi mahsus binasında konuşulurken, dinle ilgili maddelerin projeden çıkarılmasını ben teklif etmiştim.

Dinle devlet işlerinin biribirine karışması Türk milletinin felâket sebebi olduğunu ileri sürmüştüm. Yalnız bizim değil, hattâ Roma devletinin dahi inkıraz sebebinin hıristiyanlık olduğunu iddia etmiştim.

Kâzım Karabekir

General Karabekir fikirlerime asabiyetle hücum etti.

Fethi Okyar

Bay Fethi Okyar:

"Canım böyle şeyleri karıştırmayalım.. Biz ihtilâlci miyiz? Yoksa devlet idarecileri miyiz?»diyerek meseleyi kapatmak istedi.

Atatürk ne dedi ?

Atatürk.. zamanı gelir.. diyerek maddeler projede ipka edildi.

Fakat gün geçtikçe hakikat kendisini göstermeğe başladı.

1926 yılında millet meclisinin tasdikine iktiran eden *Türk kanunu medenisin*de "*reşit dinini intihapta serbesttir.*„maddesi vardı.

Diğer taraftan *teşkilâtı esasiye*de mahut maddeler duruyordu!

Bu müthiş tenakuz devam edemezdi. Mahut maddeler teşkilâtı esasiyede kaldıkça bir gün irticaın, yakasından tutarak inkılâbı mes'ul etmesi onun hak ve salâhiyeti icabi olurdu.

Çünkü *teşkilâtı esasiye*ye muhalif hareket olunamaz.

İnönünün bir takriri

Nihayet 1927 yılında İsmet İnönü ve arkadaşlarının bir takririyle meclis mahut maddeleri birlikle ana kanundan çıkartarak ilga etti. Ve Türk Cumhuriyeti lâik cumhuriyet oldu.

Yâni insanlarca mukaddes olan din, hükümdarların yahut her hangi bir şefin elinde oyuncak olmaktan kurtarılarak, el deymiyen ve ebedi olan vicdanlara mal edildi.

Din ancak vicdanlar içinde emin ve masundur.[1]

[1] Türk ceza kanunu.Türk kanunu medenisi.

Türklük ve laiklik

Türklerde lâik devlet :

Lâik devlet,türklere yabancı bir devlet sistemi değildir. Devletler arası hak müelliflerinden *Nys* meşhur eserinin[1] başlangıcında bu sistemin turanlı bir müessese olduğunu kaydetmektedir ki, reddi imkânı olmıyan bir çok deliller ve tatbikat bu görüşü teyit etmekdedir. *Nys*'e göre lâiklik türklerden hıristiyanlara geçti.

Cengizliler devletinde bu cihet âyân beyan görülmektedir. Meselâ, *Cengiz* hanedanına mensup kadın ve erkeklerden bazıları şaman, bazıları hıristiyan bulunuyorlardı. Papaslara, lâmalara, imamlara ve saireye müsavi bir hürmet gösteriliyordu.[2]

Hâttâ *cengizin*, *Holâgâ*nun boş zamanlarında hıristiyan, budist, İslâm âlimlerini bir araya toplayarak, huzurlarında dinî mübahaseler yaptırdıkları pek meşhurdur.

Bu âlimlerin *Mogol* sarayı usul ve adetlerine göre riayet edecekleri bir nokta vardı. O da *Kaan*'ın huzurunda fazla

[1] Droit international. Nys. Cilt başlangıç.
[2] Ebulferç. Tarihi muhtasarüddüvel.

bağırmamaktı. Aksi hareket eden kim olursa olsun dışarı alınır ve temiz bir sopa atılırdı.[1]

*Cengiz*e ön gelen büyük Asyadaki Türk devletlerinde cari sistemin Lâiklik olduğunda şüphe yoktur.

İslâmdan sonra; doğuda ve batıda teşekkül eden türk devletleridir ki dünya işlerinden halifenin elini kestiler. Ve hilâfet otoritesini sırf moral bir müessese haline koydular.

Holâgû Bağdadı fettettikten ve halife *Mustasaım*'ı öldürdükten sonra, *Abbasi hilâfeti* 35 yıl münhal kalmıştı. İslâm milletleri kendi başlarının kaygusuna düştüklerinden hilâfet meselesiyle meşgul olmadılar yahut olamadılar.

*Hölâgû*nun bütün *Abbasi* hanedanını kılıçtan geçirmesine rağmen Ahmet adında biri Mısırda türk kölemenlerine müracaat ederek *Abbas* hanedanından olduğunu söyledi. Bir alay adamlarla bunu ispat etti.

Tarih vakıayı şöyle anlatıyor:

"Otuz beş senedenberi meydanda

[1] Historietsdes mongole. Oshon.

halife unvanını haiz bir zat olmadığı halde (609) yılında Mısıra araptan bir cemaat ğeldi. Yanlarında siyahi bir adam olup anın Ahmedibni imam Elzahiribdin-imam Elnasır idiğini söylediler.

"*Sultan Baypars*, Ekâbirden mürekkep bir meclis akt ile araplar, minval meşruh üzere anın nesbine şehadet eylediler! Anların ifadelerine göre bu zat İmam müsteferin biraderi ve Müstansırın ammi olmak lâzım gelip kadı dahi şuhut ile anın *Beni Abbas*tan olduğuna hükmetti. Bu hüküm bir nevi tevatür beyyinesine dayanıyordu. Anın üzerine *Müstansırı billah Ebulkasım Ahmet*deyu telkip olunarak *Baypars*, ve sair nas, ana hilâfetle biat eylediler. O dahi kâfei umuru müslimini alâ melâinnas *Bayparsa* tevfiz eyledi.„[1]

İkinci defa olarak, *Abbasi hilâfeti* bu suretle kurulmuş oluyordu. Fakat yine Cevdet paşa diyor ki :

"Nas bunca yıllardanberi Hülefayı Abbasiyyeye alışmış olduklarından bu halifei nevcah, canibi Iraka giderse halk onun başına toplanır ve Bağdat istihlâs

[1] Cevdet paşa. Kasası Enbiya cilt II S. 905-906.

olunur diye Baypars onun ordusunu tanzim ile ânî canip Iraka gönderdi. O dahi *Ane*ye kadar gitti. Lâkin bir fırka tatar askeri gelip onu ve maiyyetindeki kalabalığın ekserini katlettiler „[1]

Dikkat ediliyor mu, hilafet ne hale düşmüş bulunuyor?

Türk Sultanı *Baypars Kıpçaklıdır* halifeye bir ordu hediye ediyor ve onu Irak üzerine memur edyor!.

Tarih bundan sorasınını daha dikkati calip bir tarzda anlatıyor:

"*Baypars* Mısıra avdetinde yine *Ali Abbasdan* halife *müsterişte* müntehi olduğu mervi olan *Ahmet* namında biri zuhur ile (660) senesi evahirinde ispatı neseb etti ve *hâkim biemrillah Ahmet* deyu telkip olunarak onada hilâfet ile biat olunduysa da *Baypars* onu kalenin bir burcunda iskân ile dairesinin tanzimi için masraf etmedi. Fakat hutbelerde namı Baypars namile beraber zikrolunurdu.

Devleti Fatimiye munkariz ve Mısırda Galatı Şia mezhebi zail olmuş ise de

[1] Cevdet paşa. Kasası Enbiya Cilt II, S. 906.

gerek Mısırda gerek diyarı Afrikiyede şia bakayası mevcut olduğundan onların zuhuruna mani olmak üzere *Mısırda resmî bir halifei Abbassı bulunması kölemenlerin efkârı siyasiyelerine muvafık idi.* Lâkin halifei Nevcahın adamları şehre inip umuru devlete dair söz söyler olduklarından iki sene sonra *Baypars onu Nas ile ihtilâttan menetmiştir*! Bu zat ise çok yaşadı. Kırk bu kadar sene halife namını taşıdı. Andan sonra Mısırda halife unvanını alan Abbasiler, hep onun neslindendir.„[1]

İşte Selim I e hilâfeti teslim ettiği söylenen *Mutevekkil Alellah* III, bu ne idügü belli olmıyan adamın soyundandır.

Tarih diyor ki «Mısırda resmî bir halife bulunması kölemenlerin efkârı siyasiyelerine muvafık idi!„

Belki de bu zarurete binaen Abbasi hilâfeti ikinci defa uyduru verilmiş bir şeydi. Çünkü, *Müstansırı billah Ebul kasım Ahmet* zamanında böyle bir adam ortada yoktu.

Yine dikkate değer ki, halife,

[1] Cevdet paşa. Kasası Enbiya. Cilt II, S. 906-907.

devlet işlerine dair söz söyleyince *Bay Parsın emrile* hapis edilivermişti. ehemmi yeti bu kadardı.

Şu cihet de kayde değer ki, türkler islâmı kabul ettikten ve devlet işlerini ellerine aldıktan sonra hilâfetle, saltanatı daima ayırt etmişlerdir. Denebilir ki hilâfeti sırf moral bir müessese haline koymuşlardır.

Bu hal *Kasası Enbiya* müellifi *Cevdet* paşa tarafından da teyit olnnarak deniyor ki: "*Mutevekkil* hâdisesinden sonra hilâfet sözde Abbas halifelerde idi.Fakat hüküm ve hükûmet türk beylerinin eline geçmişti.„

Mutevekkil I hâdisesi şu idi.

Mütevekkilin oğlu Müstansır ile aralarında bir hakaret işinden dolayı dehşetli bir adavet baş göstermişti. Bu hal giderek *Mutevekkilin* katline müncer oldu.

Bu işi, türk beylerinden *vasıf ve boğa ve küçük boğa gibi* kimseler deruhte etmişti. Bir çarşamba gecesi *Mutevekkil* sarhoş iken cellâtlar üzerine hücum ederek halifeyi öldürdüler ve oğlu *Mütenassır*'ı hilâfete geçirdiler.

İşte bu hâdiseden sonradır ki hicret yılının 250 sine doğru vukua gelmiştir, artık *Abbasi* devlet işleri türklere intikal etmiş bulunuyordu.

Halife *Müstansır* altı ay hilâfetten sonra öldü. Yahut zehirlendi.

Müstansır'den sonra hilâfete gelen *Mutez* askerin maaşını vermediğinden türkler tarafından hakaretle hilâfetten kovuldu. Hapsedildi. Ve nihayet öldürüldü.Bu ve bundan sonraki halifeler zamanında şurada burada boyuna hilâfet davası güden adamlarda eksik olmuyordu.

Hicret yılının 325 senelerinde üç hilâfet müessesesi mevcut bulunuyordu:

1) Bağdatta türkler idaresinde *Abbasi halifeler*

2) Endülüste *Emevi halifeler.*

3) Fasta *Alevi halifeler.*

Halife Müstekfinin hal'ından ve *Mutîullah*'ın hilâfete getirilmesinden sonra vaziyeti *Cevdet paşa* şu yolda izah eder:

«*Müstekfinin* berveçhi bâlâ hali günü muktedirin oğlu *Mutiullaha* biat olundu.

Lâkin Müstekfinin hiç olmazsa resmen bir veziri vardı. *Mutid*e o da yoktu. Yalnız bazı havayicine karşılık olmak üzere Mazeldule tarafından tahsis olunan mutad işlerini görmek ve dairesinin irat ve masraf defterini tutmak için bir kâtibi vardı ve artık halifenin şan ve itibarı kalmayıp bir hususta kendisine müracaat olunmaz oldu.[1]„

Türklerin hilâfet müessesesine ne kadar ehemmiyet verdiklerini yine *Cevdet paşa*'nın naklettiği şu muhavere pek güzel gösterir..

".. Hattâ hilâfeti Abbasilerden alıpta magripteki halifei Ubeydiye, yahut alevilerden diğer birine biat eylemek üzere *Mazzuddevle* erkânile istişare eyledikte ekşeri tensip etmişlerken, yakınlarından birisi, bu doğru değildir. Sen şimdi bir halife ile bulunuyorsun ki onun hilâfete müstahak olmadığını itikat ediyorsun. Asakirin de bu itikatta bulunmakla bugün onu öldürünüz dersen demini istihlâl ederek öldürürler. Ammâ *aleviler* birine biat eylediğinde, sen de askerin de onun sıhhati hilâfetine mutekıt bulunacağınızdan o, eğer askere senin katlin

[1] Cevdet paşa. Kasası Enbiya.Cilt 9 S.499

emrederse, seni katlederler demekle *Muazzüdderle* o tasavvurdan farig olmuştur.

Mamafih şarkan maveraünnehir ve garben Suriye ve Mısır ahalisi ekseriyet üzere sünni olmakla Alboya *Boya oğulları* elinde bir halifei Abbasi bulunmak kendi efkârı siyasiyelerince icâbı hal ve zamana muvafık idi.„[1]

İslamda dın ile dünya

İslâmda din ile dünya işleri ayrı şeyler miydi?

Cürci zeydan [1], *Seyit Ali Emir* [2], *Seyyit bey* [3], *Abdurrezzak* [4] gibi müellifler hilâfeti müessesesinın din ve dünya işlerinin nazımı olduğu fikrindedirler.

Fakat, tarihte tesadüf edilen bazı vakıalar bu görüşlere azçok aykırıdevirler.

Hazreti peygamber Mekkeyi fettetikten sonra *Hüneyn* savaşına giderken devlet işlerine yirmi yaşlarında olan *Attap*'ı, diyanet işleri için de *Maaz*'ı bırakmıştı.

Hilâfet din ve dünya işlerini cami olsa bile peygamberin hayatında tecviz

[1] Cevdet Paşa. Kasası Enbiya. Cilt 9. S. 499-500.

[1] Medeniyeti islâmiye tarihi.

[2] İslâm tarihi.

[3] Hilâfet ve hükûmet.

[4] İslâmda hükûmet.

ettiği bu ayrılık yahut bu iş bölümü din ile dünya işlerinin tefrik edilebileceğine işaret sayılamaz mı?

Bizce bunda şüpheye mahal yoktur.

Osmanlı tarihinde bir hâdise bu görüşümü teyit eder.

Selim I bir gün iç oğlanlarına fena halde kızmış, kırk kadarının öldürülmesini emretmiş. Erkân telâşa düşmüş, fakat kimse aksini söylemeğe cesaret edememiş. Nihayet *Zenbilli Ali efendiye* haber vermişler. Müfti gece Selim I 'in yanına gelmiş.. Aralarında şöyle bir muhavere cereyan etmiş:

"*Selim* I.— Hayır ola hoca bu vakitte ziyaretten maksadın ne ola ki?

Zenbilli Ali efendi.— Öldürülmelerine ferman buyurulan kırk kadar adamınızın affını delâlete geldim.

Selim I.— Hoca sen artık dünya işlerine de karışır oldun.. İstersen sana bir vezerat vereyim.

Zenbilli Ali efendi.— Hayır efendimiz. Dünya işlerine karışmağa değil, ahiretinizi kurtarmağa geldim.»

Cevabında bulunmuş.. uzun bir mu-

havreden sonra Selim emri geri almış ve kırk kişi ölümden kurtulmuş.

Şu konuşma Osmanlı şaltanatında dünya ile din lşlerinin hem de birinci halife olduğu söylenen Selim zamanında bile ayrı ayrı şeyler telâkki edildiğini göştermez mi?[1]

Bizce bunda da şüpheye mahal yoktur.[1]

Fikrimiz şudur ki:

Türkler islâmiyeti kabul ettikten ve devlet işlerini ellerine geçirdikten sonra hilâfetle saltanatı başka bir deyimle din ve dünya işlerini birbirinden ayırmışlar ve hilâfet makamını diyanî bir müessese haline koymuşlardır.

Ve bunda, Türk ulusal müesseselerin yâni lâik devlet sisteminin muhakkak ki tesiri olmuştur[2].

Bunların bazen o kadar tesiri görülüyor ki hayrete düşmemek mümkün değildir.

Meselâ:

Mısırda bir taraftan *Fatimi halifeler*

[1] Mustafa paşa. Netayicülvukuat.

[2] Müraca d'Oson. Tablau generel de 'empire Ottoman.

İslâm medeniyeti. M. Fuat Köprülü oğlu.

Hilâfeti yaşatırken, ayni yerde ve ayni zamanda *turk kölemenler* hükûmet sürüyorlar ve islâmı hukukunun hiç bir veçhile kabul edemiyeceği bir şahsî tahta oturturuyorlar ve taçlandırıyorlardı. Bu şahıs :

Bir türk bayanı olan *Şecrüddur* = *İnci ağacı* dır.

Malûmdur ki kadınların devlet, hükûmet reisliğini islâm diyaneti kabul etmez.

Halbuki *Şecrüddür*, *IX uncu Lui* gibi hıristiyanların mukaddes diye tapındığı kralı mağlup ve esir etmiş, 80000, altın kurtuluş akçeşi almıştı. Bu büyük şecaat ve maharetine binaen Mısır tahtına oturtuldu.

Yine türk olan *Hanife ve İnanç hatunların Halep ve Şam* hakimelikleri malûmdur.

Görülüyor ki her bakımdan türkler, Arapların hilâfet müessesesine verdikleri manaya riayet etmemişler, islâm oldukları halde millî usullerine göre, devlet ve hükûmet şekilleri vermişlerdir.

Mısır ulemasından *Abdurrezzak islâmda hükûmet* atlı eserinde, hükûmet devlet şeklini tayin de islâmların serbest olduğunu iddia etmektedir. Bundan

dolayı *Camiulezher* ulemasınca aforoz edilmiştir[1].

Netice:

1) Politik bakımdan, hilâfet, islâm tarihinin herhangi bir çağında islâmlar hattâ bizzat araplar arasında vahdet temin edememiştir. Bilâkis teşettüt ihdas etmiştir.

2) Muhtelif halifeler ayni zamanda hüküm sürmüşlerdir. Abbasiler İrakta, Fatimiler Mısırda, Ubeydi alevîler Fasta, Emeviler Endülüste..

Osmanlı hilâfetini ne Fas, ne de İran tanımadı.

3) Türkler islâmiyeti kabul ettikten ve devlet işlerini ele aldıktan sonra hilâfetle devleti biribirinden ayırdılar ve halife bugünkü papa halini aldı.

Şu halde üçüncü halife Osmanın katlindenberi islâmlar arasında bile kanlı ve korkunç ihtilâflara yol veren ve islâm birliği maskesi altında bir imparatorluk ihdası gibi imkânı olmayan hayalî dava güden hilâfeti, Anadolu türklüğünün başına mu-

[1] Abdurrazzak'ın eseri, Ömer Rıza Doğrul tarafından türkçeye tercüme edilmiştir.

sallat etmekte mana ve sebep ne olabilirdi?

Hiç!

Sadece zarar.

*
* *

Türklerin slâmiyeti kurtarması

Cevdet paşanın da dediği gibi bir yandan haçlıların diğer yandan moğolların hücumuna maruz kalan islâmiyeti türklerdir ki kurtardılar ve ona yaşama imkânını bahşettiler.[1]

Ben diyeceğim ki islâmiyet türk zekâsının, türk kılıçlarının gölgesi altındadır ki yücelebildi. Yoksa yerinde yeller eserdi.

Fatimilerin haneti

Netekim *Nurettini Şehit* haçlıları, Filistinden sürüp atmağa çalışırken Mısırdaki *Fatimi halife* peygamber ahfadından olduğu iddiasında bulunan halife,haçlılarla *Nurettin* e karşıittifak yapıyordu![2]

Tıpkı 1914-18 dünya savaşında Mekke Emiri ve peygamber torunu *Şerif Huseynin* biz türklere karşı düşmanlarla ittifak ederek Müslüman arapların türklere silâh atması gibi.

[1] Cevdet Paşa Kasası Enbiya.

[2] Dögin. Türklerin Moğulların tatarların umumî tarihi. Hüseyin Cahit tercümesi.

Fakat işin yanık ve hazin ciheti şudur ki, türk, islâm yolunda varını yoğunu verdiği halde türk olmıyan hemen bütün müslümanların, büyük bir nankörlikle türkten şikâyetçi olmalarıdır! Hıristiyan osmanlılar tabiatiyle..

Hükûmet başındaki Arnavutlar ve araplar

Hele biz batı türkleri, yalnız varımızı yoğumuzu bu yolda vermiş değiliz.. İşlerin başına da türkten başkalarını getirdik, uzak gitmeğe ne hacet? 1908 de meşrutiyet ilân edildiği vakit, iş başında *Sadrazam* olarak *Avlonyalı Arnavut Ferit paşa* bulunuyordu. Sarayın en nafiz adamları, *İzzet Holalar*, *Selim Melhameler* idi.

Balkan muharebesinde Osmanlı devletinin hariciye nazırı *Nura Dunkyan* idi!

Avusturya hariciye nazırı *Baron Erental* bu sıralarda Yunanistan hakkında Osmanlı hükûmetine bazı malumat vermek istemiş fakat Viyana büyük elçimiz *Mavrokordato* olduğundan işi ona açamamış!.

Nasıl açayım? Rumdur. Yunanistana haber verir!.

Demiş!

Halimizi düşününüz bir kere!.

Bekir Sami hatırası

Hiç unutmam, istiklâl savaşları sırasında Londra konferansına Ankara hükûmeti tarafından gönderilen murahhas heyeti arasında İzmir mebusu sıfatiyle bende bulunuyordum. Reisimiz olan *Çerkes Bekir Sami*'nin işi gücü Kafkasyada bir Çerkes devleti kurdurmak olmuştı. Halbuki biz Türk istiklâlini kurmağa memur idik.

Türk devleti işlerini türkten başka sına inanmıyalım. Türk devleti işlerinin başına öz türkten başkası geçmemelidir.

Bir istatistik

Ali Seydi rahmetli merak etmiş,*Devleti Osmaniye tarihinde* bir istatistik çıkarmış, buna göre (200) kadar sadrazamdan % 10 u türk olup üst tarafı yabancı milletlerdendir!!

Bu hallere göre, kötü idareden şikâyet biz türklerin hakkı iken, taliin ne hazin cilvesidir ki fenalıkların belli başlı sebebi olan gayrı türkler türkten şikâyetçi olmuşlardır!.

Tarih diyor ki:

Devlet işlerinin başına devletin kurucusu olan kavmdan başkaları geçince o

devlet inkıraz bulur. Yani millet, istiklâlini kaybeder.

Misal mi istersiniz?

İşte Abbasiler, işte Endülüs ve işte Osmanlılar!.

Yeni Türk cumhuriyetinin devlet işleri başında mutlaka türkler bulunacaktır. Türkten başkasına inanmıyacağız.

Türk milliyetciliği

Atatürk ihtilâlinin farikası türk milliyetciliğidir! Türk olmaktır! Maziyi bu prensip tasfiye etti. Yeniliği bu prensip getirdi. Bütun türk ihtilâli bütün eserleriyle bu prensibe dayanıyor. Bundan en küçük bir inhiraf geriliğe avdettir. Ve ölümdür.

İşte bütün bunlardan dolayı bizanslaşan saltanatın, türk olmıyan Osmanlı saltanat ve hilâfet idaresinin asırlar içinde kısaca anlamı şudur:

Türkten başka unsurların kuvvetlenmesine yarayan, bunlarla beraber ve yaşatmak yaşamak için türkü sömüren bir varlık[1].

İşte bütün bunlardan dolayıdır ki Atatürk, ihtilâli bizanslaşan saltanati, vatansız ve milliyetsiz hilâfeti kaldırdı.

[1] Yorga. Histoire des états Balcanique

Ve bütün bunlardan dolayıdır ki, milliyetçiyiz.. Cumhuriyetçiyiz. Laikiz..

*
* *

Niçin milliyetçtyiz

Niçin milliyetçiyiz ?

İhtilâlin büyük şefi Atatürk, buna cevap olarak şunları söylüyor.

"Bizim vüzuh ve tatbik kabiliyetini gördüğümüz mesleki siyasî, *milli siyasetir.* Dünyanın bugünkü umumî şeraiti ve asırların dımağlarımızda ve karakterlerde temerküz ettirdiği hakikatler karşısında hayalperest olmak kadar büyük hata olamaz. Tarihin ifadesi bndur. İlmin, aklin, mantıkın ifadesi böyledir

Milletimizin kavi, mesut yaşayabilmesi için devletin tamamen millî bir siyaset takip etmesi ve bu siyasetin, teşkilâtı dahiliyemize tamamen mutabık ve müstenit olması lâzımdır. *milli siyaset* dediğim zaman kastettiğim mana ve medlûl şudur: Hududu miliyemiz dahilinde her şeyden evvel kendi kuvvetimize müsteniden muhafazai mevcudiyet ederek millet ve memleketın hakiki saadet ve umeranına çalışmak Alelıtlak tulu emeller peşinde milleti işgal ve ızrar etmemek.. medenî cihandan, medeni ve insanî mu-

ameleye ve mütekabil dostluğa intizar etmektir„„[1]

Hilâfet ve saltanat neden ilga edildi

Hilâfet ve saltanatı niçin ilga ettik?

Ve.. Niçin cumhuriyetçiyiz?

İnönü ne diyor

Millî şef İnönü, (22, ikinci teşrin, 1339) yılının parti toplantısında eski başvekillerden *Bay Rauf*'a karşı şu beyanatta bulunuyordu.

"Halifeyi ziyaret meselesi, halife meselesidir.

"Devlet adamı olarak, hiç bir zaman hatırımızdan çıkaramayız ki hilâfet ve saltanat orduları bu memleketi baştan başa harabeye çevirmişlerdir. Hilâfet orduları vücude getirmek ihtimalini daima nazardan durtutmiyacağız... Türk milleti en elim ıztıraplarını halife ordusundan çekmiştir. Bir daha çekmiyecektir.

Bir hilâfet fetvasının, harbi umumi badiresine bizi attığını hiç bir vakit unutmıyacağız. Bir hilâfet fetvasının millet ayağa kalkmak istediği zaman, ona düşmanlardan daha eşna bir surette hücum ettiğini unutmıyacağız.

Tarihin herhangi bir devrinde bir

[1] Nutuk Gâzi Mustafa Kemal tarafından S. 325.

halife zihninden bu memleketin mukadderatına karışmak arzusunu geçirirse o kafayı behemhal koparacağız!

Herbangi bir halife-an'aneten,fikren ve şeklen, usulen, zımnen ve sarahaten, Türkiye mukadderatında alâkadarmış gibi vaziyet almak isterse, türkiye ricalini taltif edermiş, iltifat edermiş gibi bir zihniyet ile düşünürse, bunları memleketin hayatiyle mevcudiyetiyle zıt,tam adedeceğiz. Hareketlerini hiyaneti vataniye addedeceğiz.„[1]

Haikçıyız

Halkçıyız ve inkılâpçıyız.

Modern lâik cumhuriyeti milliyetçiliği ve dçvletçiliği tarihin zaruri bir verimi olarak benimsedikten sonra, halkçılığıda bunların pek tabiî bir neticesi olarak kabul etmek iktiza ederdi. Kabul edildi.

Biraz tarih.

Tarih ne diyor ?

Biz türklere, lâiklik gibi, Halkçılıkta yabancı bir müessese değildir. Demokratlık türklerin millî seciyeleri muktezasıdır.[1]

[1] Büyük nutuk Gazi Mustafa Kemal tarafından. S. 510.

[1] Introduction à l'histoire de del'aise. Leonkahum.

İngiliz *Wels*, bu noktayı ne kadar güzel ifade eder. Der ki:

"Türkler memleketinde, her türk efendidir, beydir. Bunun için aralarında geçimsizlik eksik değildir. Çünkü hiçbiri kendini diğerinden aşağı tanımaz. Türkler kendi memleketlerinden çıkıpta yabancı ellere vardıklarında padişah olurlar. Tıpkı denizin dibindeki incilere benzerler. Bunlar denizin dibinde iken bir şey değildirler. Çıkınca en yüksek kıymeti ihraz ederler.»

Müverrih Hüsameddinin bir mütalaası

Amasya tarihi müellifi rahmetli *Hüsamettin*'den işitmiştim.

Bir gün Abbasi halifelerden *Memun* şairleri toplamış.. Hepsine, milliyetlerile öğünmeleri için emretmiş:

Arap şair, Hazreti peygamberin arap olduğundan, kuranın arap diliyle inzal edildiğinden, arap necabetinden bahsetmiş..

Acemşair, kisraların saraylarından acem ihtişam ve daratından dem vurmuş..

Rumşahir, Eski yunanın san'at,mimarı ilâh.. büyüklüğünü anlatmış..

Sıra *Turkşaire* gelmiş, Memun "sen

de öğün bakalım demiş. İsmi geçen şairler taaccuple bizimkine bakmağa„ buda ne söyliyebilir ki, söyliyecek neyi vardır ki gibi bir hayretle bakmağa başlamışlar.

Turk şair demiş ki:

" Benim doğduğum türk illerinde, vakıa, ne Arabın, ne Acemin, ne de Yunanlının öğündüğü şeyler yoktur. Fakat bu topraklarda tanrı köle yaratmaz!„[1]

Romanya başvekillerinden Profesör *N. Yorga* Osmanlı türklerinden bahsederken diyor ki:

Yorga'nın görüşü

".. Geniş demokrasi, din ve cinsiyet farkı gözetmeksizin-bütün zeki, hamleli ve liyakatlı insanlara, sokağın toz ve çamurları içinden, debdebeli vezir atına binmeğe kadar imkân bahşediyordu.„[2]

Osmanlı saltanatı bile, millî karakterizmin farikası olan demokratlığı bir türlü yerinden oynatamamıştır

Kâtip Çelebi'nin biraz önce kaydettiğimiz şehadeti de göz önünde tutulunca halkçığın türklük bakımından da bir zaruret olduğunu anlamakta zorluk çekilmez.

[1] Hüsamettin. Amasya tarihi.

[2] Histoire des états balcanique N. Yorga S. 24-25.

Modern devletin amacı

Bütün bunlardan sonra, hatırlamak gerektir ki modern devletin amacı kendisini vücude getiren insan kamununun manen ve maddeten saadetini temin ve istihsaldir.

Bu Amacı şöyle, kısaca ifade mümkündür.

Her şey halk için ve halkla beraber

Bunun içindir ki cumhuriyetin birinci *teşkilâtı esasiye*'sinde;

Hâkimiyet bilâ kayt ve şart milletin dir. İdare usulu halkın bizzat ve bilfiil mukadderatını idare etmesi esasına mustenittir.„ deniyordu.

Türk cumhuriyetinin hareketi ve bütün faaliyeti, kendisini ancak Türk milletinin menfaatleri için ifade etme lidir; ve edecektir.

Türk demokrasisinin anlamı

Ulus eğemenliği, kayıtsız ve şartsız halk eğemenliğidir. Bu eğemenlik, bu irade ancak Türk ulusunun, Türk halkının menfaatleri için tezahür ve tecelli eder. Türk demokrasisinin anlamı budur.

Türk ihtilâlinin verimi olan halkçılık prensibi budur.

Neden inkılapçıyız

İnkılâpcıyız.

Evet inkılâpcıyız, Zira hayat mütemadi bir değişikliktir.

Durmak ölümdür. Yaşamak ve yaşatmak istediğimiz için inkilapcıyız

Ekler XVI

Ekler XVI :

Komonizma kıritikleri

Komünizmaya kırıtikler.

Kropotkin ve *Vels*'e göre:

İngiliz tarihçisi *Vels* pratik bakımından komünizmaya çok kuvvetli bir tenkit tevcih etmektedir ki bunu şuracığa kaydetmemek bir ziyandır.

Vels'ı bu hususta düşündüren önemli nokta şudur:

Biliriz ki liberal ekonomi sistemini kabul eden devletlerde, devlet iktisadî hiç bir işe karışmaz. O sadece asayişi korumakla mükelleftir. Klâsik bir deyimle devlet, bir gece bekçisidir. Böyle olduğu halde, devlet, irtikâpların, rüşvetlerin, bin bir suiistimallerin önüne geçememektedir. Memurları boyuna tenkil ettiği halde, yine durmadan mücadele mecburiyetinde kalmaktedir.

Düşünebiliriz ki komünizmayı kabul eden devlet, ekonomik teşebbüsleri ta

mamiyle benimsemiş ve ferde bu alanda hiç bir faaliyet tanımamıştır.

Daha açık ifade edelim, komünist devlet her şeyi üzerine almıştır.. O tacirdir. Çiftçidir, sanayiidir, her şeydir. Çocuğun doğduğu günden, ihtiyar olup öldüğü güne kadar herşey ona aittir.Süt analıktan kefenciliğe kadar!.

Devlet fırıncıdır, devlet terzidir,devlet kasaptır, devlet meyhanecidir ! vesaire vesaire..

Devlet sadece gece bekçisi iken, suiistimalin önüne geçemezse ve geçemediği bugün bir realite ise, biraz önce kaydettiğimiz gibi her şeyi başarmakla mükellef olunca artık suiistimalin derecesini düşünelim bir kere!.

Bunu havsala almaz.

Bu bir yıkım olur.

Diğer kâmlığı tesise çalışırken, hırsızlığı ve eşkıyalığı tamim etmiş olacağız!.

Denebilir ki devlet hırsız olur mu?

Fakat devlet moral bir şahsiyettir.

Kendi kendine faaliyette bulunmaz. Bulunamaz.

Devlet makanizmasını şahısla işletir.

Vels'in demek istediği bütün iktisadî işleri ellerinde tutacak olan bu şahısların suiistimalleri nasıl önlenecektir?.[1]

***

Mevcut mesleklerin en solunun ve ilerisinin sayılan anarşistlere gelince, şeflerinden *prens Kropotkin*'in komünizmaya tevcih ettiği bir kritiği de buraya kayd etmez isek eksik bir şey yapmış oluruz.

Kropotkin diyor ki:[2]

"Ferdî sermayenin tahakkümünden urtulmak için insanlık binlerce yıldır savaş halindedir. Bu mes'eleyi hâlâ halledememiştir. Komünizma bu tahakkümü fertten alarak devlete vermekle baskıyı tahammülü kabil olmayacak bir hale getirmiş bulunuyor. Ve insanlığa kurtulabilmesi mümkün olmıyan bir esirlik durumu hazırlamış olunuyor!„

[1] Dünya tarihinin ana hatları. Wels.

[2] Ekmek kavgası. Kropotkin.

Ekler XVII

Ekler XVII ;

Seviye sarsatasına Namık Kemalin bir cevabı

Namık Kemal, hürriyet adlı yazısında şu mütaleada bulunuyor:

".. Amma denilecek imış ki halkımız maarifçe daha hür olacak derecelere gelmemiştir. Evet! Biz de teslim ederiz ki çektiğimiz taaddiyatın çoğu noksanı marifetten geliyor. Eğer halkın terbiyesi tam olaydı, bin yerde emsali görüldüğü gibi, hürriyetini derhal istihsal ederdi.

... Lâkin ahaliyi hakkından müstefit etmek için galeyan umumiye intizar edip durmak bir hükûmete lâyık mıdır?

Maarifçe hürriyete mütehammil olmak tâbirinden anlaşılmasun ki cahil bir halka hukuku siyasiye ve şahsiyesi verilirse idare muhtel olur. Ta yanımızdaki Karadağın hali bu davanın butlânına delil kâfidir.„[1] .

[1] Ebuzziya Tevfik. Nümuneiedebiyatı Osmaniye.

Namık Kemalin bu çok ilzam edici düşüncelerini ileri hamleler karşısında hâlâ halkımızın seviyesinin gerıliğinden bahseden mürtecilerin kulaklarında küpe olsun diye kaydediyorum!

Ekler VXIII

Ek. XVIII

Sadullah başa yenilîği nasıl anlatıyor? Seviye safsatasına bir cevap daha

Sadullah paşanın mektuplarından[1]: Tevfik paşaya.. Çetine elçisi.

"Tevarihi muhtelife ile üç kıt'a lütufnamenizi almıştım.

Şimdiye kadar cevaplarını uzattığıma sebep ihmal değil, uzunca cevap yazabilecek vakti kazanmaktı. Bazen hususî ve resmî gaileler, bazen gurbetten bazen dahi bu mevsimin güzelliğinden mütevellit muhtelif daiyeler maksada mâni oluyorlardı. Mektubunuzu tenevvü muhteviyatı ve tarafı devletlerine olan muhabbet ve incizabın şiddetli tesiratı kısa sözle borcu edaya kâfi değildir. Bu mülâhazata göre her vakit teehhüratı vakıayı mazur ve temadii taatufat âliyeleriyle muhibbi muhlislerini mesrur buyuracaklarında şüphe etmem.

Birinci mektubunuzun ekser mebahisi

[1] Ebuzziya Tevfik. Nümunei edebiyat Osmaniye. 821 - 324

yine *Gizo*ye müteallikdir. Efkârı hakkındaki mutaleatım arızai ahiremde epeyce mufassal olduğundan yeniden tekrarına hacet yok ısede, *Reşit paşa* merhuma müteallik mülahazatı söz götürecek şeylerdendir.

"Bir güzel Türk diplomatı olmaktan ziyade Avrupa diplomatıdır. *Buyuk Petro* gibi hareket edecek yerde frengâne davranmıştır„ demiş.

Gizonun şu itirazı pek tuhaf! müverrih, manasından ziyade tabirdeki letafeti iltizam etmişe benziyor.

İslâhat denilen şey ülemai müteehirinin keşif eylediği kavaidin bir memlekette icraatı demek olmakla, *Reşit paşa* bizdeki taamülât ve muamelât siyasiyeyi tanzimata esas ittihaz etmiş olsa yeni bir şey yapabilir miydi? Reşit bir vezir zeki, Petro ise müstakil bir haris olduğundan ikisinin biribirine teşbihi kıyas maalfarik olmaz mı? Reşit kan dökülmesinden bizar olduğundan, masuniyeti hayatı temin etmek isterdi. Petro ise istiklâl fahiranesini müdahalei memleketten kurtarmak için kan dökerdi. Doğrusunu söyleyeyim; Gizonun cüz'iyat ve külliyat mesailde mütalealarını pek yavan görüyorum.

Reşit Paşa tanzimat hakkında *Meternihten* reyini sual etmiş, Babıâlide kalemde iken *Meternihin* risale şeklinde bir lâyıhai cevabiyesinin Âli Paşa kalemiyle tercümesini okumuştum. O da Gizo gibi Reşit paşaya mukallit olma diyor. Ve manası istenilen tarafa çekiliyor; Tevriyeli bir takım mütalaatı siyasiye beyan ediyorsa da ne yapılmak lâzım geldiğinden aslâ bahsetmiyor.

Hutubu cesimde bir takım kelimat ve mütalaatı müpheme söyleyip, asıl islâhata aklı ermediğini şakşakai tâbirat ile örtmek, aazim ricali siyasetten geçinmek isteyen diplomatların âdâtı müstemirelerindendir. *Meternihin*, bulunduğu asrın harekâtı fikriyesine muktazi tesisat hürriyetkâraneyi galat idrak addederek Konservatör kalmakta ısrarı, mukallit olmamak daiyesine mebni idi. Akibet ne oldu? Galat idrak, asrın efkârında değil, kendi aklında imiş. 48 ihtilâlı altında ezildi. Hatasını anladı amma mevkiinde değil, vatanında bile durmayıp firar eyledi.

Taklit! Taklit! diye edilen tarizat müstehziyane vukuatı âlemin suveri cereyanında ehli dikkate göre hafi olmıyan

esbab ve tesirata bakmayıp müteemmilâne ve hâkimane değil, mütehakkimane telâffuzat hod seraneden ibarettir. Meselâ, nuru irfan ile gözü açılmış bir milletin tesisat terakki pervanesini ötede geri kalmış bir millet taklit ederse *taklittir* deyu badisi olan ricali tezyif etmek lâzım gelir mi?

Gizonun mütalaası böyle çıkmaz yola gidiyor. Hülâsa her memlekette gördüğümüz asârı terakki, ümmehatı medeniyet olan bilâdı mamurei azimenin asar taklididir. Bir millet kusvayı terakkiye varıncaya kadar mukallit, akranına faik olursa mukalidünbih olur. Bu mesele'i bedihiyeye karşı *Gizonun* mütalaatı gibi sözler hakikatı tanımamak demek olur. Şu kadar diye bilirim ki asrındaki ricali siyasiyye Reşit paşanın yanında biraz küçük kalırlar. Kendi yaptıklariyle anın asarını mukayese ederlerse sıhhat müddeayı kendileri dahi itiraf ederler.

Reşit paşanın dirayet ve cüreti ve metaneti ve tabiatı beşeriyeye vukufta istidat ve meharet hassaları bir derecede idi ki en meşhur rical devlet unvanını ihraz edenlerle mukayesesinde rüçhanı değilse, müsavatını teslim etmeğe her müverrih

siyasî mecburdur. Hayif ki meşahirimizin namlarını âlemde ipka ve sehlilmümteni asarı siyasiyelerinin kadrini ilâ edecek memleketimizde kuvvetli kalemler olmadığından, Reşit paşa gibi kalilülnazir bir müceddidin kıymeti tarihçe takdir olunamıyor. Eğer müelliflerimiz olaydı, Gizo gibi zevatın Türrehat mütalaatını okuyan zatlar görülürdü.

Mükâtebede serbestçe mübahase ve muhavereyi sevdiğinizden Gizonun sünuhatiyle çarpıştım. Reşide korkak tâbirini ıtlâk etmesinden, şarka dair koca Ministerin hiç haberi olmadığını anladım. Bu tâbir hakikatı tahkir olduğundan, ruh müşarilleyhe mütevessılen Gizo cenaplarını protestò ederim.

***

Not :

Rahmetli Ebuzziya, Sadullah paşanın bu mektubunu o zamana göre, edebiyat tarihimizde ileri bir hamle olarak göstermektedir ki, şüphe yok, çok yerinde bir şeydir.

Ben ise bu mektubu, fikir ve kavrayış bakımından zamanımızda dahi taklide değer ve pek çoklarımızı hakikatler karşısında tenvire medar bir vesika diye kaydediyorum.

Sadullah paşanın bu mektubunda «İslâhat denilen şey.» fıkrasile başlıyan istifhami cümle

bu türk oğlunun inkılâp daha doğrusu ihtilâl denilen hâdiseyi ne kadar etraflı esaslı ve ilmi kavradığına bir belgedir. Bugün dahi ihtilâli yahut yenilik denilen şeyi bundan etraflı ifadeye imkân var mıdır?

Sonra Reşit paşa ile Büyük Petro arasındaki farkı ne kadar canlandırıyor?!

Meternih'in Reşit paşaya tavsiyelerini ne beliğ ve mantıkî bir surette yerlere vuruyor.. Hakikaten *Meternih* bütün muvaffakiyet tılsımını muhafazakârlıkta buluyordu. Her türlü yenilik aleyhinde idi Bu hali bu kanaatıdır ki günün birinde, politikasiyle Napolyonu yenmiş olan bu büyüp devlet adamını, memleketinden çamaşır arabasiyle kaçmağa mecbur kılmıştı!

Sadullah paşanın kıritikleri önünde *Gizo* gibi âlim, *Meternih* gibi zamanın *Makyaveli* sayılan Fransız ve Avusturya devlet adamlarının ne kadar basit düşünceli mahlûkat olduklarını anlamakta güçlük çekilmiyor.

Sadullah paşa, ayni zamanda vatanımız ve milletimiz için de müteessirdir. Kafi derecede mütalaa sevenimiz olmadığından bu hakikatler millete gösterilmediğinden..

Paşanın bundan 53 yıl önce yazdığı bu güzel mektubu bilhassa ihtilaller bakımından önemli buldum. Sadullah paşa radikal ihtilal istiyor. Yarım yamalak değil.

Mektubun mühim bir ikinci noktası da:

Hala bir çoklarımızın zihinlerini işgal eden batılayı yıkıp atmasıdır.

O batıla da şudur :

«Efendim, kanunu medeniyi aldık.. İcra kanuniyle borç için hapsi kaldırdık.. Şunu yaptık, bunu ettik amma bunlar taklittir. Bizim ihtiyaçlarımıza uyarlar mı ? ! »

Bunu bir kaç yıl önce *Tan* gazetesinde Ahmet Emin söyliyor !. Borç için hapsin iadesini ısrarla istiyordu !.

Elli üç yıl önce yükselen paşanın sesi, elli üç yıl sonraki dileğe şu cevabı vermişti :

«Bir millet kusuayı terakkiye varıncaya kadar mukallit, akranına faik olursa mukallidünbih olur. Hülâsa her memlekette gördüğümüz asârı terakki ümmehatı medeniyet olan biladı mamurei azimenin asarı taklididir.»

Ne yazık ki Atatürk ihtilâli, Reşit paşa inkılâbının müdafii kadar ilmi ve mantıki müdafiini hâlâ bulamadı.

Fakat bulacaktır.

Ve bu yakındır.

Gençlik geliyor!

Ekler XIX

Ek XIX :

İhtilâl ve ödev

Her şeyde, her işte olduğu gibi,yenilik davası güden her hangi bir ihtilâlin muvafakiyet şartlarının başında *Ödev* gelir.

Konfüçyüz mezhebinde Allahın bir sıfatı da,vazife idi. Ödevini yapmıyan Allahı tanımıyan bir cani, bir günahkâr olurdu.

Ödev bu kadar mukaddes bir şeydi.

Basit bir hakikat fakat *Verite de la palisse* gibi basit bir hakikat olmakla beraber, ödevini başarandır ki mutlaka muazzez ve mutlaka hayatta muvaffak olur.

Ödevini başaran milletler ise, bütün milletlerin üstünde olanlar, hiç değilse, "Ben varım!„ diye bilenlerdir.

Bence, medenî milletlerin mümeyyiz vasfı, disipline bir tarzda vazife başarılığıdır.

Bu vasıf ne kadar artarsamedenî kabiliyette o nisbette artmış, inkişaf etmiş olur.

Geri milletlere bakınız,orada bu vasfı da geri bulacaksınız.

İlerilemişlere göz atınız.Yine bu vasfı da ilerilemiş göreceksiniz.

Vazifeyi bütünmukaddesatın üstünde tutan milletler, her şeyin üstündedirler.

Japonları, İngilizleri, Almanları bu sırada anabiliriz.

Konfüçyüss'e göre: bu gibilerin muvaffakiyet sırrı, ödevi(vazife) Allah yapmak, Allah olarak saymaktır.[1]

Ödevi benimseye bilmek için, önce onu inanla, aşkla sevmek gerekir.

Türk istiklâl savaşlarını göze alanlar, o yolda ölenler, daha doğrusu yaşayan ve yaşatanlar ve sonra Atatürk ihtilâlini yapanlar hep böyle aşkiyle, inanla çalıştılar ve muvaffak oldular.

İşte bu adamlardır ki insan üstü oldular, olmaz denilen şeyleri başardılar.

Ne güzel bir ata sözü vardır:

"*Olmaz, olmaz deme beyim.. olmaz, olmaz*!.„

Bu söz bir şartla yerini bulur.

Ödevi kaydettiğimiz şartlar altında başarmakla.

Almanların tayyarelerle Giridi zaptetmesi bunun en güzel bir misalidir.

[1] Histoire de la philosophie. A. Fouillet.

Biz Türklerin XVII inci asırda ve 27 yılda (200,000) şehit vererek inatla Giridi fethetmemiz ödev denilen allahın bir tecellisidir.

Giridin fethi tarihi şudur;

Şerhe çektim, dağ vurdum, göz göz ettim bağrımı.

1055, Muhammed yılı.

Ödevini başaran ihtilâlin eskiliği yenmemesine imkân yoktur.

*
* *

Münafıklar

Dikkat edilmelidir ki yenilik davası güden ihtilâlin ve ihtilâlcilerin arasında bazı münafıklar türeyebilirler.

Bunlar sureti haktan görünürler.

Sizden fazla yenilik taraftarıdırlar.

Her yapılanı, her şeyi alkışlarlar!

Bunlara sakın inanmayınız.

Yeniliklerin en büyük düşmanı bunlardır.

Bütün bir insanlık tarihinde yaratılan yenilikler bunlardan çok zarar görmüşler, çok ıztırap çekmişlerdir.

Hatırlamağa değer ki önce *İsa*'yı al-

kışlayan ve sonra ihbar eden Havarilerden *Şem'un*'dur.

Bu gibi *Şemu'nlar* her ileri hareketlerde vardır.

Her işin başında bunları tepelemek lâzımdır ki yenilik yolları engellerden temizlenmiş olsun.

Hazreti Muhammed, bu gibi munafıklarla çok uğraştı ve nefes aldırmadı. Bunlar kaytaklardan (mürteciler) daha tehlikelidirler.

Bunların yüzünden islâmlık doğarken büyük tehlikelere maruz kaldı.

Fransız ihtilâlinin birinci sürçmesine ve *Napolyon* imparatorluğunun teessüsüne sebepler arasında bu gibi münfıkların rolü büyük oldu.[1]

*
* *

Atatürk ihtilâlinde bazı münafık tipleri mütalâa edersek, maksadım daha açık bir surette ortaya konmuş olacaktır.

Meselâ medeni kanunu, meselâ şapka kanununu, lâtin harflerini ele alıyorum:

Kanunlar kabul edilince münafıklar

[1] Güstav Löbon: İhtilâlin pisikolojisi.

derhal melon şapkayı başlarına geçirirler. Lâtin harflerini öğrenmeğe çalışırlar, sakallarını, bıyıklarını keserler, modern bir adam olarak gözükmek için ne yapmak lâzımsa yaparlar. Hep sizden görünürler. Maksatları yerlerinde tutunmak, menfaatlerini korumaktır.

Fakat gözünüzden uzaklaşınca,önlerine gelene yapılan işlerin yolsuzluğundan, doğru olmadığından, bunların sonu gelmeyeceğinden, bilmecburiye kabul ettiklerinden ilk fırsatta bunların ilgası lâzım olduğundan dem vurur dururlar!.

Bunlar imansız,menfaat düşkünleridir.

İhtilâli bunlardan temizlemek, muvaffakiyetin birinci şartlarındandır.

Bunların yalancılıkları yüzlerine vurmalı, teşhir olunmalıdır.

Ekler XX

Fikirlerin hazırlanması

Fikirlerin hazırlanması.

Ve milletçe mal edilmesi..

İhtilâl adını verdiğimiz yeniliklerin tatbik alanını kolaylıkla bulabilmeleri için, fikirlerin hazırlanması pek yerinde bir şey olur.

Bu ne kadar iyi hazırlanmış ise muvaffakiyette o nisbette çabuk ve esaslı olur. Çünkü bu suretle, gelmekte olan yeniliği millet kendine mal etmiş bulunur. Ona inanla sarılmış olur. İnan milletin moralinde yer aldıktan sonra, yenilik kendine lâzım olan kuvvetin en büyüğüne sahip olur.

Bu hususa ehemmiyet vermeyen veya vermeğe vakit bulmıyan yenilik hareketleri zorluklara, büyük müşküllere müsadif olur. Hele zamanı da kollıyamamışlar ise düşmek bunlara mukadderdir.

Fransız ihtilâli ve fikirler

1789 Fransız ihtilâlinin bir kaç defa sürçmesine rağmen en nihayet tutunmasında, hazırlanmış olan fikirlerdir ki en büyük rolü yaptılar.

Volterlerin piyesleri, filozofi yazıları hattâ *Rasinlerin; Korneylerin* vatanperverane piyesleri ve nihayet *Rusoların* hattâ *Monteskiyolorin* eserleri ve Fransız ansiklopedisi, ihtilâlin fikriyatını hazırlamağa yardım etmiş olduklarını kim inkâr edebilir?

Şeyh Bedreddin ihtilâli

Fikriyatı kâfi derece hazırlanmıyan ve zamanını kollayamadıklarından düşen ihtilâller arasında bizim *Şeyh Bedrettin* hareketini kaydetmek pek yerinde bir şey olur. Vakıa Bedrettin zamanını tam kolladı Saltanatın en zayıf bir gününde ihtilâl patlak verdi. Fakat ihtilâlin fikriyatı münevverlerce benimsenmiş değildi!

Paris komunu ve Rus ihtilâli

K. Marks 1871 *Paris komünü* hareketinin sukut sebepleri başında bilhassa zamanın uygunsuzluğunu kaydeder.

1917 Rus ihtilâlinde, halkçı edebiyatın, başta *Maksim Gorki* ve *Tolistoi* gibi mistikler olduğu halde en büyük rolü oynadığında ve hazırladığında şüphe yoktur. Sair müverrih ve mütefekkirleri bir yana bırakıyorum.

Türk ihtilâli

1918 de başlıyan türk ihtilâli de bilhassa münevverleri bakımından fikriyatsız değildir.

1839 tanzimatı ve buna ön gelen

fikriyat; meselâ, *Reşit paşa* ve onun okulu;

1876 Mithat paşa meşrutiyeti ve bunun edebiyatını yapan *Namık Kemal Abdülhakhamit, Şinasi, Ebuzziya* edebiyatı cedide okulunun Avrupaî fikirler yayını.

Sonra 1908 meşrutiyetini takip eden Avrupaî fikir hareketlerinin 1918 cumhuriyet ihtilâlini hazırladıklarında onu beslediklerinde şüphe yoktur.[1]

Demek oluyor ki, 1919 ihtilâli arkasında aşağı yukarı bir asırlık kültüre dayanıyordu.

İstiklâl savaşlarının ardı sıra türkiye nin en modern müesseselere kolaylıkla alışmasında şüphe yok ki bu kültür büyük âmil oldu.

[1] Şükrü kaya. 10 Temmuz inkılabı. yedigün 1941

Ekler XXI

Ekler XXI

Türk ihtilâfının tutunma sepepleri.

Türk ihtilalini hazırlıyan ve tutunduran sebepler:

Türk ihtilalinin sebeplerini kısaca, küçük bir çerçivc içinde taoplamak mümkündür. Fakat buraya kaydedeceğimiz esaslar tesadüfi, gelişi güzel şeyler değildir.

Thèophile Lavallée'nin düşüncesi

Thèophile Lavallée, *Türkiye tarihi*nin başlangıcında der ki :

" Doğuda bugün cereyan etmekte olan hadiseler, dünyanın bu kısmını harekete getiren ve bir kaç asırdır sürmekte olan ihtilâllerin arkası ve verimidirler.»[1]

Müellif, bu satırları 1859 da yazıyordu. Ve 1839 Gülhane hattı hümayunu, 1856 ıslahat fermanı sonunda türkiyede vukua gelen yeniliklere işaret ediyordu.

---

[1] Histoire de la turquie. Theopile Lavale Cild 1,

Atatürk ihtilâlinin ifadesi

Biz, Atatürk ihtilalile onun tutunma sebepierini ne ile izah ve ifade edebiliriz ?

Şüphe yok ki dünya ihtilalleri içinde büyük bir husnsiyeti olan son türk ihtilalı, gelişi güzel saiklerin bir verimi değildir. Buna ön gelen ekte söylediğimiz gibi, bu ihtilalin ve verimi olan yeni müesseselerin sebepleri arkamızda kalan asır lardır. Ve hiç değilse üç asırdır.

Tanzimat ve ıslahat fermanı

Tanzimat ve ıslahat fermanı inkıbâpları şu durumun mahsulüderler.

1) Derebeğlik ve bunu takip eden eşkıyalık..

Can, ırz, mal inanını ortadan kaldırdı. En adi şaki, ta padişahına kadar, herkesin canında, ırzında, malında sahip olmak hak ve salâhiyetini kendinde buluyordu. Osmanlı tarihine dair yazılan bütün eserler, resmi, gayri resmi, bu hususu gerçeklemektedirler.

Naima, Âta, Cevdet paşa, Ebulfaruk ve saire ve saire tarihler.

2) Mezhep anlaşmazlıkları.

Sünniîik, alevilik ve kökleri bunlara bağlı bir çok tarikatlar islâm

unsnru arasında müdhiş bir gççimsizlik saikı oluyordu. Millet padişahına kadar resmen sünni idi. ve sünnilikten gayri islâm mezhep ve tarikatlarını ğavurlukla, küfürle töhmet altında bulunduruyordu. Tenkiller birbirini takip ediyor, kan göğdeyi götnrüyordu. kurtulmak isteyenler şehirleri boşaltıyor, dağlara iltica ediyor ve bu suretle yeni yeni eşkıyalık ocakları kuruluyordu. Cumhurluk devrinde tepelenen Dersim isyanı bile eski rejimin son izlerinden birisidir: Bir cümle ile durumu beyan lazımsa, denebilir ki vicdan hürriyeti, düşünce hürriyeti yoktu.

Bu yüzden islâm, hatta türk unsuru arasında bile derin bir ayrıllk vardı.[1] Alevilik, sünnilik gibi[1].

3) İslâmlarla hıristiyanlar arasında din ihtilafı vardi. Rahipler, bunu islâmlara karşı çok istismar ettiler. Ve bu hal osmanlı imparatorluğunda dirlik vermeyen bir kargaşalık kaynağı oldu.

4) İsyanlar.

Türkten başka unsurlar; Arap, Arnavut, Bulgar, Sırp, Rum, Romen lâfın

[1] İbrahim Haydari zade, turuk ve mezahip islâmiye tarihi,

kısası imparatorluğu teşkil eden bütün unsurların önü ardı gelmiyen ayrılık isyanları Türkü son derece yorgun düşürüyordu. Bunlara bir de saraya karşı türk celâli isyanları lnzımam ediyordu[1].

5) Yine önü arkası gelmiyen dış savaşlar imparatorluğu parça parça koparıyor. Bütün bu felâketler yine türkün sırtına yükleniyordu.

6) Eski devlet teşkllâtının dejenere olması, ekonomik, sosyal, siyasal bakımlardan yeni zamanların icaplarını karşılayamaması.

Bu yolda verilmiş lâyihalar ileri sürülmüş düşünceler bu hakikatı pek güzel ortaya koymaktadır[2].

7) Vergi alınmasındaki zulumler, angaryalar.

8) Sefer ilânında halkın boyuna soygun ve talanlara uğraması.

9) İdaredeki karışıklık, rüşvet, irtikâp halkı devletten o kadar soğuttu ki *Allah mahkemeye düşürmesin. Beylik*

[1] Cemal Bardakçı. Anadolu isyanları.

[2] Koçi bey lâyihaşı.
Koca Sekban başı lâyihası.

çeşmeden su bile içme sözleri mesel oldu.

Tanzimatı ilân eden Gülhane hattı hümayunu, ve ıslahat fermanı bütün kaydettiğiniz bu yolsuzlukları kerçeklendiren belgelerdir.

Ve bütün bunlardan dolayı tanzimat ve onu takip eden islâhat fermanı müesseseleri vücude getirildi

*Mithat paşa 93 ana kanuni*yle tanzimat ve islâhat fermanı muhtevalarını fazlasile kanun haline koydu. Ve devlet işlerinde millet mürakabasini kurdu.

Osmanlı-Rus seferini müteakip Apdülhamit II nin Hükûmet darbesi, uğraşıla uğraşıla vücude getirilen bu yenilikleri yok etti. Ve bu dehşetli kaytaklığı korkunç bir istibdat takip eyledi. Otuz üç yıl sürdü. İç ve dış gaileler türk unsurunu ve türk vatanını o kadar zayıf düşürdü ki, 10 Temmuz 1908 ihtilâli bile Osmanlı imparatorluğunu bekleyen feci akibeti önleyemedi.

10 Temmuz 1908 ihtilâli tam manasiyle bir orta çağ devleti tesellüm etmişti. Bütün müesseselerile tefessüh etmiş, dejenere olmuş bir orta çağ devleti..

Bu ihtilâli takip eden, 1914-18 dünya savaşı imparatorlağu bekleyen akibeti tacil etti.

Osmanlı imparatorluğunun yıkılması o kadar korkunç ve tehlikeli oldu ki az kalsın türklüğü de beraber sürükleyecekti.

Atatürk ihtilâli Nitti ve Hitler

İşte o vakit, eski İtalyan baş vekillerinden *Nitti*nin dediği gibi. dünyanın en büyük ayaklanmalarından biri vukua geldi.[1]

Bu hareket yine *Hitler*'in güzel, beliğ ifadesile tekrarlıyalım. " Bu ayaklanma türk ulusunun, mazlum milletlere muhteşem bir örnek olan bu heybetli kıyamı idi ki başında Atatürk bulunuyordu[2]. „

Bizce bu ayaklanmanın sebepleri iki bakımdan mütalaa olunabilirler.

1) Dış tehlike.

2) İç tasfiye zarureti.

Dış tehlike, batı türklüğünü ve batı türklerinin vatanını tehdit ediyordu. Düşmanlar ta vatanın bağrına dayanmışlardı! Sakarya önlerine kadar!!

İç tasfiye, bu defa radikal olacaktı.

[1] Niiti. Demokrasiler.

[2] Hitler. Rayiştağ nutku. 1941.

Hilâfet ve saltanat müesseseleri atılacak mutlaka yıkılacak ve en modern anlamile, ekonomik, sosyal, siyasal bakımlardan asrımızın geregine uygun millî bir türk cumhurluğu kurulacaktı. Bunu zaruri kılan sebep Ek XVII de kaydedildi.

Görülüyor ki son türk ihtilâli, akla esiveren bir kapris eseri değildir.Geçmişin ekonomik, sosyal, siyasal sebeplerine dayanan ve manasını tarihî mukadderattan alan bir harekettir.

Bu bahiste, önemli noktalardan birisi şudur:

Son ihtilâlin muvaffakiyet sebepleri

Bu kadar radikal bir yenilik, *yeni fransız ansiklopedisi*nde[1] denildiği gibi,bir çok Avrupa memlekerlerine üstün olan bu yenilik, daha düne kadar orta çağ müesseseleriyle idare edilmeğe alışmış bir millet de, türk milletinde nasıl tutunabildi?.

Avrupalıların ve bizde münevver geçinen tatlı su frengi kafalıların anlayamadığı da budur!

Buuları mazur görebiliriz. Bunlar türk milletini ve türk tarihini anlamamışlardır. Ve anlayamıyacaklardır.

[1] Yenî fransız snsiklopedisi. obenlet bahsinde Türkiye.

Burada ileri sürülen sorunun karşılığı şudur:

Türk milletinin her milletten üstün bir geçmişi vardır Bu zengin an'aneler, bu zengin anekdotlar onu görgüce, ruhca daima ve her vakıt yüksek ve zengin tutmuştur. Büyüklüge alışkın bir millet küçüklük içinde yaşayamazdı. Tıpkı büyük görmüş, büyük yaşamağa alışmış bir insan gibi. "Böyle insanlar fakirde düşseler, ruhî asaletlerini, karakterlerini daima muhafaza edealer. Yeni büyük bir vaziyet karşısında kalınca yahut böyle bir vaziyet içine girince şaşırmazlar.

Namık Kemal bu hakikatı ne güzel ifade etmiştir.

«*Fakir olduysa millet şanına noksan gelir sanma*»

«*Yere düşmekle cevher sakıt olmaz kadrü kıymetten.*»

İşte son Atatürk ihtilâlinin getirdiği en modern müesseseler karşısında türk milletinin durumu budur. Yeni müesseseleri türk milletinin bu haslati, asaleti-

dir ki yadırgamadı. Onları her vakıt benimsedi.[1]

Biz türk milletinin bu durumunu şu suretle de sembolize edebiliriz:

Fakir düşmüş fekat, asil, görgülü terbiyeli bir adam tasavvur edelim. Ve yine görgüsü kıt terbiyesi eksik sonra dan görmüş diğer birini düşünelim..

Bunlar büyük, muhteşem, resmi bir ziyafete davetlidirler. Göreceksiniz ki sonradan görmüş milyoner zengin, frakını giymesini, silindir şapkasını tutmasını bilmeyecek, salona girerken telâşa kapılacak, nihayet şaşkınlıktan ev sahibinin elini sıkarken ayağı halıya takılacak, yüz üstü kapanacaktır. Herkese gülünç olacaktır. Görgülü asile gelince, eski, fakat ter temiz elbisesini kendisine yakıştırmasını bilecek, sofrada mütevazi ve fakat vakur durumu herkesi imrendirecek ve muhteşem yer ona aslâ yabancı gelmeyecek, pek tabii görünecektir.

[1] Osmanlı Rus seferi. General Ali Fuat. savaş akademisi kamutanı. Birinci cildin başlangıcında 93 meclisinin açılışı münasebetiyle Taymis ve Tan muhabirlerinin makleleri görüşümüzü teyit eder.

Bn tabloya hâkim olan psikolojiyi olduğu gibi türk miiletine intibak ettirebiliriz.

En aşağı elli asır dünya tarihinin mukadderatında söz söylemiş bir millete, türk ulusuna Atatürk ihtilâiinin yenilikleri ağır gelemezdi. Vaktile buna *olamazdı* diyenler, şimdide hayretlere düşenler, önce, türk milletinin kim olduğunu ve tarihinin manasını anlamağa çalışmalı ve öğrenmelidirler.

EKLERİN SONU

07 TEMMUZ 1995
MÜBADELE